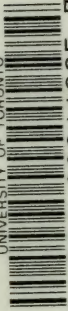


UNIVERSITY OF TORONTO



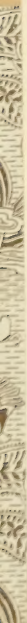
3 1761 00011825 7





Pannonia Books
2 Spadina Road
Toronto 4, Canada





PH
3132
M3
köt. 25



1088329

MAGYAR REMEKIRÓK

A MAGYAR IRODALOM FŐMŰVEI

Sajtó alá rendezik

Alexander Bernát	Erődi Béla	Négyesy László
Angyal Dávid	Ferenczi Zoltán	Rákosi Jenő
Badics Ferencz	Fraknói Vilmos	Riedl Frigyes
Bánóczy József	Gyulai Pál	Széchy Károly
Bayer József	Heinrich Gusztáv	Széll Kálmán
Beöthy Zsolt	Koroda Pál	Váczy János
Berzeviczy Albert	Kossuth Ferencz	Vadnay Károly
Endrődi Sándor	Kozma Andor	Voinovich Géza
Erdélyi Pál	Lévay József	Zoltvány Irén

25. KÖTET

VÖRÖSMARTY MIHÁLY MUNKÁI

IV.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1903

VÖRÖSMARTY MIHÁLY

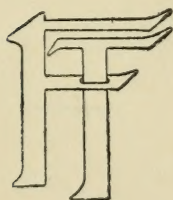
MUNKÁI

Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta

GYULAI PÁL

IV. kötet

Drámai költemények. 2.



BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1903

DRÁMAI KÖLTEMÉNYEK

1821—1844

	Lap
Vérnász. Szomorujáték 5 felvonásban. 1833	7
A fátyol titkai. Vigjáték 5 felvonásban. 1834	102
Árpád ébredése. Előjáték. 1837	217
Marót bán. Szomorujáték 5 felvonásban. 1838	233
Az áldozat. Szomorujáték 5 felvonásban. 1840	301

VÉRNÁSZ

Szomorujáték öt felvonásban

1833

SZEMÉLYEK.

Telegdi, birtokos úr, a király híve.

Tanár, remete.

Kolta, egy kis csapat vezetője, Bethlen híve.

Vid, Kolta kísérője és barátja.

Banó, kóbor deák.

Brigitta, apáczá-fejedelemasszony.

Dora, özvegy.

Lenke, fogadott leánya.

Gerő, Telegdi öreg szolgája.

Kuvik Andor, Telegdi fegyvernőke.

Lucza, szobaleány Telegdi házában.

Cselédek, szolgák, s fegyveres nép.

ELSŐ FELVONÁS.

(Mezei lak tája.)

Remete, Dora, Lenke.

REMETE. Cselédim, én megyek. — Csend van megint

Mindenfelé a rég zajos hazában.

Gábor letette már a koronát,

S a béke szent galambja, félve bár,

Leszáll körünkbe és tanyát keres.

A harcz kemény szolgálja, melly imént

Kártékonyan csaponga, visszatér

Családihoz, s hajléka tűzhelyénél

Törvényt s nyugalmat kénytelen becsúlni.

Őrizzen Isten! nincs már annyira

Szükségtek férfi ótalomra; s engem

Rég várnak bérceim, hol megtanultam,

Elzártan élet s indulat zajától,

Lelkemnek élni, melly az Istené,

S nem e tetemnek, melly a föld pora.

Megáldjon Isten! éljeteK nyugottan.

DORA. Ah Istenem! mi félelem lesz az,

Magunknak lenni ily rideg helyen.

LENKE. Bizony! mi félünk ily magányosan.

REMETE. Nyugodjatok meg távozásomon,

Nem tart soká; de most már menni kell.

LENKE. S mit hozsz nekem, ha ismét jósz, atya?

REMETE. Mit hozhatok mást, mint csak magamat?

De mégis mit kívánál?

LENKE. Egy fűvet.

DORA. Ahál te dőre, mit csevegsz megint?

REMETE. S miféle fű az, mellyet úgy kívánsz?

LENKE. Sokan nevezték látatlan főnek,
Mert láthatatlan, a ki bírja azt ;
Bár ő igen jól lát.

REMETE. Mily babonás
Ez a leány! mily telve van
Haszontalan, rég elkallott regékkel.
De végre is, ha volna s megszerezném,
Mit vagy teendő látatlan füveddel?

LENKE. Nem mondom el, ha megharagszol érte.

REMETE. Haragunni nem szokásom, csak beszélj.

LENKE. Szeretnék láthatatlan lenni általa.

DORA. Leány, leány, te rosszúl jársz ma még.

REMETE. Mily elhízottság! Hát most nem vagy-e
Eléggé láthatatlan? nem vagy-e
Elég csekély, hogy észrevétlenül
Lengj a világon, annak látható csak,
Ki fenn van, s minden fűszálat megolvas?
Mi mind csekélyek, csaknem porszemek
Vagyunk, leányom, mindnyájan, s te főkép
Elég kicsin vagy még, hogy fel ne tűnj.
S telnék be bár bohó kívánatod,
Alig hiszem, hogy jól élnél vele.

LENKE. Ma nagy szigorral bánasz, atyám, velem.

Én oly gonosz, mint véled, nem vagyok.

REMETE. De dőre vagy, s az is sok kárt tehet.

LENKE. Kárt nem, de egy kis zúr zavart okoznék.

De meg kell hallanod, s aztán ítélj.

Először is nagy tükröt tartanék,

S a büszke éretlent, s a vén hiút,

S az ostobát, ki tisztre vágy, midőn

Legjobban álmodozná álmait,

Tükörbe nézetném, hogy látva ott

Együgyü képét a nagy gondolatnál,

Szégyenlené magát. A haragost

S dühöst, irígyet szint' így játszánám meg,

Hogy önmagától visszatántorodnék.

Pénzasztalához ülnék a fukarnak,

S midőn legédesb hangját hallaná

A százezerszer olvasott ezüstnek,
Elhúzogatom titkon azt, s zsebébe
Bocsátanom, hogy végre asztalát
Söpörve lelné : s majd ha kinja közt
Futosna kétségb'esve, pajkosan
Kidönténem zsebét, hogy százfélé
Gördülni látná szép tallérait,
S halomba kézzel-lábbal kotraná.
Erszényt mutatnék a pazér fiúnak,
Urest, nagyot s azt hordanám előtte,
Rém és örökké intő jel gyanánt ;
A részeget lórével tartanám,
S kancsó helytt dézsát nyujtanék neki ;
Gyáváknak fúzfa kardot metszenék,
S jobb oldalokra kötném azt. Fejébe
Nagy medvecsákót nyomnék a pörös
S uralkodó asszonyoknak, fejkötőt
A gyáva férjnek, s lenszösztet és guzsalyt.
Leánynak, a ki tánczra vágyakodnék
Előbb, mint dolgát végzené, czipőit
Elrejténem, és apja bocskorát
Tenném elébe. Agg Tihany fölött
Visszhang helyett megállnék a hegyen,
S ki jó napot kívánna, adjon Istent
Viszonzanék, s a vastag hangokat
Vékonynyal váltanám, hogy majd utóbb
Szitkokkal menne el, s én szitkait
Kaczajra fordítanám. És végre is,
Mert minden kis csínt el nem mondhatok,
Az éhező szegénynek sült galambot
Repítenék szájába, hogy csak egyszer
A példaszó betelnék. Jó, pohos
S nyílt könyveiknél elszúnyadt atyáknak
Fordítva adnám könyvöket kezökbe,
S mulatna majd, ha ébredvén, fonákúl
Kintornálnának. S így mennék tova
A nagy világba könnyű gondolattal,
S ha már megunnám a kalandozást,

- Tréfáimon nevetni visszajönék,
 S guzsalyhoz ülnék, mint más jó leány.
- REMETE. Éj! ej! leány, te csintalanka vagy,
 S ha mást nem is, csevegni módosan tudsz.
 De jó leányom, még neked magadnak
 Vagyon leginkább szükséged tanácsra
 S igazgatásra, nem hogy mást taníts.
 Azért, ha már látatlan lenni vágysz,
 Tedd azt az által, hogy ne mutogasd
 Még őrizetlen ifjúságodat.
 Ne tedd magad látványul útakon,
 Hol harczoló, vagy fényes úr megy el,
 Kiknek szemében tör van és veszély.
 Ne lásd magad fölöttébb tükreidben!
 Hogy el ne bízakodjál. El ne bámulj
 Atnyargaló vitézek fegyverén,
 Vagy úri pompán, s csalfa fényeiknél
 A pilleként ne égj el botorúl.
 Ezt tartsd eszedben, Lenke, s majd ha ismét
 Megjöttem, egyszer a hegyekbe viszlek,
 Hol Máriának rejtett képe áll.
 Ott dolgokat beszélek majd neked,
 Miket javadra léssen hallanod.
 Most áldjon Isten, jó asszony, s te lány,
 A mit beszéltem, jól eszedbe zárd.
- LENKE. Kalitja lészek jó tanácsaidnak.
 De mind hiába, már te még, atya.
 Foglalj imádságidba engem is.
- DORA. Kisérjen Isten! el ne hagyj sokára. (Remete el.)
 Jer, jer, leány, ne ácsorogj tovább.
 Már este is lesz, s itt az útfelen
 Nem jó kiállni hívó jel gyanánt.
 Jerünk, ha mondom.
- LENKE. Ah anyus,
 Oly szép az este itt.
- DORA. Az este szép, ha szép,
 A házban is, s ott dolgot is találsz.
- LENKE. Ah, mintha hadrobaj közelgene.

DORA. Annál sietvébb távozzunk. Jere.

LENKE. Csak egy kicsit, csak egy pillantatig.

DORA. Nem nem, csak egy szikrát sem ; hallod-e ?

LENKE. Ah nézd, anyus, mily szép magyar had az.

DORA. Dicsérd, ha majd nyakadra hajtanak.

LENKE. Oh nem, hiszen most béke van, s nem is

Mind oly vad ám az, a ki katona.

Mily szépen állnak rendben és elül

Az a vezér, ki ott feltündököl.

Arany virágzik kék sötét ruháján,

Csótára gazdag, mint a napkelet.

Bizonynyal azt töröktől vette el,

Kinek fejét nagy harczban vágta le.

Könnyen lebeg, mint a madár, lován,

Lovának minden lépte röppenés ;

Valóban az derék egy hős lehet,

S úgy látszik, elbocsátja népeit,

Mert a keresztút pontján álla meg.

DORA. Leány, igen hamar felejtet el,

Mit elmenetkor szólt a remete,

Kit mint atyádat illenék becsülnöd,

De ám maradj, én nem leszek veled.

LENKE. Pillantatig csak, jó anyám ; hiszen

Már elbocsátta, látod, a hadat,

S jó csak kevésse nyargalvást felénk ;

Hadd lássam őt, csak ezt hadd látnom, aztán

Sokáig engedelmes lány leszek.

Már itt van, már most csak nem szökhettek el,

Mert azt hihetné, rablónak neveztük,

S méltán haragra gyulna ellenünk.

DORA. Szent Isten ! itt egy más csapat robog fel.

Ha szembe jönnek, véres ütközet lesz.

A Krisztus őrizzen, jaj most nekünk.

Szaladj leány, ha kedves életed. (Elsiet.)

Telegdi (jő).

LENKE. Ah, várj anyám, ne hagyj itt magamat.

TELEGDJ. Eredj, leány, eredj anyád után.

(Lenke elsiet, Telegdivel szemközt egy kis csapat jő fegyveresen, előttök Kolta.)

Ki népe vagytok, földiim?

KOLTA. Magunké,

S Gábor királyé, a ki lelke van!

TELEGDJ. Gábor király nincs. Nem tudjátok-e,

Hogy már letette a bitolt nevet?

KOLTA. Ha tette, rosszúl tette, végi van,

S bitorlott: nem bitorlott, egy manó!

Csak név legyen s posztó, ha pénze nincs.

No's kelhetünk? vagy ón galuska kell?

TELEGDJ. Miattam nyílt az út: de intelek,

Hogy béke van, s a kóborlás tilos.

KOLTA. Mi mennykő! hát a hold nem kóborol?

S még a mi több, az égen s éjtszaka!

(Elhalad, s ismét megáll.)

Vagy tetszik, vagy nem! a ki nem szeret,

Jőjön fel a hegyekbe, s megtalál.

S most jobbra, balra! éljen, a ki mer. (El.)

TELEGDJ. Elég kevély vagy éretlen korodhoz!

Ily hangot ád a hordó, míg üres.

Kár ifjuságaért: okos tanács,

S vessző alatt még emberré lehetne. (Embereihez.)

Vigyázzatok! betérek egy kevéssé

E házhoz itt. Tartsátok szemmel őket.

(A katonák elvonóznak. Telegdi közelít a házhoz.)

Valahányszor e vidéken átmegyek,

S szemembe ötlik e kis tiszta ház,

Úgy tetszik, mintha festve volna csak,

Mintegy beköltve a komor valóba,

Tanyátokú], szent béke s nyugalom! (Dora jő.)

De ember lakja s tündérsége vész. (Dorához.)

Ne félj, anyó, nem ellenség vagyok.

Légy oly szives, hozz egy pohár italt. (Dora el.)

Szomjan vagyok; bár testem volna csak.

A gyenge, gyarló test! ki mondja azt,
 Hogy telhetetlen? A gődény torok,
 S a farkas, a gyomor, nem laknak-e
 Étél- s itallal jól s királyilag?
 A lélek szomja olthatatlan ég!
 S gyümölcse kívánsága tárgyinak,
 Mint fáé, melly a földben ver gyököt,
 De vég sudarával a felhőkbe vész, —
 Nem érik itt, fenn csillagok között
 Elérhetetlen ágon csügg alá
 Az üdvözület istenasztalára. (Lenke jő, s egy kupát hoz.)
 Mit látok! új, és aggból ifju kép,
 Tavaszvirág a renyhe tél után;
 Ki vagy te, szép leány?

LENKE. Bocsánatot,
 Nagyságos úr! anyám kijőni félt —

TELEGDJ. Anyád, s te nem?

LENKE. Nem véték senkinek,
 S azt gondolám, nem bánthat, a ki jó.

TELEGDJ (átveszi a kupát). Ne vesztegeds szép bizodalmaidat:
 Sok szenvedett már, a ki büntelen.
 S nem tudni mindenkor, ki jó, ki nem?

(Iszik, s a kupát visszaadja.)

Köszönöm, lánykám, a jó hús italt. (Dora félve jő.)
 Jó asszony, légy nyugott. Már távozom,
 S tőlem s hadamtól nincs mit tartanod.

DORA. Ah, jó uram, megengedj rossz szememnek,
 Hogy rád nem ismerék. Rossz a világ,
 Kivált időnkben. S itt magányosan
 Szegény fehérnép méltán félhetünk.

TELEGDJ. S ismertek engem?

DORA. Oh, az volna szép,
 Ha pártfogónkat elfelejtenők.

Hányszor nem áldánk téged s népedet,
 Hogy a vidéket ótta kardotok,
 Midőn körül vad háború rabolt.

TELEGDJ. Ha öntudatlan ennyi jót tevék,
 Most tudva már, kik lakják e helyet,

- Kétszerzem gondomat. Ne féljetek.
 Mig a vidéket nyugtan nem tudom,
 Közel tanyázok és még látni foglak.
- DORA. Az ég kegyelme áldjon érte meg.
- TELEGDJ (félre). Mi van még, a mit kéne mondanom,
 Hogy nem bírok távozni? (Lenkéhez.) Melly italt
 Adál, leánykám, jó és kellemes,
 Csak egy hibája, hogy szomjat nem olt. (Magában.)
 Félek, hogy ollyant ittam, a minek
 Nem a pohárban voltak csepjei:
 Szememmel ittam s lelkemig hatott. (Lenkéhez.)
 Hogy hínak, szép leányom?
- DORA. Ah szegény lány!
 Hogy elpirúlt. No Lenke, szólj leány!
 Pedig mi bátor, más ha kérdezi. —
 Lenkének híják őt, kegyelmes úr.
- TELEGDJ (Lenkéhez). Az ég neveljen olly erkölcsüvé,
 A millyen szépnek alkotott kegye.
 Meglátlak nem sokára és gyakortább,
 Ha erre hoznak dolgaim.
- DORA. Szerencse
 Hozzon minél előbb, jóságos úr!
- TELEGDJ (menve.) Az Alkotóra, ki a szívbe lát!
 Egy asszony élt csak, a ki érdekelt,
 S az újra élni látszik e leányban,
 A kit vagy bírni kell, vagy látni sem.
 Eltávozom; de úgy, hogy visszatérjek. (El.)
- DORA. Mily szíves, áldott úri ember ez,
 Csak ollyan bús ne volna. — Nos leány,
 Te tán a fűvet olvasod, hogy úgy
 Elandalodva s szem-lesütve állsz?
 Jer, láss a konyhához. Banó deák
 Igérkezett, hogy eljön éjszakára.
- LENKE. Anyám!
- DORA. Mi baj?
- LENKE. Ez volt a vár ura?
- DORA. Természetes, hogy ő is vár ura,
 De mellyiké, azt még te nem tudod.

LENKE. Remete atyánkkal voltam rég, igen rég,

S egy vár alatt menénk, mely egyedül

Állt a vidéken csendes tó felett.

Ugy látszék messziről, mint egy komor,

Parancsolásra termett büszke úr.

A hogy közel jutánk, elrettenék

Magas falától, vas kapútól,

S szédülve néztem tornya kúpféjére,

Hol a csikorgó szélvitorla ing.

Felbátorodtam majd, s futosva szedtem

A kék virágot pázsitos tövében.

Benéztem aztán egy szűk ablakon ;

De oh anyám, mit kelle hallanom,

A vár sohajtott —

DORA. Mit beszélsz! Bizony

Még engem is megrémít. Hagyd el e

Bohó beszédet. A vár nem sohajt,

Hisz annak lelke és tudója nincs.

LENKE. Atyám is azt mondá, a remete,

Hogy az csak a szél lebbenése volt.

De én hallám, s ha visszagondolom,

Megborzadok, mert a vár úgy sohajtott,

Mint a beteg sohajt, vagy a kit bánat ér.

DORA. Hogy is ne! Jer be. Jobb bizony, ha addig

Imádkozol, s e furcsaságokat

Elmédből elvered —

LENKE. Jerünk, anyám. (Félre.)

Ha egyszer még e jó úr eljövend,

Megkérdem őt, mely várban tart lakást.

Ha ily sohajtás ott is hallható,

Belé nem mennék minden kincsekért. (El.)

(Vár.)

Telegdi, utóbb Gerő.

TELEGDI. Tizenhat éve, hogy még nőm vala,

S két új szülött, gyengéded ikreim,

Tizenhat éve, hogy nincs gyermekem,
 Hogy nőm kihalt. S örültem balgatag
 Első dühömben elveszítни őket;
 De boldog nem vagyok. Nincs örökös,
 Ki e sok őstől rám maradt nevet,
 A puszta házban most csak magamét,
 A késő századokra átvigye.
 S ép férfi korban mindennel bírok,
 Csak házi üdvöt még nem ösmerék;
 De ösmerek fanyar kint a helyett,
 S megbánhatatlan bűnnek súlya nyom.
 Elég! elég! - Hé vén Gerő s te itt?

GERŐ. Uram, megengedj; hívatál.

TELEGDÍ. Igen.

Jer elé, családom krónikája te,
 Te czímeretlen régi oklevél.
 Te nem ragyogsz, mint Mátyás könyvei,
 Gyöngyös kapocscsal, hársonyos földéllal;
 Nem oly vagy, mint a melyből mérgesen
 A rókatorkos s rőt öves papok
 Egymásra czáfot, s kárhozást idéznek.
 Te olvasatlan koptál meg, csupán
 A kor miatt; de nincs hizelkedés,
 S haszontalanság nincsen írva benned.
 Tapasztalásból tudsz és csak valót,
 Csak ollyat, a mi szükség. Szólj.

GERŐ. Uram!

Még nem tudom, mit kívánsz agg hivedtől,
 És mit jelentsen e nagy felhívás.
 De félek tőle, mert mit én tudok,
 Több hús van abban, mint örvendetes.

TELEGDÍ. Nem mondtam? oh, te hű emlékezet vagy.

Igen tehát, szólj, hányad éve most,
 Hogy a gyülölt fajt, mellyet idegen
 Oltott hibátlan vérem törzsökébe,
 Átengedém a sors koczkaínak,
 Hogy szégyenében, s búban ifju nőm
 Utánok halt?

GERŐ. Ah, kíméld magadat.

Minek beszéljek lélekháborítót?
Legjobb feledve, a mi múlt, ha bús.

TELEGDI. Feledve, mondd? Nem, nem! Lásd öreg,
Én egy sok éves álmod álmodom,
S mindig csak azt, mely válhatatlanúl
Kísér utaimban, s mint árny est felé,
Nem fogy, de nő delemnek szálltakor,
Mig végre óriássá változik,
S az álmodóval elmerül az éjbe.
Nem, ilyen álmod sírba nem viszek.
Letépem egyszer bűvös fátyolát,
Eszemből mindent, a mi nem valóság,
Kiirtok egy csapással. Szólj öreg,
Ösmerted nemzetségemet?

GERŐ. Mióta
Eszemet tudom, csak őket ismerém.
Nagy atyádnál serdülék fel ifjuvá;
Atyádat, s három hős testvéreit
Első csatába én kísértem el,
És téged e kezek hordoztanak,
Mint kisdedet.

TELEGDI. Szerencse nem vala
Osztályok e földön: korán veszének
Kül s bel hadaktól háborús hazában!
De volt-e köztök, szólj, csak egy faj is
Nem tiszta származat, s Telegdivér?

GERŐ. Szelídek voltak anyjaik s szivökben
Az erkölcs harmat, mely virágra szállt,
S csak tiszta napsugárral párosúl.

TELEGDI. S üdvömre mondom! olyak voltak ők,
Olyaknak kelle lenniök, ha hit van.
De én, de én! korcsoknak atyja lettem,
Gyermektelen, mert őket elvetém,
S anyjok miatt! pedig mi szép vala,
Királyilag szép! Őtet ünnepen
Tevé ki a természet nézetül,
Oltárra tettem volna, és imádnák;

Vadak közé, s haragjok meglohadna ;
 Halálos ellenségek, látva őt,
 Megbékülnének lába zsámolyánál —
 És mégis hűtelen ! — Hogyan szerettem őt !
 Nem esküvel fogadtam őt szeretni,
 De bennem minden érzet s gondolat,
 Minden remény és vágy és képzelet
 Egy összefoglalt nagy s szent eskü volt,
 Csak lelkem- s Istenemnek hallható.
 S nem büszkeségből mondám őt enyémnek :
 Mint drágamíves legbecsesb követ,
 Arany hitembe foglalám be képét,
 És mégis hitszegő ! Nem így van-e ?
 Nem volt-e ő szép háznak gyermeke ?

GERŐ. Szépségre szép, s birtokra dús vala,
 Nagy messze földön pártalan szerencse.
 De téged is, még ifjan hőst, hogy arra
 Méltóvá lennél, sorsod jegyze ki.

TELEGDÍ. Nem úgy, öreg ! szüléink rendelék,
 Míg éltenek, még kis korunkban, úgy ;
 S én mint halász, ki hálót halra vet,
 S helyette kincset húz ki, bámulám
 A szép jegyesben a nem várt szerencsét,
 S bálványozója lettem, nem gyanítva,
 Mily nagy csapás lesz egykor vesztenem.
 De ez csak kezdet ; egy név zeng örökké
 Lelkemben vissza, melylyel bűvölők
 Leköthetnének holdat, csillagot,
 Mely átokúl a napfényt elborítná,
 Ha mind az üdvösséget, mellyet ölt,
 S a kárhozatnak, mellyet szerze, súlyát
 Együtt gondolnák, mint én gondolom,
 S úgy érzének, mint érzem —

GERŐ. Oh uram !

TELEGDÍ. Közelb, közelb ! ki volt az, a ki engem,
 Egy égnek angyalát, szívetlenül
 Leránta enmagamnak ördögül,
 Ki édenemből poklot alkotott ?

Nézz hátra agg fejedben, vén Gerő,
Emlékezetednek vond meg húrjait,
S nevezd meg őt nekem!

GERŐ.

Tanár.

TELEGGI.

Tanár!

Én és Tanár szeretttük a leányt.
De nem hívé, hogy aljas névtelen,
Szük birtokú a dúsnál jobb lehet
És kedvesebb az ifju lány szemében.
Délczeg legény volt, s visszaléptekor
A bú királyként székelte homlokán,
Kevély lemondás udvarolva azt.
De veszte; s én, ha boldog nem valék,
Oly szerfölött csak enmagamnak érző,
Sajnáltam volna őt; én balgatag!
Őt, a ki engem messze számkivetve
Rideg malommá tett a bú patakján,
Holott magamnak örlök bánatot,
S belsöm zajától fölrettenve, az
Éjféli házként rém s iszony vagyok.
Vagy nem vetém-e én a két kicsint,
Első szülöttit nőmnek, rengetegbe,
Gyanú kigyója marván keblemet,
Éhség- s vadaknak martalékiúl?

GERŐ. Ne kínozd érte lelked', jó uram.
Mebántad azt már és megbünhödél,
Bár néma búdat más nem érthető.

TELEGGI. Oh, azt ne mondjad. Minden tetteim közt
Ezt legkevésbé bánom, és soha
Mebánni nem fogom. — Velem valál,
Hogy a pogány kezéből megszökénk,
(Hová egy bal harcz juttatott, korán
Eltiltva tőlem hölgyem karjait).
Együtt jövének bujdosva s mindenütt
Fülembé zúgott a hír: «jó Telegdi
Elhagyta ifju nőjét s harczba ment,
Azonban otthon más ölel helyette:
Várán s nején Tanár bitorkodik.»

Nem volt-e ez lesujtó hír nekem?
 Pusztákra tértem, hogy ne halljam a hirt,
 De zenge az, mint mennydörgő ítélet;
 Gyanúm, a százfejű szörny, fölkele,
 És ostorozta lassuságomat.
 Repültem s honn valék. És jaj Tanár
 Neked, ha ott talállak! Haragom
 Minden dühével téged rontlak el;
 De csendes volt a ház és ünnepi,
 Mint melyben ember jött világra, s én,
 Atyjok s nem atyjok, álltam, mint küszöb,
 Sem künn, sem benn; érzelmem tör vala,
 Kétélű tör és Aetna lángjai.
 Látám a rajt: tükörben sem hasonlóbb,
 Mint itt, magához: mind Tanár vala.
 Tanár kacsintott rám koromszemeikből;
 Feketék valának mint az éj s övéi.
 Szemeikben hoztak bűnvallást magokkal,
 S mosolygásokban szája gúnya volt.
 Nem, ily fajokra nincs szükség! ezekből
 Lesz a hazug s a kém, a hitszegő;
 Az éji tolvaj innen származik,
 A rágalommal és orozva gyilkos;
 Ilyen beoltott korcs árulja el
 A jó barátot, és a szent hazát;
 Mely harmad ízen már haramja lesz,
 S a földet bűnösökkel rakja meg.
 És mégis, a mit tettem, bűn vala,
 Irtózatos bűn s annál súlyosabb,
 Hogy nem kívánom csak megbánni is.
 De a dologra most. Öreg, te voltál,
 Ki átvevéd a korcs ikert, s azóta
 Nem vágytam tudni sorsokat. Feledni
 Reméltem azt sok évi hallgatással,
 De élt az emlék irthatatlanúl.
 Majd a vadak, majd éhség körme közt
 Sorvadtan, elhagyatva, véresen
 Találták őket éber álmaim;

Majd mentve hittem őket, s képeik
 Elöttem álltak serdült ifjulás,
 S látszottak számot kérni anyjokért.
 Hányszor s mi tarka képben látom őket!
 S ez álmaim gyötrőbbek a valónál.
 Azért, öreg, beszélj el a mi történt,
 Mint ősz hajadhoz illik, hímezetlen:
 Hová levének ők?

GERŐ. Jó Isten tudja azt!
 De halljad, a mit én tudok felőlök.
 Midőn nagy esküvel reám kötéd
 Az ikreket kitenni rengetegbe,
 Anyjok körül szúnyadva leltem őket.
 Nem mondom el, mint érze a szülő.
 Sejté a végzést s kínja tengerében
 El volt merülve, mint a tört hajó.
 Majd hogy föleszmélt, egy arany szívet,
 Mely, mint ereklye, anyjáról maradt rá,
 Vön el nyakáról, s mondá: osztanám el
 A két szülött közt a kis ércz szívet,
 S függeszteném nyakokba emlékül.
 Még kért, midőn már keble megszakadt.

TELEGDI. Tovább, tovább!

GERŐ. Vevém a kis szívet.
 Megengedj, rá könyűim hulltanak,
 És ingadoztam. Ám anyjok nem élt már,
 S parancsod sürgetett. Felosztva lőn
 A szűk örök, csak fél szív, s ércz az is,
 A mely jutott; de játsztanak vele
 Az ébredők. S én, mint megesketél,
 Vadonba veszni vittem őket el.

TELEGDI. S mit gondolsz, élnek, vagy meghaltak ott?
 Azóta nem hallád-e híroket?

GERŐ. Elmondom híven a mint volt, uram;
 S már sokszor készülék, de hallgatásod
 Komoly hatalma kötve tartá eddig.
 Mélyen behatván, egy kis térközön
 Letettem a bús terhet. Rémesen

Suhogtak rám az erdő tölgyei,
 Fejemre láttam dőlni lombjokat.
 És mintha meglepetném bűnömön,
 Ijedve álltam, s ajkam reszketett.
 Majd megfuték. Csak így jöhöttem el,
 Mert szívem folyvást visszahúz vala.
 De hogy megálltam a vég fák alatt,
 Tűnődni kezdék. Vontan hallgatám
 A bús vadonnak néma suttogását,
 És gyermeksírást tetszék hallanom.
 Minden madárban, melly előtalált,
 Gyilkost gyaníték, minden kis neszen
 Halálnyögést s már észrevétlenül
 Uton valék, de későn érkezém.
 A két gyerek nem volt a térközön,
 Bár semmi vérnyom nem mutatkozott.

TELEGDJ. Ha élnek ők! Egy büntéttel szegényebb,
 De gondnyomottabb; nyugott nem vagyok.
 Azóta semmi híred rólok?

GERŐ. Nincs, uram:
 Minden nyomozásom hasztalan maradt.

TELEGDJ. (gondolkodva). S ha mégis élnek, ott nem haltanak!
 Félig szerencse, félig bűn. Egészen
 Használhatott; de így még megzavar.
 Azonban éljenek, s bár boldogúl,
 De engem átok érjen s kárhozat.
 Ha hajlom őket gyermekül fogadni.
 Omoljanak le házam sarkai,
 Ha itt tanyát és enyhelyet találnak;
 Csak itt ne, máshol a világon mindenütt.
 S most hagyj magamra jó öreg, vagy inkább
 Készíts uradnak ünneplőbb ruhát.
 Rendeld csinosbbá özvegy házamat;
 Mert meglehet, hogy vendég érkezik,
 Váratlan bár, de kedves, úgy hiszem.

GERŐ. (mentében). Jó Isten adja, a mit rég ohajtok.
 Kezemben hordám még mint gyermeket,
 Megérjem, hogy megaggjon itt velem,

Hogy elpusztuljon a Telegdi ház?

Ép férfi még, de barna fűrti közt

Már látni itt-ott intő szálakat,

S a dér után a tél nem messze van.

TELEGGI. S te mégis itt öreg, miben tünödöl?

GERŐ. Imádkozám éretted, jó uram;

De már megyek.

TELEGGI. Légy nyugott, mindeneknek

Jó vége lesz, ha Isten úgy akarja.

GERŐ. Akarja bár úgy, mint javadra van. (El.)

TELEGGI. Eljegyzem őt, nőmmé kell lennie!

Még most, ma mindjárt. Búsan vagy vigan,

Gyönyör- vagy únalomban egyiránt,

Lejár az élet, e csekély örök.

Én elmerültem, mint a telt vödör,

De feljövök most újra s megtekintem

Mint áll körülém a derű világa.

Nem gazdag ő, de annál jobb lehet,

Nem főnemű, s így büszke nem leend;

Még ifju, s így nincs megromolva szíve:

Mint gyenge repkény kerti fára nő,

Úgy fog tapadni házam törzsökéhez,

Felnőni hozzám boldogságomúl,

Úgy fog kinőni aljas helyzetéből

A tőhöz híven, melly erőt ada,

És fényt s nem izlelt birtokot neki.

Egy fő hibája van, hogy szép igen,

Szebb, mint erénynyel tán megférhető;

S ha oly sötét nem volna kék szeme,

Hajának fűrti olyan feketék,

Azt mondanám, ő, a hitetlen, az.

De mit tünödöm? ő vagy senki nőm!

Szép hölgy vivé el tőlem üdvömet,

Szép hölgy kezéből kérem vissza azt.

S asszony szerelme menny, pokol lehet,

Poklát izeltem, most tán mennyre vár. (El.)

LUCZA (jö egy seprűvel s megáll.) Krisztusom! micsoda pók-
háló-fészek ez! Ha sokáig így maradna, még kötelet

lehetne belőle gyártani. — De így van az! tizenhat éve, mondják, hogy asszony nem volt benne. Ez már csak szörnyűség. Aztán mégis annyi a nőtelen ember! pedig mit tudnak azok a férfiak asszonyszemély nélkül? Legfőlebb egymásnak nyakát szegni, hogy utójára majd minden férfinak, Isten bocsá! három feleség jut. S már most hol kezdjem el? Bizony még fennakadok valahol, mint az éhen haló gőzű.

KUVIK (jő s megáll). Csak szép egy darab leány ez a Lucza! Akárki mit beszél, jól gondolta Isten ő felsége, hogy asszonyt teremtett, ha mindjárt a férfi bordáinak egy kis fogyatkozásával is; mert különben hogy állna ez az én Luczám most itt oly tenyeres-talpasan, mintha csak czöveknek állították volna. S azt mondják a Kuvik nemzetsegről, hogy az folyvást férfiak és asszonyok által tartotta fenn magát, úgy szaporodott el széles e világon. S én úgy hiszem, igen keresztényül és kuvikúl fogok cselekedni, ha most rá ijesztek, azaz ha hirtelen megragadom, s a csókot, melyet egyszer álomban ígért, most megveszem rajta.

LUCZA (észreveszi, s neki fordul a seprűvel). Ide ne jőj, ha azt a két hollónak való szemedet kedveled. Nincs egyéb dolgod, mint a szegény fehér népet ijesztgetni?

KUVIK. Hát neked nincs egyéb dolgod, mint szüntelen rólam gondolkodni, a helyett, hogy a seprűhöz látnál?

LUCZA. Majd hozzá látok, ha azt a bozontos fejedet megsímogatom vele.

KUVIK. Miért haragszol rám, Lucza?

LUCZA. Azért, hogy multkor is megkergettél a kútnál.

KUVIK. Igen, de te akkor nyakon öntél, s aztán elszabadál.

LUCZA. Hát tegnapelőtt nem értted hozzám azt a ferde szádat?

KUVIK. Igen, mert meg akartalak csókolni, de te sikoltottál.

LUCZA. Aztán a karomat is megszorítottad, hogy még most is kék a helye.

KUVIK. Látod Lucza, az mind szeretetből történt.

LUCZA. Hogy ne! a szegény ember is szerettéből szorította agyon csikáját.

KUVIK. Oh gyöngyöm! micsoda szép dolgokat tudsz te! szeress engem Lucza.

LUCZA. Ha csak az a bajod!

KUVIK. Nem hittem volna, hogy olyan könnyen áll nálad a szerelem.

LUCZA. Mint a köhentés. De most eredj; mert mindjárt feléd fordítom ezt a seprűnyelet.

KUVIK. Lucza!

LUCZA. Eredj, mondom.

KUVIK. Lucza, tudod, miért tisztogatunk mi ma?

LUCZA. Miért? hát hogy minden tiszta legyen.

KUVIK. Az épen annyit tesz, mintha mondanád: azért csicsomázod fel magadat, hogy csinos légy, s nem azért, hogy nekem tessed.

LUCZA. Oh te czirnos.

KUVIK. No jól van! ha épen mit sem akarsz tudni; Isten velünk.

LUCZA. Kuvik te!

KUVIK. Mikor az ember tizenhat esztendeig szomorodik, pókhálóval aggatja be ablakait, s azután egyszerre tisztogatatt! nem mindennapi dolog az.

LUCZA. Igaz! a mi tizenhat esztendőben egyszer esik, az nem mindennapi dolog.

KUVIK *(magában)*. Hogy ez a leány épen nem kíváncsi?

LUCZA. Hanem te Kuvik!

KUVIK. Nos!

LUCZA. Mégis, miért kell nekünk most minden szobát feltisztogatni, a képeket leporozni, s az apródoknak a fegyvereket kifényesíteni?

KUVIK. Ahá! — Én hiszen tudom a mit tudok. De nem is csoda, kölyök-korom óta a háznál növekedtem.

LUCZA. Édes Kuvikom!

KUVIK. Én urunknak első feleségét is láttam.

LUCZA. Hát második is lesz? ugyan te Kuvik —

KUVIK. Szent Bornemisza! mit nem tudok én, ha szólni akarnék. Én a lakadalmon is ott voltam.

LUCZA. Kedves aranyos Kuvikom. —

KUVIK. Én a temetést is láttam —

LUCZA. Istenem! hát temetés is volt?

KUVIK. S ha ember azt tudhatná, a mit én megértem —

LUCZA (nyugtalanúl). Hallod-e Kuvik?

KUVIK (hozzá fordúlva). De hát mi bajod? hiszen te mit sem akarsz tudni.

LUCZA. Mentsen Isten olyan szerencsétlenségtől! én mindent, de mindent akarok tudni és hallani; mindent, a mi csak kigondolható, érted-e Kuvik, mindent, mindent.

KUVIK. Ohó! te engem ki akarnál nyomni, mint a naspolyát, hogy azután elvess. Nem úgy verik a cigányt!

LUCZA. Kuvik te! inkább azután meg is csókollak.

KUVIK. Már az egészen más. Hát mi a kívánságod?

LUCZA. Hát Kuvik, szép volt-e az első asszonyosság? mikor halt meg? miért nem házasodik urunk? mért olyan mogorva? s miért kell nekünk most takarítani?

KUVIK. Egy, kettő, három, négy, öt! Hallod Lucza, ezt csak valódi szívreható öt ölelésért lehet megfejteni.

LUCZA. Isten neki! ölelj meg egy kicsinyt, de azután beszélj. (Összeölelkeznek.)

KUVIK. Oh kincsem!

LUCZA. Oh angyalom! — Ne nézz hát, mint a sült hal; beszélj már egyszer.

KUVIK. Szinte szédülök örömemben. — Hát látod, édes Luczám, urunknak régen, igen régen egy igen, igen szép felesége volt, kivel csak két hónapig élt, azután harczba ment a törökre; de megfogták.

LUCZA. Krisztusom! a szép fiatal asszonyosság bizonyosan meghalt buvában.

KUVIK. Dehogy! Azt gondolod, oly könnyen áll asszonyoknak a halál? Egy kísértet jára fel hozzá a föld alól remete ruhában.

LUCZA. Kísértet! Kuvik, én elszaladok innen.

KUVIK. És az a kísértet régi szeretője volt.

GERŐ (szolgákkal jő). Hát csürhe nép, ti mit csevegték itt?

Nincsen doioq, vagy már jól laktatok?

S nekem törődött aggnak kell-e, hogy

Munkára intselek? Lóduljatok;
 Ti ketten dárdát, vértet, s kardhüvelyt
 Csiszoljatok ki tisztán, fényesen,
 Hogy tündököljön a nagy ház falán.
 Ti nyissatok ki ajtót, ablakot,
 Porozzatok ki mindent gondosan;
 A képterembe menjete ti ketten,
 Vigyázzatok, hogy a nagy képszobornál,
 Mely ős Telegdit ábráz, ostobául
 Paraszt kezekkel orrot és fület
 Ne sértsetek, s a tisztos képeket
 Agyon ne verjétek, ti gyilkosok.

Siessetek! mert sarkatokra gyujtok. (Szolgák el.)

LUCZA. Hát Gerő bácsi, én is oda menjek?

GERŐ. Hová, te czinke? férfiak közé?

Épen bizony! nyihogni s dulakodni?

Mily rossz, romolt fajnép a mostani,

Ha férfi s nő együtt van. Jő velem,

Vagy inkább menj elül a bal szobába,

Míg én ezekkel itt rendelkezem.

LUCZA. Igen, de én félek ám ott magam.

GERŐ. Te félsz, boszorkány?

LUCZA. Ugy ám! de én nem vagyok boszorkány.

GERŐ. Majd az leszesz, ha isten úgy akarja,

Hogy férjtelen megvénülj. Menj, ha mondom,

Tüstént ott termek én is.

LUCZA. Ha mindjárt nem jön, én sikoltok ám. (El.)

GERŐ. Mily sok beszéd ez egy leányban is,

Hát még ha több lesz; ám csak jőjenek.

Hadd éljen ismét e halotti ház.

Rég vártam e napot, s mily örömem,

Hogy végre itt van. Jó uram hiszi,

Hogy a mit most teend, én nem tudom.

De rég kilestem én már útait,

És a leálynak titkon megsugám,

Mi vár reá, ha meg tud tetszeni.

Bocsássa Isten! jó szüből tevém.

LUCZA (belül). Gerő bácsi!

GERŐ. Megytek, megytek, te sárkány, ne kiálts. (El.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Mezei lak.)

Lenke varr, Banó egy időig hallgatva néz rá.

BANÓ. Leány!

LENKE. Deák!

BANÓ. Te másszor engem bátyádnak nevezté!

LENKE. S te másszor engem húgodnak nevezté!

S mi több, még szépnek s kellemesnek is.

BANÓ. Te most is az vagy, csak hogy rossz nagyon.

LENKE. Magamnak volnék rossz, s ha az vagyok,

Még most szabad, még most enyém vagyok.

BANÓ. Mí fínomúl, mi szépen! úgy de Lenke,

Te egy vitézzel kezdesz múlatozni,

Ki téged titkon meg-meglátogat.

LENKE. Nos?

BANÓ. Oh bölcs Cicero! s ez nem elég?

LENKE. Csehül beszélsz?

BANÓ. Nagyobb vád kell-e még,

Mint, hogy sziveddel játszol s nem tudod,

Kinek zsebébe hányod el, holott

Rossz pénz gyanánt fog árván pengeni,

Midőn van, a ki azt aranyba zárná.

LENKE. Ha tudniillik volna is neki.

BANÓ. Való, hogy nincs, az Isten látja azt,

De —

LENKE. Semmi dék! nincs még más panaszod?

BANÓ. Te így beszélsz? ki hát, ki most veled!

Elmondom, a mit bűn elfojtanom,

Kárára lelkednek, s nagy kínomúl;

Te rossz uton vagy, lány!

LENKE. Hogy értsem azt?

BANÓ. Oh Herkules! még ő hogy értse ezt?

Hát azt mint érted, hogy kemény a kő,

Hogy tűz a tűz, s a sapka nem slüveg,

Hanem csak épen sapka —

LENKE (folytatva). A bohó

Nem bölcs, hanem csak épen oly bohó,

Mint most te vagy, s voltál is és maradsz.

BANÓ. Nagy Jupiter! — s te csúfolódsz is?

LENKE (varrását letéve). No lá, még ő haragszik! nem vagy-e

Te egy valódi megrögzött pogány?

Ha más keresztény lélek esküszik,

Vagy szitkozódik, érti minden ember.

De millyen áldáz dolgokat beszélsz te,

Töröktatárúl, s Isten tudja hogy?

És még is én vagyok rossz? Könyveket

Jámbor vasárnap olvas, a ki tud,

S azt sem sokat, csak épen délután,

Ha rossz idő van, s szent szűz Margita!

Te minden istenadta nap csak könyveket bús,

A szent dologra szánt napon henyélve,

Csak a betűkre bámúlsz, és belőlök

Kiolvasod, mit régen tán örökre

Minden jó lélek elfelejte már.

Úgy! úgy! kinyithatsz száját, szemet, fület;

Van a mit bámúlj: én csak egy szegény

Hitvány leány vagyok; s a mennyi kell,

Imádkozom vasárnap s reggel, este,

De nappal varrok, főzök, dolgozom;

Addig te nem tudnál-e tenni jót?

És most ki a rossz? én-e vagy te? szólj.

BANÓ. Békülj meg, Lenke, én ma bús vagyok.

Azért beszéltem úgy.

LENKE. Hát hallgatok.

BANÓ. Nem, nem, beszélj csak; az nekem gyönyör;

Szidj és pirongass, csakhogy halljalak.

LENKE. Nevetnem kell! Hát ily hamar kifogysz,

Mint a dudából a sok cifra hang?

Melyet, ha senki nem fú, végtire
Megnyekkenik. Csak szólj, ha kezdted; én
Elhallgatom, bár mely bohót beszélsz.

BANÓ. Beszélj egyébről Lenke. Ez csipős volt,
És fojtós, mint a vaczkor. Szólj szivedből.
Oly kedvesen tudál te egykoron
Csevegni semmiről. Való, hogy az
Régecske volt, talán már éve is múlt.
S még akkor nem valál ily szép magas,
Nem illyen karcsu teljes; szemeid
Nem villogtattak, mint most, oly tüzet;
S halvány világát ifju arczaidnak
Pezsgő pirosság nem zavarta még:
Kisebb valál s jobb, bár ily szép nem is.
Te most felette szép vagy ám, leány,
Szép és virító, mint egy kis bokor,
Melyen vad rózsa nyílik hajnalon. —
S te engem Lenke, látom, nem szeretsz.

LENKE (nem figyelve). Ma szép idő van, a hol nincs hideg.

BANÓ. Hát így felelsz nekem!

LENKE. Mi furcsaság az!

Elmúlt hidegnek nem kell bunda többé,
És mégis a paraszt, ha nyár van is,
Bundában jár. Örömmel a szegény juh
Levetné hátáról a gyapjakat;
De a pimasz pór díszül felveszi,
S hüvösben van, úgymond, birkabőr alatt,
Mint a ki ön-bőrében jár csupán.

BANÓ (félre). Egek, s én erre juttam!

LENKE. Lásd Banó,

Nem illik ám az, hogy szemtől szememben
Ugy megdicsérj, s a vért, mely mindenütt
Szükség a testben, mind arczomba hajtsd.
S aztán te, a ki olvassz s írni tudsz,
Nem szégyenelsz szerelmet mondani,
A mit talán gondolni kéne csak;
De szóba hozni illetlen dolog.

BANÓ. Még is leány, kell tudnom sorsomat.

Üdv s kárhozat szavadban rejtezik ;
Ma kell azt felfödöznöm, vagy soha.

LENKE (hallgatódzva). Ez az ő lovának dobbanása volt.

BANÓ. Térj, Lenke, térj magadhoz és felelj.

Válts meg szavaddal; még zsidó vagyok.

LENKE (félre). Eltűnt! miért is térne ő be a

Szegény leányhoz, ő, a fényes úr!

Ő büszke várban mint király lakik;

Én fű vagyok, mely a kövár tövéből

Hideg falára árván felnövök,

Hogy észrevétlen ott hervadjak el.

BANÓ. Te szólasz avval, a ki nincs jelen,

S én, a ki kérlek, választ nem kapok?

Leány, leány, te szörnyet változál.

LENKE. Egy dobbanás csak, s már ő oda van. (Banóhoz.)

Légy pappá, jó Banóm, te oly szelíd,

Oly jó vagy, mint az oltott fák gyümölcse.

S természet ellen vétenél, ha másra,

Mint szent életre szánnád magadat.

Eltart az oltár. S millyen szép lesz az,

Midőn aranyhímvarratos ruhában

A szent igéket mondod, vagy pedig

Az orgonával versent énekelsz,

S én hallom azt, s szent buzgalom fog el,

S hideg kövekre hajtva térdemet,

Imádok Istent érted s magamért,

És mindekért, kik hozzánk tartozók.

Ha majd bucsút fogsz szent kúthoz vezetni,

Kisérti foglak a jó nép között,

Mint jó hugod. Ha bűneim tudása

Nyomandja lelkemet, hozzád megyek,

Meggyónom, hányszor szegtem bőjtöket,

Hányszor haragvám, hány misét mulattam,

Vagy álmos fővel hányszor szúnytam el

Imádkozatlan, és több illyeket,

Mint vétetni szoktunk gyarló emberek.

S ha még megesnék férjhez mennem egykor,

Te légy az eskető majd ---

BANÓ (elfordúl). Istenek!

Ezért születtem én!

LENKE (megcsókolja). Megengedj bácsikám!

Ezt nem, valóban nem akartam mondani.

Ah, légy nyugott. Az nincs születve még.

Ki hölgyül engem oltárhoz vigyen.

A szűz nénékhez állok kedvedért,

Lemondok a világról jó korán.

Hisz én csak könnyelmű, rossz nem vagyok.

S a mit beszéltem, dévaj szó vala. (Ismét megcsókolja.)

Te nem haragszol, úgy-e nem, Banó?

BANÓ. Távozz, boszorkány, jobban meg ne ronts.

Vagy nem tevé-e már is szörnyeteggé,

Haszontalanná en magamhoz is?

Hagyj el, darázs! döngésed méhi volt,

De törfulánkod gyilkos, mint rajod.

S hiszed, hogy a mit ajkad vétkezett,

Hitetlen csókja helyre hozza azt?

Álnok vagy még a csontokon belül is,

Sokkal hamish, mint hinné a ki lát.

Mikor jövék oktatni, hogy ne lennél

Tudatlan, mint a néma báb, ki volt

Az első akkor, a ki rám szökött,

Nyakamba fűzte, mint a láncz, magát,

Kért és könyörgött, és hizelkedett?

Hol van szemed most, a két csalfa nap,

Melylyel szemembe látszál olvadozni,

Es mintha tiltott vágyat rejtenél,

Elandalodtan rám feledkezel?

Hol most azon szem, melylyel szívemet,

Mint a madárt fészkeből, elcsalád,

Hogy vándoroljon béke- s hontalan?

Sziréna vagy; leány csak látszatúl,

De halhideg paizszsal kebleden,

Kivül, belül jég, gúny és csalfaság.

De teljék kedved, én felöltözöm,

S csak azt könyörgöm, hogy szerelmet érezz,

Oly hőt s nagyot, mint mellyet megvetél,

S üvölni fogsz kinodban, mint a vad,
S mint én, ha ágra nem kötöm magam. (Elrohan.)

LENKE. Szent Isten, mily rémítő ember ez?

Vádol, hogy megcsalám, s én nem tudom.
Haragszik rám, és nem tudom, miért,
Való, hogy most a tréfa messze ment,
S tán több mint pusztá tréfa volt; de megvan.
Eztán vigyázóbb, s marczonább leszek,
Vagy a minőnek lánynak lenni kell,
Ha meg tudom tanulni. — Ah ki ez?

BANÓ (visszajő, egy időig némán néz Lenkére).

Te szebb vagy, mint, hogy engemet szerethess.
Mért is szeretnél, hajh! ha nem szeretsz?
Dús nem vagyok, még csak levante sem.
Csak én hibáztam: élj te boldogúl.

LENKE. Banó! ne menj el így!

BANÓ. Szeretsz-e hát?

Lásd, egy szavamra nincsen válaszod,
S ez engem innen számkiüz örökre.
Te jobb akarnál lenni, mint lehetsz,
Mindenre kész vagy, csak szeretni nem;
Mert ehhez nincs erőd. De élj örömben:
En a monostort választom lakúl. (El.)

LENKE. Egy jó baráttal ismét kevesebb,
S még nincs szavam, hogy visszahíjam őt.
És mintha bajtól mentem volna meg,
Könnyebbnek érzem mellemet, hogy elhagy.
Ah, én egy háladatlan lány vagyok!
Ha olyan jó nem volna, tán szeretném,
Vagy is ha jobb volnék. De elhagyott,
S kiálltam a bajt, melytől rettegek.

DORA (jő). Hát szépséges kisasszony, úgy kell a jó embereket a háztól elidegeníteni? Ez a köszönet, hogy kitanogatott együgyűségedből? Lássá meg az ember! még ő válogat és csúfolódik, és kedvei vannak, hol jó, hol fanyar, mint egy nagyságos asszonymak! Egyszeriben lódulj utána, kövesd meg szépen, hogy ne haragudjék!

LENKE. Igen anyám; de ő nem akar visszajöni, az mondja, klastromba megy.

DORA. Mondom! ez a leány még kétségbe ejti az embereket... Elhittem bizony! ha valami csörgő-zörgő fegyverű huszár keresné, az már tetszenék a kisasszonykának. Csak lódobogást, s kardesörrenést halljon, már akkor résen a szeme; már akkor fut, mint az eszeveszett. — Mondd el már most, mi akar belőled lenni? Uram fia! nagy dicséreteimmel annyira viszem a dolgot, hogy a fiú belészeret, a télre talán meg is kérette volna, s már most oda van; a kényes báb eligazítja magától; pedig már meg volt neki ígérve, hogy író deákká teszik, ha általmegy Gábor királyhoz, a ki ugyan nem sokkal jobb, mint valóságos pártütő, s igazi eretnek; de azért szinte nagy úr, és sok pénze van.

LENKE. Azt épen nem jól tevő, anyám, hogy Banót belém szerelmesítette. Ő most engem vádol, pedig én semminek oka nem vagyok. Aztán, ha még úgy szeretném Banót, s ő megkérne is, soha hozzá nem mennék; mert anyámtól is mindig azt hallottam: két szegény egy pár; s hogy ha szegény szegényhez megy, csak a nyomorúságot nevelik a földön; neki pedig semmije sincs, valamint nekem; még ruháját is sokszor kutyabőrrel foldozza be, a mit régi könyvekből vagdal ki; én nem akarok kutyabőrben és papirosban járni, mint a három királyok karácsonkor, vagy mint a sárkány, melyet a gyermekek levegőbe boesátanak. Ha pedig ő a pártütőkhöz készül, én nem akarok pártütő lenni.

DORA. Már most nézze el az ember! mit nem tud ez a csirke eszű leány! (Telegdi jő.) Ah édes nagyságos uram, biz' észre sem vettem; adj széket, te rossz leány. Hozta Isten kegyelmedet. Oly régen nem láttuk, hogy helyemet sem találom örömemben.

TELEGDI. Távol lakom, s ritkán van útam erre,

Ha csak vadászat, vagy harcz nem hoz el.

Hát mint vagytok, mi ujság e vidéken?

Az én kis varróném mit dolgozik?

DORA. Ah édes nagy uram, most is vele zsémbelő-

döm. Annyi a baj vele, mintha tizenkét fiam volna. Akaratos, finnyás, szófogadatlan, s úgy megfelelget, mintha csak könyvből olvasná.

TELEGDI. Az én szép Lenkém ily rossz volna-e?

DORA. Az Isten bocsássa meg! hiszen szép csak volna, ha jó is volna hozzá. De mivel a szépség Isten adománya, lássa kegyelmed, a jóság pedig szerencsétől függ, azért ő ebben semmikép nem akar megerősödni; most is egy régi jó barátunkat idegenítette el dőre beszédével, pedig már annyira voltak, mint ha megkérlette volna.

LENKE. Ah, jó anyám, ne mondjon illyeket.

DORA. De mondok bizony, csak azért is megmondom, hogy a nagyságos úr megpirongasson.

TELEGDI. S ő hát az első kérőről lemondott?

DORA. Annyira felháborította, hogy monostorba akar menni. Pedig lássa kegyelmed, csak nem akarnám, hogy nyakamra vénüljön.

TELEGDI. Légy megnyugodva, jó asszony; talán

Váró leányt jól várt szerencse ér.

DORA. Jó Isten adná, hogy öreg napjaimra nyughatnám miatta. De most megyek. Nagyságod fáradott; ha meg nem veti csekély ajánlásunkat, egy kis reggelit készítek.

TELEGDI. Jó gondolat; vadászom egy kis őzet

Fog általadni, mellyet most lövénk.

Lenkédet addig társul itt fogom,

S megvallatom, hogy bűnét mondja ki.

DORA. Oh tegye meg kegyelmed, bizony jót tesz vele. Te meg, leány, ne légy olyan, mint a néma hal, mulasd a nagyságos urat. — Ajánlom magamat. Egyszeriben itt termek. (El.)

TELEGDI. Oly rég, hogy itt vagyok, s szép Lenke te

Nem örvendeztetsz egy szavaddal is!

Miért vagy ilyen szótalan, mi bánt?

Másszor jövök, ha nem vagy kedveden.

Mert lásd, ma attól sok szerencse függ,

Hogy téged jobb órádban leljelek.

Azért, ha most bal napra virradál,
 Ha nem vagy a derűtség déli pontján,
 Várok napot, hetet, míg felderűlsz,
 S oly pont időt lesek ki kéjeidből,
 Melyben barátod még az ellen is,
 S a kedvezésnek rózsza fellegében
 Érinti minden tárgy szép lelkedet ;
 Akkor talán meghallgatsz engem is,
 S kemény bírám, ha szólok, nem leendesz.

LENKE. Fölötte sok kegy az, nagyságos úr!

TELEGDI. Kegyről ne szólj, és hagyd a címeket.

Olynak tekints, mint jó szomszédodat,
 Ki tőled messze bár, de gondolattal
 Melletted ül, és kellemidre néz.
 Nézz mint egyenlő társadat ; de én,
 Ambár a kortól még nem fáradott,
 Előhaladtam már az élet útján,
 Midőn te még csak most nyitod meg azt.
 S bár van, mitől az évek hossza által
 Szeretnék távol esni, kedvedért
 Még is kívánnám ifjuságomat.
 Azért felejtsd az éveket, törölj ki
 Kor és szerencse áldomásiból,
 A mit fölösnek tartasz, hogy közöttünk
 Ne álljon több különbség, mint mi kell,
 Hogy teljesíthesd egy kérelmemet.
 Te szebb vagy ismét, teljesebb, nagyobb,
 Mióta nem látalak, kis leánykám ;
 Mint vagytok itthonn? szólj, nem ért-e baj?

LENKE. Mi jók valánk, s jó Istenünk megörze.

TELEGDI. És jó valál-e Lenkém, jó te is?

Szép s jó együtt mi drága összeség!

E két elemből áll az angyal is,

S azért én elhiszem: te jó valál.

LENKE. Szorgalmas is valék, a jegyruhát,

Melyet parancsolál készítenem,

Ma végezém és tüstént elhozom.

TELEGDI. Hogy illyet is felejtek! Ám ne szólj meg!

Körödben minden elvonúl eszemből,
 S vagy díszeidben csak magad jelen.
 De bátorodjál, félni nincs okod.
 Nem mint csapongó ifju jöttem én
 Kicsalni szóval pillanatnyi kéjt,
 S hivalkodólag úzni únt napot.
 Minden szavammal élet és szerencse
 Koczkája van kezedbe általadva :
 Te játszhatol csak, és nem én, vele,
 Most menj, de hozd felöltve a ruhát ;
 Szeretném látni, mint áll hölgyemen,
 Ha oly találna lenni, mint te vagy. (Lenke el.)
 Mi könnyüden lejt! sajkalebbenés
 Járása, s ifjusága játszi hullám,
 Kitől kormány s cél nélkül hajtatik
 Tündéri síkján élet tengerének,
 Nem aggva még a révről, melybe kössön,
 És én a puszta part, itt várom őt,
 Kétkedve: hozzám tart-e vagy tova?
 Ohajtva és gyanúval: nem visz-e
 Több boldogságot menve, mint hozott?
 És mégis vissza már nem léphetek!
 Gondszüntetőnek vágytam venni őt,
 S ím, mintha évek nem szakasztnának
 A régi szenvedélyt e mostitól,
 Szeretve függök rajta, s ifjulang
 Hév és emésztő lángok érzetím. (Lenke jő.)
 Méltó reá? de íme jön, s mi díszít
 Ád a ruhának, melybe öltözött.
 Csak bátran, Lenke, jőj közelb, leánykám.
 Dicsérem a munkát; oly csínos az,
 Milyen magad vagy. — Mit tartasz felőle?
 Tetszésedet vajjon megnyerte-e?

LENKE. Azt tőled illenék meghallanom.

TELEGDI. Én nem tudok bírálni, mindenütt

Téged, csak téged látva s bájodat,

Mely mint viharban elhúnyt ébredőt

A tiszta hajnal, váratlan lepett meg.

Te néma vagy, de mintha ajkidon
Kérdés lebegne; szólj, ne titkolódjál.
Barátkoztass meg minden ötleteddel,
Hogy mint barátod felfoghassam azt.
Szólj, mit kívántál tőlem kérdeni?

LENKE. Azt kérdezendém . . . Ám de megbocsáss,
Én egy bohó s együgyű lány vagyok.

TELEGDI. Oh mondd, mi az, mit tudni vágyasz?

LENKE. Ki lesz

Ama szerencsés hölgy, ki e ruhát
Viselni fogja egykor, mint jegyes?

TELEGDI. S miért kívánnád ezt megtudni, szólj.

LENKE. Imádtam érte, hogy boldog legyen.

TELEGDI. Csak rajtam álljon avvá tenni őt,
Lelkem- s hitemre mondom, az legyen!

De Lenke, nyájas kis leányka te,

Most mondd meg azt is nyílt szived szerint,
Mi hölgyet szánnál, mifélett nekem?

LENKE. S eléged majd, a millyet én kívánok?

TELEGDI. Te léssz birám és büntetőm, ha nem.

LENKE (gondolkozás után).

Regét beszélek, megbocsáss, ha rossz.

Egy özvegy asszonynak volt egy fia,
S az özvegy így szólt útra kész fiának:

Ne házasodjál; mert a hölgy hamis,
Csalóka, míg lány, és megcsal, ha nőd;

Leánykorában angyal, ám hamar
Asszonynya vetkezik, ha hitvesed.

Nyílt könyv gyanánt áll, míg leány, előtted,
S bezárkozik, ha nőddé válhatott.

Tündérnek látszik és csak változó,
Virágnak látszik s már is hervadoz.

Gyarló szer s kín, ha meg nem nyerheted;
És kín, ha bírod; mindennél nagyobb,

Ha elveszíted: s így ne házasodjál.

TELEGDI. S mit monda erre a regés fiú?

LENKE. Nem hitte, s mégis nőtelen maradt.

Gyerkőcze volt még; madarászni ment.

TELEGGI. Oh csapodár! s te így csalsz engemet?

LENKE. Engedd regémet végig mondanom.

A gyermek férjfvá lön, s akkoron
Így szólt az özvegy: házasodni menj;
Mert a csapongó élet üdvtelen:
Rövid gyönyörből hosszú fájdalom,
Vagy élt napoknak zsibbadt mámorra;
Azért leányt keress; de hitedet
Ne kösd le semmiért és óvakozzál.
Mert a csalódás s késő bánat egy.
Elmés legyen, mert máskép czifra báb;
Vidám legyen, különben holt alak;
Szorgos legyen, mert házad tönkre megy.
Szép is lehet, de nem fölötte szép;
Jó is lehet, de nem fölötte jó;
Gazdag lehet, de nem fölötte dús:
S mégis, ha mind ezt egyben feltalálod,
Adj hálát Istenednek térdiden;
Kérd, adjon hozzá még hüséget is,
És hozd el őt lakodba hölgyedül.

TELEGGI. Te finomúl regélsz, s ha sorsom engedi,

Regéd szavát követni kész vagyok:
Elmés, vidám a lány, kit kedvelek,
S fölötte szép, de nem kevély reá;
És jó, szelíd, de öntudatlanúl;
S erényben s mindenekben gazdag ő,
Mik nőt szeretni méltóvá tehetnek.
És jobban kedvelem, mint mondható,
Hevebben, mint azt elhihetni, hűbben,
Mint azt fogadni esküvel lehet.
És a leány, kit kedvelek, te vagy!
Igen, leány, én tégedet szeretlek,
S talán fölöttébb, mint javamra volna,
Ha nem hihetném bírni szívedet.
De gondolkozzál róla, én megyek.
Rég puszta váram, s csendes, mint az éj;
Ott áll magában, mint egy néma jegy,
És szállást, a ki boldog, nem vesz ott,

Mert bús urának súlyedt szelleme.
 Elébe tükröt tart egy tiszta tó,
 Belőle látni szép nagy tartományt,
 S szerencse, birtok hozzá kötve van :
 Öröm hián volt mégis ekkorig,
 Mert bús lakója harcz és zaj között
 Örömtanyává nem tehetette azt.
 De most a béke szent, s a koronát
 Letette a hatalmas Gábor is.
 Egy pártütő van még a nagy hazában,
 Mely béketörvényt nem hall, sem királyt ,
 Éretted vívó szenvedélyem ez,
 Mely nyugtom ellen zajgó pártot üt.
 Azért szerezd meg nyugtomat — szeress.
 De végy időt meggondolásra : én
 Itt termek ismét. Kérd tanácsodat
 Egyedül szivedtől ; mert az csalhatatlan. (E1.)

LENKE. Tiszteltem eddig, most szeressem őt ?
 Elmélkedésre nincs idő s azért
 Övé vagyok s a sorsé, mely hozá.
 Vagy nem csalódás múló hangjai
 Ámítanak, s ily kellőn s édesen ?
 De nem ! nem új az, a mi meglepett !
 Merészek voltak képzelgéseim ;
 Eladtam álmaimnak lelkemet,
 És most, midőn az álom megvalósúl,
 Már nem vagyok sajátom. Nem magam
 Himzék-e enmagamnak jegyruhát ?
 Selyembogárként nem fonám-e be
 Envágyim hálójába éltemet ?
 Megnézem a napot, fenn áll-e még ?
 Es a világot, nem szűkült-e meg ?
 Fölötte nagy volt eddig, most kicsin,
 Mert láthatárát kézzel foghatom.
 De eddig bujdosám, most honn vagyok. (E1.)

(Erdő.)

Banó (ruháját ágra függesztvén, kijő a fák közül).

Itt függj barát! te légy az Absolon!
 Az én akasztófám még nem virúlt fel;
 De ékesítsd te ezt a száraz ágat,
 Csak száraz ágon voltál rajtam is.
 Megint panasz? nem, nem panaszkodom.
 Szűk a monostor és hideg, setét;
 A szívnek farkasverme; társaság,
 De társaságtalan s örömhagyott,
 Mint sziklafőn a vén holló tanyája,
 S nyugtot csak annak ád, ki már nyugott,
 De nem nekem! Buzgón áhítóزام,
 Bőjtöltem és sanyargék: hasztalan!
 Hogy nincs erőm jobb lenni, mint vagyok,
 Üdvömrre mondom, mely nincs! nem hibám.
 Oh, oh, hogy én még sírni sem tudok!
 De itt legalább ordítanom lehet,
 És arra nagy kedvem van. Jöjjetek,
 Erdő lakói, vérengző vadak,
 S kiket vadásznak üldöz fegyvere,
 Vadabb és üldözöttebb, mint ti, én
 Veletek kívánok bőgni, szánjatok.
 Oh Lenke! Lenke! (El.)

Kolta s csapatja jő.

KOLTA. Megálljatok, ma itt ütünk tanyát.

Megjött-e már a kém, a fürge Vid?

HAJDU. Nem még, uram, de majd vigyázzuk őt.

KOLTA. Így nem lehet soká. Ha Gábor úr

E gyáva békét el nem esküszí,

Magam leszek királylyá, annyira

Meguntam ezt az életet. Nos aztán?

Ti megnevettek? innom adjatok,

Szomjúzom; száraz még a lelkem is.

Aztán az őzet nyársra tűz fölé:
 Ma tort csapunk, ha nem halottit is,
 De még is ollyat, melytől halni kell,
 Mert én ma ütközetre készülök.

(Iszik, majd boszúsan elveti a korsót.)

Mi ördög! evvel ürgét öntsetek.
 Bort adjatok nekem!

HAJDU. Ha volna sincs.

KOLTA. Hogy' érted azt, fiú?

HAJDU. Csak úgy uram,
 Hogy volt, de nincs.

KOLTA. Oh rőt zsvány, hazudsz.
 Bort adj, pirók, vagy kékre festelek.

HAJDU. A rőt hajú is ember, mint egyéb,
 És nem zsványabb, mint akárki más.

KOLTA. No nézze bár ki, még kényeskedik.
 El kell-e pirulnod? nem vagy rőt eléggé?
 S apád vagyok-e ha rőt hajad van is,
 Hogy rám neheztelsz? róka vagy, ha mondom,
 S még rókatorkos mentém lesz belőled,
 Ha bőrödöt lehúzó. Pifre, paf!
 Vagy tetszik vagy nem! bort szerezz nekem,
 Különben megszőköm.

HAJDU. Ne légy boszús;
 Egy óra múlva borral termek itt.

KOLTA. Megállj! ma vízivó leszek. Pokol!
 Hogy minden olyan békeszint visel.
 Csak égi háború sincs! s benned is,
 Te rőt lator, nincs egy morzsányi szív,
 Egy szikra pártütő vér sem buzog;
 Unalmasabb vagy, mint a hosszú bőjt.
 Hát elfeledtél káromkodni már?
 Csak egy szitok sem jó ki torkodon?

HAJDU. Nem tudtam, hogy ma ily rossz kedvű vagy.

KOLTA. S te túródelmes vagy, mint a szamár.
 De légy barátom! Mind szamár az ember.
 S mellette, mint a borsos tót, megyen
 A sors gyalog, de súlyos bútorát

Hordozza hátán a szegény deres,
S bot és sovány zab, a mit érte kap.
S csak békeség ne volna!

HAJDU. Lásd uram!
Hogy föl vagy lelkesülve, hogy hevülsz,
S ezt mind nekem köszönhetd; én vagyok
A tűz, a láng, mely téged gyújtalak.
Én gazdagítlak elmés ötletekkel,
Különben néma volnál. Rőt hajamra!
Ez óra óta becsben tartom e főt:
Te gyújtsd meg nála elméd taplaját.

KOLTA. Mennyköt! te végre csúfolódsz is?
De menj, s akármint, hozd elő Videt,
Hírt várok tőle.

HAJDU. Farkast emlegetsz.
Ott pislog a bokorban, s kémlelődik.

KOLTA. Hé Vid, Vid, jőz szabadba; mink vagyunk.
Ha még pogánynya nem lettél, siess.

VID (jő). Bagoly legyek, ha rátok ösmerék.
Azt hittem, hadnagy, hogy vadászfi vagy,
S ez a veres vad a bak, kit lövél.

KOLTA. Biz' Isten! nem hibáztál, én s Peti
Erős csatában voltunk, csak hogy én
Ököllet, ő hátával győzte, s nyert.

HAJDU. Ti olyak vagytok mint a puskapox.
Magatokra hagylak, mert félek, netán
Felgyújtsalak, s ha ellobbantatok,
Mint a vak töltés, füstbe mentek el.
Verjen meg a sas! én ebüdelek. (El.)

VID. Hogy megsziporkál! tán ütötte őt?

KOLTA. Oh a világért nem lennék aczéla!
Nehéz és tompa, mint a békasó.
Különben is magában pislog ő,
Mint a reves fa, csak setét legyen.
De most beszélj, Vid, hírt beszélj nekem:
Hogy áll a sík?

VID. Nincs rajta semmi gaz.

KOLTA. Azaz te nem vagy ott már. Ez nem ujság.
Mást mondj nekem.

VID. Ha szómat hallgatod ;
De el ne fogd előbb, mint megfutott.
Azt mondtam: nincs a síkon semmi gaz :
Török s tatártól pusztá ekkorig,
És visszaszállott már a német is.

KOLTA. Ez, jó Vid, rajtunk még mind nem segít.
Nincs semmi zaj? Bethlen nem háborog?
A békét ő csak úgy szeretheti,
Hogy lábait megvesse, s biztosabban
Új harczra keljen.

VID. Híre van, de csak hír,
Hogy a törökkel titkon czimborál,
S újabb csapásra gyűjti népeit.

KOLTA. Oh Mahomet! még az mind messze van.
S most mit tegyünk? Erdélytől elszakadva,
Maroknyi nép itt meg nem élhetünk ;
Erdélybe élve el nem juthatók,
Akarva vagy nem, rablókká leszünk.
Én pártot inditok, ha háború nincs,
Csinálok azt magam.

VID. S ki tartja fenn?
Félek, hogy úgy jársz, mint a szélmalom :
Szél szünetkor megállsz és itt veszünk.

KOLTA. Gábor nevében folytatok hadat :
Legelső dolgom egy vár véte lesz,
Melyben tanyázunk, míg ő jöni fog,
Fejemre eskünném, hogy jöni fog.
Csak három hónap sem múlik bele.
Gondolkozol? mit szólnsz e terv felől?

VID. Jó, mint a zabkenyér, ha nincs egyéb.
Én hozzád állok s kész a háború.

KOLTA. Hahó! mi baj? mit bög a balga nép?

(Egy hajdú jó.)

HAJDU. Uram, embereink egy kis cseri barátot fogtak ; azt akarják, hogy prédikáljon nekik.

KOLTA. S miért ne tenné? hozzátok közénk.

VID. Ez már valódi tábor ; papja is lesz.

Ágról vevéd ? vagy égből hulla le ?

HAJDU. Nem tudom, uram ; de ág alatt fekütt.

VID. Filiszteus legyenek, ha nem az, kit visszajövet itt közelében láttam. Egy száraz fa mellett álldogált ; úgy tetszett, valamelyik ágával szerelembe esett ; oly kíváncsin nézegetett föl reá, mintha gyümölcse kívánt volna lenni ; de mivel mellette egy mély víznyomás is volt, attól félt, hogy ha az ággal leszakad, a gödörbe esik s így a mélység nem engedte, hogy magasra jusson. Furcsa volt látni, mily szerelmesen méregette szemével hol az ágat, hol a gödröt, de végtére gyepre vetette magát, s búvában elalult. Siettem, különben megugratam volna.

KOLTA. Hozzátok ötöt, látnt akarom ;

Hadd prédikáljon kérges lelkeikre,

Hogy mint a vaczkor, megpuhuljanak.

Főkép a böjtöt bőven szabja ki.

A hús-zabálók ! faljanak füvet,

S az istenadta vízzel éljenek.

Már czinke sincs az erdőben miattok.

Koplaljon, a ki üdvözülni vágy. (Hajdú el. Vidhez.)

Nos, nem királyi élet ez, komám ?

VID. Hogyan köszöntsük őt, ha eljövend ?

KOLTA. Köszönts rá egy pohár bort ! ah, ha volna !

Isten nevében adjon oktatást,

Kérd őt, s mivel nem illik, hogy magam

Szólítsam fel, helyettem mondd neki,

Szép ékesen, de büszkén s megvetőleg,

Szelíden, bár nem szinte nyájasan,

S jó vastagon, ha bár szerényen is --

S a többi, a mint majd jobban tudod --

Hogy nagy kívánság bánt őt hallani.

VID. Ha a kívánság is bánt, nem tanácsos

Bevárni teljesültét, az megöl.

De már huzódik, állom tisztemet. (B nót hozzák)

Annak nevében, a ki hadnagyunk,

És fővezérünk, s ott egy ágon ül,
Üdvözlöm szépen atyaságodat.

BANÓ. Hibáztok, én szegény diák vagyok.

VID. Hát én hazudtam? Villám és taraczk!

Itt egy sereg vitéz ember lakik,

A mely ha szól, kér, és ha kér, parancsol,

Parancs után üt, mint a buzogány.

Azért atyám, szépen könyörögenénk,

Egy kis beszédet tartanál nekünk

Lelküink javára. Az nem árt, ha hosszú,

Annál kevesbbé a rövid: de benne

Ördög, pokol jó sűrűen legyen,

Mert lá! kemény a bajnok élete,

S minden csekély szó meg nem hatja őt.

Ne válogass szót, csak magyar legyen,

S jó borsos és erős - s most halljuk azt,

Mert meg kell lenni, mint az egy halálnak. (Koltához.)

Nos, hadnagy, jól van így? nem szóltam-e

Valamintha szádból vettem volna ki?

KOLTA. Szivem szerint. Te gyémánt vagy, fiú.

De halljuk őt.

BANÓ. Természet, hallj meg engem!

KOLTA. Hohó! hisz úgy nem szokták kezdeni.

BANÓ. S ti kik körülém álltok, bajnokok,

És minden, a ki embersarjadék,

S nem töről vágott cser, vagy a hegyek

Tetőiről legördült szirt darab,

Hallgassa szómat, hallgasson meg engem:

Én bús, szerelmi áldozat vagyok.

KOLTA. Tüzes tatárt! Vid, ez nem tréfaság.

VID. Épen nem! a legszárazabb valóság,

Csak attól tartok, hogy torkán akad.

KOLTA. Azon segíthet a hátdöngetés.

Csitt emberek! beszélj tovább, barát.

BANÓ. Pogány Milóról mondják könyveink,

Hogy az magának egy tinót nevelt,

Kit már mint borjút kezdte hordani,

S naponként hordta mind azon korig,

Midőn a borjú szarvat ölte már,
S lett izmos állat, nagy komor bika,
Melyet remegve hallott bögni rét
És rengeteg, kinek minden kitért.
De ő, ki megszoká hordozni azt,
Könnyűnek vélte terhét a csalódott,
Míg meghittsége áldozatja lőn.
Igy lettem én szerelmi áldozat!

VID (Koltához.) S már most ki volt a borjú?

KOLTA. Hát ki más,
Mint a szerelem?

VID. Nem! őt a szerelem
Hordozta s végre mint rossz vén bikát,
Ledobta válláról és elfutott.

KOLTA. Csitt! halljad őt; még most jön a java.

BANÓ. Parányi volt a kezdő szerelem,
S én dőre, megszokván kis terheit,
Örömmel s elbizottan hordozám,
Míg végre tűnván elném hályoga,
Szörnyedve láttam óriásomat.

VID. Ez már csak baj.

KOLTA. Kirántom nyelvedet.

VID. Inkább hüvelybe rejtem; légy nyugott.

BANÓ. Én egy leánykát ösmerék. Kicsin volt,
És gyenge még; de bimbajában is
Gyaníthatólag a legszebb virág,
Mely a kerek nagy földön nyilhatik.
Lassan, koronként, s mindig bájosabban
Fejlett előttem, mint a szép tavasz.
Szerettem, s nem tudám, hogy szeretem.

KOLTA. Én szánakozni kezdek rajta, Vid.

VID. És én szeretném megdöngetni őt.

BANÓ. Napok mulának, s én a könyveket,
Mellyek barátim voltak, unni kezdém;
Ah, kellemeinek könyve nyílt előttem,
Csak abba voltam végkép elmerült,
Éjente s nappal abból olvasék,
Abból tanultam, a mi most megöl.

Látám az apró játszi gyermekéből
 Miként sugárzott fel dísztermete,
 Kihajnalodni láttam arczait,
 S szemfényit lenni égető napokká.
 Szépsége kísért, mint a tiszta ég;
 S mert csak mosolygó s nyájas lehete,
 Én elveszett, azt hittem: rám mosolyg.
 S most őt kevély és dölyfös úr viszi
 Várába, régen őrzött kincsemet.
 Hol az csak sírni és hervadni fog,
 Azért ha kedves a harc, jöjtek.
 Ostromra viszlek. Van miért csatázni.
 Én elvezetlek titkos úton,
 Első leszek csatán és ostromon,
 Csak őt, az egyet, hagyjátok nekem.

KOLTA. Hitemre mondom, melly igaz keresztény,
 Bohónak véltem s észgyarlónak őt,
 De bölcsebb, mint akármely krónika,
 S aranygyűrűbe illők szavai.
 Elő fiú! a tűzhöz és együnk.
 Aztán csatára. A legszebb leány!
 S Gábor király lesz kettős jelszavunk. (E1)

(Vid hátra marad.)

VID. Nem álmodom? való! a legvalóbb
 Valóság, a mit látok. Boldog Isten,
 Mi lesz belőlünk! dőre kalaúz,
 Szélvész vezér, bolond nép: szép sereg!
 De ilyen is kell a hollófiaknak. (E1).

HARMADIK FELVONÁS.

(Mezei lak.)

REMETE. Mióta lett e hajlék illy üres?
Oly tárva s őrizetlen, mint a szív,
Mely minden indulatnak nyíltan áll?
Milyen szerencse hozta változását?
Jó nem lehet, mert tudnom kellene.
És még is rendben állnak mindenek,
Épségben a szerénység bútora,
Mely tiszta kézből véve ápolást,
Tükör gyanánt szól ép lakóiról.
De nem leszek hitlenné czéltalan
Jövendeléssel; elvárom, mi jó. (Leül.)
Mi boldog az, kit nő és gyermekek
Fogadnak el, ha útról visszatér;
Kit földhöz kötve ily szerencse tart;
Kinek tanyáján földi mennye van,
Hol gond- s örömből szöve összeérnek
Munkálkodása végső szálai!
Én is reméltem egykor, s nem nekem,
Hatalmas ellenemnek nyílt az éden.
Én künn rekedtem Ádám-Évaként,
S a kis, de boldog istenkert helyett
A nagy silány föld, e határtalan,
Lett nem hazám, de bujdosó helyem;
Holott tövissel borzad, és vadakkal
S vadnál is ádázb emberekkel útam,
Hol kínos ágyam hosszú fájdalom,
Fejemnek alja bú és régi gond,
S komor tünődés gondolatjaim,

Melyekre fátyolt álom néha von.
 S mégis nyugottnak illik látszanom,
 Ruhámhoz szabni lelkem s arczomat,
 Hogy a kaján nép gyöngeségemen
 Okot ne leljen megbántó kaczajra.
 Lelkem hazája túl van e világon,
 Hol ő, a megsirathatatlan, él,
 S hozzá halál a rémes boltu híd.

Dora (fáradtan jő).

DORA. No hála Isten! csak hogy itt találom. Ah! (leül) csodálom, hogy még lélekzetem maradt. Az az istenadta bércz, girbe-görbe, mint a bűnös ember útja: Isten bocsá! úgy elfáradtam, hogy alig szólhatok.

REMETE. Azt nem tapasztalom; de mit jelentsen

Ez a sietség, futkosás, zavar?

Mi bajtok történt, s Lenke hol marad?

DORA. Ah édes remete atyám, hisz épen arról akarám kegyelmedet tudósítani, épen csak azért másztam fel törődött csontjaimmal arra a gonosz hegyre, de nem találtalak.

REMETE. Igen, de végre itt vagyok s szeretném,

Ha megfelelnéd, a mit kérdezek.

DORA. Csak egy kis türelmet! Csak hogy igazán lélekzetet vehessek, mindent elbeszélék. Ugy elfúltam —

REMETE. Folyvást beszélsz, csak azt nem, a mi kell.

Asszony! te aggodásba hozsz; beszélj,

Mi bal szerencse érte házadat!

DORA. Bal szerencse? A Krisztus őrizzen! szerencse, nagy, ritka jó szerencse ért, engem, Lenkét, remeteségedet is. Csupa szerencse, és Isten áldása, a mi reánk szállott. Kegyelmed azon igen megörül, tudom, ha elbeszélhetem.

REMETE. Te engem elrémítesz. Asszony, asszony!

Aligha jóban törted eszedet.

Hová tevéd őt? Lenke hol vagyon?

DORA. Ah a bohó kis leány, az jól imádkozott. Hogy'

is kezdjem? azt sem tudom örömemben, hol áll fejem. — Hát Lenke, édes jó atyám, menyasszony.

REMETE. Menyasszony!

DORA. Vagy inkább már asszony is lesz, most van az esküvő; s én azért jártam oda, hogy hírt vigyek felőle.

REMETE. Gyarló teremtmény, gyáva gyenge asszony

S nem szólhatál te erről jó korán?

És így adám-e én őt át neked,

Hogy hírem nélkül add el, mint silány,

Unt házi bútort? ő nem volt tiéd,

S nem adhatád ily gondolatlanúl.

DORA. Ne legyen boszús kegyelmed; Isten ójon, hogy én adtam volna el őt; maga akarta legjobban.

REMETE. Annál inkább meg kelle mondanod,

Hogy visszatartsam bal kívánatoktól.

Anyát hívék találni benned, és

Te dajka voltál, mely silány tejen,

De nem szivén nevelte gyermekét.

Mikor van esküvője?

DORA. Most, uram!

REMETE. Most? szent egek! hogy semmi sejtetem

Meg nem jelenté e bal esetet?

S tudod, te asszony, hogy Lenkéd nagyon,

Igen nagyon boldogtalan lehet?

S van annyi érték benned, hogy leródd

A bűnt, ha súlya egykor rád esik?

DORA. Az Istenért, ne ijeszszzen így el kegyelmed. Hiszen férjhez menni csak nem lehet olyan irtóztató szerencsétlenség. Aztán Isten látja lelkemet, bizony jól akartam vele.

REMETE. Jó, jó, te úgy tevé, mint tudhatál,

Lenkével össze, nőkép, botorúl.

S mint mondatik, vak tyúk is néha napján

Lel gyöngyöt a porondon, meglehet,

Hogy Lenke választása jól esék.

De tőle s tőled szívtelen, ha nem

Hálátlan és bizonynyal oktalan

Elöttem illyet eltitkolni. Kedves,
 Én gyermekemként édes, drága volt
 A lány szivemnek, és ha vesztenem kell,
 Pótolhatatlan veszteség; de szólj,
 Ki az, ki tőlem elvoná e kincset,
 Mi ember, s mily rendű a vőlegény?

DORA. Ah édes jó uram, az egy igen, igen gazdag,
 díszes úr, kinek temérdek cselédei, szolgálai s katonái
 vannak. Kastélyja nagy, mint egy egész falu, s oly régi,
 hogy talán Béla idejéből való. Aztán — Isten bocsássa
 meg, úgy szereti Lenkét, hogy majd meghal érte.

REMETE. Jój észre asszony. Folyvást hasztalan
 S bűnös világi dolgokat beszélsz.

Mondd meg nevét, hogy ösmerjem meg őt.

DORA. Ha el nem feledém. Hogy' is nevezték? Ah
 én oly szegény feledős asszony vagyok. — Kelen —
 nem, Tele — úgy, úgy, Telegdi a neve.

REMETE. Üdvödre mondom, asszony! millió —,

Sőt a világon minden név közül

Nem mondhatál szörnyebbet, nem nekem

Gyülöltet inkább, és nem kárhozóbbat

Mindenre, a mihez még kötve volt.

Oh Lenke, Lenke! mily rossz kézre hagytam,

Boldogtalan leányka, sorsodat.

De még talán nem késő; menj, siess,

Asszony, fogass szekérbe, vagy fogadj

Lovast, ki tüstént megvigye

A várba e hírt: Lenke nem leányod,

S hogy, a ki atyját tudja, eljövend.

Üzend vagy mondd, hogy addig várjanak

Az esküvővel, míg én eljövök.

Ne nézz az útra, menj csak czél után;

Mert Lenke boldogsága s ten nyugalmad

Függ tőle, későn érsz-e vagy korán.

Menj, menj, ne késsél; én is ott leszek. (Dora el.)

Mindenható! mit kelle hallanom!

Minden csapás közt, mellyet várhaték,

Ezt legkevésbbé hittem eshetőnek.

S azért hagyám el a világi zajt!
S a bántott szívnek oly édes boszút,
E még egyetlen enyhítő italt,
Mellyel szerencsém balja megkinált,
Azért tolám el égő ajkaimtól,
Hogy ő lakozzék telhetetlenül,
Hogy másod ízben koldussá tegyen!
Nem ingyen hagytam én őt megnyugonni.
Nagy esküm álla, rajta megboszúlnom,
Mit Isten ember ellen vétkezett.
De feltalálván e kis gyermeket,
Azt véltem, a rabló büntetve van,
Kegyetlenül büntetve, mert bolondúl
Őn boldogságát öldökölte meg.
Azt gondolám, ő nő- s gyermektelen,
Mig én örültem éledezve látni
A hamvadót serdülő lányomon.
Mi enyhadó volt nőni látnom őt,
És felvirulni, díszül egykoron
Hozzája méltó férj erényinek.
Azonban ő, mint a setét bagoly,
Várában ült, és nem volt semmie.
Harczokba ment s nem várta vissza senki.
Azt véltem, érzi lelke ostorát,
S letettem a haragnak fegyverét.
És ím! nem oly törődött, mint hivém,
Még ő szerencsét vár, s tán üdvöt is,
S avval kívánja bűneit beszegni,
Melyekre ál szín vonta fátyolát.
A bús bagoly kijő rabolni még,
S nem hagyja, a mit vére megszokott.
De itt a percz, hogy felriaszszam őt,
Képet fogok szemébe tartani,
Melytől egekre borzad fel haja,
Mely örületbe dönti szellemét;
S e kép, e rémitő váz maga lesz.
Lefestem őt, hogy ismerjen magára.

S mint a tükörbe néző szörnyeteg,
Önnön szemével ölje meg magát. (E).

(Vár.)

Telegdi, Lenke.

TELEGDÍ. Most hát enyém vagy Lenke; emberek,

S oltár előtt enyém, örökre az.

Örökre! mert egy lét nem fogja be

Szerelmi boldogságom napjait:

A lélek földöntúli életében

Még hosszú édes emlék álma jó

Utánok egykor halhatatlanúl.

Enyém vagy. Ah rég e kis szó 'enyém',

Mely sok halandót boldogít, előttem

Értéke-vesztett volt és becstelen,

S tartalma terh inkább, mint kéj-adó;

Most mint egy Isten titkos temploma,

Kicsin, de gazdag, s boldog, mint az ég,

Nyilik meg rég zarándok vágyaimnak,

Felfödve a megáldó rejteményt,

Hol leplezetlen hófehér szoborként

Áll istenarczczal a szent üdv maga.

Enyém vagy, és ily szép tartalmu szót

A földön ember nem mondhat, csak én.

Oh szólj, hogy érzed ezt a változást?

Kívánatiddal nálam honn vagy-e?

Vagy még maradt-e, a mit megtegyek,

Hogy kedvedet ne sértse meg hiány?

Mindennek, a mit látsz s még látni fogsz.

Váramnak és magamnak asszonya,

Csak szólj, kívántod teljesítve van.

LENKE. Bocásd meg hallgatásomat, s hogy ennyi szépért

Még csak köszönni sem tudok. Nagyon

Uj még előttem minden, és magam

Magamnak ösmeretlen állok itt.

És hallgatózom, s mint tündérrege,

Beszéded édes hallgatásra csal.
 De kész vagyok tanulni. Meg fogom
 Jegyezni, a mit mondasz és belőle
 Kitudni, mint lehet tetszésedet
 Megnyernem és soká megtartanom.
 A mily tudatlan s egyszerű vagyok,
 Oly hű tanítvány s oly serény leszek,
 Csak tűrődelmes légy az oktatásban.

TELEGDI. Mi szépen és mi elmésen beszélsz te!

Bölcsebben, mint hogy oktatód lehetnék.
 Nem, arra nem szorultál; a virágnak
 Hogy illatozzék, nem kell oktató:
 Az illatozni és virítani fog,
 On indultából szép természetének.
 Azért mit elméd gondol, mondd ki bátran,
 Kellőbb az minden eltanulhatónál.
 De egyben mégis mestered leszek,
 Tanítani foglak, hogy becsülni tudd,
 Mi által engem boldoggá teszesz.
 Tanítani foglak, mint tekints tiédnek,
 Mind avval, a mi itt körül veszen.
 Először is cselédim lássanak,
 Hogy mindenik, ki hozzám tartozik,
 Tisztelje benned a ház asszonyát.

Gerő! Gerő! (Kivül csatazaj hallik. Gerő ijedve.)

Nos agg szolgám, mi baj?

GERŐ. Veszély fenyít bennünket oh uram.

Az árkokon kül fegyveres csapat van,
 Mely felkivánja büszkén váradat.

TELEGDI. Mi ez? menyekzóm napján háború!

Oly szerfölött hosszú-e nyúgodalmam,
 És új szerencsém oly fölösleg-e,
 Hogy már irigye támadt? Istenemre!
 Véres boszúval állom útjokat.

Kik ők? mifélék e veszett hadak,
 Melyek rabolni jönnek békekor?

GERŐ. Gábor király s a szép lány jelszavok,
 S Gábor nevében kéri váradat,

És mindent, a mi benne birtokod van,
 Tüzzel s kegyetlen vassal elveendők,
 Ha megtagadnád, a mit kértenek.
 TELEGDI. A martalócok! várat nem, de sírt
 S halált, ha kérnek, azt adok nekik.
 Fegyvert elő! vagy nem! magam megyek,
 Te asszonyodnál légy és bátorítsd (Lenkéhez).
 Ne rémülj, Lenke! sorsunk hozza úgy,
 Hogy baj szövődjék kedveink közé.
 Itt termek én azonnal.

LENKE. Ah Telegdi!

Én félek itt!

TELEGDI Ne csüggedj, édesem.
 Nem bírja senki, mit megvédni nem tud!
 Eddig szerencse álda meg veled,
 De most kivílak a bal sors kezéből,
 S megváltalak, ha kell, véremmel is,
 Hogy annál biztosabban bírjalak.
 Becsülj meg avval Lenke, hogy ne félj;
 Legittem látni foglak; légy nyugott. (E).

LENKE. Ah mely veszélyes, mily bal kezdet ez?
 Alant nem ére baj, s hogy feljövék,
 Már a dulónak érzem ostromát.
 Oh légy kegyelmes, ég, ha ez nekem
 Nagyokra vágyó lánynak büntetés!

Remete jó csendesen s megáll.

GERŐ. Ne légy magad gyötrője, asszonyom,
 Ne bántsd meg a végző hatalmakat,
 Melyek közünkbe kedvezőn adának.
 Rég ismerem már e vár kőfalát,
 De még vivóját nem tudok, kinek
 Szégyen nem érte volna lépteit.

REMETE. Ő nincsen itt! ha elvész, annyival jobb,
 De a leányt megmentem.

LENKE (a remetét látva megijed). Jaj nekem!
 Kit látok itt?

REMETE. Hah érzed bűnödöt ?

Te háladatlan, elpártolt leány !

De Isten adja, hogy, mint kereséd,

Oly szörnyükép ne bűnhődjél miatta.

GERŐ. Ki ez, ki itt ily gőgösen tanít ?

REMETE. S gyarló öreg te, mit szólasz bohón

Megvihatatlan várról ? nézz alá,

Lásd e hadat, mely vesztetekre jött.

A férfi harczczal állja meg helyét,

De gyenge hölgyet gyámolítani kell.

S én mint barátok jöttem ; még egy út van,

Mely a szabadra biztosan viszen :

A titkos út az, add át kulcsait. (Gerő menni akar.)

Nem, meg ne mozdúlj s tedd parancsomat ;

Mert megteszem, hogy egy nyommá se menj.

(Ruhái alatt egy kardot mutat.)

Tudod, mi ez ?

GERŐ Tudom s nem rettegem !

Juhöltözetben farkas körmei ;

De ősz hajam ne hozzon tévedésbe.

Jer, álbarát, és nyeld el e vasat,

Vagy öl, ha tudsz ; én tisztemben halok meg.

LENKE. Szent Istenem, mit kell megérni még.

Ha szívetek van ! ah ne küzdjetek.

REMETE. Agg bűnös, állj meg ; olvasót emelj,

Az jobban illik hozzád, mint a kard.

Ösmersz-e még ? Nézz jól ezen szemekbe !

Rettegj ha ösmersz ; én tudom, ki vagy.

GERŐ (megösméri). Irgalmas ég !

REMETE (félre vonja, s egy jelt húz elő ruhájából).

S most nézd meg e jelet ! (Gerő nézi s megdöbben.)

S ez a te asszonyod, te bűn fia.

És most ha még reményled üdvödet,

Ha lelki nyúgalommal vágysz kimúlni,

Nyiss utat, nyisd meg titkos zárodat.

GERŐ (félre). Mindentudó ! ez büntető kezed.

LENKE. Mit súgnak ők oly érthetetlenül,

S gyanús ijesztő arczczal ellenem ?

- Imént dühöktől s harctól rettegek,
 Most békülésök hoz rám aggodalmat.
- REMETE. Jőj, Lenke, jőj leányom, a veszély
 Pillantatonként nő, nem késhetünk.
 S Gerő, te menj és nyiss utat nekünk.
- LENKE. Hogyan Gerő! te alkuszol fölöttem?
 Nem vagyok-e én uradnak hitvese
 És asszonyod? s ily hűség illik-e
 Ez ősz hajak- s e sírközel korodhoz? (A remetéhez.)
 Megengedj jó atyám és ápolóm,
 Én háladattal tartozom neked,
 De esküvésem tartja, hogy maradjak
 Jó, rossz napokban férjem hitvese.
 Én élni halni tartozom vele,
 S azért ne kérd, hogy most elhagyjam őt.
- REMETE. Oh balga lány! te rosszul bölcs magadnak,
 Halld a dörömbölést, a harczy zajt,
 Képzeld belőle sorsodat. S velem
 Atalsz-e jöni inkább, mint zsványok
 Kezébe jutni? károdát mikor
 Kivántam én. hogy biztalankodol?
 Jőj, és ha visszajöni vágysz, jelentsd.
 Mihelyt kívánod, megtérhetsz velem,
 Bántatlanúl, az égre esküszöm!
 De most kell jönöd, okvetetlenül,
 Vesztedre téged itt hagynom gonoszság
 És gyávaság is volna; jőj, siess.
- LENKE. Nem szívesen, de ám ha kell, megyek.
 S uramnak add te hírül, jó Gerő,
 Hogy avval a ki régi jótevőm
 S atyám helyett atyám volt, mentem el,
 S hogy visszatérni kész vagyok, mihelyt
 Azt biztosan merészlenem lehet.
- GERŐ (a remetéhez). Én engedek. Vedd át a kulcsokat.
 De oh uram, ha benned irgalom van,
 Légy ápolója, el ne hagyj az árvát.
 Kcrán, nagyon korán boldogtalan,
 Boldogtalanb, mint szóval mondható.

REMETE. Arról ne aggj. Több ok von engem arra,
Mint hinni képes vagy. De mondd uradnak,
Ha élve visszatér, hogy itt valék,
S hogy számot adni kész vagyok, ha kell.

(Remete, Lenke el.)

GERŐ. Soha! soha! nem mondom azt neki.
Az őt megölné tőrnél gyilkosabban.
Oh, oh, hogy én nem halhaték meg eddig!
Siromba szállok s nem lesz nyúgodalmam,
Mert én valék e gyásznak eszköze! (El.)

BANÓ (jő). Itt sincs s ez már a legbelső terem.
Későn jövék! a gyöngyház itt maradt,
De gyöngytelen, hajh, azt más szedte ki.
Szerelem, szerelem! ha bűnbe iktatál,
Miért nem adtad érnem czéomat?

Ah! jőnek, és aligha társaim.
A latrok, úgy harcolnak, mint az eb:
Leghathatósb csatájok ugatás.
De őket is kerülnöm kell; tudom,
Vesztő dühökben izre rontanának.
Csak most ki tudja jutni sértelen,
Erdőmbe térek vissza álmadozni,
Mert engem a való nem boldogít. (El.)

TELEGDI (kűnn). Hozzátok őt, a vakmerő latort,
Hadd lássam és hadd büntessem meg őt! (Bejő Gerővel.)
Mi ez Gerő? hol a te asszonyod?
Öreg, miért e köny kihamvadott
Szemedben? mért nyögysz, mért vonaglol így?
Hová tevéd őt, szólj; ne tétovázz.

GERŐ (térdpeelve). Oh ölj meg engem, ölj meg e helyen.

TELEGDI. Vér háború! mit kell még hallanom.
Ne mászsz előttem, féreg; válaszolj.
Vagy czimborává lettél, agg, te is?
Ha istened van, mondd meg, hol van ő?

GERŐ. Oh én igen boldogtalan vagyok.

TELEGDI. Öreg, ne ingerelj! azt várod-e,
Hogy átkaimmal mennyet s poklokat
Felzúgjak ellened? szólj, hol van ő?

Ne tégy fenébbé mint a fenevad ;

Hová tevéd, hová rejtetted őt ?

GERŐ. Oh mért maradtam hírmondónak én !

Nincs asszonyunk, szép hölgyed oda van.

TELEGDI. A régi gyászdal zendül újra meg !

Hát meglopák a rablók váramat ?

S te gyáva élsz, hogy ezt elmondd nekem ?

GERŐ. Élek, hogy ölj meg, rajtam állj boszút.

(Katonák jönnek egy kötözöttel.)

TELEGDI. Hé lóra ! lóra ! férfiak s utánok !

A rablók elragadták hölgyemet.

Száz telket annak, a ki visszahozza.

Utánok, a ki hívem és vitéz ! (Katonák el.)

S öreg, te itt e foglyot vidd alá,

S a felső börtönökbe zárd ; de úgy

Vigyázz, mint ősz fejedre ; mert az ég

Nagy Istenére mondom, meg nem élsz,

Ha visszajöve nem találom őt.

(Mindnyájan el. A megkötött Kolta s Gerő hátra maradnak.)

GERŐ. Ez megleszen ; de hölgyed elmarad.

Boldogtalan, ha nem találhatod,

Boldogtalan, ha megtalálod őt ;

Számodra földön több szerencse nincs. (Koltához.)

Mily gyermek ez ! s már rabló és gonosz,

A rosszra ember mily korán megérik,

S jóban hiányos holta napjaig.

Jőj ifju társ ! setét tömlöczbe most,

S a még setétebb sírba nem sokára.

KOLTA. A sír nyugalma háboríthatatlan. (El.)

(Erdő).

(Bokrok között remetelak s vasrostély ajtajú kápolna látszik, mellette egy mély vizárok megy el; rajta keskeny bürü van, a remete s Lenke általjőnek.

A remete a bürüt áthúzza, s leereszti)

LENKE. Te félelembe ejtesz, jó atyám,

A jótevő bürüt mért rontod el,

Mely a riasztó mélyen átemelt ?

REMETE. Jobb elszakadni, lányom, a vidéktől,
Melyből jövének. Itt most már honn vagyunk.

LENKE. Ah! itt a borzadás hazája van.

REMETE. Nem! itt az eszmélet hazája van,
És a magába térő bánaté.

LENKE. Mi bűnt követtem el, hogy így beszélsz?

REMETE. Mind bűnösök vagyunk. Nézz jól körül,
Nézd e szelíden zárt völgy ajtaját,
Mely a kiesre messze nézni hagy,
Hol a nagy ég a síkkal összefoly,
Hol mintegy végtelenbe vész a szem;
S nézd itt ez elszakasztott völgykebelt,
Ezt a vadonba fojtott tartományt,
Melyet hegy, erdő zordonan kerít,
Melynek tövissel rakvák útai;
Hol mély mederben kis patak csörög,
S hulló virágok a rövid tavaszt
Hamar jövendő télnek jegyzik el.
Ez itt az élet; ott a túlvilág,
Szép és kies; de ösmeretlen új hon,
Melynek határinál megáll az ész,
S a visszadöbbszent szívtől kér tanácsot.
Örök hazánk az mégis, ez tanya.

LENKE. Jégborzadásba hoznak szózatid,
Oh jótevőm, bár pusztá hangjokat
Hallom csak, s értésökre nincs erőm;
Vagy inkább rettegek megérteni,
Mi engem érdekel. Való tehát,
Hogy földi jónak oly rövid bírása,
Hogy a szerencsét én csak álmodám?
S nincs visszatéret távozás után?
Ah! félni kezdek, hogy bal óra volt,
Melyben kiléptem al sorsom köréből.

REMETE. Bal óra volt, de nem, ha visszatérsz
Kívánattal csendbe és magányba.
Ha fényes vágyaidtól elszakadsz,
S eléged azt, mit Isten rendelend.

Oh lányom, a világi fény hiú,
Valódi üdvöt szívalázat ad.

LENKE. Te ollyat kívánsz, a mi nem lehet.

Hitem kötött le férjem sorsfokához,
Követnem illik, nem kerülnöm azt.

REMETE. De késznek illik lenned veszteségre,
Mert férjed, a kit említisz, halhat is.

LENKE. Az ég ne adja érnem azt soha!

S ha él, s veszélyes napja elmulik,
Magad mondád, hogy visszaadsz neki.

REMETE. Igen, ha azt kívánni is fogod.

LENKE. Bűn volna nem kívánnom, mert hitem

Kötött le hozzá, s ahhoz hű leszek.

REMETE. Szegény leány, te nem tudod, ki vagy.

LENKE. Mi ez? Miért szólsz így rejtélyesen?

Ez engem elrémit. Nem ösmerém

Atyámat, az való; de tisztelem,

S korán kimúltát sokszor síratám.

REMETE. Én ösmerém, hajh jól ösmertem őt.

LENKE. Igérted többször, hogy felőle szólsz,

S hiába vártam eddig, hallgatál.

REMETE. Oh! a titok sem mindig rejtve jó.

Én azt hívém, és megcsalatoszám.

De végy erőt, leányom, s kérd az Istent,

Hogy a ki sorsot mére rád, az adjon

Hozzá türelmet és vigasztalást.

LENKE. Oly bús az, a mit készülsz mondani?

Én, míg beszélsz, e köre hajlom itt. (Leül.)

REMETE. S a kő nagyon jól illik gyámodúl,

Kemény az, mint atyádnak szíve volt.

S minden termék közt a kő legsajátabb

Betűje sorsod zordonságinak.

De halld, kevés szóm adja tudtodúl:

Elég rövid hír a bús nem lehet.

LENKE. Légy irgalommal — oh, vagy csak beszélj,

Készen vagvok, bevárom a csapást.

REMETE. Nem úgy, leányom! még nyugott lehetsz,

Csak bízd az égre lelkedet. De halld:

Én s egy vitéz szeretünk egy leányt,
 Nem mondom el, mily szép volt, s mennyire
 Szerettem őt. Mind ennek vége van.
 Amaz szerencsésb, mert gazdag vala,
 Elvitte őt várába; én az erdők
 Barátja lettem, gyászos remete,
 Én férfi akkor és most csaknem agg!
 De nem tön engem kor s az év öreggé;
 Bú, gond alatt hajlott meg termetem,
 S idő előtti tél hervaszta el.

Ám boldog ő sem volt. Harcz vont a ki
 Szerelmi életéből s én a hölgyet
 Még egyszer látni vágytam, láttam őt:
 Nem volt boldogtalan; mert jó vala,
 S változhatatlan sorsán megnyugott.
 S én erdeimbe mélyebben vonultam,
 Nem eléggé mélyen lelki búm elől;
 Az ott is üldözött és üldözend,
 Míg sirba nem megyek. —
 Te sírsz, leányom? hála könnyedért!
 De halld tovább. Amaz rabúl esék,
 Majd megszökött és jött — öröme nem!
 Avval nem áldá őt meg Istene;
 Jött, hogy megejtse őt a rágalom.
 Hogy hölgye hűtelen, hogy titkosan
 Tiltott szerelmet élt velem, — velem!
 Gonosz nyelv súgta, és ő hitt neki.
 Nem méltó bízni angyal hitvésében,
 Hitetlenül megrontá ön magát.
 Két gyermekét, kit az szült, elveté,
 Erdőbe hányta vadnak ételül;
 A hölgy buvában elhalt nyomorún.

LENKE. S a férj, ki ezt tehette?

REMETE. Volt atyád.

LENKE. Oh szörnyü, szörnyü! mért van illy atya!

Én árva! most anyátlan is vagyok.

REMETE. Halljad tovább. Az ikreket, midőn

A szolga hozná, úgy akarta Isten,

Hogy észrevenném. Jól ismertem őt,
 S mert a gonosz hír hozzám is hatott,
 Gyanítám, a minek történni kell.
 Reszketve vártam távoztát s mene.
 De nem magam valék erdőlakó.
 Haramja jött, egy durva férfiú,
 S vassal kíváná a két gyermeket.
 Harczoltam értök; rejtett kardomat,
 Melyet vadakra tarték, ember ellen
 Villogtatám még egyszer, s a lator
 Nem győzhetett; de elfogyott eröm,
 S osztályra kelle állnom: a fiút
 Vivé el ő, én a lányt, tégedet
 Mentettelek. S hogy az vagy, a kinek
 Tartalak, e kicsin jel győze meg,

(A Gerőnek mutatott jelet előveszi.)

Anyád nyakán sokszor szemlélttem ezt;
 De ott egész volt, itt csak fél, felét
 S testvéredet haramja vitte el.

LENKE. Oh, mért előbb nem mondottad meg ezt!
 Hivalkodólag éltem s könnyüden,
 Holott a földön búra s gyötrelemre
 Több tárgya senkinek sincs, mint nekem:
 De add, atyám, add által a jelet,
 Szivem fölött fogom viselni azt.
 Szivemben oh! anyám gyászképe lesz.

REMETE (általadja a jelet). Jó helyre tedd: ez minden örököd!

LENKE (nyakába akasztja). Oh drága jel! mely gyászos oktatás
 Van érczesítve a te fél szivedben!
 Ércz s fél szívű volt, — ah nem, — szívtelen,
 Ki engem illy inségre juttatott.
 De nem, nem — megbocsássatok nekem
 Anyámnak hamvai, s te drága jel!
 Ti engem csak jósággra intetek.
 Bocsánat annak, a ki vétkezett!

REMETE. Bocsánatot csak ég kegyelme ád.

LENKE. S nem méltó arra, a ki meghukott?
 Kit rágalomnak töre ejte meg?

REMETE. Itélje azt meg fenn a nagy bíró.

LENKE. Itélje bár, de én sajnálom őt.

Bizonynyal ő a legboldogtalanb
Halandó mindenek közt. Harczba ment,
Kemény rabéltet élt, a megszökés
Félelmeit kiállta, és mikor jött,
Szilaj gyanú kigyói mardosák.
Ah! ő a bűnre ingerelve volt.

Atyám! remegve kérdem, él-e ő?

REMETE. Neked, leányom, ő már meghala.

LENKE. Nekem? Tehát é! mondd, atyám, ki az?

Én nem menendek háborgatni őt,
Hogy lássa, a kit egykor elvetett:
De hosszú boldog éltet s tettiért
Bocsánatot fog esdekelní szívem.
Megadja Isten szent kegyelme azt.

REMETE. Ég szent kegyelme adjon, jó leányom,

Erőt neked, hogy eltúrd hallani
A legszörnyebbet, a mi mondható:
Telegdi férjed —

LENKE. Oh ne mondd, ne mondd!

REMETE. Atyád, vagy inkább eskütt férjed, ő!

LENKE. Irtózatós! (Aléltañ a kőre rogy.)

REMETE. Irtózatós! s mi fájdalom nekem,

Hogy fenn maradtam kínodat nevelni.
Vidám s bajoktól ment napokra vártam
Felhajnalodni ifjuságodat,
S ím az viharba súlyed s éjjelét
Villám ijesztő fénye nyitja meg.
Jer, jer leányom. — Ah boldogtalan
Kemény a sziklaágy, jer onnan el.
De nem csodáloñ, hogy nem bírsz magaddal,
Ilyen csapás erősbnek, mint te vagy,
Viselhetetlen volna, téged elzúz.
Eszmélj, leányom; Lenke, szólj, miként vagy,
Még nem veszett el minden, nyugtodat
Még visszahozza távolság s idő.
Bűnt nem követtél, bal szerencse ért,

S ezért adózni nem te fogsz. Jere,
 Pihenj, leányom, jőj, pihenj meg itt.
 Klostromba viszlek aztán, míg ügyed
 Szakad, hogy ott élj békén, s biztosan.
 Eljősz-e Lenke?

LENKE. El.

REMETE. Szegény leány!
 Nem tudja, mit beszél. Jer Lenke, jer,
 Pihenj ki itt, én tüstént megjövök. (A kápolnába vezeti.)
 Itt ülj, leányom, ez nem szikla már.
 Szűz asszonyunk ójon meg; én megyek.
 Hogy megjöhessek annál hamarább.

(Kijő s a rostélyajtót bezárja)

Lelkem remeg, hogy itt kell hagynom őt;
 De ily törötten nem jöhet velem:
 Nem biztos a hegy, fárasztó az út.
 Jó Isten, ódd meg őt, az elhagyottat,
 Kivűled égen földön gyáma nincs. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Vár.)

TELEGDI (szolgáihoz). Hozzátok őt a pártlútót elé! (A szolgák el.)

Megkémlem őt a legkisebb jelig,
Kinézem egyszer végre, s megtudom,
Mily arczon, mily szemekben rejtezik
Az ellenem eskütt sors intézete.
Kifejtem e balsággal terhes írást
Rejtélyiből, s zarándokúl megyek
A nagy világba, hogy kiirtsam azt,
Kit a kajánúl kérlelhetlen átok
Megrontásomra felhatalmazott.
Vad állatokhoz járok iskolába,
És megtanúlok, mint kell ártani,
Ádáz leszek, mint a párduczfű.
Kegyetlen, mint a vért szagolt oroszlán,
Agyarkodó a fára kelt hiúzként;
Nyilván és lesben, mint az ál kigyó,
Utána járok, hogy megejtsem azt,
Kitől nyugalmam nincs az életen.
De mind hiába, hölgyem oda van;
Haszontalan volt minden fáradásom,
S utána jártam távol és közel:
Erdő, berek nem adják vissza őt.
Eldúlt szerencsém romján egyedül
A kárörömnek égő áldozatja
Táplálja bennem még ez életet,
S ez ünnepnél az áldozó pap, én,
Gyönyör helyett véráldomást iszom. (Kolta elévezettetik.)
Jön s mintha ismerősöm volna: az!

E rossz fiú jött szemközt a helyen,
Hol Lenke állt s először láthatám.

Átok, halál, hogy el nem zúztam őt!

KOLTA. Ki itt az úr? ki hívat engemet?

TELEGGDI. Rossz gyermek, azt még jókor megtudod,
Korábban, mint szeretnéd; jöjj közelb.
Hozzátok őt.

KOLTA. Ne hidd, hogy rettegek,
Ha még sötétebb volnál is, noha
Elég sötét vagy, hogy bakóm lehess.

TELEGGDI. Lator, te még daczolsz? kevesled-e
Gaz tettetted, melyekkel ember Isten
Megbántva és te kárhoztatva vagy?

KOLTA. Nincs hatalom, melly, a mi téve van,
Nem-tettre változtassa. Légy rövid;
Akaszsz vagy üss agyon, csak czenket ölsz.
Kit számba nem kér még az Isten is:
Én egy kihányt hitvány fattyú vagyok.

TELEGGDI. Mind oly nevek, melyek rád illenek,
De meg se gondold, hogy haláloedat
Eléglem egyszerűn. Te élni fogsz,
S gyötörtetel, mig kedvem telhetik,
Vagy a mit elraboltál, megkerül.
Tanítani foglak, mint az iskolást,
Hogy érezd azt a lelki kintehert,
Melyet reám hozál, hogy tudd, azért
Mily háladattal tartozom neked.
Menyegzőm áldva volt az égiektől,
S rablóvezér! te lettél ördöge!

KOLTA. Én váradat kívántam.

TELEGGDI. S hölgyemet?

KOLTA. Asszonyra nincs szükségem. Asszonyom
A szent szabadság, mellyért harczolok.

TELEGGDI. Szabadság! millyen a vad farkasé,
Szabadság, melylyel a vad állat él,
A kánya, holló, a setét bagoly,
S mind, a ki lopni és rabolni tud.
A szent szabadság és ti! oh lator,

Ez a szabadság ront el engemet,
 Ez tölt nekem most olly ürömpohárt,
 Melynek fanyarja el nem vész izemből,
 Míg lelkem hosszadalmas léte tart.
 Mosolygasz, gyermek? sírj, én megteszem,
 Hogy sírni fogsz és enyhet nem találsz.
 Én meg nem öllek, élni fogsz, fiú.
 Az égnek hála, hogy még ifju vagy!
 Alig hogy éltél, s legszebb napjaid
 Még hátra volnának; de megteszem,
 Hogy e napok borzasztók légyenek,
 Hogy átkozódjál hosszúságokon.

KOLTA (magában). Ez ember rémitő kezd lenni. Szív!

Ne ingadozz, vagy asszonyoknak nevezlek.

TELEGGDI. Kellők az első kornak álmai:

Hír és szerencse-pálya nyitja meg
 Szép templomát az ifjuság előtt,
 S hév lelke tettel vágy elérni azt.
 Én téged ettől visszarántalak:
 Gyalázat és nyomor tengessenek,
 S kilátásod kétségbeesés legyen.
 Az ifjunak szívében ég lakik,
 S abban szerelmi boldogság az üdv,
 S barátkozás ön nyájabéliekkel:
 Neked barátod nem lesz e világon,
 S ne láss szivedhez hajló nőt soha.
 Örvendetes fiúnak, a ki megtér,
 Baj és veszély után az ősz atyát
 Meglátni egyszer még a sír előtt!
 Ha illy atyád van, őt te nem fogod
 Meglátni többé, nem testvéridet;
 Még a ki fájdalommal szült s nevelt,
 Ha él egy aggodalmas jó anyád,
 Ő sem fog látni visszatért fiát,
 Te vissza nem térsz hozzá, nem soha.
 Vagy elhalának már szülőid? oh
 Még is szeretnél látni ember-arcot,
 S derút borút a szállt kelt nap után,

S az évszakasznak változásait,
 De mind ezekben részed ne legyen :
 Semmit ne láss gyász falnál egyebet,
 Semmit ne hallj, mint sóhajtásodat,
 Semmit ne érezz, mint inségedet,
 És még se tudj meghalni! Szándokom
 Volt, hogy megöljelek; de légy rabom,
 A legsetétebb tömlöczöm lakója,
 Hol sem barát, sem ellen nem talál fel,
 S te veszve vagy, ha én meghaltam is. —
 Mint tetszik ez? Még pusztá kedvcsapongás,
 S oly tréfaság, mint vélted, ártani,
 S másokra bűt, kárt hozni oktalan?
 Mutasd meg gúnymosolygó arczodat!
 Hadd lássam azt a könnyelmű vitézt,
 Ki a halálról oly megvetve szól?
 Meg! megkísértem bátorságodat. (Szolgáinak int.)

KOLTA. Megállj, megállj!

TELEGDI. Hah! sírsz-e hát fú?

KOLTA. Igen! te szörnyü vagy, s irtózatosh,

Mint képzelém, mint arczod jósolá.

S ha sírnom érdem, tengerköny leszek,

S feláradok, míg szíved sziklavárát

Ki nem vivandják bús hullámaim:

Ne tégy le engem szörnyü foghelyedbe.

TELEGDI. Vigyétek őt! nem hallgatok reá.

KOLTA. Ím, lábaidhoz omlom s itt veszek,

Míg össze nem törsz, mint egy pormüvet,

Melyet magának pajzán kényü sors

Hitvány, veszendő játéku teremtett.

Halált és nem kegyelmet kérek én;

Bár ifju még, megszoktam a halált

Felemnek nézni s egygyel tartozom.

De szörnyü tömlöczödtől borzadok;

Ha ember és nem ördög malma vagy.

Ölj meg, ne tégy már élve is halottá.

TELEGDI. Mi bátorít, hogy alkudozni merj?

Nem alkhatal-e addig, míg szegény,

Mig koldus nem valék? Országokat
 Kész lettem volna érted felkutatni,
 Ha tudjam e jövődöt, hogy betöltsem
 A feltalált kincsekkel szomjadat.
 Most semmim, semmim a boszún kívül
 Nincs, a minek becsülném értékét,
 S ez alku tárgya nem lehet. Lemégy,
 De nem maradsz ott, a hová jutandsz;
 Mélyebbre teszlek, mint a kútfenék;
 Hol mint az óra, négy szűk fal között,
 Magadnak kint és hervadást jelentve,
 Fogsz ványolódni, míg időd lejár,
 S megismered még élve a halált.
 Ne késsetek, tüstént vigyétek őt.

KOLTA. Megálljatok! s te hallgass meg, kegyetlen,
 Avagy legitt atyámnak mondalak,
 S rád esküszöm; mert minden emberek közt
 Hozzád, ha él, csak az lehet hasonló.
 Igen! te benned sok van, a mit én
 Atyámnak mondanék; az én atyám
 Lehete csak oly kegyetlen, mint te vagy.
 De halld meg, a mit ten javadra mondok!
 Bocsáss el engem menten, szabadon,
 S én visszaszerzem hölgyedet, ha él.

TELEGDI. Mit szólsz fiú? vagy jól hallottam-e?

KOLTA. Igen; de tartsd meg nyájasb arczodat,
 Azt, mely reád jobb órákból maradt.
 Ne nézz reám ez öldöklő szemekkel,
 Ezekben börtönt látok és halált.
 Dölyfös valék és délczeg, s ez ha bánta,
 Ím gyáva most és esdeklő vagyok.
 Mi hasznod abban, engem gyötrened?
 Atyát, anyát én nem látok soha:
 Egész Erdélyben nincs atyám nekem,
 S itt e hazában hontalan vagyok.
 S a pusztá fájaként, ha elveszék,
 Nem fogja senki szánni vesztemet,
 Örülni nem fog senki éltemen;

De ifju lelkem örvend élni még,
 S a szép világot látni gyönyöre.
 Igen! te jól gyanítád, ifjunak
 Hír és szerencse nyitnak szép mezőt;
 S hírt és szerencsét álmodoztam én is,
 S nem rettegém útálló vészeit.
 Hagyj élni még, s én szolgád maradok,
 Mig tartozásom mind leróva nem lesz.
 Bocsáss el s én hölgyeddel megjövök.
 Bajtársim, őt ha elvívék, bizonynyal
 Rám várni fognak. Felhajhászom őket,
 Ha a világnak végén vannak is.
 Én útjokat tudom s bár délczegek,
 De nő iránt nem fognak véteni,
 S én visszaszerzem őt bántatlanúl.

TELEGDJ. S ha vissza nem szereznéd?

KOLTA. Megjövök,
 S te állj boszút, mint tőled telhetik.

TELEGDJ. Nem rosszakat beszélsz. De mit teszek,
 Ha vissza nem térsz?

KOLTA. Értlek, én lator
 S rabló gyanánt rohantam váradat meg,
 S te nem hiszesz szavamnak. Átkokat
 Fogadhatnék fejemre, öröket
 Adhatnál mellém. Úgy de őreidtől
 Megrémülendők elszórt társaim,
 S gyanús lehetne esküm s átkaim.
 Nem átkozódom hát, nem esküszöm;
 De él az Isten és az hallja meg:
 Megszerzem őt, és megjövök, ha nem. [tova.

TELEGDJ (gondolkodva). Oldjátok őt. Szabad vagy. Menj
 Magadra hagylak s ten ajánlatodra.
 De halld s jegyezd meg, a mit végre mondok:
 Légy hű szavadhoz, töltsd be s tartsd meg azt,
 Mert úgy hiszem, tehetségedben áll.
 Nem mondom, mit teszek, ha teljesíted;
 De szörnyeteggé változom, ha csalsz,

És rád talállok még a földben is.

Siess; és hű maradj.

KOLTA. Nem szólhatok;

De tetteim mutassák, mily vagyok. (El.)

TELEGDJ. Távozzatok, te Andor itt maradj.

(Szolgák el Kuvikon kívül.)

Nem volt szokásom és nem tettem eddig,

Hogy a mi jót adék, felhányjam azt.

Dús gazdaként, ki nagyban tudja csak

Jószágait, kicsinre nem vala

S aprókra gondom. Most szorulni kezdve,

Számon veszek minden kis tartozást.

Téged magam neveltelek, kicsin,

De fürge gyermek jöttél hajlakomba,

S most már vitéz és bátor szolga vagy.

Ha élek, nem léssz elfeledve; menj most

S kísérd ezen fiút, kit elbocsáték,

De titkon, észrevétlen, útain.

Nézd, mit teszen, hol jár és mit talál.

Az erdőszéleken várandlak én,

Ott elfogadni híredet, ha lesz.

Ne nézd, mikor van nap, mikor van éj,

Kapcsoljad egybe a két fél időt,

S szolgálatomra fordítsd hasznosan.

Nem szükség mondanom, hogy asszonyod,

Kit feltalálni s visszahozni kell.

De légy okos, ravasz, ne vakmerő.

Ha a fiu magán lesz, s szökni készül,

A mit te utáiból fogsz észrevenni,

Hozd halva is, de inkább élve meg.

Adj hírt, ha feltalálta társait.

Utánad én még kémeket fogok

Rendelni mindenütt, hogy el ne légy

Szakadva őrtanyámtól. Most eredj,

S szemesnek a világ! — járj boldogúl.

Te késel?

KUVIK. Nem akarnék szó nélkül elmenni, uram; de nem tudom, mit mondjak. Én elmegyek s ha hárman

nem jövőnk vissza, nem az én hibám lesz. Egy szó mint száz, és semmivel nem leszek jámborabb, mint egy kutyafejű tatár, csak hogy neked híven szolgálhassak. Ha ő rókává készül lenni, én kopója leszek, ha nyúllábakat ölt, én bizonyosan agara leszek; ha ördöggé változik, én még ördögőbb leszek s minden ábrázatban addig üldözöm, míg lihegve vissza nem tér oda, honnan szökni akart. Különben pedig itt leszek, mikor nem is vélnéd, ha Isten is úgy akarja.

TELEGDI. Menj jó fiú, menj, s tedd, a mit fogadsz.

(Kuvik el.)

Ha lelke jobb nem volna, mint szava,
Nem küldeném ; de jól ismérem őt.
Nem rossz madár, bár rosszul énekel.
A fülmilével nem vetélkedik,
De harczos, mint a sólyom s gyors kapó.
Szerencse! kísérd őt és hozd haza
Avval, ki szívem vérétől szakadt el.
De nem bizom rá végkép dolgomat.
Én is vigyázok s örvénypont gyanánt
Magamhoz szívok minden tudhatót,
Hogy a hol tenni kell majd, ott teremjek,
Miként a sors hozandja, új örömré,
Vagy vérontással rettentő boszúra.

(Erdő.)

(Egy felől a kápolna látszik, Lenke rostélyába fogózva s fejét arra támasztva, térdepel, más felől Banó gondolkozva áll.)

BANÓ. Ismét szabad vagyok ; szabad? csak lábam az,
De lelkem nyűgözött ; bús szárnyain
Szerelem az oldhatatlan vasbilincs,
Ha fölveszem sír, sír ha fektetem :
Akármiképen kín és fájdalom.
Gábor! te nem vagy párttűző ; de én,
Én az kívánnék lenni a világ
S természet ellen, s hajh már az valék,
Mert bűnt követtem s nem hasznomra el.

Örült vagyok, csak hogy még nem tudom.
 S most makkal élek itt? oh Jupiter,
 Tégy vad galambok társává, ha élsz,
 Hadd bújjam el siralmas éltemet.
 De hol vagyok? nem a jó remete
 Tanyája ez, ki Lenke jótevője?

LENKE. Atyám!

BANÓ. Mi ez? van még boldogtalan
 Kivülelem itt?

LENKE. Atyám, az Istenért,
 Ha itt vagy, szólj, ne hagyj ily védtelen
 Bús martalékká lennem. Oh nagyon
 Keservesen lakoltam vétkemért,
 Megvallom azt: hívságos lengeség
 És fényre vágyás birták lelkemet!
 De szerfölötti, a mit szenvedék.
 Ej volt szívemben, a mint elhagyál,
 Éj és ború, hogy ébredék, szememben.
 Álmom kietlen s borzasztó vala,
 S az éj körülém kézzel fogható:
 Sűrű sötétség mindenütt s iszony.
 Oh ilyen éj, ha még egy ér, megöl!
 Nem láthaték; de hallék szörnyeket:
 Vad állatok hurczoltak véresen
 A szomszéd ormokon; s mindig közelb
 S közelb hatának vad jajgásaik.
 A farkas ordított, a róka nyítt,
 És a vadmacska borzasztó rivása
 Végig hatott az éjen s lelkemen.
 Ajtómra túrt a gyilkos erdei,
 Hallám fogának csattogásait,
 S mély horkantása öldöklő zaját.
 Nem éltem többé; éltem rémület
 S kín összesége volt. — Ah, jó atyám,
 Atyám és jótevőm, nem hallasz-e?
 Oh légy kegyelmes, vígy akárhová,
 Csak itt ne hagyj meghalnom, vígy legott
 Klastromba s én áhítatos leszek,

Lemondok a világról mindörökre,
 Hogy megbocsásson Isten bűnömért.
 Ah! senki sincs itt s esdeklő szavam
 Vadonban hangzik el!

BANÓ (közelít). Hatalmas ég!
 Kit hallok, mely szívszaggató panaszt?
 Oh Lenke, Lenke! így találak itt!

LENKE. Szent Isten! nem Banónak hangja ez?

BANÓ. Ösméred azt még? oh boldogtalan,
 Mi vész hozott e helyre tégedet?

LENKE. Ne kérdd, ha benned irgalom lakik.
 Banó! én téged megbántottalak,
 Csak téged a világon. Ah Banó,
 Légy embereknél jobb, légy angyalom:
 Bocsáss meg, s ments ki rémitő helyemből.

BANÓ. Megyek, megyek. — De hol van olly erő,
 Mely e kajánúl összevert reteszt
 Fel bírja törni? Oh mért óriás,
 Mért Sámson nem vagyok! De várj, jövök.

(Megy s egy kődarabbal visszatér, s a zárt több ízben, de sikertelenül,
 letörni iparkodik.)

Hiába! nincs erőm. — De, Lenke, várj,
 Én tüstént megjövök s te mentve lélsz.

LENKE. Ne menj, ne menj! Így nem vagyok magam,
 S rabságom tűrhetőbb, ha társ maradsz.

BANÓ. A mint kívánod. Itt ülök veled,
 És itt halok meg. Vagy nem! azt az ég
 Nem fogja hagyni. Oh e vas rekesz
 Nem oly erős gát köztünk, mint amaz,
 Mely tőlem elválasztja szívedet.
 De nem fogok szerelmet emlegetni,
 Sok kínomat szerezte már is az!
 És téged nem gyötörlek. Légy nyugott.
 Leülök és tünődöm, mint lehessen
 Felnyitnom e zárt. (Hirtelen.) S úgy lesz, úgy tesztek!

LENKE. Félek, Banó, hogy itt veszünk s nekem
 Csak hálaszóm sincs sok jószágodért.
 Hagyj engem itt!

BANÓ. Nem minden kincsekért!
Csak egy kis tűrést! Ez feszítse ki
Kegyetlen zárodat. (Egy heverő doronggal kifeszíti az ajtót.)
És légy szabad; zárad feltörve már.

(Lenke Banó előtt letérdepel, Banó fölemeli.)

Ne térdepelj! vagy én elsúlyyedek,
Hagyd megcsókolnom ezt a kezedet,
Mely nem lehet s enyém nem lesz soha.
Oh Lenke! Lenke!

LENKE. Hagyj engem, Banó,
Hagyj lábaidhoz esnem, vagy tapodj el,
Mint eltapodtam hívságos szeszélyben
Szived szerelmét, háladatlan én.
Minden sebek közt, mellyek értenek,
Éz a leginkább vérző.

BANÓ. Hagyd el ezt,
Ha nem kívánod távozásomat.
Nem látod Lenke, mily boldog vagyok?
Bohó valék, hiú, és oktalan
Mind szólva, mind cselekve; s nem csoda,
Hogy megvetél; csak megvetőm lehettél:
Olyan csodává tőn a szerelem,
S a mit kívántam, örület vala.
Most ép vagyok; kigyógyult szellemem
Hívságiból. Szeretlek, oh igen,
Szeretendelek, míg lelkem élte tart,
De nem vadúl, nem durva földileg.
Szerelmem tiszta lesz s gyönyörteli,
S oly büntelen, mint angyalé lehet.
Szeretni foglak s arra áldozom
E szenvedélyt, hogy szolgáljon neked.
Világ előtt légy másnak birtoka,
De a nemesb, a szellemibb szerelm,
Az engem illet. Ő csak a jelent
Bírhhatja tőled; engem távol is,
Helytől, időtől menten üdvözít
Érzelmem, és te emlékezni fogsz
Barátodról, ha tőled elszakadt.

Ne sírj, ne sírj! hová vezesselek?
 Ne bontsa meg siralmad üdvömet:
 Szolgád vagyok, parancsolj, s elmegyek
 A leghalálosb ellenséghez is.
 Jőj és vigasztalid váró férjedet.
 Én elvezetlek hozzá. Jősz-e Lenke?

LENKE. Oh vigy klastromba engemet, Banó.

BANÓ. Klastromba? hát te nem vagy boldog ott,
 A fényes úrnál, s gazdag óslakon?
 Csalatkozáll? vagy mely balság, mi baj
 Az, a mi tőle téged számkivet?
 De nem gyötörlek. Hallgasd el, ha fáj
 Megmondanod. Szerencséd felboszonta:
 Azt gondolám, te kéjben s boldogúl élsz:
 Mig elvetett én, mint a kárhozott
 Angyal csikorgék kín és bú miatt.
 S te még szerencsés sem vagy! Oh ez engem
 Örökre meggyógyíta; megbocsáss
 E szózatért: megbühödöm, ha kell.
 Szerencsét én már el nem fogadok,
 Az nem lehet jó, nem kívánatos,
 Mert téged elhagyott. Balsors legyen
 Barátom, mert az a te társad is.
 Frigyébe állok bajnak és nyomornak,
 Mert ízleléd te azt, s én boldogabb
 Lehetni nem kívánok, mint te vagy.
 Hová megyünk? hová vezesselek?

LENKE. Vigy a hol nem lát ismerőst szemem,
 Hol a rideg monostor szúzei
 Elzártan élük szent magányokat.
 Oh vigy el engem, s rejts el ott örökre.
 S ha elhagyott Lenkének gondolatja,
 Mely háladatból áll még egyedül,
 Neked díjúl lehet, közel leszek
 Hű gondolattal hozzád szüntelen,
 S e hála gondolatja nem szakad meg,
 Míg lelkem, elmém gondolkodni tud.

BANÓ. Áldjon meg Isten e szép szavakért:

Lelkembe zárom tiszta hangjokat,
 S az visszazeng ott még sok év után,
 Mikor már elszakadtak útaink.
 De mely veszély jön újlag reánk?
 Zajt s durva szókat hallok. Jer, siessünk,
 Vagy rejtekezzünk itt e fák megé,
 Mig általmennek. (Vid s társai messziről látszanak.)

Ah késő! azok,

Kiket leginkább rettegek. Jere,
 Ha még nem láttak, elhaladhatunk. (Vid s társai berohannak.)

VID. Hohó! fiú, add azt a lányt ide.

Utána társak, el kell fogni őt.

HAJDU. Az asszonyt add vagy bőrdet, fiú,
 Vagy mind a kettőt. Dörgő karabély!
 Hisz' ez volt, a ki minket jégre vitt,
 Hol hadnagyunk vagy halt, vagy elveszett.

VID. Megállj fiú, hagyd itten a leányt,
 Ha kedves életed.

LENKE. Ah elveszünk.

BANÓ. Távozzatok! nincs hozzám jogotok.

Mig élek, őt én el nem hagyhatom.

HAJDU. De elhagyod, ha én megfojtalak.

Jer áruló! én irgalmaskodom:
 Lemetszelek, hogy fel ne kössenek.

VID. Hátrább pirók! te nem vagy itt az úr,

Hogy életet szíj és halált lehelj,
 Mint a bozóti sárkány. Hátra, mondom,

Pünkösdi rózsák! Itt vitézkedel,

De hadnagyunkat gyáván elhagyád.

Igen, pirók, te hagyta őt oda.

De félre most, és hadnagyunk nevében

Hallgassa szómat minden, a ki hú.

TÖBBEN. Halljuk Vidot!

VID. Először is mind hátrább álljatok.

S te asszonyom, szüntesd félelmedet.

Itt senki sem bánt, míg parancsolok.

BANÓ. Légy áldva e kegyelmes szózatért.

VID. Oh az lesz, ha nem kívánod is,

De még is egy kérdésem van, felelj:
Ez a megtámadt várnak asszonya?

BANÓ. Igen!

LENKE (ijedve). Nem, oh nem az! Banó,
Miért felelted azt!

VID. Mi a veszély!
Ti összesúgtok? nyilván szóljatok,
Vagy a barátság köztünk megszűnik.
Igen vagy nem?

BANÓ (Lenkéhez). Oh Lenke, mondj igent!
Különben elveszünk.

LENKE. Nem mondhatom.

Ah így is, úgy is már elvesztem én.

VID. Hogyan? meguntad férjedet talán?
Megengedj, ifju hölgy! ez nem segít.
Te itt maradsz, de hadnagyunk helyett
Válságban ismét visszatérsz uradhoz.
S e hírt a várba társad megvigye.

KOLTA (jő). Megálljatok hé! én is itt vagyok.

VID. Hah Kolta, Kolta! a mi hadnagyunk.

(Zúgás a csapat között.)

Isten hozott, hol késtél ily soká?

KOLTA. Ott, a hol késni kellett, jó fiú!
De sok dolog van, a mit elbeszélék,
Ha megpihentem. Nyújts kezet Vidom,
Te is Pető, bár elhagyál; de ott
Nagyobb erő volt, mint te győzhetéd.
Örülök, hogy találalak társaim,
Sokat hiába jártam értetek.

VID. Mi rejtve voltunk, míg te elvalál,
Csak kémeink kutatták a cserét.
Sok aggodalmunk volt, hogy ott rekedsz.

KOLTA. Vegyétek hálámat; de társaim,
A régi dévaj Kolta ott maradt,
Hol rá pokolnyi tömlöcz öble várt,
S itt annak csak kisértő lelke van.
Kit látok itt? nem a mi várivónk ez?
S a hölgy nem a vítt várnak asszonya?

VID. Az ő ; s ez ifjuval találtuk itt,
S letartóztattuk fejjálságodúl.

KOLTA. Váltságomúl, Vid! oh több mint fejem,
Több mint mi embernnyelven mondható,
Függött azon, hogy megtaláljam őt.
Mi boldog óra! még csak most vagyok
Tiétek, társaim, csak most tudom,
Hogy élek, és nem kínoz életem.
De menni kell, egy út vár még reám.
Szép asszony, bátorodjál; nincs okod
Rettegni tőlünk, megtérsz nem sokára
A házba, hol rád áldás s béke vár.

LENKE (magában). Hajh kín, pokol; de áldás, béke nem.

KOLTA. S te rossz madár, bukásunk eszköze,
Köszönd szerencse kedvezésinek,
Hogy most megélsz; de bűnös szándokod
Itt véget érjen. Menj, a merre tetszik.

LENKE. Légy irgalommal. Hagyd meg őt; neki
Többel mint életemmel tartozom.

KOLTA. Ne mondhassad, hogy zordonak vagyunk.
Kísérjen ő is és legyen tanúm,
Hogy jól viseltem gondodat. Jerünk. (El.)

KUVIK (előjő). Többet tanultam, mint tán kellene.
A hölgy a várba nem kívánczik,
Hol rá epedve aggó férje vár.
De elbeszélem, a mit tudni illik,
A többit fergeteg fütyölje el. (El.)

(Banó visszajő.)

BANÓ. Nem szívesen megyek; de Lenke küld,
Hogy fölkeressem anyját s jótevőjét.
A vár haláli borzadásba hozza,
S attól kíván megmenni általok.
Okát kitudnom még nem eshetett,
De a mit ő mond, annak lenni kell.
Halálba is, ha ő küld, elmegyek.
Itt gyáva annyi ellen védni őt,
Javára ott munkállok, hol lehet.
Az ég fogadja addig ótalomba! (El.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Remetelak tája.)

REMETE. Későn jövök. Csapongó bajnokok
Tarták fel útamát s feltörve van,
S megfosztva bús foglyától zárt lakom.
A bűnösül elszerzett hölgyet én
Az égnek vágytam visszajegyzeni,
S a szent monostor szűz főasszonya
Úton van férfi őrcsapattal erre,
Hogy elfogadja új menyasszonyát.
S ő nincsen itt! Oh mért jár a nyomor
A bajnak annyi gyászkiséretében,
Mig gyér s rideg majd minden, a mi jó?
Miért a büntetés csak bűnt nem ér,
Mért sujt s gyötör feláldozott erényt?
Hová lőn a boldogtalan leány?
Talán Telegdi lelte őt fel itt?
Oh ez megölné elroncsolt szívét!
Talán gonoszb, tán rabló kézbe jött?
Oh akkor a föld nincs az ég alatt,
S pokol! te lettél úr az emberen.
Föl kell találnom őt, ha bár
Zarándokúl menendek is tova.
De mintha emberléptet hallanék!
Lassú dobajnak hangja közelít,
Remény és félelem közt várom azt;
De elvonúlok, hogy ne lássanak,
S talán segít kilesnem utjokat.

(Elvonúl, Kolta és Lenke jönnek.)

KOLTA. Helyen vagyunk; de látod asszonyom,

Hogy a kit vársz, az még nem érkezik.
Fáj mondanom, de kell, hogy itt tovább
Nem késhetünk, s bár kedved ellenére,
Férjed lakába viszlek. Márig is
Tovább mulattam, mint szabad vala.

LENKE. Megáldjon Isten e jóságodért!
Inségeim közt nagy vigasztalásom
Nemes szivednek pártfogó hatalma.
Oh légy kegyes tovább is; egy napért,
Csak egy rövid nap, a miért könyörgök,
Ha nem kívánod szívhalálomat.
Kimondhatatlan, a mi engem ért,
Kimondhatatlan, a mit szenvedék.
De egy napot várj, még csak egy napot.
S mentőm bizonynyal eljövend, ha él!

KOLTA. Mentőd? s nekem halál! nem, ifju hölgy,
Ez áldozatra nincs erőm, s ha volna,
Adott szavammal játszni nem fogok.
Férjed dühében rettentő vala:
Halálomig négy szűk falak között
Sorvadni volt kímérve sorsomúl,
Több mint halál és borzasztóbb nekem.
Akkor fogadtam végső küzdetimben,
Hogy visszaszerzem elrabolt nejét.
S ezt meg kell tartanom, vagy visszatérnem,
Hol tömlöczének pokla vár reáin.

LENKE. Ah, mindenütt oly kérlelhetlen ő!
De téged, ifju bajnok, még soká
Öröm, szerencse, hordjon útidon.
Én elmegyek, ha kell; de halld
Utolsó kértemet. Vigy engem el
A szent szüzek monostorába s hagyj,
Míg visszatérsz a várból, ór alatt.
De hogy hitelt nyerj, vidd ezen jelet,
Kínna! veszem le szívemről, de vidd
S mutasd Telegdinek. (Átadja a jelet.)

Mondjad neki,

Hogy ezt nejétől hoztad.

KOLTA *(félre)*. Ezt s nejétől? *(Magában.)*

Megfoghatatlan! Vagy te játszol így
Csalárd szerencse, s titkos vágyaim
Csúfjára bűvöléd fel e jelet,
Melyet hiába kértem annyiszor?
Oh e jelen törik meg életem
Minden bajának üldöző hatalma.

LENKE. Határozatlan állasz szellemed
Küzdésiben, s szelíd nemes tanács
Látszik ragyogni lángzó arczodon!
Te szánsz bizonynyal és kimélni fogsz.
Oh mondd, mi az, mit rólam végezel?

KOLTA *(magában)*. Bajtársakat szerencse hoz s viszen,
S a hű kebel meghitt barátot ád;
De a kit vérrokonság nem csatol,
Az árva lesz, mig él. Reménysugár!
Oh hozd nekem fel a rég várt napot.

LENKE. Tünődve várok szót, s te elmerülsz.
Mi az, mi ily nagy álmélatba hoz?

KOLTA. Bocsáss meg, drága hölgy; eltévedék
Ábrándozásim tündér képi közt.
De szólj, kitől van e kicsin jeled,
Hogy birtokától válnod oly nehéz?

LENKE. Ah, bús jel az, de drága énnekem:
Egyetlen emlék haldokló anyámtól.
Kit szégyen és bú ölt méltatlanúl.

KOLTA. Boldogtalan, ha olyan anya volt!
De látod, e jel csak felet mutat.
S félszívet annak, kit szeret, soha
Szülő nem adhat emlékül, ha jó.

LENKE. Ne mondj reá ily vádat: jó szivén
Én és egy bátya, ketten osztozánk.

KOLTA. Atyád után nincs semmid?

LENKE. Semmi sincs:

Gyanúból veszni a vadonba hányt.

KOLTA. De bátyád, a ki e jelt bírja, él?

LENKE. Ha él is, én őt nem láttam soha,

És látni nem fogom. Mint kisdedet
Rabló vivé, s tán elveszette őt.

KOLTA. S haramja volt, kitől én megszökém!
Oh jőj szívenre, kedves, drága hűg,
Te édes, édes lány! A durva férfi,
Ki tőled elszakasztá, mondta gyakran,
Hogy hűgom él. És gyakran láttalak
Föltűnni képzelődő lelkemen,
Majd könnyen és derűlten, majd borúban,
Mint napjaimnak színe változott.
Most bírlak és e nem remélt öröm
Gyönyörbe andalítva rezgi át
A rég sovárgó lélek hűrjait. (Meg akarja ölelni.)
Te elvonóúlsz és idegenkedel?
Nincs érzetidben, a mi mondaná,
Hogy elveszett bátyád előtted áll?

(Egy jelet tár fel kebelén.)

Nézd, én is őrzöm a kis fél szívet,
Bús származásom titkos képjelét,
S ez minden, a mit rablómtól hozék.
Ne félj ölelni és add csókodat:
Testvéri csókért e szív rég eped,
Régen sohajtoz testvérszív után. (Megöleli.)
Oh! édes a te ajkad énnekem,
Mint tiszta forrás hűs viránytanyán,
Mely a homok pusztákon útatónak
Erője fogytán végre feltűnik.
Te szépen felsugárzál kis hűgom,
Szép és szelíd vagy és sok száz között
Választanom ha kéne, nem vehetnék
Testvéreműl kedvesbet, mint te vagy.

LENKE (rá borúlva). Oh bátya, édes bátyám!

KOLTA. Szólj hűgom,

Miként elégszel bátyáddal? szegény te!
Jelesb rokont s jobb sorsot várhatál,
S most egy csavargó karja fog körül.

LENKE. Oh, azt ne mondd! te több vagy, mint király,
Több, mint akármely gazdagság nekem!

KOLTA. Szeretsz-e így, mint most vagyok? szilaj

S zordon valék; de már szelíd leszek,

Nyájas, szerény és csendes, mint te vagy.

LENKE. Te jó, szives vagy, mint testvérhez illik;

De ah, nagyon, nagyon boldogtalan

Hugod nem képes viszonzni azt.

KOLTA. Ha egy világ nagy súlya nyomna is,

Felejténém e nem remélt örömben.

Felejts te is, ha, mint én, úgy örülsz.

LENKE. Ah! minden boldogság, az üdv maga

Nem édesíti meg keservemet.

Mint nő s leány szerencsétlen vagyok.

KOLTA. Többször, mióta látnom enged a sors,

Hallottam e mély, elfojtott panaszt;

De mindezig csak félig érdekelt.

Most keblemet mint láng s tűr járja meg.

Nem nyughatom, míg nem tudom, mi bánt.

Mint hűgomat jogom van védni téged,

S minden bajoktól óva tartanom.

Szólj, melly veszély az, melly úgy retteget?

Vagy tán a házban, melyhez tartozol,

Nincsen nyugalmad, nincsen örömed:

Tán zordon a férj és mogorva, bús?

LENKE. Lett volna bár az, most nem sinlenék.

KOLTA. Vagy megcsalódál s bánod a kötést?

Oldhatlan az; de ketté vágható.

Vagy mért uradhoz visszatérni félsz?

LENKE. Oh bátya, szánj meg, mindennél nagyobb,

Lélekzuzóbb az, a mi engem üld:

Nekem Telegdi férjem és atyám.

(Arczát Kolta keblébe rejti.)

KOLTA. Boldogtalan s te most tudád meg azt?

LENKE. Csak most, midőn már késő! Esküvöm

Megvolt, mikor a hír füleembe jött.

KOLTA. Oh ez fanyar hír a nem várt örömré!

Ő hát az a jó, a szelíd atya,

Ki minket elhányt mint rossz czenkeket,

S vadakra bízta, hogy neveljenek?

Igen! ki engem falba zárni készült,
 Ki a halálnál szörnyebb kínokat
 Oly kedvteléssel tudta mérni rám,
 E szíves ember hát az én atyám,
 S atyád, szegény, feláldozott leány?
 Ismérem én őt, ezt a jó szívet,
 Láttam szerelme villogó tüzében,
 Mint oszta szánakozva életet,
 Mely sokkal inkább gyötrő mint halál!
 Érzém ölelgő karja súlyait:
 Hogy összetörjön, már kinyujtva volt.
 S szent a te szód, természet! azt kiáltád:
 Ha él atyád és elvetőd, ez az!
 De látni akarom szemtől szembe őt,
 Még egyszer látni, aztán nem, soha.
 Elébe nyujtom ezt a kis jelet,
 Fiúi háladatból megteszem!
 Hogy lássa nagyra felserdült fiát,
 S ha hölgyét kéri tőlem, lássa ezt,
 Ez a kis jel felelni fog neki.

REMETE (jő). Ifjú megállj, veszedbe ne rohanj!
 Nem ösmered te még atyád dühét,
 Nem azt az elpusztító háborút,
 Melyet magadra mégý lázítani.
 Ki megdühödt, az néma és siket,
 Csak karja s gyilka van, mely ölni kész,
 Mihelyt talál, miben megütközik.
 S mi természetlen volna gyilkosúl
 Fiúnak és atyának vad csatában
 Egymás szívébe kardot mártani,
 Hogy a nyomor s bűn poklokig lehúzza
 Bús élet-sorsotok bal mérlegét!
 Maradj te, ifju védtelen hugodnál,
 Őrizd, vigasztald; én atyátokat
 Tudósítandom arról, a mi történt,
 S a mit ti nem tudhattok, én tudok.
 A büszke, a hiú, letörve lesz,
 Ha látni fogja tettiben magát,

És ez lesz a legrettentőbb boszú;
Mert szívre, nem csak bőrre s csontra hat.

KOLTA. Ki vagy te jámbor férfiú, kinek
Szelíd és bölcs tanács jó ajkiról?

LENKE. Tiszteljed őtet, bátya, jótevőm,
Ki engem a vadaktól menté meg,
S ápolni meg nem szűnt mindekkorig.

KOLTA. S ki a latorral harczolt értem is?
Mert úgy beszélte rablóm, hogy kemény
Bajt vitt miattam egy nagy rengetegben.

REMETE. Én voltam az, de bú-sanyarta kézzel
Nem győzheték, s így osztakozni kelle.

KOLTA. Ég áldjon érte, hogy kettőnk közül
A gyenge lánykát vetted s ápolád.
Te légy tovább is atyja, atyja ellen;
S mondd meg, mi férj ő és minő atya!
Én látni nem kívánom, nem fogom.
Félek magamtól s tőle: karjaink
Olyat tennének, a mi nem szabad.

(Banó félénken jó s megáll.)

De téged a kor s bölcseséged ő
Erőszaktól, s ha tennél, idegen
S nem vérrokonság bűne. Menj azért
Helyettem el s te végezd dolgomat.
Kísérjen Isten s béke mindenütt!
Hugommal én itt várlak a tanyán.

REMETE. Maradjon égi áldás rajtatok!
Én nemsokára itt leszek. (Kolta, Lenke el.)

S ha nem?

Dühös vad ő! majd nem hiszen talán,
S mint csalfa hírvivőt, mint árulót,
S első szerelme vélt megbuktatóját
Megtámadand? De fegyverrel megyek.
Ingyen ne bántson! Mind egy szótagig
Elmondom, a mit meg kell tudnia.
Megért ő már, mint fáján a gyümölcs,
S mely őt leszedje, a kéz én vagyok. (El.)

BANÓ (előjön). Most mondhatom hajh! hogy szegény vagyok.

Férj vette őt imént el, férj után
 A bal szerencse. S én örvendhetém,
 Testvére lenni búra szállt ügyében.
 Most bátyja jött s én elmellőztetem.
 Fordítsa Isten jobbra dolgait:
 En nem busítom itt-létemmel őt.
 Mint árnya, távol észrevétlenül
 Kisérni fogja sorsát szellemem.
 El innen, el! hol szükség nincs reánk!
 Szív iskolája, tündér szerelem,
 Hamar tanultam által évidet,
 S a mit tudok, hajh, gyötrelmemre van! (El.)

(Vár.)

Telegdi, Gerő.

TELEGGDI. Távozz' öreg! hűséged szállni kezd,
 S természet ellen egy természetű
 Gyarló inaddal, mely már roskadoz.
 Azt mondod: Lenkét egy jó remete
 Mentette meg, s hogy számot ád, ha kérek.
 Ki ő? s ha jó, mért számot adni nem jön?
 S hogyan lehet, hogy kémem híreként
 Nőm mégis a pártos kezébe jött?
 Mondod, hogy Lenke anyja itt vala,
 Elkésve a harcz s ostromzaj miatt,
 S lélekszakadva titkos hírt hozza,
 Hogy Lenke nem leánya, hogy felöle
 Tudósítást adand a remete!
 Ki e titokba burkolt lény? s miért,
 Ha ösmer Istent és hisz, nem jön el?
 Eredj, eredj te félre, jó öreg,
 Regélj magadnak s várd halálodat:
 Itt tenni most és nem mesélni kell.
 Egy szót se többé illyet, érted-e? (Gerő el, Kuvik jő.)
 Andor megint! mit hoztál karvalyom?
 Te fáradatlan vagy, mint gondolat,

S hű mint a leghűbb érzemény. Mi hír?

Jó már a pártos? hozza hölgyemet?

KUVIK. Biz' uram, szó a mi szó, de itt aligha jól megy a dolog.

TELEGDÍ. Nos?

KUVIK. Asszonyunk, úgy látszik, nem akar visszajöni, s a fogoly úrfi sem igen biztatja, a mint messzűnven kivehettem. Már igen kételkedem, hogy szép szerével megjő.

TELEGDÍ. Te vakmerőn szólsz. Mért nem jőne meg?

KUVIK. Igaz, vakmerőség meglátni, a mi tilos; de én parancsodban jártam, s most már nem tehetek róla, ha olyat tudok, a mit nem kellene. Első meginduláskor erősen föltevém, hogy hallgatok; azonban visszatértemkor többet láttam messziről, mint először közelről hallottam.

TELEGDÍ. S mi volna az, ha nem hazudsz, fiú?

KUVIK. Ha hűségemben kételkedel uram, inkább hallgatok.

TELEGDÍ. Még alkuszol, rossz szolga? szólj, ha mondom.

KUVIK. A mint parancsolod. Csak hogy azután ne gondold, hogy én vagyok, a ki hölgyeddel összeölelkezett —

TELEGDÍ (Kuvik nyakát dühösen megragadja).

Fattyú! — de szólj, ki volt a szemtelen,

Ki azt meré?

KUVIK. Ha tudnám, hogy —

TELEGDÍ. Szajkó fecsegsz? szólj, vagy megfojtalak.

KUVIK (magában). Már most úgy vagyok, mint a mese mondja: ha fölveszed is megbánod, ha föl nem veszed is megbánod, azaz: ha szólok is, ha nem szólok is baj, s így mindenestre szólni kell.

(Telegdihez.)

Bocsánatot uram. Rajta leszek, hogy mindent kedved szerint tegyek, s noha nem örömet keserítlek, elmondok mindent, mivel parancsolod. Azt mondják, hogy ügyetlen beszélő vagyok; de veszszek el, ha hétszer

fel nem fogtam a tört, hogy szivébe döfjem annak a csavargó pártos fiúnak, kit te elbocsátál. Asszonyunk egy pázsitos dombon ült magányosan, s épen ki akartam bokraimból fejtözni, hogy hozzá csuszszak, midőn a fiú melléje szövetkezett s nyájasan megölelte.

TELEGDÍ (magában). Érezni kezdem, hogy napom lejárt,
S nincs hátra éjnél s átoknál egyéb.

Ez nem hazudhat. (Kuvikhoz.)

Hogy' mondád, fiú?

A pártos ifju átölelte őt?

KUVIK. Igen.

TELEGDÍ. De asszonyod nem gyáván tűrte azt?

Érezteté, hogy illetlenkedik.

Mit szóla, hogy megszégyenítse őt?

KUVIK. Mi tagadás benne, uram, épen oly nyájasan visszaölelte, mint megöleltetett. Kissé messze voltam, de úgy tetszik, mintha meg is csókolták volna egymást.

TELEGDÍ. Ha nem valót beszélsz!

KUVIK. Akkor fojts meg, mint az ürgét, átkozz meg, mint az ördögöt, s üss agyon, mint egy veszett ebet. Én szóval nem kereskedem.

TELEGDÍ. Oh ő is asszony! asszony és hiú,

És állhatatlan, mint a lenge pelyh;

Nem! bűnre hajló, mint az ós anya,

S minden gonosznak fészke. S én botor!

Másodszor áldozom fel hű szívét. (Kuvikhoz.)

De még is, Andor, nem biztatta-e

Az áruló, hogy készüljön haza?

KUVIK. Sőt, a mennyire érthettem, azt ígérte neki, hogy messze elviszi innen, hogy együtt fognak élni, s akkor fogám fel a tört; de társai hátam megett zajogtak s okosabbnak véltem meghúzni magamat s hírét hozni, mihelyt szabadulhatok.

TELEGDÍ. A czinkos! hah, mért át nem döfted őt?

De gyáva ember, s csak bérszolga vagy,

Különben a lator nem élne most.

Pokol! te súgtad, hogy hígyek neki,

Most ő szivemben dúl és megkaczag,

Hogy martalékát ingyen elviszi.

KUVIK. Uram, kívánod, hogy ledöfjem őt?

TELEGDI. Még kérdezed, kárhirdető madár?

Mi jót hozál, mióta lesni jársz?

Itt állok szomjan, mint az áldozat

Égő oltára, kínom lángi közt,

S csak egy csep vér sincs, melyl enyhítene!

KUVIK. Hallottam, a mit tudni s tenni kell. (El.)

TELEGDI. Az áruló, hogy elhitethetett,

S én balgatag! még visszavártam őt,

Holott hadammal útját állhatám:

Most nem tiporna boldogságomon!

De a mit elmulattam, megteszem.

Közél az éj, de annál jobb: az éjhez

Illő az, a mit tenni készülök.

Csak még ez egyszer add kezemre, sors.

(Indúl, a remete jő.)

REMETE. Telegdi, állj meg! óránk érkezett,

Hogy számot adjunk és vegyünk viszont.

TELEGDI. Ki tart föl engem? itt vagy, remete?

Hölgyáruló, csak téged vártalak.

REMETE. Igen! te az vagy, kit keresni jöttem,

Dühödből sejtem, hogy Telegdi vagy.

TELEGDI. Te csúfolódsz, félbarát? vigyázz,

Ez a düh még károddá is lehet.

Vagy nem te vitted innen nőmet el?

REMETE. Én vittem el, de jó kézben hagyám.

TELEGDI. Rabló kezekben, szemtelen!

REMETE.

Nem úgy!

Csak vess határt az indulat hevének.

Vagyon neked még oly mit mondanom,

Mitől dühödni és szaladni fogsz.

TELEGDI. Pokol s halál! s te szólsz ily vakmerőn?

Nem hölgyemet rablád-e tőlem el?

Őt add elő, vagy —

REMETE.

A többit hagyd, Telegdi.

Nem újak előttem gondolatjaid,

Mint a hiúznak kölyki, mind hasonlók
Egymáshoz: ádázak, vérszomjazók.
De mindezekből én nem rettegek.

TELEGGI. Te! és ki vagy te, álnok ismerős?

Ne ingerelj; mert elfelejthetem,
Hogy kímélettel tartozom ruhádnak.

REMETE. Ruhádnak? az sok egy Telegditől!

S kímélsz-e embert? lelket? életet?
De úgy van! e ruhát kímélheted,
Mert tennen adtad gyász ajándokul,
Mindaz nyomornak s kinnak érzetével,
Mely eskütársul hozzá kötve van.
Igen, Telegdi! Tőled bírom azt,
Ezen koporsóját a szívörömnök,
E szemfedélt az elhalt kedv fölött.
Hozzam csak ezt fel vádul ellened,
S te kárhozol, ha égrokon vagy is.

TELEGGI. Hah tolvaj! s ezt szemembe mondhatod!

REMETE. Tolvaj! s ki vagy te? nézd meg magadat.

Magadat tekintsd meg jól; de nem tükörben,
S nem e szemekkel; mert hivalkodó,
Mint tükröd, úgy szemed: nagy és deli,
Hős termetet szemlélsz te így; nemes,
Erénytől eltanúlt ábrázatot
Főúri kénytől fennkölt homlokával,
Mely mindent elfeled, csak nem soha
A büszkeséget, mely rá írva van.
Ne ezt tekintsd: kebled mélyébe nézz;
S azon szemeddel, mellyet lélek ad,
Tekints magadba s nézd meg ott, ki vagy.
Vallasd meg és hallgasd ki magadat;
De nem megint e dörgő szózatoddal,
Melylyel parancsolsz jobbnak, mint te vagy,
S ne e füleddel, mely hizelkedést vár,
S igaz- s valóznak rég bezárva van;
Beszélj magaddal csendben, mint a sír,
Midőn magad vagy, puszták éjeként,
S midőn a lélek titkos húrjait

Az öntudatnak ujja illeté,
Hallgasd ki akkor valló lelkedet,
S egy oly sugalmat halland, mely neked
A fergetegnél borzasztóbb leend:
Te veszni hánytad tennen véridet.

TELEGDI (megdöbbenve). Ember, hazudsz! Ki mondta azt neked?

REMETE. Elölted a jó, angyalszívü nőt!

TELEGDI (dühvel). Hah álbarát! ha az vagy, a kinek
Gyanítlak.

REMETE (kibontakozva felruhájából.) És ha az vagyok?

TELEGDI. Tanár!

Hah! szállj pokolra, honnan származál!

(Hirtelen átdöfi, a remete lerogy.)

Nem fogsz te több nőt tőlem elrabolni.
Nem fogsz szívemben dúlni, csalfa gyík.
Hálám neked, boszúnak Istene!
Hogy megrontómat végre föllem.
Ezt volt a féreg, mely emészte rajtam,
Mely rágta titkon boldogságomat.

REMETE (főlemelkedve). Alávaló és gyáva vagy, Telegdi.

Sziclákba fentem régi kardomat,
Hogy mint vitézzel megvíjak, ha kell;
S te orgyilokkal ejtesz el. De ez
Nem a legszörnyebb vétkeid ellenem,
Jobbik felemnek rég halált adál,
S e félhalál nem fáj úgy, mint amaz.
De halijad, a mit mondok; a haló
Nem fog hazudni: hölgyed tiszta volt,
S kiket kihánytál, tennen gyermekid.

TELEGDI. Ember, ne kísérts Istent. A világ

Örökletére! mely felé sietsz,
Vond vissza szódat: im én megbocsátok.
Jaj jaj nekem! ha mind e bal szerencsét,
En bűneimnek súlya tette rám!
Tanár, az üdv és kárhozat nevében!
Én megbocsátok, csak beszélj valót.

REMETE. Kevés az, a mit én még mondhatok,

És a mit mondtam vissza nem vonom.

Te bűnös ember s lélekgyilkoló vagy.
 És megbocsátasz? én is; élve nem;
 Ha halni jósz, igen. Mondd esküdet,
 Hogy élve innen el nem mégy, s bocsánat,
 Bocsánat még az égtől is neked!

TELEGDI. Szívetlen ember! mért kívánod azt?

REMETE. Nem esküszöl? (Erőlködéssel fölemelkedik.)

Hát élj meg átkaid közt,

Mennél tovább és mennél kínosabban!
 Nincs halni kedved? élj, de tudd meg ezt:
 Ki rád ütött a várban, ten fiad,
 S Lenkének apja, s bűnös férje vagy.
 Telegdi, a te gyilkod jól talált:

Meglátogatlak éjfélkor, ha élsz. (Meghal.)

TELEGDI. Mit zúgsz te fel, haldokló szörnyeteg?

Te halva rettentőbb, mint élve voltál!
 Ha még csak egy sohajtatód van is,
 Mondd meg nekem — de több hír kell-e még?
 Világ hat, a legborzasztóbb világ,
 Lelkemre, s mint az éjbe tévedett,
 Kit égő háza lángja hí haza,
 Látok; de nyílt ösvényem kárhozat.
 Oh elveszett én, most értem Gerőt,
 S az özvegy kába suttogásait.

(Székbe veti magát, szünet után fölkel.)

De hátha csalt? mert ördög ember is van,
 S ez mindeneknél ördögebb lehet.
 Rég gyűlölöm és eskütt ellenem:
 Költötte a hírt? nem, hajh! nem lehet!
 Oh mért pogánynya lenni nem tudok,
 Hogy megtagadnám e szörnyű hitet;
 Nem hinni mért most egyszer nem tudok,
 Csak egy kis perczig, csak mig élhetek —
 S az nem soká tart. Mondjátok, nem úgy van,
 S én élni nem fogok. Te halld, Tanár,
 Az ég urára esküszöm neked,
 Hogy itt döfendem által e szívet,
 Csak mondjad, ints, csak jelt adj, hogy nem úgy van.

Nem hallja hajh! de hült vonásain
 Ott áll az engem rémitő igen!
 Tanár, te megtoroltad sérvidet!
 Te nyugszol, s bennem egy pokol lobog;
 Halálnak híják, a mi téged ért.
 Nevezhetetlen kín az én bajom. (Szünet.)
 De egy fiam van, nem mondotta-e?
 S úgy rémlik, szolgám őt megölni ment.
 Ha megteendi, én porrá töröm!
 De ez már képtelenség. — Elmegyek,
 Megmentem őt. — Bár ennek, a ki itt
 Nyújtózva fekszik, nem hiszem szavát;
 De meg ne haljon a fiú azért. -
 Délczeg; de ifju még s ez nem hiba;
 Nem! ő halálra nem méltó; noha
 Én a halottól nem hiszem fiamnak,
 De szánom őt, mert ál utakra tért,
 S nemes tűzéből szép erény ragyog ki.
 Fiammá vészem őt, bár ennek itt
 Szót sem hiszek, nem semmit is; de ő
 Ne haljon! addig járok, míg nyomát
 Fel nem találom. Andor, meg ne öld:
 Irtóztató lesz érte haragom.
 Irtóztató! (Elrohan.)

(Erdő.)

(Remetclak tája. Szabad téren egy új sírhalom, melynél egyfelül Lenke
 térdepel leborulva, mögötte Brigitta áll társnéival, másfelől Vid gyász-
 lobogós kopjára támaszkodva; hátrább mindkét felől fegyveres nép, távolabb
 Brigitta.)

BRIGITTA. Kelj bú leánya, hagyd a bánatot:
 Hitünk tanácsa, mérsékelni bút,
 Mint vígadalmat. Ég menyasszonya,
 A földiektől vond el szívedet,

S fordítsd az égre, melyhez esküvéél.

Fogjátok karra jámbor hűgok öt,

Egészen el van bűjában merűlve.

LENKE (a sírt őelve). Ne tőpjetek fel, ah ne bántátok,

Bátyám kiontott vérén nőttem én,

Őn gyászvirág; itt hagyjatok meg engem:

Legjobban illem sírhoz és halálhoz.

BRIGITTA. Jer, jer leányom, már borűl az őj,

S még messze út vár bennűnket. Hiszen

Te telhetetlen vagy bűgondjaidban,

Őnként őlébe dőlšz a fájdalomnak,

Mely űgy is felkeres. (Főlemeli.)

Most hű karunkra jer,

Nem oly kemény az, mint a bánatė,

S el nem hagyand, bár mily bajodban is.

LENKE. Hát menni kell? ah! szívem itt marad,

S mint a keserves földbe tett győkér,

Nem fanyar kűnt és bánatot teremve,

Mind mélyen és mélyebben száll alá,

Műg el nem őri, a kivel rokon.

Oh bátya, bátya, minket ikrekűl

Haragja napján alkotott az őg! (Elvezettetik.)

VID (utánok nézve). Insėges asszony, tenger a te bűd!

Kivetted a gonoszból részedet,

Ha őlned század ővig jutna is.

S te itt alatt, meggyilkolt ifju társ,

Pihenj porodban; nem siratlak őn,

Ős nem fohászokodom: de gyilkosod

Ezen kezemtől vette a halált.

(A sírhalomra tűzi a kopját.)

Szobor nem álland a te sírodon,

Nem őpűl rajta gyászos ravatal;

Dűsz rosszul illnėk bal törtėnetidhez;

De álljon itt a zászlıs kopjaszál,

S jelentse bajnok ifjuságodat;

Fűggjön le róla a kis nėma jel,

E mostohán fél s fűsvėny őrcű szív:

Ki megtalálja, sejtse meg, hogy itt
 Egy elvetett fiúnak sírja van. (A csapathoz.)
 Megtettük, a mit bús tisztünk hagyta,
 És a barátság indulatja kért:
 Széledjetez nyugonni társaim.
 Sírt hagyva, s bús emléket víve el,
 Hajnal derültével megindulunk,
 S itt hagyjuk a tájt, mely kárunkra volt.

(A katonák szétmennek s elvonulnak, Vid egy darabig utánok, majd a szín végén köpönyegébe burkolva egy törzsökre leül s kardjára támaszkodván, elszűnyad. Telegdi, ki a sír körüli jelenet végét távolról nézte, előlép.)

TELEGDJ. Ez hát a sír, hol áldozottaimnak
 Parancsom által elhúnyt egyike?
 Ez a mohó gödör, mely életem
 Reménye vég sugárát elnyelé?
 S megérnem adták azt a végzetek,
 Hogy kétszer összegázolt vérimen
 Én tartsam a gyászt és halotti tort.
 Megtartom azt ím, és e kardomat,
 Melylyel szívemre sujtandok, letűzöm
 A föld porába, hol megölt fiam
 Engeszteletlen nyugszik vériben.
 Nem czifra szókkal mondok én panaszt:
 Körűlem e vadon s e rémes éj
 Nem hallgatók, kik ollyat várjanak.
 Mégis beszélni vágyok és fogok,
 Hogy visszazengjen a kőkeblű szirt,
 S kétszerte halljam a panaszt magam:
 Gyötrő panaszban van még örömem!
 De mind ezekre a sír nem felel,
 Csak azt jelenti némán, hogy hasonló
 Gyász nincs a földön s nincs több kárhozat,
 Mint melynek súlya fekszik lelkemen.
 Miért, szerencse, nem hagyál szegénynek
 Születni, mért az angyalnő helyett
 Gonoszt nem adtál, kínzót, éktelent?

Ajándokod mért voltak ikreim,
 Hogy mind ezekből égi kéj helyett
 Pokolkeservet alkossak magamnak?
 Én gyilkolám mind s rontám őket el!
 De hallom, rémes éjféli, jöttödöt,
 S most rajtam a sor menni, mint lementek,
 Kik jobbak voltak százszor, mint magam.

(Tanár szelleme elhuzódik Telegdi előt, azt maga után intve s a mélység közelében megáll. Telegdi ijedve fölugrik a sír mellől. Vid a csörrenésre fölébred s felkél.)

VID. Ki az, ki a borongó éjszakában
 E puszta síron tart rideg tanyát?

TELEGDI (az intő szellem után eredve).

Ki vagy te, éjféli bolygó gyermeke,
 Ki rám kitárod véres kebledet?
 Hah! szellemek legrettentőbbike,
 Te vagy, kitől reszketnek izmaim,
 Te vagy, kitől felborzadoz hajam.
 Élet-halállal tartozom neked.
 Szólj, mit kívánsz, mi tölti kedvedet?

(A szellem maga után inti s folyvást a mélységhez húzódik.)

VID. Ez ember örült, a gödörre tart,
 Hol rá halálos mélység tátogat.

TELEGDI. Megállj! megállj! ha bajvívásra hísz,
 Egy bajvívással tartozom. Ne öltsd,
 Ne nyújtogasd ki száraz jobbodat
 Hiába, s gúnynyal fel ne ingerelj.
 Ím, én megyek, ha poklon által is.

(A szellem a mélység fölött elhuzódik, Telegdi utána.)

VID. Ember megállj, ha lelked s Istened van!
 Száz ölnyi mélység, melly előtted áll.

TELEGDI. Hah! gyáva, hívogatsz, s megállni félsz?
 Mért villogatsz orgyilkot kard helyett?
 Menj, menj, ne híj úgy; csak vezess, megyek.

VID. Hiába szólok, nem hall, nem figyel.
 S már a riasztó örvényszélen áll!
 Ember megállj, vagy szörnyet halni mégy.

TELEGGDI. Nem nézhetem fenyítő jobbodat.
Megyek, megyek; csak járj elől, megyek.

(Még egyet lép s a mélységbe zuhan.)

VID. Bocsáss meg ég, ha vétkezett, neki!

Lement, a honnan fel nem jő soha.

A FÁTYOL TITKAI

Vígjáték öt felvonásban

1834

SZEMÉLYEK.

Ligeti, gazdag földesúr.

Vilma, leánya.

Hangai.

Rigó,

Guta,

Kaczor,

} távolról jött ifjak.

Katicza, Ligeti testvére.

Lidi, Vilma szobaleánya.

Császár.

Egy inas.

Parasztok, nép.

Történethely: Pest és környéke.

ELSŐ FELVONÁS.

(Városligeti halom.)

HANGAI (olvasva jő). «Ki látta, hogy pók ön hálójával
Magát kötötte volna meg? de a
Szegény bogár, mely drága selymet ad,
Sírt sző magának s halni elbukik,
Eléjövendő mint gubó s utóbb is
Csak pille lesz belőle! hogy megint
Meghaljon, — annyiszor egy kis életért!
Ilyen szegény bogár az ember is,
Midőn szerelmes. Oh a szerelem
Édes, de bódít; ront szívet, fejet
És részegítőbb, mint a bor hatalma.
Azért, ki józan s boldog lenni vágy,
Az álmadozzék inkább, mint szeressen;
Mert a mi szépet álmodott, magáé,
De a szerelmen kettő osztozik.»
Bölcsen, dicsőn! oh könyv, én tégedet
Aranyba kötlek jó tanácsodért.
Alunni inkább, mint szeretve élni,
Ez a titok, melyet most felfödök.
És mintha már is bűvét érzeném,
Pillámon önként súlyos szender ül.
Mindenható álom veszen körül.
Fogadjatok be lombok árnyai,
Virító pázsit, vedd meg ágyamat,
S jó éjszakát bohóság — szerelem! (El.)

Vilma, Lidi (jőnek violát szedegetve).

VILMA. Hogy' tetszik az neked, Lidi, hogy mi, mint valami falusi leánykák, itt ennek a híres-neves Pest városának erdejében violát szedegetünk?

LIDI. Hogy' tetszik! Az nekem igen is jól tetszik, addig legalább nem teszünk egyebet; nem halljuk az öreg bácsi oktatását; nem a jó Katicza rágalmazó szavát.

VILMA. Nem valami pásztori élet-e ez?

LIDI *(nevetve)*. Pásztori? No de mivel a kisasszonynak úgy tetszik, legyen pásztori: hanem az bizonyos, ha valami finom úr meglátna bennünket, azt mondaná: kegyetlenek vagyunk, mert testvéreinket tépjük.

VILMA. Oh oh!

LIDI. Talán nem? Hiszen mi ép oly gyengék s ártatlanok vagyunk, mint ez a kis ibolya, mely ide a bokor megé bújt s melyet én tüstént leszakasztok.

VILMA. Úgy hát inkább ne is szakaszd le, Lidi.

LIDI. Miért ne szakasztanám? Ihol ni, mely szép, mily gyönyörűen csillog benne a harmat, mint egy kis drága gyöngy.

VILMA. Lásd, lásd, most egy ártatlanságot téptél el s a mit te elég együgyű valál harmatnak mondani, az nem egyéb könyűnél, melylyel romlását siratja. Valóban, Lidi, ez nekünk szomorú dicséret. Gyenge és ártatlan, igen gyarló társak. Ekként csak addig tarthat ártatlanságunk, míg gyengeségünk védelmezheti, vagyis míg azt valaki nem méltóztatik leszakasztani, hogy azután mint ideig-óráig virító bokréta ablakán, vagy ha igen nagy a szerencse, kebelén hervadjunk. S épen a viola! még tövisé sincs, hogy a durva-mohón közelítőt illendőségre szoktassa. Nem, nem, Lidi! ha már virágról van szó, hasonlítsunk inkább a kevély tövises rózsához, annak illataihoz legalább fegyverei vannak. De íme! megszedtük a sok szép virágot, Lidi s most nincs, kinek adjuk. A láthatár igen szomorú, csak egy férfi-alak sem mutatkozik rajta.

LIDI. Istenem! már a nagy szerencsétlenség.

VILMA. A mi büszke hódítóinkat ma valamely szigorú foglalatosság tartja honn, hogy csak egyet sem látni közülök.

LIDI. Ah! oda vagyunk!

VILMA. Mi lelt, Lidi?

LIDI. Hát nem látja a kisasszony, hogy onnan a tő felől egy ifjú jön?

VILMA. Az már rettenetes volna.

LIDI. Hogy innen jobbról is bukkanik ki egy.

VILMA. Mit mondasz!

LIDI. Igazán! mi egy kicsit ok nélkül is panaszkodunk a férfiak távolléte ellen. Most már annyi lesz, mint a fűszál. Még szerencse, ha menekedhetünk.

VILMA. Jer, Lidi, jer, rejtezzünk a bokrok közé; szemközt jön egy deli úr s már ez a harmadik. S mintha összebeszéltek volna, mindnyájan e kis dombhoz tartanak. Jer, lessük ki őket s a legérdemesbik jutalmat nyer tőlünk.

LIDI. Édes uraim, ne gondolják aztán, hogy ezt kíváncsiságból teszszük, épen nem; csak egy kicsint hallgatózni akarunk.

VILMA. Jer, jer, ne csevegj: mert itt érnek. (El.)

Guta, Rigó, Kaczor (jönnek egymás után).

RIGÓ (felkiáltva). Kit látnak szemeim?

GUTA. Rigó barátom! háromszáz hatvanöt napja, hogy nem láttalak.

KACZOR (jő s megáll). Fergeteg és zápor!

RIGÓ. Servus, Kaczor.

GUTA. Milliom! hisz ez Kaczor.

RIGÓ. Kaczor, Isten hozott!

KACZOR. De titeket hozott Isten.

GUTA. Ohó! hiszen csak te sem ördög lábán jöttél.

KACZOR. Mikor azt mondom, titeket hozott Isten, azt akarom mondani, hogy én már két hét óta pesti lakos vagyok.

GUTA. A mennykőbe is! hisz én már több mint három hete vagyok Pesten.

RIGÓ. S én csaknem egy hónapja.

KACZOR. Csodálatos! annyi idő óta most találko-

zunk először s épen mintha fergeteget jőnének támasztani, itt e puszta dombon.

GUTA. Haha! te most is csak a régi vagy, Kaczor, furcsa és jókedvű; de, Rigó pajtás, téged egy kicsint megsziirt az idő, talán a szent házasság igájában izzadsz?

RIGÓ. Mi jut eszedbe! s aztán oly hájfejű csak nem lehetek, mint te.

GUTA. Oh, barátim, azt a jó levegő teszi; semmi egyéb, mint a jó levegő. Nekünk a felföldön, tudjátok, excellens levegőnk van, de semmi egyébünk. Hanem a mi első és fő dolog, meddig mulattok Pesten?

RIGÓ. Én vagy egy hónapot kénytelen vagyok itt tölteni.

GUTA. Én itt mulatok, míg a lóverseny tart.

KACZOR. És az állatmutatás —

GUTA. Reményilem, téged is ott talállak?

KACZOR. Igen, hogy lássalak. Hanem halljátok-e, ez nagyon fölségesen van: mert én is itt mulatok vagy egy hónapig s mivel mint Macbeth boszorkányai itt e puszta dombon oly véletlenül találkozáink, nem volna-e méltó tervről gondolkodni, melylyel találkozásunkat örökre nevezetessé tegyük?

GUTA. Mennyei gondolat!

RIGÓ. Hát mitevők legyünk?

KACZOR. Legelőször is nevezzük ezen halmot szerencsedombnak, mivel merényeink terve itt született s itt is fog, ha javaljátok, kifejteni.

GUTA. Az nem volna rossz ötlet.

RIGÓ. Tovább! tovább!

KACZOR. Tovább? Hisz a többiben bölcseségtek után reménylenék. Gondoljatok ki valamit, mi a mondott czélnak megfelel.

GUTA. Én még eddig mit sem gondolék s általában a mennyire lehet, őrizkedem a gondolkodástól; mert fejfájást okoz. Hanem végezzetek s én nem mondok ellent.

RIGÓ. Nem, nem! úgy nem szabad; te csak a köny-

nyebb végét fognád. Ha jól értem Kaczor barátunkat, azt akarja, hogy mindenikünk mondjon egy tervet s a három közül azt kövessük, mely legcélravezetőbb.

KACZOR. Mindenesetre. S hogy a dolognak módját s alakját is megadjuk, legelőbb is, Rigó barátom, állj fel erre a törzsökre s onnan szavald el érzeményidet.

GUTA. Igen, igen, Rigó! te valaha hangosan mondtad el leczkédet; hájg fel és halljuk!

RIGÓ (vonakodva). Ne bohózzatok.

GUTA és KACZOR (megfogják s felemelik). Meg kell lenni!

RIGÓ. Már mivel ilyen szépen kértek, Isten neki! (Félre.) Várjatok, majd lelketekre szólok.

KACZOR. Valóságos útmutató! Csak ujját kellene kinnyujtani.

GUTA. S hogy mosolyog, mint felfordult szekerenél a fazekas.

KACZOR. Gondolkodik.

GUTA. Szinte elfeketül bele.

KACZOR. Bizonyosan igen fekete gondolatokkal küzködik.

RIGÓ. Nos hallotok?

KACZOR. Nyílt fülek vagyunk.

RIGÓ. Vastag füleknek szólok és azért

Jó vastagon. Ha tervet kérdeitek,

Hogyan lehessen jobban élnetek,

S híressé tenni a találkozást:

Jobbuljatok meg. Nemcsak a pohár

S leányszáj csókja, melyben vétni szoktok;

Nem a zabálás s koczka s kártya mellett

Átvirrogatva töltött drága éj

Csupán hibátok; ez mind türhető.

Ti bűnösök valátok, már mikor

Apátok először iskolába küldött:

Kószák, henyék s azért tudatlanok

Mind e napig s haszonvehetlenek;

Miért is tervem: újra kezdnetek

A rosszúl végzett iskolák sorát,

Én mint a vessző hátul kullogok majd,

S ütlek, javítlak, míg csak bennetek tart.

Hogy' tetszik? Mondjon jobbat, a ki tud.

KACZOR. Ki hitte volna, hogy sovány pók ily vastag szálát ereszt?

GUTA. Ha nyakába kerítenők, bizonyosan megfúlna rajta. No ez nekünk szépen befizetett.

KACZOR. Halljuk, halljuk!

RIGÓ. De tréfa, a mi tréfa! terv ha kell:

Szép halni a hazáért, s én hadi

Életre állanunk tanácslanám.

Víg a vitéznek vándor élete,

S a harci szellemet, mely tűnni kezd,

Magyarhoz illik visszaszerzeni,

Különben bírni nem méltó hazáját.

GUTA. Elég, elég!

KACZOR. Le onnan, Rigó! Az a te setét páthoszod egészen elfanyarít bennünket. Mi jut eszedbe? most katonává lenni! holott a világ azon töri a fejét, hogyan lehessen el katona nélkül.

GUTA. Szegény fiú, egészen kihevült belé!

RIGÓ *(leszáll)*. Oha! ne igen csúfolódjatok. Most rajtakatok a sor.

KACZOR. Fel, Guta, fel!

RIGÓ. Fel veled, apróság!

Guta (fellép),

RIGÓ. «Felszállott a páva vármegye házára.»

GUTA. Szeretném, ha figyelmeznének.

RIGÓ. Szeretnők, ha olyat mondanál, mi figyelemre méltó.

GUTA. Majd, majd! csak egy kis tűrödelmet. —

Szép halni a hazáért? élni jobb,

És szinte szép, ha úgy intézzük el.

Azért is én nem a hős életet,

Nem a halállal frígyes hadmezőt

Ajánlom választandó pályaúl;

Különben is most bék van mindenütt,

Es a magyarnak ellensége nincs,
Magán kívül. Magával küzdeni,
Megvíni benne, a mi rossz s kivetni,
Ez a magas czél, melyre törni kell.
Azért is —

RIGÓ. Hagyd el, hagyd el!

KACZOR. Igazad van, Rigó, ez is szörnyű melancho-
likus dolgokat beszél. Ki fogja most azon törni fejét,
hogy még a hazának is szolgáljon? örüljön, ha magá-
nak élhet.

GUTA. No ha nem akartok hallgatni, lássátok. Én ezt
a tanácsot kívántam adni: legyünk magyar írókká, s
csak egy időre is váltsuk fel azon buzgó hazánkfiait,
kik a literatura sovány asztala mellett régóta éheznek
és szomjuhozna, s részesüljünk a magas dicsőségben,
melyet legújabbán Ignác úr magáévé tett, a nélkül,
hogy akár eszét, akár ítélő tehetségét legkisebbé is
megerőltette, sőt a nélkül, hogy az írói pályára csak
valamennyire is elkészült volna. De ha nem tetszik —

KACZOR. Bizvást leszállhatsz, Guta pajtás; terved
még szerencsétlenebb, mint amaz, s épen tőled könyv-
s olvasás-gyűlöletől a legváratlanabb. Mit gondolsz?
Magyar íróvá, nyelv katonájává lenni könnyű dolog
ugyan kezdetnek, de igen kétes kimenetelű. Ha már
egész velőapadásig olvastál és irtál, s jó híred illatja,
mint a kakukvirágé, körüléd elterjedt, mi könnyen
akadhat valami dühös recensensed, ki ezen jó illatú
légkört halálos leheletével megrontja, s téged, minden
írói dicsőségeddel semmivé tesz, vagy, mint a *Jelen-
kor* szereti mondani, tönkre silányít.

GUTA. Mi a manó! hát te azért lovaltál fel, hogy
rajtunk nyargalóztasd elménczségedet? Fel veled a
polczra! ott halljuk, mit tudsz.

RIGÓ. Fel, Kaczor, fel! lássuk, hány zsákkal telik.

KACZOR. Megálljatok. Ti azon a tudós emeleten oly
magasan álltatok, hogy az élet alatt homályba tűnt
szemeitek előtt, s mi csoda, hogy javaslattok felette
bölcsgyan, de épen azért haszonvehetlen. Azért ne-

hogy végzetlenül menjünk tova, engedjétek meg, hogy mint föld fia az anyaföldön maradjak s bukásaim után ismét erőre jöhessek. Legelőször is tehát ezt kérdem tőletek: házasok vagytok-e?

RIGÓ. Mit tartozik ez a dologhoz?

GUTA. Haha! átkozott Kaczorja, bizony eltalálta a bibét. Én nőtelen vagyok, s Rigó már megvallotta, hogy még szabad ember.

KACZOR. Így tehát én minden hosszú tanakodás helyett azt mondom: Házasodjunk!

RIGÓ. Ha valót akarok szólni, elmém régen vajudik ilyféle gondolattal.

KACZOR. Ha vajudik, hozd el neki az akarás bábáját s azonnal meg is fog születni.

GUTA. A mi engem illet, épen semmi vonzódásom sincs a házas élethez; de barátságból s kedvetekért, Isten neki! én is megházasodom.

KACZOR. Ez iránt tehát semmi ellenvetés —

GUTA. Csak az, hogy a házasság, gondolatom szerint, igen mindennapi s alrendű dolog, s az által találkozásunkat nevezetessé aligha tehetjük.

KACZOR. Igen! ha mi is úgy házasodnánk, mint közlélek szokott; de a mi házasságunknak bizonyos rend s határnapok szerint kell véghez menni, s ha javaljátok, írott szerződés mellett.

GUTA. Halljuk.

KACZOR. Ma alkalmasint sok nép fog jöni a város erdejébe, s azért is tegyük meg az első lépést, az az, álljunk el, mindenik külön, bizonyos helyekre lánynézni.

GUTA. Ezt különben is tettük volna; ez helyes.

KACZOR. Felteszem, hogy, fogadott munka lévén, mindenik fog még ma szeretőt választani. Egy hét elég, hogy utána járjon, megismerkedjék, kedvét keresse, s így mához egy hétre azt fogjuk egymásnak jelenteni tartozni, hogy választottunk kegyeiben némi előmenetelt tettünk.

GUTA. Jó.

RIGÓ. Az idő egy kissé rövid; de Isten neki.

KACZOR. A választott leányt egy hét alatt reá kell vennünk, hogy jegyet váltson, s így mához két hétre hármas eljegyzés lesz.

RIGÓ. Ez magában igen szép dolog; de kivihetetlennek látszik.

KACZOR. Oh gyávaság! hát én tanítsalak-e meg, hogy kell az asszonyok szívét ostrommal bevenni? De halljátok tovább. Más két hetet nászkészületekre fordíthatunk, s mához négy hétre úgy kell intéznünk a dolgot, hogy a hármas menyekzót együtt tánczolhassuk el.

RIGÓ. Igen! de hátha a két első hétben eljegyzett szép a másik két hét alatt el talál pártolni?

GUTA. Ez nem megvetendő észrevétel.

KACZOR. Kicsiny hitűek! akkor hirtelenében másikat fogtok választani.

GUTA. Kaczor! te felséges fiú vagy. Dictum factum! most nincs egyéb hátra, mint hogy mindezeket írásba foglald, aztán aláírjuk; most pedig egyenesen leány-lesre menjünk. De egy kérdésem van: az csak nem fog kívánnatni, hogy leendő hitvesünkbe szerelmesek is legyünk?

RIGÓ. Mentsen Isten!

KACZOR. Az örök gyalázat volna!

GUTA. No már ezt szeretem, így már lesz belőlünk valami; de ezt is írásba kell foglalni.

KACZOR. Igen! felírom, hogy a szerződők kötelezik magokat, a szerelmet, hogy az annál tovább tarthasson, törvényes idejére, az az a házasság kezdetére halasztani. Továbbá, hogy tanácskozni ezen szerencsedombra gyűlünk össze.

RIGÓ. Az jó.

KACZOR. S hogy egymást kölcsönösen segíteni fogjuk.

GUTA. Mindent, mindent! de most szót se többet. Én a lánchídhöz állok, s minden szépség, mely rajta át és visszamegy, vámot fog adni szemeimnek. (El.)

KACZOR. Én a fogadó csarnokába ülök s egy pohár ártatlan tej mellett szerződésünket írásba foglalom s leányokat nézek. (El.)

RIGÓ. Én pedig oda megyek, hol ti nem lesztek. (El.)

Vilma s Lidi (előjőnek).

VILMA. Lidi! ez iszonyú megbántás. Hallottad-e valaha, hogy asszonyt ily olcsón áruljanak? Ezek a férfiak, ha lovat, de csak egy együgyű birkát akarnak is vásárlani, mi nagy előkészülettel s mi hosszas tanácskozással fognak hozzá, mennyire kutatják eredetét, nemzetsége faját, s uramfia, feleséget hármával is négy hét alatt akarnak szerezni.

LIDI. Jaj! lássa kisasszony, olyan lesz ám a feleség is, a mint utána járnak.

VILMA. Hallgass.

LIDI. Ah! azt csak nem fogja kívánni, hogy nemem dolgában elhallgassak?

VILMA. Hát úgy szólj, mint nemedhez illik.

LIDI. Azok a csúnya, fertelmes emberek!

VILMA. Igazad van, Lidi. Ha még is valami különös, válogatott ifjak lettek volna.

LIDI. Az egyiknek olyan fekete szeme volt, mint a bogár.

VILMA. Mondd inkább, mint a bor.

LIDI. Hát bizony bor! mert mi is vihette volna a bornál egyéb ily vakmerőségre. — S a másiknak oly karcsú termete volt.

VILMA. Karcsú, de vékony, minden arány nélkül.

LIDI. Gyertyaszál! Nem kár volna karácson böjtén dió mellett elégetni. — S mit mond a kisasszony a harmadikhoz, kinek oly szép, vagy akarom mondani, nem szép szőke fürtei voltak?

VILMA. S fürtöknek mondod te azokat?

LIDI. No bizony! lehetne is lenszövetből fürtöket csinálni. Szerettem volna hajából madzagot sodorni s egy pár seregélyt akasztani reá. — (Félre.) Ah Istenem! csak az enyém volna, megsimogatnám azt a szőke haját, s azt mondanám, selymet illetem meg.

VILMA. S aztán ha a világ szépségei volnának is, Lidi, nekünk haragudnunk illik.

LIDI. Ah! biz' azt kellene ám; de tudja kisasszony, hogy a harag a szépségnek árt.

VILMA. Mit hallok? Rossz, hűségtelen leány! hát te is ellenem esküdtél?

LIDI. Mentsen Isten! Hisz' én haragszom, úgy haragszom, hogy — (Félre.) Nem szánnám őket sorra csókolni; mert van-e a földön szeretetre méltóbb férfi, mint a ki házasodni akar?

VILMA. Lidi, én egészen el vagyok keserítve, gondolj ki valamit, a mi felvidítson.

LIDI. Válaszszon a kisasszony a három közül egyet, s kettő büntetve lesz.

VILMA. Balgatag!

LIDI. Igen! mert mind a hármat csak nem választhatjuk.

VILMA (neheztelve). Lidi!

LIDI. Tudja mit, kisasszony? Azt mondják, a boszú édes, s mi fehérnépekül szeretjük az édest: álljon rajtok boszút.

VILMA. Igen, Lidi, én boszút fogok, boszút akarok állani. Vigyázni fogok minden leánykára, ki útjokba esik s megmondom nekik, micsoda pártütést esküdtek gyenge nemünk ellen, s ezennel indulok, hogy őket szemmel tarthassam.

LIDI. Ah! kedves kisasszony, félek, hogy gyenge nemünkből igen sokan a pártütők részére állanak. S ha én a gazdag, a szép Ligeti Vilma kisasszony volnék, mást gondoltam volna.

VILMA. Te ma felette bölcs s oly hizelkedő vagy, mintha férfi volnál. Nos mit gondoltál volna?

LIDI. Nem épen rosszat; de azt könnyebb gondolni, mint mondani. Ha én a kisasszonynak volnék, azon ügyekezném, hogy mind a hárman belém szeressenek.

VILMA. Lidi! Lidi! szerencse, hogy csak ketten vagyunk. Ha tükreimmel még eddig szép frigyben állok is, de ennyi hiúságot egy hajszállal sem tartok kisebb bűnnek, mint épen azon vakmerő elbizottságot, mely imént megbántott.

LIDI. S ez lesz épen az igazi mérték, melylyel viszsza mérni kell. Hallja csak kisasszony, ma borús idő van, úgy látszik, kevés nép lesz. A kisasszony mindenik hős leshelyénél elmegy, s ha szemök s izlésök van s csekély személyem sejdítései meg nem csálnak, a kisasszony lesz szívök királynéja.

VILMA. Félek, igen magasra rovod bájaimat.

LIDI. Hagyja rám a kisasszony. Én mindenütt nyomában fogok járni, s ha szükség lesz reá, el is maradozok, hogy a kérdésekre, melyeket bizonyosan tenni fognak, annak rende s módja szerint, kényesen és rá tartósan, sőt vonakodva — de tudni való, hogy szíves örömet — feleletet adjak. Én leszek a czímer, vagy a felírás az aranyműves boltja felett s a kisasszony —

VILMA (nevetve). Természetesen maga az aranyműv. Már ez igen is sok szíveség tőled, Lidi, s rút hálátlanlás volna ily szép tanácsodat nem követnem. De ha végre is nem úgy üt ki, mint reménylettük?

LIDI. Ej! ki látta, ütközet előtt a diadal felől kétségbe esni? Menjünk, mert eljár az idő. — Ah!

VILMA. Mi az Lidi, tán kigyóra hágtál?

LIDI. Nem, itt egy nyitott könyv hever a fűben.

VILMA. Valóban, s amott hűs árnyékban fekszik a szegény bűnös, ki olvasása mellett elaludott. Ezt a szerző ugyan szépen megköszönné.

LIDI. No már ez szép tűz fiatal emberben. Itt egész világ láttára fényes nappal alunni; hagyjuk itt ez álomfészket, hisz úgy megalszik, mint a juhászbunda.

VILMA. Mint a tej, Lidi. Nézd csak, mily jól illenek setét fűrtei fehér arcához.

LIDI (félre). Bizony még bele szeret. — Kisasszony, ha nem sietünk, egész plánunk oda lesz.

VILMA. Szeretném tudni, mit olvasott. Hozd ide a könyvet, Lidi.

LIDI. Igen ám; de ha fölédred.

VILMA (fölvesszi a könyvet s olvas). Szent Isten! újabb áruulás.

LIDI (félre). No már látom, itt veszünk. Pedig nekem az a szöke jobban tetszett volna.

VILMA. Halld csak, Lidi, mi szivbántó könyv ez, s minden sora kétszer aláhúzva. (Olvas.)

«Azért, ki józan s boldog lenni vágy,
Az álmadozzék inkább, mint szeressen.»

Leány maradjak, ha ennél valaki halálosabb árulást követett el. Szinte szeretném, ha felébredne. Add ide a virágokat, Lidi.

LIDI. Kisasszony! egészen elfeledi tervünket,

VILMA. Ne beszélj.

LIDI (félre). Különös. Előbb az nem tetszett a kisasszonnynak, hogy amazok házasodni akarnak; most meg az nem tetszik, hogy ez még csak szeretni sem akar. (Szünet után.) Kisasszonykám! megüünk?

VILMA. Itt fognak elszórva heverni virágaink. Mit nem képzelsz majd, ha szemébe tűnnek? De ezt a könyvet szeretném megégetni. Nem úgy! egy ötletem van. Add ide Himfy szerelmeit, Lidi. (Átveszi a könyvet.) Külsőjökre hasonlítanak egymáshoz. Ezt találja itt a magáé helyett. Oh ez felséges dolog lesz, ha komoly, szívfagyasztó oktatások helyett egyszerre szerelmi ábrándozások tengerét találja.

LIDI (félre.) Már látom, csinyt kell tennem, különben itt veszünk. (Elsikoltja magát.) Ah! átkozott tüskéje! jaj lábam. (Hangai felébred, Vilma s Lidi ijedve távoznak.)

HANGAI. Mely lágy sikoltás ébreszt álmaimból?

Ugy tetszik, egy pityergő asszonyé,
Kinek parányi lábát tüske szúrja
Mért hág belé. — De Isten! mily zavar!

(Fölveszi a könyvet.)

A drága könyv, e villám-elszedője
Minden szerelmes égi háborúnak,
Ez a szerelmi koppantó, imez
Bölcs mesteremtől rám maradt örök,
A földre sujtva, mint hitvány papucs,
A gaz között hevert. (Körülttekint.) Jól látok-e?
Fektem körül virágok hulltak el,
Tán gyenge kézből, érző szív megől,
Hogy ébredésem nyájasabb legyen!

Mitl gyenge kéz? igen: de párka-kéz,
 Mely elszakasztja éltünk fonalát;
 Érző kebel, hol fúriák dühödnek;
 Szelid virág, melyben kigyó sziszeg.
 Óh! könyvem azt rég megmondá nekem!
 Isten kezéből tisztán jött ki Éva,
 S már csalfa volt. A tenger ársjai
 Azóta oly keserűk sok köny miatt,
 És a világnak minden czukrai
 Nem édesítik vissza a fanyar kint,
 Melyet nemünkbe asszonybűn kevert.
 El, el! tovább itt nem mulathatok.
 Inkább alunni, mint szeretve élni,
 Ez a tudás, a bölcsek titka ez!

(Vilma s Lidi sietve átmennek a szin egyik felén, s az induló Hangaival találkoznak. Hangai visszadöbben, Vilma s Lidi el.)

HANGAI (egyedül). **Szent bölcse ség!** ha ilyen asszony is van!

De mit beszélek? Nem nézett-e rám,
 Mint a ki gúnynyal hí fel bajvivásra,
 Hogy megbüntessen asszonygyűlölőt?
 Nevetség! engem megbüntetni s ő!
 És még is, a szem nem volt bájtalan.
 Nem, mint akárhol látni milliót.
 Egy kis világ volt abban, egy kis ég,
 Hol a dicsőség tartja ünnepét.
 De mért lebegdél oly negédesen?
 És még is természetben nincs hiba.
 Úgy nyúlik az fel, mint szelíd imádság,
 Mely ég felé megy tisztán s egyenest.
 De mire juték! most könyvem, el ne hagyj!
 Add vissza ismét csendes vére met,
 S elmémnek békes andalgásait.
 Csak most ne hagyj! s aranyba mártalak.

(Felnyitja a könyvet s tovább olvas.)

Téged látlak az egeknek
 Magas tiszta kékjében,
 Téged látlak a vizeknek
 Folydogáló tükrében.

Téged! de kit? mi képtelen beszéd ez?
 Úgy tetszik, e részt még nem olvasám;
 Pedig különben mindenik szavát,
 Minden betűjét ismerem. (Tovább olvas.)

A szerelem indulatját
 Minden érzi s táplálja,
 Tevegeti áldozatját

S gyönyörködve szolgálja.
 Szent érzéketlenség! mily áruulás!
 Vagy mely varázs váltotta könyvemet?
 Visszások minden oktatásai,
 S nem várt tanácsa kétkedésbe sujt.

(Össze visszaforgatja a könyvet s ismét olvas.)

Megláttam őt s kebelemben
 Egy tűzforrás fakadott,
 S csak hirtelen tetememben
 Egészen eláradott.

Nem jártam így életemben —
 Az már való! így nem jártam soha! (Tovább olvas.)

Minden ér megdagadott;
 És testemben és lelkemben
 Zenebona támadott.

Elvesztem, úgy van! könyvem pártot üt,
 És a helyett, hogy csillapítana,
 Szerelmet gyújt s lángjával elborít.
 Utána! a szép tolvajon boszút
 Kell állnom: adja vissza könyvemet,
 Vagy adjon vissza engemet magamnak. (El.)

(Városligeti tér.)

HANGAI (gondolkodva). Nem, már tovább utána nem megyek.

Kétszer találkozám s oh gyávaság!
 Nem volt csak annyi szívem is, vele
 Szót váltanom, vagy hogy köszöntsem őt.
 Pedig mi kéj, beszélve látni őt!
 Mosolyra nyíló rózsák ajkai,
 S beszéde rengő illat árkjai,

A szívnek tenger és örvény az észnek,
 Melyből szabadulni többé nem lehet.
 Hallottam őt, azt mondta: fájdalom!
 S a szó fulánkját méz váltotta fel.
 S mi édes e szó «fájdalom» nekem,
 Mert ő sohajtá, ő lehelte ki.
 De nem, nem! én még győzve nem vagyok,
 Még rajtam áll többé nem látnom őt,
 S a sorshatározó kérdés csak ez:
 Őt látni vagy nem látni, s ez legyen
 Elmélkedésem tárgya e helyen.

LIDI (jő). Már látom, jobban megy dolgunk, mint hittem volna. Urfiaink oly mozgásba jöttek, mint nagy szélkor az érett gabona; egyiknek sem áll helyén feje. Még evvel a gondolkodó úrral kellene valamit szólnom, de nem férhetek hozzá, mert az a három úr is szüntelen sarkamon van, pedig nem akarnám, hogy körülöttem találkozzanak. Ah! ismét jó valaki!

RIGÓ (jő). Szép hugocskám, megálljon egy kicsint.

LIDI. Bocsásson, én nem vagyok magának huga.

RIGÓ. Igen, de bánnám is, ha az volna,

LIDI. Mennem kell.

RIGÓ. A többek közt: ki az a szép kisasszony?

LIDI. A többek közt azt nem szabad tudni. S asszonyom a többek közt is igen gyönyörű kisasszony.

(Elszalad.)

RIGÓ. Lássá meg az ember, még elméskedik, és nem felel. (Hangaihoz.) Bocsánatot uram! ki az a szép kisasszony, kit előbb kísérni méltóztatott?

HANGAI. Én?

RIGÓ. Igen, imént.

HANGAI. Imént?

RIGÓ. Szerencsétlen ember! (Elsiet. Lidi más felől visszajő.)

LIDI. No most talán beszélhetek vele. — Ihol la! megint egy a jó madarak közül. (Megy. Guta jő.)

GUTA (Lidi után siet). Megállj, te kis fecske! beszédem van veled.

LIDI. Repülnöm kell. (El.)

GUTA. Átkozott hamis jószág ez a leányféle; utól nem érhetni, ha csak lépre nem száll. De talán ez a savanyú úr mondhatja valamit. (Hangaihoz.) Uram!

HANGAI. Nos?

GUTA (félre). Mondom, evvel gyalog nem lehet beszélni. Már csak utána megyek annak a bőregérnek. (Hangaihoz.) Jó egészséget, uram! (El.)

HANGAI. A mennyi kell, hogy megfúlhass belé.

Már látom, itt sem nyughatom miattok.

KACZOR (jő). Nem akarnám egyenesen megrohanni, s megvallom, noha fogadott munkára indulok, még sem örömet tennék valami bal lépést. Csak az a lepke lábú szobaleány állana szót, hogy megtudhatnám kicsoda, hol lakik. A! ihol jön.

LIDI (jő). Ismét hiába jövök. Micsoda mohóság!

KACZOR (utána). Angyalom!

LIDI. Nem hallok. (El.)

KACZOR. Hát legalább várjon meg. — Oda van, mint a jó gondolat, melyet le nem írnak. De hát ez micsoda bankócsináló itt? Ugy áll, mintha az utolsó betűnél rajta kapták volna. Az ifjú különben csinos; de képtelenül komor. S úgy látszik, mintha messziről szépem után láttam volna kullogni. Ha valami jó szerrel kivehetném belőle a titkot.

HANGAI (magában). Mi kémlelődő s untató had ez!

KACZOR. Városi úr, valami finomúl kellene megszólítani. Kegyed-e vagy Ön? mert mivel magyarnak így illik szólnia; vagy épen önkegyed? de ez már felette sok volna. Igaz, hogy most kegyére igen nagy szükségem van; de az ön függetlenebb, szabad emberhez illő s férfiasabb.

HANGAI (félre). Már látom, itt kell hagynom a kamaszt.

KACZOR (Hangaihoz). Ön nem lenne szíves megmondani, ki az a gyönyörű kisasszony, ki (óráját kihúzza) mintegy 8—10 minutum előtt erre általment. Tudja ön, az a setétkék szemű, az a szép?

HANGAI (félre). Oh! szép vagy angyal! szép a rútnak is,
S rád jónak rossznak kívánsága gyúl.

KACZOR (félre). Én kérdezem, és a fának felel. Csak már el ne vesztettem volna szemem elől; de az a lator komorna egészen kizavart útamból. (Hangaihoz.) Ön jobban láthatta; úgy tetszik, erre ment?

HANGAI. Nem, amarra.

KACZOR. Mennykőbe is! a víznek, a tó közepébe? (Félre.) Már csak magamnak kell végére járnom. (Hangaihoz.) Uram, kalapja ferdén áll; igazítsa meg! (El.)

HANGAI. S ilyen majomhad úzi, hajtja őt!

Fűszált s virágot, mellyet lába ért,
S mely büszke lón, hogy őt emelheté,
Ezen gorombák ólom lábai
Tipornak el; mely léget ajka szí,
S melytől pihegnek keble halmai,
Ugyan avval él e csélcsap fajzat is,
Azt szíja vulkán melle hámorába,
Hogy rossz dohányfüst- s még rosszabb szavakkal
Megvesztegetve adja vissza majd.
S tán végre őt még birni is reménylik?
Oh! kár a rózsa vad tövisbokornak,
Hitvány csehkőnek drága foglalat,
Gyöngy vak csibének, vércsének galamb,
Hitlennnek egyház, bűnösöknek üdv,
Szarvas bohóknak angyal arczu lány!
Kell látnom őt; ez vég határozatom. (El.)

Vilma utóbb Lidi.

VILMA. Itt végre bátorságban vagyok. Lidi, Lidi! hála Isten, hogy jósz. Hát hogy vagy, hol jártál, mit végeztél?

LIDI (pihegve jő). Ah! kisasszony, alig pihegetek!

VILMA. Mi bajod?

LIDI. Bajom? oh az elég volt. Azt gondolja kisasszony, oly könnyű a férfiakat rászedni? Dejszen azoknak is van ám eszök.

VILMA. Ki milyen, Lidi. Némelyikét túhegyen be

lehetne adni egy fiatal szúnyognak s könnyen ciszállana vele.

LIDI. Igaz. Ezeknél az nem nagy bőségben van, de mesterség volt úgy szólnom velök, hogy egymást észre ne vegyék. Látott volna csak kisasszony, olyan voltam, mint a horogra tűzött légy, melyet minden felől halfiak rángatnak. Egyik egy bokornál fogott el, másik csaknem vízbe gázolt utánam, mikor a szigetben jártam, a harmadik meg is akart csókolni; lélek, angyal, fecske, kincs, gyöngy, arany, gyémánt, minden voltam egy negyed óra alatt, s legalább is hat jókora fülemnek kellett volna lenni, hogy mind meghalljam, a mit mondanak, s tizenkét szapora nyelvemnek, hogy arra választ is adhassak.

VILMA. S mi volt sikere nagy vesződésidnek?

LIDI. A legjobb, a mi csak gondolható. Nem akarnék hízkelkedni; de mindnyájan el vannak ragadtatva.

VILMA. Bohóságoktól.

LIDI. Fülíg szerelmesek a kisasszonyba.

VILMA. Az nem jó volna, Lidi. A fül nem ritkán ostobaságot jelent, s nekem nem nagy dicséret, ha csak fülökig, az az ostobaságokig szeretnének belém. Miért nem inkább fejtetőig?

LIDI. Sőt azon is túl. A szerelem lángja összecsapott fejeik fölött s ők egészen el vannak merülve.

VILMA. Az már veszedelem! De még is mit kérdeztek mindent tőled?

LIDI. Hát, hogy hol lakik a kisasszony, kicsoda, hogy' híják, mi neve?

VILMA. Hisz a két végső egyet jelent.

LIDI. Igen bizony! én is azt hittem; de ők másképp tudják ám azt. Hogy' híják? annyit tesz nálok: polgár-e, nemes-e, gróf-e, vagy báró? Mi neve? no tudja kisasszony, az annyit tesz tulajdonképen mi neve, azaz hogy Ligeti Vilma.

VILMA. Ez finom különböztetés, Lidi; de nem gondolnám, hogy nagy okosságodban mind ezeket megfejtetted nekik?

LIDI. Mentsen Isten! Azt is kérdezték: él-e még atyja a kisasszonynak?

VILMA. S vannak-e férfi testvéreim, osztozom-e velök? nemde?

LIDI. Oh igen! ilyet is kérdeztek.

VILMA. S még is oly mód nélkül szerelmesek belém! igazán mód nélkül! De minek e fanyar tépelődés? Megmaradok első gondolatomnál. Sokat adnék érte boldogságomból, ha csak valamennyire is tudnám éreztetni velök, mit tesz a gyengébb nemmel megvetőleg bánni. — Lakásomat megmondtad nekik?

LIDI. Meg.

VILMA. Azt talán nem kellett volna.

LIDI. Jaj! hiszen nem is úgy mondtam ám meg, a mint van, hanem úgy, amint nincs.

VILMA. Az az fillentettél.

LIDI. Félig-meddig. Tudja kisasszony, mi a bal szegleten lakunk, s én a jobb szegletet mondtam nekik.

VILMA. Az öreg Katicza kisasszonyét? Ha nem volna bűn másnak baján örülni, szinte szeretném furcsa ötletedet. Bohó Lidi, hogy jöttél erre a lator gondolatra?

LIDI. Csak úgy, hogy valamit kellett mondanom, s mivel Katicza kisasszony úgy is mindig könyvekből beszél szerelemről, halálról és házasságról; szereti a furcsa historiákat, s ezen kívül egész nap egyebet nem tesz, hanem sohajt, embereket szól, a férfiakat dicséri, az asszonyok öltözeteit rágalmazza: gondoltam, jó lesz neki egy kis mulatságot szerezni.

VILMA. Isten neki! már most meg kell rendelésiden nyugodnom. De minden esetre szemmel tartsuk őket; a többiről majd otthon tanácskozunk. Nincs egyéb újságod?

LIDI *(hamisan)*. Nincs.

VILMA. Épen semmi?

LIDI *(eszmélést tetteve)*. Volna; de elfeledtem.

VILMA *(félre)*. Szeretném tudni, mit csinál könyvemmel az a barna ifjú.

LIDI (félre). Csak azt várom, hogy arról az alvó ifjúról kérdezősködjék.

VILMA (félre). Ha Lidit megszólítom iránta, azt fogja hinni, hogy belé szerettem.

LIDI (félre). A világért nem mondok egy szót is, míg elő nem hozza.

VILMA. Lidi!

LIDI. Kisasszony!

VILMA (kedvetlenül). Menjünk, Lidi.

LIDI (félre). Ez már mégis sok! Hallgatnék; de kifúrja az oldalamat! Már csak megszánom.

VILMA. Igaz, te Lidi.

LIDI. Igen ő —

VILMA. Az a —

LIDI. Barna ifjú.

VILMA. Láttad őt?

LIDI. Igen, de melyiket gondolja a kisasszony?

VILMA. Oktalan! — (Félre). Azt súgja valami, hogy még látni fogom. — Jer utánam! (El.)

LIDI. Oktalan? dejszen! tudom én, mit teszek. Kisasszonyom — még ugyan nem merem bizonyosan állítani — de aligha mélyen nem pillantott a barna ifjú szemeibe. Én pedig úgy viseltem magamat, mint illik. Neki nem a jobb sarkot mondtam ám; megmondtam a hogy van; mert oly szomorún, de oly igen szomorún állt magában a fa alatt, mintha csak a szélvész törte volna le onnan gyümölcsös ág képében. De most Vilma kisasszony után sietek, s hogy megengeszteljem, egész úton a barna ifjúról beszélgetek neki. (El.)

(Halom.)

RIGÓ (gondolkozva jő). A választás megvolna; csak az a baj, hogy kettőn áll a vásár, s nekem, köztünk maradjon, nem igen nagy reménységem van. A leány szép, igen szép és csalogató, de valami van magaviseletében, a mi a legszelídebb reménységet is visszadöbbsenti, s mintha homlokára óriás betűkkel az volna írva: Nem!

Átkozott dolog! diák korom óta irtózom a leczkétől s s kiszabott munkától. Íme mire juték! Ezen fölül, amint hamarjában megeshetett, egy kicsit belé is szerettem, s már most olyan vagyok, mint varjú a száraz ágon: énekem is, magam is szomorú. S ha észre veszik rajtam, ments Isten! a világból is kicsúfolnak. Mi mennykőt tegyek már most! De ím jönnek. Nem fog ártani, ha egy kissé megvigyázom őket. Legalább lesz mihez tartanom magamat. (Elrejtőzik).

GUTA (jő s körülnéz). Senki sincs! szinte szeretem; mert egy kicsit rendbe kell szednem magamat. Én azt hittem, hogy a házasságnak elébb-utóbb meg kellvén lenni, mint a halálnak, majd társaság kedvéért a legnagyobb kéjelemmel, minden szívháborító szenvedély nélkül általesem az egész tréfán, s ím a dolog egészen másképp üt ki. Ha most tizedszer nem volnék halálosan szerelmes, azt kellene hinnem, hogy elveszek belé. De jó reménnyel Guta! Róma sem épült fel egy nap, s még minden jól mehet. Lakását már tudjuk, a többi következik. Azonban értődik, hogy társaim előtt jó arcot kell mutatnom, valami olyfélé, mint ki játékban ezeret vesz, de kilencz ezer még zsebében maradt: tehát a tépelődésnek, gondnak, szerelemnek stb. mindössze úgy kell állani a jó kedvhez, mint egy áll a kilenczhez. Hah! Kaczor! jó hogy előbb jöttem, kikémlem, menyire tartja meg egykedvűségét. Nevetném, ha úgy járt volna, mint én. (El.)

RIGÓ (kitekintve). Ez is meg van löve.

KACZOR (jő). Felséges, isteni! s merre asszony él,

Nincs a nagy földön hozzá fogható.

Szent gondolat, hogy házasodni kell!

S oh! boldog én, hogy feltaláltam őt,

Kivel dicsőség volna lenni a

Homok pusztán s a fagynak hérczein.

GUTA (kitekintve). Uram Isten! még bizony poétává is lesz. Pedig ezelőtt csak annyit értett a költéshez, mint az, ki venni akar, és sem pénze nincs, sem hitele hozzá. Diák korában tollkésével a padszálon metélt be magá-

nak mértéket, hogy ahhoz szabja verseit, hosszabbat vagy rövidebbet, a mint kívántatott, s gondolatjai olyanok voltak mint a medvebocs, melyet anyja még ki nem nyalogatott; de ideje, hogy csúffá tegyem elpuhulásáért. Nem! még szólni akar. Oh Múzsák! (Visszavonúl).

RIGÓ (félre). Még ő csúfolódik!

KACZOR. Mi szép az angyal! s mily kék, mily öröm,
Olvadni szép szeméből biztatást,
Mely azt jelenti, hogy Kaczor Dezsőnek
Hét vármegyében legszebb hölgye lesz.
Bizonyynyal ő szeret, s engem szeret,
Csak engem, a legboldogabb Dezsőt!
S ki lépteit felém igazgatá,
Jó gondolat, vagy Isten lehetett.

GUTA (előlép). Talán háborgatom édes andalgásaiban
a boldog, a legboldogabb Dezsőt?

KACZOR. A! Guta.

GUTA. Igen! a férfiás, a meg nem tántorodott Guta,
a ki eszének most is sértetlen birtokában van, s a ki
felette szégyenli —

RIGÓ. (kilép). Hogy maga is épen olyan árulást követett
el, milyet most elég vakmerőn társának szemére
akart vetni.

GUTA. Mi a villám!

KACZOR. No ez bennünket szépen rajta kapott.

RIGÓ. Oh! ti igen becses fiúk vagytok; állhatatosak
mind a nádszál, kemény szívűek, mint a csirkeölő asz-
szony.

KACZOR. Elég, Rigó, elég! már megesett. S ez nem
is tartozik a főfeltételek közé.

GUTA. De ha oda tartozott is, magában csekély hiba
s azért kár volna a dolgot abban hagynunk.

RIGÓ. Érdeemes is veletek valamihez fogni! Tudjátok
meg, én most egyenesen a *Jelenkor*hoz megyek, s va-
sárnap aztán elolvashatjátok az ujságot. (Indúl).

Guta és Kaczor egymásra néznek.

GUTA. Már most mit csináljunk?

KACZOR. Ez az ember egészen bőszült. De mintha valami maradványt látnék itt a fű közt. — Naplója! (Fölveszi.) «26. April. A város erdejében délután 4 óra 9 minutumkor erősen megszerettem egy fekete, vagy setét-kék szemű leányt.»

GUTA. Haha! No ez már szép érzéketlenség!

KACZOR (utánna megy). Hejh Rigó!

RIGÓ (visszajő). No mi kell?

KACZOR. Már mivel épen útban vagy a *Jelenkor*hoz, igen szép volna tőled, ha egy fáradsággal ezt is belé iktatnád; vasárnap aztán majd elolvassók, a mi benne lesz.

RIGÓ (megijedve tapogatja zsebeit). Menydörgő! hisz ez az én naplóm!

GUTA. Mit mondasz? Ebből egy igen érdekes elbeszélés fog kerekedni.

KACZOR. Kétség kívül és gyönyörködtető.

GUTA. És furcsa.

KACZOR. Nem kevésbé mulatságos, mint nevetséges.

GUTA. S épen oly különös, mint meglepőleg új.

KACZOR. Igen! és váratlan.

RIGÓ (zavarban, félre). Átkozom! erre épen nem voltam elkészülve. Már nem szabadulhatok. Velök kell czimborálnom, vagy akarok, vagy nem. (Kaczor, Guta nevetnek.)

GUTA. Szó a mi szó, Rigó pajtás, mi sem vagyunk derekabb emberek, mint te; de ne vedd rossz néven, ha a fegyverrel, melylyel megtámadtál, egy kicsint visszajuttogatunk. De a dologra most. Annyi bizonyos, hogy mindenünk választott magának, s így az első lépés téve van. Hogy reménységen kívül már egy kissé szerelmesek is vagyunk, az fogadásunk ellen látszik ugyan lenni, de mivel a dolog természetével még sem egészen ellenkezik, megbocsátható, sőt szabad volna mondanom, örvendetes,

KACZOR. Ebben igazad van, Guta. Szerződésünk ezen

czikkelyét hirtelenkedés alkotta ; mert nemde a ki csak dohányzik is, szeretni kell neki a dohányt, hogy jó ízűt dohányozhassék? A ki tormás húst akar enni, szeretnie kell azt, hogy jó ízűn ehesse ; még a sírásónak is néminemüképen szeretnie kell a sírt, hogy jó kedvvel ássa meg. S ezeknél fogva a ki házasodni akar —

GUTA. Szeretni kell a leányt, kit el akar venni, hogy benne gyönyörködhessék. Rigó barátom, úgy van-e?

RIGÓ. Kétség kívül. Ti most egy olyan mélyen rejtett valóságot hoztatok napvilágra, melyen mind e mai napig senki sem kételkedett.

KACZOR. Oh ! barátom, azt nem lehet mondani. Azonban mi ketten vagyunk s így ezen pontnak a szerződésből ki kell maradni.

RIGÓ. Miattam bízvást kimaradhat.

GUTA. Olvasd fel, Kaczor.

KACZOR (írást vesz elő s olvas). «Mínthogy minden dolog s így a szerelem is csak bizonyos időig tarthat, s e szerint azon szerelem, melyet az ifjú leendő nője iránt a házasság előtt érez, valóságos vesztegetés, jónak találták a szerződők határozni, hogy nem szerelemből, nem szívből, hanem egyenesen a világos és nyugott ész tanácsa után fognak házasodni, a szerelmi indulatok kifejlődését pedig azon időre halasztani, melyre az a gazdálkodás helyes szabályai szerint tartozik, tudniillik a szent házasság idejére.»

GUTA. Szinte kár ezekért az épületes sorokért ; de mivel az ezredes tapasztalást egy másik tapasztalás legújabbán megszegyenítette, ki kell törölni.

RIGÓ. Töröltessék ki.

KACZOR. E szerint már ismét jó renden volnánk. — Szerelmesek is lehetünk ; házasodhatunk is, a nélkül, hogy hitet szegjünk. Mi engem illet, érzem, hogy a legboldogabb halandó leszek. Kedvesem java és szépe mind annak, a mi asszony néven ismeretes.

GUTA. Tagadom. Az a dicsekedés inkább hozzám il lenék ; de én nem dicsekszem.

KACZOR. Oh barátom! az én szépemnek oly gyönyörű kék szemei vannak; de oly gyönyörű!

GUTA. Kérem, az enyémei még kékebbek.

RIGÓ (félre). Ha enyémmek mondhatnám, minden szem csak pislogó mécs az övéhez képest; de jobb ha hallgatok.

KACZOR. S az a selyem haj! ah!

GUTA. Kender, kender, Kaczor! ha az enyémet lát-nád. De ideje, hogy oszoljunk. Ne feledjétek, mához egy hétre itt gyűlünk össze. (Indúl, meg visszajő.) Még egy szót hozzád, Kaczor. Te diák korodban nagy mestere voltál az esti zenéknek, minden a ki szívet akart megindítani kegyetlen imádottjában, hozzád folyamodott, légy oly szives, ma este tíz órára szeretném szépemet meglepni; különben is a szerződés szerint tartozol segíteni.

KACZOR. Szent gondolat, mi hódítóbb a jól szerkesztett esti muzsikánál? Az éj csende önként hallgatásra hívja fel a lelket, akkor megzendülnek az isteni hangok, annak idejében elé áll a hős, s érző szívre talál. -- Hanem mi a tartozást illeti, tudod, legelőször magamnak tartozom; a szívességet légy oly szives most egyszer nem kívánni. Kiki magáért! Guta pajtás; mához egy hétre bizonyosan lásjuk egymást. (El.)

GUTA. Ez menydörgős mohón neki vágat! De igaza van; legelőbb is magunknak tartozunk. Hanem a többek közt, Rigó pajtás, neked, mint afféle merengő embernek, jó gondolataid vannak; igen leköteleznél, ha néhányat belőlök valami szívrehatóképen versekbe foglalnál számomra.

RIGÓ. Sajnálom; gondolataimra most magamnak is szükségem van; a mi a verseket illeti, azokat valaha igen sokat irtam, ha egyszer otthon meglátogatnál —

GUTA. Menyköt? azt akarnád, hogy hó után szánkázam? Érdemes is rossz verseidért annyira fáradni!

RIGÓ. Már nem tehetek róla, az úgy van.

GUTA. Semmi! még azért megélünk. Isten veled Rigó! jó szerencsét a gondolatokhoz.

RIGÓ. Köszönjük.

GUTA (mentében). Ilyen a barátság! addig tart, míg szükségünk nincs reá. Se baj Guta! audaces fortuna juvat! (El.)

RIGÓ. Az esti zene nem rossz gondolat. Utána kell látnom, míg az időben tart. (Tárczáját kiveszi s ír.) «Ma tíz órakor muzsikával fogok tisztelkedni Nro . . . a jobb sarkon. NB. a muzsika szivreható legyen!» (El.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Ligeti háza.)

Vilma, Katicza, Lidi.

KATICZA (fölkel). Ajánlom magamat, édes szép kis barátém.

LIDI. Irgalom! még csak most kezdi a bucsúzást.

KATICZA (megfordulva). Jó éjszakát. Ne fárasztja magát, angyalom.

VILMA. Szívesen teszem.

KATICZA (megáll). Ah! hisz azt tudom, hogy szívesen teszi, maga kis angyal. De hiszen mi mindig jó szomszédok voltunk.

VILMA. Soha sem bántottuk egymást. — Lidi! itt maradj.

LIDI (szomorún). Istenem!

KATICZA. Soha sem gyűlölködtünk, mint szomszédok szoktak.

VILMA. Még csak nem is szóltuk meg egymást.

KATICZA. Megszólni? ah lelkem! ki szólhatna magáról egyebet jónál és kedvesnél? Pedig — (súgva) lássa, angyalom, az az ármányos rossz világ azt tartja, hogy emberszóló vagyok, hogy reggeltől estig folyvást rágalmazok, hogy éjtszaka, mikor más jámbor csendesen aluszik, én álmomban a holdvilágot is kiperlem szobámból, hogy még az idő sincs békében miattam, hogy az ellen is szüntelen kifogásom van. Ah édesem! pedig én olyan vagyok, mint a bárány.

VILMA. Arról csak a gonosz kételkedhetik.

KATICZA. No lássa, édesem, minő méltatlanság! Múlt héten, csak képzeljék, egész ártatlanságomban

megyek a váczai-utczára, s ki jön szemközt? az a nagy debella, Tormádiné, az a felemás szemű; mert tudja, gyöngyöm, egyik szeme egészen fekete, a másik barna.

VILMA. Kinek az a derék kapitány férje van?

KATICZA. Volt angyalom, volt! Szörnyűség! Magok azt sem tudják? Pedig már harmad napja, hogy el is temették. Ah édesem! ha tudnák, a mit én tudok: az a derék úr szomorúságában halt meg. Szegény ember azt hitte, hogy kedvese, a híres Czenczi kisasszonyka, csak tizenhét esztendő, azonban a keresztlevélben huszonhét volt.

VILMA. Ah! hiszen igen fiatalnak látszott.

KATICZA. Huszonhét, olyan igaz, mint hogy itt állok.

VILMA. Lidi!

LIDI (ki azalatt el akart távozni). Hiszen itt vagyok.

KATICZA. S a mi nevezetes, mikor legelőször megcsókolták egymást, a kedves asszonyság egyik fogát férje szájában hagyta.

VILMA. Hogy lehetne az!

KATICZA. Hát ezüstből volt. Az ezüst drága jószág ugyan, de már fognak még is csak jobb a csont. Lásd, édesim, senki sem hinné, nekem még minden fogaim megvannak.

VILMA. Az nagy szerencse.

KATICZA. Igaz, hogy még korán is volna; de a dicsekedés nem illik. Hát jó éjszakát édesem, magának is Lidi. Hanem még egyet; azt akarom mondani, hogy mikor az a szerencsétlen szép úr megtudta, hogy felesége huszonhét esztendő, mindjárt öszültni kezdett; mikor pedig az ezüst fog szájában vészett, azt mondják, egészen elhalt s azóta szavát seni igen vehették. Azt beszélnek, hogy megbolondult volna; de azt már nem hiszem, nem hihetem. Ah lelkem, az az úr engem igen tisztelt, mindig cziczájának nevezett. De hogy el ne feledjem, hát képzelje, édes barátném, a temetés után más napon találkozom evvel a drága asszonysággal; oly kevélyen járt, de oly kevélyen, hogy hús

lépésnyire semmit sem látott maga előtt. Történetből egy taliga volt útjában, s abban azokkal a hosszú póklábakkal megbotlott. Én megsajnálom, minden ismerőseimnél elpanaszlom, hogy Tormadiné a váczi-utczában elesett; (mert, lelkem, bizonyosan elesett volna, ha a taligás meg nem fogja) s uramfia, hogy meghalotta, mindenfelé azt beszélte rólam, hogy rágalmazó vagyok. De semmi. Az Isten megbünteti érte. Jól alu- gyék édesem, ajánlom magamat.

VILMA. Köszönjük a látogatást.

KATICZA. Ah lelkem, higye meg, többször jönék, de lehetetlen. Jó éjszakát angyalkám. Aztán el ne feledje, lelkem, elolvasni az új könyveket. Mind régi história van bennök. Ah! akkor volt a világ. Egymást ölték a férfiak az asszonyokért; leányokat ragadtak el, tengeren útaztak, vízbe fúltak, meg kiszabadultak. Meglátja, hogy olyat életében nem hallott.

VILMA. Még ma hozzá fogok az olvasáshoz.

KATICZA. Tegye meg lelkem, tudom nem bánja meg. Mondom —

VILMA (Lidihez titkon). Lidi, segíts.

LIDI. Katicza kisasszony! kocsi áll a ház előtt.

KATICZA. Jaj! mennem kell. Alig lép ki az ember a házból, már keresik. Nem sokára látjuk egymást.

VILMA. Csendes jó éjszakát kívánok.

KATICZA. Szolgája édes szép barátném. (El.)

VILMA (visszajő). Hát téged mi lelt ma, hogy ilyen álmos vagy?

LIDI. Ah édes kisasszony, inkább két álló hétig kenyér és víz mellett tollat fosztanék.

VILMA. Nézze meg az ember! Hát te jobb vagy, mint asszonyod?

LIDI. Valóban a kisasszony tőrödelme, ha nem országokat, legalább is egy igen jó férjet érdemel.

VILMA. Szép jutalom. A mely férjhez tőrödelem kell, az igen jó nem lehet. De már sötétedik, ideje, hogy esti sétánkhöz készüljünk. Úgy mondod, hogy éjjeli muzsikával akarnak megtisztelni.

LIDI. Okvetetlenül.

VILMA. Ezen nevezetes látományt érdemes lesz közelebbről megtekinteni. Mi le fogunk menni, Lidi; készíts valami oly öltözetet, hogy ránk ne ismerjenek.

LIDI. Ezer örömmel. Oh ez királyi multság lesz. (Indúl, meg visszajő.) Igen, kisasszony; de hát ha az a könyves úr eljő s nem leszünk itthon.

VILMA. Ne legyen rá gondod.

LIDI (félre). Ne legyen rá gondod? ez azt jelenti, hogy egy valakinek annál nagyobb gondja lesz reá. (El.)

VILMA. Szeretném tudni, ki írta ezt a könyvet. Szerencse, hogy még nyomtatva nincs, könnyen bepókálózhatná a világot s légy helyett emberszívet fogna. De a veszedelem talán nem is oly nagy. Hősöm, úgy látszik, az első ostromot már igen érzékenyen vette, s hála Himfy lelkes írójának! hajlandó pogányból kereszténynényé lenni. Azonban furcsa lenne, ha végre a térítő térítettnek meg! Nem! nem! még annak ideje van. A leány szabadsága különben is csak egy-két évből áll, s a férfiak bálványa, a függetlenség, gyenge nemünknek kis időre s csak azért adatik, hogy azalatt megtanuljuk, mint lehessen a ránk jövőndő rabság óráit tűrhetővé vagy kedvessé tenni. Azonban a könyvcserét valahogy jóvá kell tennem; de most le a szerencsevitézekhez.

(Utcza.)

Guta, Kaczor és Rigó

(három felől egy időben közelítenek muzsikussal.)

KACZOR. Csitt! hadd oszoljon szét e csürhe nép.

Várjuk be, míg az éjnek ünnepe

Felváltja a dologtevő napot,

S a szenderítő csend és tiszta bék

Beállanak, hogy meglepessenek

Szelíd zenének múltó hangitól.

Vonuljunk félre, még korán jövünk. (Elvonúl.)

RIGÓ. Vásár van itt, hogy ennyi nép tolong?

Hátrább barátom, várjunk jobb időt,
Utálom a sok bámuló tanút. (El.)

GUTA. Oh Pontius! mely háborgó vidék.

Mit vár ez a sok kétlábú teremtés,
Ez a gizgazból összefoltozott had?
Tán csak nem itt a földnek közepe?
De vissza, társak! el ne vesztegessük
Paraszt fülekre a szép zengeményt.

Lesz még idő: hadd menjenek tova. (Elvonúl.)

KACZOR (jő). Hiába! várni nem hagy ösztönöm.

S bár várjuk, nem tágúl a gyülevész.
Zendíts fiú! a jó remény nevében.

RIGÓ (jő). Már hasztalan, hozzá kell kezdenünk.

Elé! elé! a kisdéd ablak ott,
Kit hangotoknak üdvözölni kell.

GUTA (jő). Pendítsetek! nem várhatok tovább,

S ha majd az ablak táját éritek,
Megállapodjunk; mert ott van, kiért
E hódolásnak áldozatja kél.

(Egyszerre megzendül a háromféle muzsikai kar. Kaczor, Guta, Rigó haraggal a közre rohannak.)

KACZOR. Ezer villám! ki csúfolódik itt?

RIGÓ. Alább a húrt! Én kérdem azt, uram,

Ki az, ki engem háborítani mer?

GUTA. Ki kezdte itt e hitvány czinczogást?

RIGÓ. Menjen tovább, kinek más dolga van;

Ne rontsa itt a tiszta levegőt.

Itt én tisztelkedem.

GUTA. Meg én.

KACZOR. Meg én.

Én e helyet nem olcsón engedem.

GUTA. Menjen tovább, ki békeszerető!

Én durvaságot tűrni nem szokom.

RIGÓ. S ez durvaság, uram.

GUTA. S ez bántalom,

Melyért ön egykor véres számot ád.

KACZOR. S még véresebbet mindketten nekem.

Csúfságokat csak vas törölhet el.

KATICZA (kinyitja ablakát). Szent Isten! oh a drága férfvér
 Ne folyjon itt e boldog ház előtt.
 Ah! lelkeim, ne küzdjétek miattam.
 Ezer szívem ha volna, s mind arany,
 Nem tartanék csak egyet is magamnak.
 Felosztanám mind hármotok között
 Oly szent egyenlőn, mint a mérleg oszt,
 Midőn középen csillapatban áll.
 De ah! ez egy szív vérzik hallani,
 Hogy évek által megkimélt erényét
 Egyszerre három kérő ostromolja.
 Béküljenek! mi szép a békeség!
 Ah én elájulok, ha küzdenek.

(Szilaj kaczagás alatt.)

GUTA. Huh, mely Sibylla!

KACZOR. Mennyből hulltam-e,

Vagy a nehéz föld szállt alább velem?

Angyalt kerestem, és banyát lelek.

RIGÓ. Mi átkozottúl bal történet ez!

KATICZA. Ah édesim! szünjék e háború.

Én rendkívül elfültem, olvadok.

Sorsozzanak! s a nyertesé vagyok.

(Ismét kac zaj. Lidi egy lámpával átme gy a színen, s azt az egymáshoz
 közel álló vágýtársak szemébe tartja.)

GUTA. Kaczor!

KACZOR. Te vagy, Guta?

RIGÓ. S ti mit kerestek itt?

GUTA. Haha! Rigó! hisz ez már románnak is sok.

Mi a magas villám hozott ide benneteket?

KACZOR. De téged is, Guta! hisz itt az én választot-
 tam lakik.

RIGÓ. Ne dévajkodjatok. Tán tréfa volt,

De annak már elég, vagy tán sok is.

Itt én vagyok honn.

GUTA. Nem különben én.

Im itt a gyémánt, mellyet én, ha élek,

Gyűrűmbe foglalandok.

RIGÓ. Itt az ág,
Melynek virága csak nekem virít.

KACZOR. És itt a tündér, mely leányra vált,
Hogy boldogítson minden más fölött.
De mely nyögés az ott az ablakon?

KATICZA. Nem hallanak, hajh a kegyetlenek.
Folyvást szilaj per hangzik fel fülemhez.
Nincs nyugtom, míg közöttük nem leszek;
Különben a vér tengermódra foly. (Behuzódik.)

GUTA. Hallátok őt? a sárkány mit beszél.
Oh mily soká él nőben a kívánság!

KACZOR. Oh vén Saturnus, a te lányod ez,
Fiúk helyett mért el nem nyelted őt?

RIGÓ. Jerünk, jerünk. A nép körülveszen.
Mi vagy csalattunk, vagy megtévedénk.
De most el innen! nincs tanácsra hely.

KACZOR. Menjünk!

GUTA. Sibylla néném! szép jó éjszakát. (El.)

Vilma, Lidi (nevetve jönnek).

LIDI. Ah! kisasszony, nem angyali mulatság volt-e ez?

VILMA. Igen jól megy, Lidi; hála érte a sorsnak és furfangos eszednek. De még nincs vége, s mivel ily jól kezdődik, kedvem jön végig játszani. A szerencsétlenek csaknem egymás hajába kaptak, s muzsikájok épen oly zavart volt, mint fejük, mely azt kigondolta.

LIDI. Nem hallotta kisasszony Katicza sóhajtásait?

VILMA. Azt nem hallani! szélmalmot lehetett volna velök hajtani. De, Lidi, tudod mit? neked velök találkoznod kell.

LIDI. Kétségkívül.

VILMA. S megmondanod igazi szállásomat. Szeretném őket közelebből látni.

LIDI. Félek, hogy veszedelmesek találnak lenni; mert a férfi közletről mindig veszedelmesebb. A szép szemek csábító forgásai, a még csábítóbb szavak, a szívreható esdeklés, hizelgő mondások.

VILMA. S hozzá az üres, elbízott szív. Nem, Lidi, ezektől nem tartok. Szavaik méze keserű, mint a vad méheké, melyek mérges füvekből szedik élelmüket. De mintha jőnének.

LIDI. Katicza kiasszony.

VILMA. Szegény! darvait keresi, melyek álmából felverték. Menjünk utjából; mert most halálra beszélne. (El.)

KATICZA (jő). Megálljatok; jövök, már itt vagyok.

Ah! senki sincs. Vagy álmom volt-e ez?

Nem, a világért! nem. Merő valóság,

Mind a mit láttam, hallék és tudok.

Oh szerelem, mely indulat lehetsz te,

Hogy három ifjat felversz ágyaikból,

S tézsz bujdosóvá éjnek éjszakáján,

Haragra egymás ellen ingerelsz,

S kiért? ah értem, boldogért!

Oh csillagok! ne nézzetek reám,

Én egy szemérmes félénk lány vagyok.

Vajh! kik lehetnek ők, az édesek?

Az értem égők, értem küzködők?

Ha tudnák szenvedésimet! De fel! gonosz

S rágalmazó az ember. Jaj nekem,

Ha itt találnak, hírem oda lesz.

Fel, álmodozni édes álmokat,

Kiről s miről! ne tudja senki is.

Jó éjszakát ti éj, ti csillagok. (El.)

Vilma, Lidi (jőnek).

VILMA. Elment. Most már szabadon lélezhetünk. Szent Isten! mi nagy mester az a hiúság! letörli az évszámokat az emlékezet asztaláról s helyettök az ifjú kor bohó képeit rajzolja rá. — De mi ez? nem ablakom alatt zengnek e szelíd esti hangok?

LIDI (félre). Sőt igen; mert azt mi rendeltük úgy.

VILMA. Lidi! ha ezt a te árulásod szülte.

LIDI. Mentsen Isten! Hát oda mindjárt árulás kell,

ha valaki szerelmes lesz a kisasszonyba, s lakására talál?

VILMA (félre).

Ő az! közelebb megyek, hogy kihallgassam őt.

(Vilma, Lidi a szín belsejébe vonulnak.)

Hangai (guitárral, énekel).

Ébren van-e, vagy lenyúgott

Az én kedvesem?

S szép álmokba elmerülve

Szúnyad édesen?

Ah! helyette virrogatva

Ébren vagyok én

Bolygva, lángban és bilincsen,

Új szerelmemén.

Hajh az elveszett idő! míg

Nem dúlt szerelem;

Hajh keserves nap! mióta

Lángol kebelem.

Az fagy, ez láng; az halál volt

S néma dermedés:

Ez sohajból, gyötrelomból

Forró szenvedés.

Szebb, mint érző, ah ki békén

Alszol álmodat,

Párnáidba eltemetve

Boldogságomat;

Ébredj, add meg életemnek,

Mellyet már adál,

A reményt is, dijt vehetném

Szűd irgalminál.

Hiába! zárt az ablak és siket,
S kietlenül setét. Csak egy sugár,
Csak egy kis nesz sem adja híremül,
Hogy hódolásom elfogadtatik.
Kegyetlen ablak! és te jéghideg,
Forró homokból olvadt üveg,

Mi bűnért vagytok ellenségeim,
 Hogy jelt nem adtok esdeklő szavamra?
 De innen többé nem távozhatom:
 Lekötve tart őrgondu szerelem. —
 Mi édes itt az éjet tölteni,
 Hol ő nagyon; mi édes lenni itt,
 Hol ő alig túl egy két öl határán,
 Dicsőségében minden bájinak,
 Ártatlan álmok karján szendereg!
 Nem távozom, míg hajnal itt nem ér,
 Leülök e padon, kit jótevő kéz
 Építé, sejtve tán, hogy eljövend
 Az éji vándor rajta megpihenni
 Az édes kinnak fáradalmitól. (Leül.)

Vilma s Lidi jönnek.

VILMA. Lidi te! ki lehet az a nyájas ifjú! ki ablakom alatt énekelt, s most ott a padon oly szomorún ül?

LIDI. Ah a szerencsétlen! Azt inkább a kisasszony szívének kellett volna megjelenteni.

VILMA. S mi jogod van neked arra, hogy szivem kötelességeit fejtegesd előttem, vagy általában, hogy szivemről csak beszélj is?

LIDI. Hát nem vagyok-e én a kisasszony titoknoka, s belső dolgainak ministere?

VILMA. Semmi titoknok s ministerségről nem akarok hallani.

LIDI. De az Istenért; hiszen szive csak van a kisasszonynak.

VILMA. Ahhoz neked semmi közöd. Hanem halld, egy tréfa jut eszembe. Mi el fogunk menni azon pad előtt.

LIDI. Hol amaz úrfi szomorkodik?

VILMA. S beszélni fogunk Ligeti Vilmáról.

LIDI. Az a kisasszony maga volna.

VILMA. Mentsen Isten! úgy fogunk beszélni, mintha nem én volnék.

LIDI. Ah értem! Felette sok szépet és jót fogunk magunkról elmondani, a nélkül, hogy dicsekedők volnánk.

VILMA. Mi haszontalan csevegés ez megint!

LIDI. Istenem! hát rosszat beszéljünk?

VILMA. Épen azt. Szívetlen, érzéketlen, rögzött keménységemről fogunk beszélni.

LIDI. Ah kisasszony! hisz az nem igaz.

VILMA. Vakmerő!

LIDI. S aztán az a szép úrfi kétségbe fog esni.

VILMA. Hallgass. Úgy akarom.

LIDI. Oh ha méltóztatik parancsolni, én oly kegyetlen dolgokat mondok a kisasszonyról, hogy magunk is elijedünk tőlök.

VILMA. Reményilem azonban, hogy okosan választod szavadat, mert a tréfa is csak úgy érdekes, ha némi komolysággal vitetik.

LIDI. Minden erőmmel rajta leszek, hogy oly szépen hazudjak, a mint csak lehet.

HANGAI (fölkel). Mi vándor nép közelg? ah asszonyok!

Ezeztől nincs mit tartanom.

VILMA (mintha beszédet folytatna). Valóban,

Ha a derék ifjú, ki érzetit

Imént oly meghatólag zengte el,

Kinek vonásin, még az éjen át is,

Felírva látszik bágyadt szerelem,

Ha sejtené, mily szikla szívre lelt,

S kérlelhetetlen, megbántó negédre,

Ha csak gyanítaná, mily czéltalan

Minden törődés s fáradalmi gond,

Lebontogatná felvont húrjait,

S a vájt fa keblét, melly oly édesen

Zengő panasznak adta hangjait,

Ezer darabra zúzná, vagy legott a

Mindent emésztő tűzbe hajtáná,

Hogy égjen össze mind azon nyomorral,

Mely a nem kedvelt szeretőre vár.

LIDI. Igazán, az a Ligeti Vilma kisasszony oly ke-

gyetlen, hogy a cselédek sem állják. Minden héten más szobalányt fogad. Most egy Lidi nevezetű van nála, serény, tisztességes jó leány; de alig hiszem, hogy egy hétig megmaradhasson.

VILMA (Lidihez halkán). Hallgass, bohó! ne olyakat beszélj. Nézd jön-e?

LIDI. Oh igen! mozgásban van, mint az úrnapi harang.

HANGAI (utánok indulva).

Mit hallok, Vilma, Vilma hát neve?

Oh angyali Vilma, mind a többiek

A bűnös Éva lányitól születtek;

De téged Isten újan alkotott,

Hogy lennél szebb, dicsőbb, mint minden, a mit

Nónéven ismer s tisztel a világ.

De kik lehetnek ők? Vagy ismerősei,

Vagy tán kajánok és rágalmazók?

Utánok! lelkem szomju hallani

A rosszat is, csak róla szóljanak.

VILMA. Sajnálom őt. Úgy látszik nem hasonlít

A többi férfiakhöz. Csapodár

És állhatatlan mind a férfiad,

S az oldalt, melyből a nő véve van,

Még most is úgy tekint mint jogot

Uralkodásra hű nemünk felett.

De ő szelíd s szerelme érzemény,

Nem álombolygás s forró véri láz.

Oh bár tudná, hogy minden indulattal

Búnak vet ágyat, s hosszú gyötremnek,

Melyekben ifjusága elmulik,

S nem fogja tudni, mit tesz a gyönyör.

HANGAI (magában). Oh hála! tiszta lélek! szántodért,

Mert én valóban szánandó vagyok.

LIDI. Ah Istenem! igazán sajnálatra méltó! Bezzeg nem olyan Vilma kisasszony. Haragos, durczás, mérges; az idő nem változóbb, mint szeszélyei. Képzeld csak, kisasszony, tegnap egy kedves kanári madarának mérgében eltörte jobb lábát, mert ruhájával a szabó elkésett.

VILMA (Lidihez bosszúsan). Hazudsz!

LIDI (halkan). Az Istenért! el ne felejtse kisasszony, hogy most nem Ligeti Vilmáék vagyunk.

VILMA. Igen! de hogy tudsz szólni oly vadat,
Oly képtelent. Nézz vissza, jő-e még?

LIDI. Úgy látszik, szólni akarna a kisasszonynyal.

VILMA. Maradj el egy kevésbé. (El.)

HANGAI. Nem hagyhatom! Beszélnem kell vele.

A jégszívűhöz ő legyen vezérem!

S hogy lesz, reményt nyújt érzékeny beszéde. (El.)

LIDI (félre). Jön, itt van. Egy kissé hátra kell maradnom; de értetődik, csak annyira, hogy mindent kihallgathassak. Mentsen Isten! hogy valami tudtom nélkül essék, az égbe kiáltana. — De íme Péter jő. Mit keres ez itt? Vajon észre vesz-e?

CSÍSZÁR (jő). Uraim ide parancsoltak, hogy a muzsika körül holmi szolgálatokat tegyek; s mivel mind a háromnak nem szolgálhatok, legjobb lesz, ha egyiknek sem fogadom szavát. Hogyan is? mindenik azt kívánja, hogy sarkában legyek. De íme az én tücsköm, az én cicádám! Hol mászkál ez itt? épen jó! Utamban legalább egy csókot kérek tőle, különben is tartozik a titokért, melyeket tőlem megtudott. — Kegyed itt, szép Lidi?

LIDI (mintha megrezzenne). Ah Péter! majd elijesztettél!

CSÍSZÁR. Ne! meg ne ijedjen kegyed. Én vagyok, Péter, a kegyed s minden jó szívek Pétere, a ki különösen örvend, hogy kegyedet nem annyira színről-színre láthatja, mint inkább a kegyed puha kis kacsoít tapinthatja; mert lássa kegyed, a setétben inkább tapint az ember, mint lát. Hát hogy' van kegyed, angyalkám? Mi járatban van kegyed itt a szabad ég alatt, ha szabad kérdenem kegyedet?

LIDI. Oh te majom! hol tanultad már megint ezeket a bohó beszédeket? Ha nem akarod, hogy itt hagyjalak, szólj Isten igazában.

CSÍSZÁR. Mit hallok? hát te nem akarsz «kegyed» lenni? Lelked rajta! Aztán, angyalkám, én azt nagy

emberektől tanultam ám. Egyik uramhoz egy selyemszavú fiatal ember, meg egy tetemes úr jár látogatóba; öröm hallani, mi finomul beszélnek egymással. (Utánozva.) «Ah kegyed olyan mint a makk! kegyed kimondhatatlanul hízik!» Igaz, hogy néha azután ők is szint úgy összevesznek, mint más becsületes ember; de a kegyed azért pontosan kijár, mint a fizetés. «Kegyed igen goromba!» mondá egyszer a selyemszavú; «kegyed barom!» felele a tetemes; «ha valamit nem néznék — monda viszont a selyemszavú — kihengeríteném innen kegyedet, mint egy gömböczt!» Látod, Lidikém, így van ám az, mikor a világ finomodik.

LIDI. No nekem elmaradhatsz ilyen finomságokkal.

(Kívül kiáltás: Péter!)

CsÍSZÁR. Hallom; de nem megyek.

LIDI. Hallod? hínak. Mondd el hamar, mi dolgod velem; mert én sietek.

CsÍSZÁR. Hát Lidikém! én bizony csak egy kis csókért esedezném. (Kívül: Péter!)

CsÍSZÁR. Mordózom! már nem maradhatok. Nos Lidikém, kapok?

LIDI (míntha nem hallaná). Holnap látogass meg, beszédem lesz veled.

CsÍSZÁR. Igen, lelkem, de én csókolhatnálak ám!

LIDI (mint fölebb). Aztán, te Péter, el ne árulj uraidnak, hogy ismersz bennünket; mert úgy barátságunknak örökre vége lesz.

CsÍSZÁR. Én árulnálak el? mit gondolsz! De már most nem állhatom, hogy meg ne csókoljalak.

(Kívül közel kiáltás hallik: Péter!)

CsÍSZÁR. Üvölts, üvölts! hogy megfakadj belé! Már menni kell. Lidikém, holnapig Isten veled. (El.)

LIDI. Jó éjszakát. — Szegény Péter, ennek is meggyült a baja. De épen jól hozta a sors, hogy ő szolgál mind a három úrnál; tőle kitudom minden mozgásaikat. De most kisasszonyom után kell sietnem. (Menni akar.)

Kaczor, Guta, Rigó (jönnek).

KACZOR. Megállj, ha azt a csirke-életedet szereted, megállj. (Lidi futni akar, Rigóval találkozik.)

RIGÓ. Megállj! (Lidi másfelé akar szabadulni s Guta áll elébe.)

GUTA. Megállj! ne motszanj.

LIDI. Ah az úrfiak! bizony majd megijedtem.

KACZOR. Hát, pipiske! így kellett bennünket rászedned?

LIDI. Én rászedni!

GUTA. Így kellett bennünket ahhoz a süvöltő vén sárkányhoz bolondítanod?

LIDI. Én bolondítani!

RIGÓ. Felelj meg érte, hogy mertél bennünket jégre vinni?

LIDI. Én jégre vinni!

KACZOR. Úgy úgy! adj számot, ne tátogasd azt a harcsa-szádat.

LIDI (boszankodva). **Harcsa-számat!** Kövesse meg magát az úrfi, nekem csak épen akkora szám van, a mekkora kell, tudja? sem kisebb, sem nagyobb. Még harcsa-számat! ha az úrfi szebbet nem tanult az iskolában, evvel jobb el sem kezdette volna. Lássa meg az ember! (Sirni kezd.) **Harcsa-szám!** Nekem azt férfi még soha sem mondotta. (Menni akar.)

GUTA. Hohó! nem oda Buda. Itt marad a leány-asszony. Adjon nekünk számot, mért tett bennünket lóvá.

LIDI (sírva). **Hát mért lettek lóvá?** én tündér nem vagyok, s aztán nekem nincs harcsa-szám!

RIGÓ. Nem arról van a szó.

LIDI. De arról van.

KACZOR. No nem arról van szó. Én pontyot akartam mondani, annak elég kis szája van. Hanem most az a kérdés, miért igazítottál bennünket ide a jobb sarokhoz, hol ez a vén Sibylla lakik?

LIDI. Hát én a jobb sarokhoz igazítottam magokat?

GUTA és RIGÓ. Igen! igen!

LIDI. Aztán igazán a jobb sarkot mondtam volna!

MINDNYÁJAN. Minden bizonynyal.

LIDI. No úgy véghetetlen nagyot hibáztam, vagy az úrfiak értettek rosszul. Hiszen a bal sarokra kellett volna menni.

RIGÓ. Úgy rémlik, mintha csakugyan a bal sarkot mondta volna.

GUTA (gondolkodva). Harcsháború! aligha nem a bal sarkot mondta ám.

KACZOR. Már bizonyos! a bal sarkot mondta. Oh én birka!

RIGÓ. Oh én ló!

GUTA. Oh én szamár!

LIDI. No lássák! (Sírva.) Aztán még is nekem van harcsaszám, úgy-e? Ez a köszönet, hogy az ember igazat beszél.

KACZOR. No no! hiszen mondtam már, hogy az nem úgy volt gondolva. Hiszen te oly csinos egy darab vászoncseléd vagy, a milyen csak lehet; hanem azok a szemeid átkozott hamisak. Azért is mielőtt megválnánk, igen szeretnék meggyőződni őszinteségedről. Először is tehát, hogy' híják a kisasszonyodat?

LIDI (durczásan). Ligeti Vilma.

GUTA. Gyönyörű név.

RIGÓ. Szegről-végről tán atyafiság.

KACZOR. A név oly szép, mint asszonya. Hanem mint győződhetünk meg arról, hogy itt a bal sarkon lakik? hé!

LIDI. Hát csak úgy, hogy kérdezzék meg a házmestert. Épen most nyit kaput valakinek.

KACZOR. Jól van; megkérdezem, de addig el ne bocsássátok. (El.)

GUTA, RIGÓ. Megfogjuk. (Két felől karon fogják.)

RIGÓ (súgva). Hát magát hogy' híják, angyalom?

LIDI. Lidi, szolgálatjára.

GUTA (súgva). Mi neved, babám?

LIDI. Lidi.

RIGÓ (pénzt nyom a markába, súgva). Aztán lelkecském, segítségemre legyen.

LIDI. Minden bizonynyal. (A pénzt megtekintve.) Ez fősvény úr; csak egy pár rossz czipőre való.

GUTA (szinte úgy). Ha hiven szolgálász, ezután is jó barátok leszünk.

LIDI. Lekötelezett szolgálója. — Ez már szebben hangzik.

KACZOR (jő). Minden úgy van! Hanem leány —

LIDI. Ah bocsássanak! hisz már mennem kell. A kisasszonynak orvosságot viszek.

RIGÓ. Mit mondasz?

GUTA. Hát beteg?

KACZOR. Orvosságot?

RIGÓ. Oh hogy én az a betegség lehetnék!

GUTA. Oh hogy én az a gyógyszer lehetnék!

KACZOR. S hogy én mindkettőtököt pokolba verhetnélek.

GUTA, RIGÓ. Hóh frater! ez nem a szerződés szerint volna.

KACZOR. Sőt inkább! Csak nem kívánjátok, hogy örökké beteg legyen s orvosságot igyék?

LIDI (magában). Most tán szabadulhatok.

KACZOR. De megállj! mi baja asszonyodnak?

LIDI. Ah azt nehéz megmondani! A köszívűség ellen akar bevenni.

MINDNYÁJAN. Köszívűség ellen!

LIDI. Igen! de ha nem bocsátanak, úgy soha meg nem gyógyúl.

GUTA. Hát mért nem szóltál mindjárt?

LIDI. Megijedtem!

KACZOR. Szegény liba te! Hanem, leány, mikor beszélhetünk veled? Mondd meg, különben nem szabadúlsz.

RIGÓ, GUTA. Nem! addig nem szabadúlsz.

LIDI. Mikor? hadd lássuk, holnap a város erdejében.

KACZOR. Délután?

LIDI. Igen.

KACZOR. Jó, felséges, mink is ott leszünk.

LIDI. Ajánlom magamat az úrfiaknak.

GUTA. Aztán el ne maradj!

KACZOR. Ne ám! (Titkon.) S ha részemre dolgozol, én jó urad leszek.

LIDI. Arany! — kész szolgálója. — Ez hamis egy úr! (El.)

RIGÓ (Gutához). Az átkozott, meg akarja vesztegetni.

GUTA. Valósággal! az nem igazság.

RIGÓ. Épen nem!

KACZOR. Nos? úgy tetszik, tisztában volnánk.

GUTA. Átkozott tisztában! Mindhárman egyet szeretünk.

RIGÓ. S mi több, egyik sem reménylhet!

KACZOR. Oh az még ezután válik el. Hanem mitevők legyünk most?

GUTA. Azt senki voltaképen meg nem mondhatja.

KACZOR. Valóságos öregbirói felelet.

RIGÓ. Nem szinte; mert ez annyit tesz, hogy a dolog igen nyomós, s mivel az, azt itt el nem végezhetjük, hanem a szerencse-dombra vele s holnap ott vitassuk meg.

GUTA. Bölcsen. A szerencse-dombra!

KACZOR. Abban maradjunk hát! holnap délután a szerencse-dombra gyűlekezünk.

S te addig, alvóm! szépet álmodozzál!

Kaczor szerelme olthatatlan ég!

RIGÓ. Jó éjszakát, szelíd felvirradást,

Oh vajha álmod képemet mutassa,

S szoktassa hozzá kegyre szívedet.

GUTA. Jó éjszakát s jó álmokat neked.

Ah ágyamon holtként fekvendem én,

Mert lelkem ott ül lágy párnáidon,

S szép lábaidnál tölti éjjelét. (El.)

Hangai, Vilma (jőnek).

HANGAI. Ne mondja, oh, csak azt ne mondja ön!

Ha már kegyes volt szánni szenvedőt,

S részvéttel szóra bátorítani,

Ne tegye pártütövé ellene
 Az egy reményt, melytől még élte függ.
 Mely földeríti a setét jövendőt.

VILMA. Sajnálom önt. E forró szenvedély,
 A hú ragaszkodás, mely nem szokott
 Betegség férfiaknál, szebb jutalmat,
 Szelídebb gyógyszert érdemelne, mint
 Én nyujthatok. S bár elsőbb szavaim
 Nem voltak mondva önt busítani,
 Sőt nem, hogy azokat még csak hallja is;
 De már megesve, mit nem óhaték,
 Tudtára jutva, hogy reménye füst,
 Mely égnek indult, s végre is csak a
 Nehéz s kietlen föld színén enyészik.
 Mind ezt kimondva egyszer, mint valót,
 Bocsásson meg, ha vissza nem vonom,
 Nem vonhatom.

HANGAI. S én még sem csüggedek.
 Bocsássa meg nagyon hú érzetimnek,
 Hogy kétkedem, s természet-ellenit
 Felőle még most hinni nem tudok.
 Mert hátha mind ez tévedt pusztá hír,
 Mely a világot csalni költetett?
 S tán a hidegség csak külső palást,
 De melly alatt jó s érző szív dobog?
 Ijesztő lám ha zajg a tenger is,
 De csendes mélyén drága gyöngy terem.

VILMA. Hiú remény! Hisz én ismérem őt,
 Az érzéketlent. Egykorú velem.
 Együtt aludtuk pólyánk éveit,
 Együtt a bölcső biztos szenderét;
 Együtt szívók az éltető tejet;
 Együtt játsztunk, együtt tanulgatánk.
 Úgy ismerem, mint szinte magamat.
 Nekem legelső gondolatjai,
 Legtitkosb érzeménye nem titok:
 Lelkében mint tükörben olvasok;
 De ott remény nincs, nincsen szenvedély,

A férfigyűlölést kivéve, mely
 Márvány szívébe véste fel magát,
 Hogy visszaintsen minden hódolót.
 HANGAI. Óh, mért oroz hát annyi bájt magára!
 De meg ne sértse ötet semmi szóm,
 Még szíve most érzéktelen lehet,
 De mind ez nagy szerencse tán nekem.
 Még nem szeret, s így hátra van szeretnie,
 Szeretni engem, tán hív hódolót.
 Oh semmi nincs, mit meg nem győz idő.
 Lassan de folyvást folydogál az ér,
 S végtére messze tengerekbe jut.
 Lassan, de folyvást lenge szél ha fú,
 Nehéz hajókat új világba hajt.
 Lassan, de folyvást csep ha hull alá,
 Kivájja még a rögzött szirtet is.
 Magát az égnek ajtaját kinyitják,
 Ha tartós buzgalommal zörgetünk.
 Ily díjat várok én hűségemért.
 Legyen negéde jég, haragja tőr,
 A jég felolvad tűz sugárinál,
 S tőr állandóság pajzsán megtörik;
 S kiszenvedett én győzők végre is,
 S hosszas de édes kínu szomj után
 Az égi kéjnek kelyhéből iszom.
 Ön kétli azt? oh szóljon, mit tanácsol?

VILMA. Ha álom boldogítja, álmodozzék.

HANGAI. S ez mind csak álom volna hát?

VILMA.

Merő

És pusztá álom, pusztább semminél
 S ártalmasabb; mert vért, velőt apaszt,
 Viharban kétség tengerén vitorláz,
 És örülés a rév, a hol kiköt.

HANGAI. Mit hallok? már is félőrült vagyok.

Oh angyal, a ki részvevő kegyelmét
 Mint ismeretlen árasztotta rám,

Szánjon meg, mondja, szóljon mit tegyek.

VILMA (félre). Ha nem szeretném, szánnom kellene:

De oh a férfi csalfa, míg mozog:
 Álljon tüzet, ha szíve szinarany. (Hangaihoz.)
 Mondjon le róla!

HANGAI. Én lemondani?
 Jól értem önt? én és lemondani,
 S ő róla? oh e három gondolat
 Megsemmisíti még a létet is.
 Hideg lemondás! tégedet heted nap
 A nagy teremtés ellensége gondolt,
 Miattad agg és romlik a világ;
 S ha végre összehamvadand, lemondás
 A rettentő szó, melly a pusztá ürben
 Végetlen végig mennydörögni fog.
 Ön, szép kisasszony, volt-e már szerelmes?

VILMA. S ha voltam és ha volnék?

HANGAI. Ah, nem úgy!
 Bocsánatot, fejem, keblem zavart.
 Azt kérdezém, nem szenvedett-e már
 Balúl viszonzott szerelem miatt?

VILMA. Nem látom a czélt, melyre ön vadász.

HANGAI. Csak az, hogy a ki képzelhet lemondást,
 Az a szerelmet még nem ismeré.

VILMA. Jobb, illetetlen hagynók ezt a hűrt,
 Mert rezzenése fájdalomra peng.
 De már ha ennyit mondék, hulljon el
 Érzelveimről a titoklepel.
 Én is szerettem s boldog nem valék.

HANGAI (magában). Hát ő is szenved? oh szelíd kebel,
 Mi kék benézni fájó titkaidba.

VILMA. Szerelmem, mint vadonnak csermelye,
 Köny és panasznak néma árja, folyt,
 Nem látva és nem szánva senkitől,
 Míg a keservek tengerébe fúlt.

HANGAI. Oh angyal! áldva légy e vallomásért,
 Mely bár busító, túrni megtanít.
 Oh mért az ádáz, a ki kellemeivel
 Lekötve tart, nem ily nemes szívű.
 Oh, mért alakját rád nem adhatom,

Dús lelkedet fel nem ruházhatom
 A tündér bájjal, melynek rabja lettem,
 Hogy bírhatnálak százszor boldog én,
 Mint lelki s testi díszek összeségét!

VILMA. Uram, feledi, hogy én is nő vagyok.
 S ki mondta azt, hogy nálam Vilma szebb,
 Hogy a cserére rá is állanék?
 Ez gúny, uram, s nem vártam volna öntől,
 Kinek lesújtott lelkén szánakoztam,
 Hogy kellemimben kételkedni mer.
 De tudja meg, Vilmája bár minő is,
 Ha szép, csak oly szép, milyen én vagyok.

HANGAI. Bocsnát, ah bocsnát, szép kisasszony,
 Ha szenvedélyem bántót mondatott;
 Az nem szivemből, nem jött érzetemből,
 Mely háladatnál nem tud egyebet.
 Ki kétlené, hogy a kit ennyi jószág
 S léleknemesség kincse gazdagít,
 Az testi kellemekben szinte dús?
 Ki kétlené vonzónak a szemet,
 S kedvesnek a virító arcokat,
 Melyekben ifju s nyájas lélek ül?
 Ön, bátor arczát fátyol s éj födi,
 Hitem szerint a nők dicsőbbike.
 De ah! nekem nincs több szép, mint csak ő,
 Csak az becses, mi ő hozzá hasonlít;
 A kellemek mértékét róla vettem,
 És avval mérek, ahhoz illetem
 Mind azt, mi kellő, drága és imádott.
 Ah! hozzá nincs hasonló, párja nincs;
 Sok volna kettő oly magas remekből:
 Az a világot ketté osztaná,
 És pártharagban ölné el fáját.

VILMA (félre). Irigyeném, ha másnak mondaná,
 De lelkem! állj őrt, ellenséged úz,
 Hatalmasabb, mint hittem, hogy lehet. (Hangaihoz.)
 E hév, uram, bár bántó is lehetne,
 Becsületére s mentségére van.

Én megbocsátok a dicséretért,
 Bár azt csapongó túlságnak hiszem,
 (Ennél kevesbet asszony nem tehet,
 Midőn előtte más szépet dicsérnek).
 De már ha szenvedélye ily konok
 És változatlan, számoljon reám.
 A mit barátság, régi ismeretség
 Foghatnak Vilmán, szívből megteszem.
 S bár nincs reményem meglágyítani őt,
 El nem mulasztom tenni, mit fogadtam.
 És most —

HANGAI. Ne még, ne hagyjon engem el;
 Most kezdek élni, most születtem újra;
 Oh hagyja zengni még e szózatot,
 Melynek hitemmé váltak hangjai.

VILMA. Nem késhetem. Társakkal indulék,
 S már eddig váraкоznak; menni kell.

HANGAI. Ah! hagyja hát csak azt az egy reményt,
 Hogy egykor még ez arcot láthatom,
 Ezt a legtisztább lélek tükörét,
 Melyet kajánúl most az éj főd el.

VILMA. Csekély dolog, de meg nem adhatom.
 Mit szólna Vilma hozzá? s kell-e az,
 Hogy testiképen lássuk jótevőnket,
 Kit lelke művén már megismerénk?
 Jaj annak, a ki lelki szép után
 Indúlva, testi bájra nem talált.
 Az kincset veszt el, lelke jobb hitét,
 S aztán, uram, mi már megalkuvánk,
 Azt mondta ön, hogy Vilma pártalan,
 Hogy oly remek szép nincs több a világon,
 S másodszor ezt nem illik hallanom.

HANGAI. Oh hát nevét, csak azt a szép nevet,
 Hogy hű szivembe zárjam, mondja meg,
 Hogy annyi közt egy kedves szóm legyen,
 Melyhez remény és hálám kötve van,
 A mely kimondva némává teend
 Minden nehéz és bús tartalmu szót.

VILMA. Ismét csekélység s meg nem adhatom.

Tanácsom az: kémlelje Vilma szívét,
 Ismerje meg, s ha lassanként szelídül,
 Ha engedelkeny hódolásinak,
 S ha végre tán, miről én kétkedem,
 Kivánt céljához jutna, tudja meg,
 Hogy mind azokban munkás én valék;
 Megemlékezzék akkor rólam is,
 S ez minden a mit elfogadhatok.
 De most, ha kérnem biztosan szabad,
 Hagyjon magamra s kérdezetlenül.
 De még egyet. Ha ön véletlenül
 Vilmával összejönni vágyna, holnap
 Együtt fogunk sétálni délután
 A város erdejében. Én leszek
 Ismeretőjök. S ott kívánatát
 Tán teljesítem. Isten áldja önt. (El.)

HANGAI. Oh tiszta lélek, áldott női szív! —

Most mit tegyek? határozatlanul
 E pártütő szív két szép közt haboz.
 Ott áll amaz, bálványúl a világnak,
 Gyönyörre jegyzett, csábító alakban,
 De lelke képét fátyol leplezi;
 Itt áll e másik, lelke tündökölve,
 Mint a dicső nap, ah, de földi szemnek
 Fátyol borítja külső díszzeit.
 S én balgatag, ki nem tanultam át
 Szerelmek iskoláját, most bolyongva,
 Csüggedve járok tömkelegjein.
 De nem! tanácsa legyen a vezér.
 Legelső gondom Vilmához bejutni,
 S kikémlelnem, szép külsejébe mily
 Lélek szorúlt; a második, kitudni
 E fátyolok titkának bájszövőjét,
 S látnom, mi testet vőn szép lelke fel.
 Erő, ne hagyj el, légy kalauz! remény!

HARMADIK FELVONÁS.

(Halom.)

Kaczor, Guta, Rigó (gondolkodva járnak föl s alá).

RIGÓ. Az nem volna rossz gondolat.

GUTA. Kitaláltam! Abban maradok.

(Guta és Rigó merengésök közben összeütköznek s egymás kalapját leverik.)

GUTA. Hohó, mennykőbe is! a kalapom.

RIGÓ (hökölve). Milliom! ez rossz jel. A kalap az enyém.

GUTA. Igen! de hol van hát?

(Midőn mindketten körül bámulnak, Kaczor jő a két kalappal.)

KACZOR. No ti szépen elméláztatok. Leverik uram fia egymás kalapját s lábam elébe gördül mind a kettő; mi azt jelenti, szerencsétek az enyémmek meghajol.

GUTA. Igaz! ez egy kis ügyetlenség volt; de te kalapjainkat fölemelted.

RIGÓ. S ez szolgálatot jelent.

KACZOR. Vegyétek, vagy tököt ültetek belé.

GUTA. Haneha fejedbe tennéd. Ide vele. (Fölteszi.) Huh beh ferde jószág! ez tudós fejre való.

RIGÓ (fölteszi a másikat, melybe feje elmerül). Segítség! (Nagy nehezen kihúzza fejéből). Átkozott cinkefogója!

GUTA. Nono! csak nem lehet mindennek olyan cseresnyemag feje, mint neked! Add ide! (Eleserélik a kalapot.)

RIGÓ. Soha! embernek akkora fej!

KACZOR. Ne kötődjetek. Az idő eljár, a hét muldógál s még úgy szólván, mire sem mentünk.

GUTA. Sőt kevesebbre a semminél.

RIGÓ. Jól mondod; ha azt a fatális szépséget meg nem látjuk, sokkal jobban állnának dolgaink.

KACZOR. Se baj! minek ide a sopánkodás! Nem kezdhetjük-e az egész dolgot újra?

GUTA és RIGÓ. Miért ne?

KACZOR *(bizodalmasan)*. Különben is, köztünk maradjon, az a mi Dianánk nem valami ritka madár.

RIGÓ *(hamisan)*. Épen nem.

GUTA. Csakhogy épen leány. Mindennapi jószág.

KACZOR. S úgy vettem észre, festi magát. *(Félre.)* Vajha elhinnék, hogy őket nyakamról lerázhatnám.

RIGÓ. Az könnyen meglehet. De mi több, egyik válla magasabb, mint a másik. *(Félre.)* Oh bár elhinnék!

GUTA. Mit mondasz? *(Magában.)* Oh a szamarak! ha tyúkszemeikkel néznének, nem lehetne rosszabbul látniok. Festi magát! válla emeltebb! De jól van, egy húrt kell velök pendítenem. *(Fenn.)* Szó a mi szó, barátim! én is vettem hibáját észre; bal szeme, úgy látszik, tetemesen kisebb a másikonál.

KACZOR. Tudod mit, Guta pajtás! te e szerint lemondhatnál róla s mást kereshetnél.

RIGÓ. Igen, igen! mondj le róla, Guta.

GUTA. Én?! oh, úgy nem játszunk.

KACZOR. Igen! de egyik szeme kisebb, mint a másik.

GUTA. Oh, az nem baj! sőt épen úgy kell lennie. Nagyobb szemével szép tulajdonaimat fogja látni, a kisebbel gyengeségeimet s így erényeim és hibáim mindenkor kedvező arányban fognak előtte állani. De mivel úgy sűrgetsz, nem látom át, miért te le nem mondasz róla, Kaczor?

RIGÓ. Igazság! Kaczor, illő, hogy te mondj le róla.

GUTA. Mondj le s kettőnknek könnyebbé teszed az alkut.

KACZOR. Én?

RIGÓ. Igen, igen! hiszen mondád, festi magát.

KACZOR. Oh, halljátok, a festés magában a nemesb művészetekhez tartozik; különben pedig asszonyoknál sem rossz találmány a festék. Ha király volnék, mind

krétával iratnám be arczaikat, hogy a férj az idegen száj csókját rajtok megismerné.

RIGÓ (félre). Ez szilaj bolond.

GUTA (félre). Valóságos örült!

RIGÓ. De lásd, Kaczor! ha a barátság szent volna előtted —

KACZOR. Nem akarok barátságról hallani. S ha merem kérdezni a barátság ügyvédét, miért te le nem mondasz kedvünkért? Mi ketten a dolgot könnyen tisztába hoznók.

GUTA. Úgy van, Rigó! ha igazi bajtárs vagy, le kell róla mondanod. Különben is egyik válla magasabb, mint észrevevéd.

RIGÓ. Csekélység! az alacsonyabb vállat banknótákkal fel lehet csapatni.

KACZOR. Tehát csak nem mondasz le róla?

RIGÓ. Semmi esetre!

KACZOR (Gutához). S te sem?

GUTA. Eszemben sincs.

KACZOR. S én természetes hogy nem. Ki is mondhatna le a dicső — (félre) de nem árulom el magamat.

GUTA. Oh a kis tündér! Dehogy hagynám őt el akárki barátságáért, nem egy monostor barátért!

RIGÓ. Én őt soha, de soha el nem hagyom.

KACZOR. E szerint tanácskozásunk nem igen messze haladt.

GUTA. Sőt igen! nyilvánosságra jött, hogy —

RIGÓ. Mind hárman szerelmesek vagyunk belé, következőleg —

KACZOR. Hogy mind a hármunké lesz.

GUTA. Úgy van! Vagy a tatárba is! nem úgy van.

RIGÓ. Ohó! annak ellene mondanék.

KACZOR. No én hát nem értelek, vagy rosszul tanultam a logikát. Hát ha egyik sem akar róla lemondani?

GUTA. Akkor —

KACZOR. Nos?

RIGÓ. Tehát?

GUTA. Tehát azé legyen, a ki a leánynak leginkább

megtetszik. Ostromoljuk mind hárman s a ki szerencsésebb, azé a diadal.

KACZOR. Ez mind igen szépen és okosan van mondva ; de a szerződés ?

GUTA. Már szerződés ide, szerződés amoda ! én nem látok más menekedést. (Félre.) Hiszen ezek közül csak nem fog választani, ha szeme van !

RIGÓ (félre). Hát ha én tetszem meg neki ?

KACZOR (félre). A leány bizonyosan engem választ. (Fenn.) Tudjátok mit ? Általlátom, hogy egyéb kigázolás nincs, mint ha a dolgot szerencsére hagyjuk ; a mi a szerződést illeti, már egyik pontjában módosítást szenvedett, miért ne a többiben is ?

RIGÓ, GUTA. Igazság ! ide vele !

KACZOR. Itt van, 4. pont : Négy hét mulva hármas menyekző lesz. Ez tehát újabb végzésünk szerint ki marad.

RIGÓ. Töröld ki.

GUTA. Ki kell törölni.

KACZOR. A törlés megvolna. De egy aggodalom bánt. Minél tovább haladunk az időben, szerződésünk mindinkább fogy és vékonyodik. Tartok tőle, hogy utóbb úgy összezsugorodik, mint a szalonna bőrke a tűzön.

GUTA. Igaz ! az kurucz dolog. Lelkemre mondom ; épen nem tudom, mit kellene ezen veszedelmes zsugorodás ellen elkövetni.

RIGÓ. Azon könnyű segíteni. Tegyük helyébe egy új cikkelyt, tudniillik ezt : a három menyekző helyett, úgy hozván magával a sors, egy fog tartatni.

KACZOR. Értődvén, hogy kinek a szerencse kedvezend, azt a más kettő szóval és tettel segíteni köteles.

GUTA. Jó. Föl kell jegyezni.

KACZOR. E szerint a mai gyűlésnek vége. Tudniillik kiki lásson dolgához.

GUTA. Vigan barátim ! Ha mindnyájan feleséget nem viszünk is haza ; de egy lakodalmat olyat ütünk, hogy hét ország látta mását.

RIGÓ (félre). Én jót reménylek, mert igaz szívem
Jót érdemel; szerencse! el ne hagyj!

GUTA (félre). E két bivalt én rászedem bizonynyal,
S aztán busúljon, a ki rá szorult.

KACZOR (félre). Csak rajta! majd az epret én szedem,
S koplalni fogtok vendégségimen. (El.)

Vilma és Lidi jönek.

LIDI. Már elmentek. Bízvást kijöhet kisasszony.

VILMA. Elmentek? Hála Isten! ha tovább maradnak,
végtére egy porczikám sem maradt volna ép. Még ha-
jam szálai is görbébbek lennének, mint egyéb leányokéi.

LIDI. Igazán! ezek goromba úrfiak. Már én is kez-
dek haragunni rájok.

VILMA. Csak most? Azt előbb illik vala kezdened.
De tréfa nélkül, Lidi, nézz meg engem jól.

LIDI. Mi jut eszébe a kisasszonynak?

VILMA. No csak te nézz.

LIDI. Istenem! hisz én már annyiszor megnéztem a
kisasszonyt.

VILMA. De nem úgy! most neked bírói szemmel kell
rám tekintened. (Megfordul előtte.) S hogy találsz? Hát
egyik vállam csakugyan magasabb volna?

LIDI. Ah! hogy' ügyelhet olyanra. Csúfság férfinak
olyat kigondolni.

VILMA. S egyik szemem kisebb?

LIDI. Azért boszút kell állani.

VILMA. S festem magamat!

LIDI. Igen! de saját s oly becsületes vérével, milyen
nekik egész nemzetségökben sincs.

VILMA. Hagyján! Lidi. Minthogy szépségem ellen
voltak vakmerők pártot ütni s e szerint asszonyfelség-
bántás bűnébe estek, úgy hiszem, van jogom elégtételt
venni. S azt venni fogok.

LIDI. Vegyünk is! már ez kiállhatatlan. Az én kis-
asszonyomat így meggyalázni!

VILMA. Szándékok, mint hallók, házunkkal ismeret-

ségbe jöni. S ezt nekik könnyítenünk kell. Gondolj ki valamit, Lidi.

LIDI. Igen! de hát mindig csak én gondoljak a kisasszony helyett?

VILMA. Hát miért volnál komorna? De most egyszer csak bölcs ítéletedet kérem ki; mert plánomom félig meddig kész. Bátyám örökké szemrehányásokat tesz, hogy magamat a férfiak iránt igen rá tartom, hogy nem csak kérő, de még csak vendég sem mer házunkhoz közelíteni. Mit szólsz hozzá, ha most e három szilaj úrfit egyszerre nyakára csődíteném?

LIDI. A gondolat, csekély komornai véleményem szerint, igen jó; de módját még nem igen látom.

VILMA. Meg fogod hallani, csak hogy itt már igen sok ügyességedtől függ.

LIDI. Nagy becsület! Számoljon reám, kisasszony.

VILMA. A mily merészeknek látszanak a mi szép uraink, meglehet, hogy az ismeretséghez nem igen tekervényes útat fognak választani; ha mind e mellett városban nem lennének oly bátrak, mint mezőn, nehogy a tréfa későre haladjon, mindeneknek külön egy bátyámhoz szóló levelet kellene kezébe játszaniod.

LIDI. Éitem; igen helyes! s abban a levélben csinatalan dolgok fognának lenni.

VILMA. Kétség kívül. De tartalmokat még ezután kellene kifőznünk s egy biztos hallgató férfiú által leíratnunk. Hiszen, Lidi, neked szép ismeretségeid vannak.

LIDI. Lesz szerencsém egy oly férfúról gondoskodni.

VILMA. Másodszor —

LIDI. Ah! az alvó úrfi jön.

VILMA (fátyolát lebocsátja). Mit gondolsz, meg fog-e így fátyolon által ismerni?

LIDI. Nem hinném. Azonban, hogy annál biztosabban legyen a kisasszony, engedje fürteit egy kissé más alakba szednem. (Fürteit igazítva). Így ni! Ez epedő bánatot, igen igen nagy szomorúságot fog jelenteni.

VILMA. Most vonulj el, Lidi; én itt e padon fogom

öt várni epedő bánattal; mert hajművészi számolataidat csak nem akarnám szégyenben hagyni. (Lidi el.)

HANGAI (jő). Itt láttam őt! itt lettem általa
 Rögzött pogányból ájtatos keresztény.
 De ah! mi haszna változott hitemnek,
 Csak szenvedést ad üdvösség helyett.
 Kegyetlen ő! és megvető kevély,
 Minden szavával egy reményt öl el.
 De ím, ki ül befátyolozva ott,
 Gondolkodólag s olyan egyedül?
 Nem ő, az édes ismeretlen az?
 Ah! fátyolának titka bájerővel
 Hódít magához, s mintha egy világot,
 Sőt a világok mennyét rejtené,
 Nem hágy nyugonnom, míg fel nem fődöm.

(Vilmához.)

Bocsánatot, ha tán csalatkozám —

VILMA. Ah, engedelmet! el valék merülve.

De jó, hogy eljött, régen várom önt,
 Azt bánva csak, hogy kedvesb társaságot
 Nem hozhaték; mert Vilma nem jön el.

HANGAI. Tudom, gyanítám. — S mégis kedvesebb

Alig lehetne társaság akárhol,
 Mint melyben most vagyok.

VILMA. S mégis lehetne hát?

HANGAI. Nem, Istenemre mondom, nem lehetne.

Imént csak elmém lomhasága szólt.

VILMA. Miért e túlság? Avval én elégszem,

Ha Vilma mellett engem túrni fog.
 De most az egyszer tartozás hozott.

Igértem és barátném e fölött

Egy bizománynyal tisztelt meg. Talán
 Ismerni fogja e kis könyvet ön?

(Egy kis könyvet mutat elő.)

HANGAI. Oh fájdalom! nagyon jól. Vajha míg enyém

Hűbben követtem volna oktataisait!

Késő tanácsa most már nem segít.

VILMA. Barátném, mint mondá, véletlenül

Cserélte azt fel Himfy bús dalaival,
S im visszaküldi, és bocsánatot kér.

HANGAI. Bocsánatot, midőn már ég a ház!

VILMA. És visszakéri érte Himfyét.

HANGAI. Oh szívesen! hisz, a mit Himfy érzett,

Azt én is érzem, én is szenvedem,

Csakhogy dühösben s gyógyulhatlanúl.

Szeretni, hajh! már könyv nélkül tudok.

VILMA. Barátném tartozásnak vélte mindezt

Személy szerint átadni, s tette volna,

De hirtelen rosszul lett.

HANGAI (gúnynyal).

S lóra ült!

VILMA. Uram, csalódik —

HANGAI.

Nyargalózni ment!

S egy pár csapongó vágatott vele!

VILMA. Kimélni vágytam önt, de mint gyanítom,

Már nincs okom titkolni —

HANGAI.

Oh miért is!

Hisz én annál még többet is tudok.

Társnéja, jó kisasszony, nagy kaczer.

VILMA. Ez igazán több, mint mit én tudok.

Őn látta őt? és hogy fogadtatott?

HANGAI. Nem szinte rosszul. Egy kevély mosolygás,

S szép illedelmes főhajtás után,

Vén únodalmas bátyjával hagyott.

VILMA (félre). Bátyám uramnak szép hizelkedés!

(Hangaihoz.)

S eltávozott?

HANGAI (kesernyésen). Mondom, hogy lóra ült,

S kószálni ment két nyargaló vitézzel.

VILMA (félre). Féltékeny! S oh, ez nem csekély hiba,

De mellyet minden asszony megbocsát.

Csakhogy nevelni, jónak, nem szabad. (Hangaihoz.)

Szeszély, uram! s ha Vilmát kedveli,

Ez egy hibáját nagyba nem veendi.

HANGAI. Ez egy hibáját! már csak a mit ön,

Tisztelt barátném, (hagyja hinnem ezt)

Csak a mit ön beszélt el, mennyi az,
S mennyit fogok még látni ezután.

VILMA (félre). Ez szép kilátás! (Hangaihoz.) Sajnálom nagyon,
Hogy ilyen tévedésbe vittem önt.
Mit én beszéltem Vilmáról, az inkább
Intés gyanánt volt mondvá, és neki
Jobban diszúl, mint szégyenére válik.
Én őt keménynek mondtam.

HANGAI. És kevély!

VILMA. Nem mindenekhez hajló.

HANGAI. S mégis tetszni vágy.

VILMA (hamisan meghajtja magát.)

Az Éva anyánkról szállit ránk örökül.

HANGAI. Oh, ön nem olyan! Ily nő, mint kegyed,
Díjúl lehetne mennylakónak is.

VILMA (félre). Sok tisztelet!

HANGAI. De Vilma —

VILMA. Őt bizonynyal

Most már pokolra kárhoztatja? nem?

HANGAI. Ne értse félre szenvedélyemet.

Ő, meglehet, jó, csakhogy csapodár,

Hiú s kevély: a férfi báb neki,

Ugy vettem észre. Szíve szép üvegház,

De melyben jégvirágok termenek:

Nincs benne élet s éltető meleg.

VILMA. Nem! már ez több, mint elhallgatható.

Bocsásson meg, de egy látás után

Nincs önnek így itélni még joga.

Én Vilmát jobban ismerem, s ha ő

Még nem szeretne, arról ki tehet?

De azt tudom, hogy egykor majd szeret,

Szerelme, mint az éjszakmutató,

Rendülni nem fog tűz és vész között,

Az egyhez híven, kit szívébe vőn.

HANGAI (félre). Nemes, nemes szív! Oh, a lelki dísz

Mi százszorozva több a testinél!

Ki más szerelmét így lefestheti,

Az tud szeretni, oh az boldogít. (Vilmához.)

Ön, jó szelíd egy orvos, s gyógyszerere
Már jótevőn hat. Vilma nem hibás,
Sőt jó és hű lehet, de boldog is,
Mert ily barátnét bírni nagy szerencse.
De én Vilmától már kigyógyulék.

VILMA (félre). Azt nem szeretném! (Hangaihoz.) Hogy lehetne az?

Hát ebből állna minden szerelem!
Ma szikra tűz, és holnap jég? Uram,
Ezt ön felől feltennem oly nehéz,
Hogy szinte fáj: mert mellyik férfi hű,
Ha még egy illy is, mint ön, ingadoz?

HANGAI. S van bizodalma hozzám? — Oh igen,
Oh higgye, én hű s állandó vagyok.
De ahhoz csak, ki engem is szeret.

VILMA. Azt érdemelni kell; mint tartozást,
Egyszerre elfoglalni nem lehet.
Keresse kedvét: tán megnyerheti.

HANGAI. Nem, érte többé lépést nem teszek.

VILMA (félre). Már csak dicsérenem kell szépségemet,
Különben pártot indit ellene. (Hangaihoz.)
Pedig barátném csinos egy leány.

HANGAI. Óh szép, igen szép, nem tagadhatom.

VILMA (félre.) Kifogytam; mit tegyek most? Ah igen!
Egy hódoló volt, a ki egykoron
Tetőtől talpig versbe foglalá
Szépségimet. Most majd hasznát veszem.

(Hangaihoz.)

Hajának fürti holló-feketék.

HANGAI. Mit ér a haj hívságos agy felett,
S azonkívül a holló rossz madár.

VILMA. Mint déli nap tündöklik két szeme,
S csodálatos, hogy bennök ég nyilik.

HANGAI. Egy jó, nemes szív annál többet ér.

VILMA. Szép ajki rózsák.

HANGAI. Hervadók igen,

Mert csak ledérség hangját rezgetik.

VILMA. S mint a sugár, felnyúlik termete.

HANGAI. De lelke nem sugár. — Oh, hagyjuk el!

Léleknemesség nélkül testi báj
 Oltár, minél a hívságok fia
 Csalfényü bálványoknak áldozik.

VILMA. S ezek szerint ön nem szerette Vilmát?

HANGAI. Szeretni véltem őt, de most tudom,
 Hogy az csak vad láng s bolygó tűz vala.
 De nem! nagyon, nagyon szerettem őt,
 Szeretni tudtam volna, mint soha
 Szeretve asszony nem volt férfitől;
 De hála, hogy szeretni megtanított.
 Fogok szeretni, sőt ha illenék
 Ily hirtelen változni férfinak,
 Megvallanám, hogy már is szeretek;
 De szenvedélyem tárgya nemesebb,
 Dicsőbb; s azon lesz minden fáradásom,
 Hogy, mint ohajtók szívkegyébe jutni,
 Úgy birtokára méltó is legyek.

VILMA. S Vilmát ön többé nem kívánja látni?

HANGAI. Oh, sőt fogom! Bátyáink ismerik
 Egymást igen rég, iskolás időkől,
 S ezek kifőzték, hogy családaink
 Egy régi híres köz tőből szakadtak.
 Rokon vagyunk s már bátya s hűg. Jogom
 Van látni őt s az el nem lesz mulatva:
 De abból semmi sincs, hogy oly fanyar
 S ábrándos képpel álljak ellenében.
 Vigan leszünk, sőt lóra is kelünk,
 Versent futandunk tüskön bokron át,
 S ha majd kifárad és panaszkodik,
 A nem szerelmes bátya jót kaczag.

VILMA (félre). Szép változás! Oh, ő is férfi-szív,
 Míg kér, szerény s jó; büszke lesz, ha nyert.
 De mit tegyünk? Ha Isten elvevé
 Baloldalunknak legjobb csontdarabját:
 Értjük be avval, a mi megmaradt.

HANGAI. Ön elmerült? vagy nem javolja tán,

VILMA (meglepetve). Nem — én — vagy úgy — igen...

HANGAI. Nem és igen! (Félre.) Jól értem! Oh igen,

A jó, nemes szív érez és szeret
 És én — de nem! még szólni nem szabad,
 Míg érzelmimmel számot nem vetek. (Vilmához.)
 Tehát ne lássam Vilmát, ne soha?

VILMA (tettetve). Olyat kívánni öntől nincs jogom.

HANGAI. S ha volna mégis, sőt mondom, ha van,
 Kivánja, hogy többé ne lássam őt?

VILMA. Igen! (Mintha megbánná, hogy elfeledé magát).

De nem, nem, én azt nem kívánhatom: (Töredezve.)

Menjen hozzá, és boldogítsa őt.

HANGAI (félre). Oh szerelem! a te vallomásod ez.

S én boldog ily nemes szívet nyerek. (Vilmához.)

Kedves kisasszony! most ohajtanék csak

Dús lenni minden jóban és erényben,

Most érzem csak, mily szegény vagyok;

Mégis, ha volna bennem annyi becs,

Hogy avval boldogítsak valakit,

Az Vilma nem lesz. S most engedje meg,

Hogy egy kegyelmét kérjem, szép kisasszony.

Írántam már is sok jót tüntetett ki,

Adósa még, már is bátor vagyok

Ujonta kérni, oly remény fejében,

Hogy egykoron tán megszolgálhatom.

VILMA (félre.) Itt a kelepce! már nincs menedék.

HANGAI. Ha mint vagyok, csekély portéka bár,

De a minnek látszom, valóban az,

Ha bennem ön, sok gyengéim között,

Talált becsesb és jobb tulajdonokra,

S olyanra, melyből egy szeretni képes,

Szelíd, nemes hölgy még erényt csinálhat,

Engedje meg, hogy egyszer biztosabban

Szólhassak önnek. Rendeljen napot

S helyet, hogy a mit meggondolt ügyemből

Ítéletére bízni szándokom,

Elmondjam akkor. Teljesítse ezt.

Ez egy s utósó kértemet.

VILMA (félre.) Oh hála Isten! szinte megszorult

Lélekzetem; hát még szabad vagyok.

Leányszabadság nem tarthat soká. (Hangaihoz.)
 Kérése nem nagy, s még is félni kell,
 Ha teljesítem, megszól a világ.
 Azonban a világ ne tudja azt.
 Én május elsején korán jövök ki
 Egy társasággal, és ha akkor ön
 E domb körül vár, egy pillanatig
 Megszökhetem tán.

HANGAI. Hála, köszönet!

Dicső leányka, e jóságodért. —
 S most lássa Vilma, hogy vidéki bátyja
 Más arcot is mutathat, mint szerelmemt. (El.)

VILMA (fátjolát félrehajtván).

Ő még sem olyan, mint a többiek!
 Nem, nem; legalább ezt hinni akarom,
 Míg ellen nem mond a tapasztalás —
 De mint rokon, mint bátya eljövend,
 Vilmának megmutatni, millyen ő,
 Ha nem szerelmes? Oh, az nem megyen
 Oly könnyen, mint hivé; mert Vilma is
 Őrt áll magáért! — Bájoló leszek,
 S tündérkedem, hogy visszacsaljам őt.
 S ha végre Vilma nyer, s a fátyolos lány
 Ismét feledve? Az sem veszteség,
 Akkor megint csak birtokomba jő,
 De nem! ha Vilmához tér újlag.
 S kétélű nyelve szenvedélyt hazud,
 S állandóságot, mely csak pusztá hang,
 A fátjol akkor megbántott hevében
 Oly titkokat fog felfödözni, hogy
 A bátya is megrettenik belé.
 Azonban várjuk el; ha ezt kiállja,
 Én boldog akkor és övé vagyok.

LIDI (jó, félre). Meg kell adni kisasszonyomnak, hogy amúgy finomul rá tudja a férfiakat szedni. Ez a tanácskozás egy kissé húzamosan tartott. Végére köll járnom; mert az csak szégyen, gyalázat volna, ha közbenjárásom nélkül találna férjhez menni.

VILMA. Szegény Lidi! meguntad magadat.

LIDI. Épen nem. Én a kisasszony boldogságaért imádkoztam.

VILMA. Boldogságomért? Hogy' érted azt?

LIDI (félre). Bizony nem akarja elérteni. (Fenn.) Hát tudja kisasszony, csak úgy imádkoztam, mivel semmi dolgom sem volt.

VILMA. Azt jól tetted, legalább addig nem estél kísértetbe. Hanem, Lidi, gondolkoztál-e a levelek kézhez juttatása felől?

LIDI. Igen; de micsoda jutalmat szánt érte a kisasszony?

VILMA. Hogy te oly haszonleső vagy! De ne búsulj, a jutalom nem marad el. Ha minden jól megy, Péterrel kiházásítalak.

LIDI. Péteremmel! Annyi mint az; Péter magában nem rossz legény; de a házasság —

VILMA. Ahhoz talán nem volna kedved?

LIDI. Nem olyan igen nagy, kivált ha a kisasszony hajadon maradna; mert mi így hajadonokul igen mulatságos életet élünk; de mivel hihetőleg a kisasszony el fog pártolni —

VILMA (erőltetett nehezteléssel). Lidi! Te ma igen találmányos vagy.

LIDI. Hiszen csak valamikor férjhez fog menni a kisasszony.

VILMA. Az nem épen lehetetlen.

LIDI. No lássa kisasszony! Mit csinálnék már én akkor a hajadon világban egyedül? Azért köszönettel elfogadom az ígéretet s részemről, mi a három vitéz házasulandókat illeti, eligazításokat jövődő kiházásításom fejében magamra vállalom.

VILMA. S én erre neked teljes hatalmat adok; de valamit mégis szeretnék hallani terved főbb vonásairól.

LIDI. Legelőször is a leveleket, melyet a kisasszony saját bölcs belátása szerint szerkeztetni fog, leiratom s gondom lesz rá, hogy külön mindeniknek kezéhez jusson.

VILMA. S azután?

LIDI. S azután, hogy vesződéseinknek vége szakadjon, mindeniknek más és más tanácsot fogok adni. Egyik mint egy poros tudós, másik czipősen és harisnyásan, pápaszemmel, a harmadik épen mint valami falusi agarász urfi fog jönni pipásan és tűzszerszámosan.

VILMA. Mind oly túlságok, melyeket bátyám ki nem állhat.

LIDI. Épen azért legalább nem fogja a kisasszonyt unszolni, hogy irántok barátságos legyen.

VILMA. Mind igen jó; de elfogadják-e bohókás tanácsodat?

LIDI. Oh, az az én gondom! mindeniknek azt fogom mondani, hogy a más kettőt megcsaltam, s ez elég óvó-szer lesz, hogy a csalást észre ne vegyék.

VILMA. Felsőgesen, Lidi! de szegény Péter nem tudom hogy' jár, ha felesége olyan ravasz s elmés lesz a házasságban is, mint a pártában volt.

LIDI. Péter úgy jár, a mint megérdemli. De ne méltóztassék elfelejteni, hogy ezt mind a kisasszonyért teszem.

VILMA. Igen, igen: de ég alatti tanácskozásainknak már véget vethetünk. Honn is elég tenni való van.

LIDI. Ehhez a negyedik úrhoz nincs valami üzenete a kisasszonynak?

VILMA (félre). Ez a leány bizonyosan gyanít valamit. Valóban ezek a komornák a mi hévmérőink, mindent elárúlnak. (Lidihez) Semmi sincs.

LIDI (félre) Értem, azt maga végezte el. (Vilmához.) Mondhatom, hogy az az úr nekem igen tetszik.

VILMA. Tréfáság! nekem épen nem tetszik.

LIDI (félre). De Lidi azt el nem hiszi ám!

VILMA. Egyébiránt pedig, reményelem, lesz annyi eszed, hogy hallgatni fogsz.

LIDI. Mint a hal.

VILMA (félre). Vigyáznom kell magamra; mert különben idő előtt elárúl s vége lesz

Játékomnak, mely hasznosan inulat. (El.)

LIDI. Vigyáznom kell, különben hírem, tudtom s közbenjárásom nélkül belé szeret valakibe. Ez pedig komornának iszonyú gyalázat. (El.)

(Kaczor szállása).

KACZOR. Csak gonosz egy leány az a komorna: anyyira tudja a szerelmeskedés minden tekervényeit, hogy akár setétben elvezessen rajtok. Igen szeretem, hogy zsoldomba vettem. Azok az én együgyű társaim alkalmasint fukarúl viselték magokat; mert a ház titkait egészen kitérta előttem, a nélkül, hogy nekik valamit szólt volna. Tehát egy öreg atya-bátya van a háznál, kiről a különben is gazdag leányra örökség néz, s ez az öreg bátya erősen magyar ember, szereti az úgynevezett magyart; értem, valami olyan Mokány félet, olyan jó pipagyújtogató, agarász, szántóvető nemes embert. No ez nem is csoda, az ember öreg, s az izlés sokféle. Én ugyan a betyárságot nem igen szeretem, s ha annyi jó példányait nem láttam volna, alig hiszem, hogy utánozni tudnám, azonban egyszer nem a világ. Társaim nevetni fognak, ha észre veszik, de én őket visszanevetem, s természetes, hogy arra igen nagy okaim lesznek.

Egy paraszt nagy dörömböléssel bebotlik az ajtón.

PARASZT. Szerencsés jó reggelt kívánok a tekintetes úrnak, az Isten sok testi lelki jókkal áldja meg, kívánom.

KACZOR. Elég. Elég. Mit akar, honnan jön kend?

PARASZT. Én bizony túl a Dunáról gyüvök, bárányokat hoztam eladni.

KACZOR. Kár volt; birka itt is elég van. S aztán — én semmit sem veszek.

PARASZT. Megkövetem, hiszen nem is azért gyűltem; hanem lássa tekintetes uram, hogy onnan hazúl elindultam, keresztapám uram a bíró ő kigyelme épen akkor ment haza a csárdából.

KACZOR. No nektek szép birótok van.

PARASZT. Megkövetem, nem! Este nyolcz óraker ment a csárdába, hogy onnan a részegeskedőket haza parancsolja.

KACZOR. S maga részegedett le helyettök.

PARASZT. Megkövetem, már akkor ki is alutta.

KACZOR. Igen, de hát mi közöm nekem a te keresztapád urad, bíró ő kegyelméhez?

PARASZT. Úgy bizony. Csak ostoba ez a fásusi ember. Hát hallja a tekintetes úr! a bárányok bégtek már a kocsin, lovaim be voltak fogva, én ültem s épen az ostorhoz fogék, — mert lássa tens uram, lovaim egy kissé hajtósak — keresztapám uram épen akkor ért oda, s egyik lábát a kerékagyra tette, a másik kezével pedig botjára támaszkodott.

KACZOR. Az valóságos négykézláb ember lehet. Nos mit szólt?

PARASZT. Úgy van, szólt és azt mondta: Hallod-e Jankó öcsém, ha Pestre mégy, nézz körül a Sebestyén piacznán, majd ott egy köszentet látsz. Hát én körülnéztem, tekintetes uram, s a köszentet meg is láttam. Azután azt is mondá keresztapám uram, hogy ha megláttam a köszentet, vessem neki a hátamat, s ne nézzek se jobbra, se balra, hanem menjek egyenesen magam előtt. Hát én meg is vettem a hátamat a köszentnél, nem néztem se jobbra, sem balra, hanem mentem egyenest magam előtt.

KACZOR. S utánad ki maradt?

PARASZT. Hát ki maradt volna más, mint az árnyékom? (Félre.) Most ugyan megfeleltem magamért! (Fenn.) Azt is mondta aztán keresztapám uram, hogy menjek valami húsz lépést, aztán forduljak jobbra, s addig menjek, míg valami ajtón be nem botlom. Hát én mentem is húsz lépésnyire, azután jobbra fordultam, s utoljára csak bebotlottam itt az ajtón, tens uram engedelmével.

KACZOR. Azt vettem észre.

PARASZT. Má' most pedig Isten kegyelmébe ajánlom tekintetes urat.

KACZOR. Hát, akasztófára való, te engem bolonddá akarsz tartani? (Botot vesz.) Valld meg, mit akartál itt!

PARASZT. Ne bántson a tekintetes úr. Ismerjük mi már ezt a botfélélet a falun, aztán nem is igen nagyon tartunk tőle: megszoktuk. Keresztapám, a bíró, azt is mondta, hogy ha az ajtón bebotlottam, s ott talán megpüfölnek, föl se vegyem, hanem mikor már elvégezték, vegyem elő a tarisznyám fenekéről a levelet, s kérdezzem meg, merre lakik az az úr, a ki a levélen föl van írva?

KACZOR. Levél? Mindenesetre jó lesz megnézni. Add ide.

PARASZT. Megkövetem, itt van.

KACZOR. Ligeti Sándor! Diadal, diadal! ezt magam fogom általadni. — No földi, elmehet kend Isten hírével.

PARASZT. Igen, de megkövetem —

KACZOR. Kell bot? — De most lehetetlen haragunom, midőn szerencsém ily kedvezőn szolgál. Tudod mit, jó barátom? én a levelet majd magam adom át.

(Pénzt ad neki.)

PARASZT. Értem, tekintetes uram. (Félre.) A levélhordásért itt jól megfizetnek, pedig ezt s még más kettőt csak itt Pesten kaptam; keresztapám uramé most is a tarisznya fenekén van; de hiszen annak is emberére akadok én, már most tudom, hogy' kell a leveleket általadni. Keresztapám uram szava egész egy szálíg beteljesedett, csakhogy a hátamat meg nem csiklandották. Nojszen! az még mind meglehet. — Mást nem üzen a tekintetes úr?

KACZOR. Köszöntöm a bíró gazdát.

PARASZT. Köszönöm igen szépen. Isten áldja meg a tekintetes urat. (El.)

KACZOR. Isten hírével járj. — Már szerencsésebb napra nem is virradhattam volna. Ki tudja a levél minő fontos lehet? és én annyira ki fogom tüntetni elveszthetését, hogy ez a magában csekély szolgálat igen nagy érdemül fog tekintetni. (Olvas.) ¶ T. ns. nemz. és vit. Li-

geti Sándor úr, több t. ns. várm. előkelő» — még pedig előkelő és több; hohó! ez nem csekélység! — «előkelő táblabirójának; nagy, nagyobb, legnagyobb sietséggel.» Már nincs benne kétség, s én a levéllel tüstént, de tüstént útra kelek. (Kopognak.) Szabad, is nem is. Ki mennykő háborgat? — Ah! Guta pajtás, Rigó barátom. Hozott Isten; de megengedjete, soká nem mulathatok.

GUTA. Ne legyen aggodalmad, mi is mindjárt megyünk. Itt a sarkon találkozáván Rigóval, egy pillanatra bejöttünk hozzád, meglátni, élsz-e még, mert sehol sem mutatod magad.

KACZOR. Dolgaim voltak. — Többek közt, hogy tet-szik neked ez a tajték? (Guta nézi.)

RIGÓ (félre.) Ettől leginkább tartottam, mert mindig a legújabb divat szerint öltözött, hanem mint látom, most egészen magyar formába önti magát.

GUTA. Szép.

KACZOR. S ez a kostök?

GUTA. Hatalmas; de Kaczor öcsém, te ma igen különösnek tetszel; feszes nadrág, rojtos bakancs.

KACZOR. Juratus koromra emlékeztet, a mi, ugy hiszem, mindnyájunknak kedves emlékezet. S én eddig is magyar ember voltam.

GUTA. Az, az, hiszen mindnyájan az vagyunk; de ez még is különös.

RIGÓ (félre.) Szegény! alkalmasint nem tudja, hogy az öreg nagybátya, ki sokat a külföldön s nagy társaságokban élt, a czipót és harisnyát kedveli. Igaz, hogy nekem ez soha sem volt mesterségem, mert gyermekkoromban hallottam, hogy a czipó és harisnya egyszer már igen rosszul járt Magyarországon; de mit meg nem tesz az ember jó remény fejében?

KACZOR (öntetszéssel mosolyogva). Hát csak csodálkoztok ezen magyaros öltözetemen?

RIGÓ. Biz' az furcsa.

GUTA. Igen feltűnő.

KACZOR (félre). A boldogtalanok semmit sem tudnak,

nem tudják, mi varázsereje van ennek a magyar öltözetnek már csak magában, hát még ha az öreg bátya izlését oda gondolom. — Oh felséges! Nem szánám azt a hamis kis szobaleányt össze-visszacsókolni, hogy semmit sem szólt nekik. — De mit látok? Rigó, te igen csinos kezdesz lenni.

GUTA. Egészen az új divat szerint öltözik.

RIGÓ. Csodálkozom rajtatok. Hát a falusi embernek nem az utolsó divat szerint kell a városban felöltözni?

GUTA (félre). Szegény feje! Én majd csak egy poros tudós kabátot veszek a zsidárosnál, s őket minden divatjaikkal s rojtos magyarságokkal semmivé teszem. Oh, az a Lidi angyali teremtés! — No hiszen, Rigó barátom, az igen szép, hogy te divat szerint öltöazol, hehehe!

KACZOR. Igaz, úgy illik, hehehe!

RIGÓ (hasonló jelentéssel). Hehehe! (Félre). Egy szikrát sem tudnak a dologról. Hátha még azt tudnák, hogy itt zsebemben egy levél van, cito citius, citissime! De arról a világért sem szólok.

GUTA. Hát hogy' álltok a Ligeti házzal?

KACZOR. Nekem már egy távol ismerősem megígérte, hogy holnap bevezet; holnap teszem ismerkedésemet. — (Félre). Még ma, most mindjárt elmegyek.

RIGÓ. Én tán holnapután kezdem látogatásomat. (Félre.) Egyszeribe futok, csak felöltözöm.

GUTA (félre). Holnap, holnapután! rákmenetel. Nekem egy kis papirosom van, melyet a világ levélnek nevez, s avval én még ma, de minél előbb bekopogtatok. (Fenn.) Én nem sietek, némely dolgaimat végzem; de jó ajánlásaim vannak. Hanem az idő eljárt. Isten áldjon, Kaczor. (El.)

RIGÓ. Megállj, én is megyek. Kaczor, viszontlátásig! (El.)

KACZOR. Isten veletek. Jó szerencsét a halászhathoz. Csak hogy elmentek! Szegény árva ficzkók. De ki tehet róla, hogy a szerencse engem különösen kedvelt? Most még csak széles lobogó szalagú kalapot veszek, s fölteszem új öltözetemnek mintegy koronáját; azután Ligeti Vilma kisasszony tősgyökeres magyar bátyjának udvarlására megyek. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Ligeti háza.)

Vilma, Lidi.

LIDI. Jelentem, hogy a levelek szerencsésen kézhez vannak adva.

VILMA. De bizonyos is vagy benne?

LIDI. Mint Péterem hűségében. Épen egy levélvivő parasztra botlottam, a ki sokkal ügyetlenebb, hogysem gyanút ébreszsen. Azonkívül rábeszéltem, úgy adja által, mint a hazunnan hozottat, mely, mint mondá, tarisznyája fenekén volt. Egy kis borraivaló bátorrá s elevenné tette. A mint az elsőtől kijött, meglestem, s átadattam vele a másodikat, s ezután a harmadikat is. S képzelje kisasszony, a szerencsétlen ember még csak rám sem ismert. Először ifiasszonynak, azután leányasszonynak, végre pedig hugának nevezett. A harmadiktól kijöttében mindjárt egy csapszékbe láttam menni, miből azt gyanítom, hogy úrfiaink örömeikben jól megajándékozták.

VILMA. S ennek hihetőleg szapora látogatás lesz a vége. Előre mulat, mint fognak elbámulni levelök tartalmán; de meg is érdemlik. A ki örökös frigy kötéséhez ily hideg szívvel járúl, az nem méltó semmi kiemeltre. De a tréfát mi csak innen a mellékszobából fogjuk meghallgatni: únom a rosszúl pengő ízetlen hízelgéseket, melyekkel hihetőleg ostromlanának. Azonban siessünk el, bátyám épen reggeli újságait jó ide olvasni. Boszús lesz, ha háborgatni fogják, különben is, mint beszéli, rosszúl áll a világ dolga. El velünk, Lidi. (El.)

LIGETI (jő olvasva). Ismét új gőzerómú, hajó és kocsi

egyszersmind, mely szárazon, vízen egyaránt sebesen jár. Felséges találmány, mely népet néppel, országot országgal, s világrészt világrésszel összeköt, (keserűn) s nekünk rossz útaink, nyomorú lovaink, féktelen, hídatlan Dunánk. Vajha minden ártalmas párát és gőzt, mely nálunk egész vidéket dögleletessé, mely sok ember fejét kevélységtől és butaságtól kába-tompává tesz, vajha mind e gőzöket ilyféle eröművek hajtására kényszeríthetnők; akkor — de nem! bocsáss meg nagy hazafi lélek, ki napszámosává szegődél hazádnak, bocsáss meg a megrögzött panaszkodónak! gyors hajóid, mint jobb jövőnek hirdetői, már szegdelik Dunánkat, s a korán elkiáltott hajnal tán már hasadni fog. (Kopognak.) Szabad!

KACZOR (betyárosan öltözve belép, s körülnéz, félre). Uram, ne hagyj el! hisz ez igen is tisztos öreg úr. De már csak szerepemben kell maradnom.

LIGETI (magában). Ez is egy példány azon eredetinek vélt magyarokból, kik nyakok hajthatatlanságában tartanak minden dicsőséget, noha még az a legártatlanabb faj, mert elég ép, hogy belőle faragni lehessen.

KACZÓR (közelítve, ügyetlen bókollással). Alázatos szolgálja.

LIGETI. Szolgálja az úrnak.

KACZOR. Ott künn azt mondták, hogy Ligeti Sándor táblabíró úr itt lakik.

LIGETI. Ligeti Sándor én vagyok.

KACZOR. Több vármegyék táblabírája?

LIGETI (félre). Szegény fiú. (Kaczorhoz). Igen, igen.

KACZOR. No úgy hát igen örvendek, hogy táblabíró úrhoz szerencsém van.

LIGETI. Minden hímezés nélkül, uram, mivel szolgálhatok?

KACZOR. Oh kérem! én ily tisztos férfiúnak, mint táblabíró úr, csak engedelmeskedni akarok.

LIGETI (félre). No ez legalább nem rossz szívre mutat. (Fenn.) De mégis valami dolga van uraságnak velem.

KACZOR. Kétségkívül, különben nem háborgatnám

táblabiró urat. Hanem ne vegye rossz néven táblabiró úr, én, ha fáradt vagyok, le szoktam ülni.

LIGETI. Tessék, tessék! (Rejtett gúnynyal.) Én szeretem a nyíltszívűséget.

KACZOR (félre). Jó helyen vagyok. (Ligetihez.) Ezek az átkozott hegyes pesti kövek egészen megrontják az ember lábát, de azt is csak a becsületest, mert ez a sok sehonnai úgy megmegy rajtok, mint a hangya, majd elsodorják az embert.

LIGETI. Igaz, kövezetünk nem mindenütt jó.

KACZOR. Oh uram! falura, mezőre kell jöni, hogy az ember jó ízűt sétálhasson. A kő kemény, de az az Isten adta gyep csakúgy emeli az embert, ha rajta megy.

LIGETI (félre). Mit tegyek? még utóbb a falusi élet gyönyörűségeiről fog leczkét tartani.

KACZOR. De majd el is felejttem. (Fölkel.) Én Kaczor Dezső vagyok, szolgálatjára.

LIGETI. Örülök.

KACZOR. Táblabiró ugyan még nem, de lehettem volna.

LIGETI. Hisz uraságod még fiatal ember.

KACZOR. De kérem, még kölyök koromban meg akartak egy felső vármegyében tenni, hanem az esküvéstől megijedtem s elillanék.

LIGETI (félre). Kár, hogy kötélén nem vitték vissza.

KACZOR (félre). Átkozott szótalan ember ez. Már ketté kell vágnom a csomót; mert leczkémnek szinte végén vagyok. Rút volna, ha hangomból ki találnék esni. Táblabiró úrnak én egy levelet hoztam.

LIGETI (félre). Ugy! ez a többi hát csak bevezetés volt. (Kaczorhoz.) Szabad kérnem.

KACZOR. Nem! hallja meg előbb a históriáját.

LIGETI (félre). Kíváncsivá akar tenni. Ez mindenesetre eredeti egy ember. S hát a história, uram?

KACZOR. Igen! milliom a lelke! hát a hogy' járok a külső városban, nagy verekedés volt egy kurta csapadék előtt. Én az ilyen verekedéseket nézni halálba szeretem.

LIGETI. Szép mulatság.

KACZOR. Hallja csak táblabíró úr, mindjárt vége lesz. Két ember czibálta egymást elébb tovább, végre az egyik tarisznyájához fogott, úgy vágta azt a másiknak fejéhez, hogy az mindjárt orra bukott; de bezzeg a tarisznyából hullott a holmi; szalonna, kenyér, kulacs, apró pénz, a mit a körülálló gyülevész hamar fölkapdosott, én ehhez a levélhez jutottam, s mivel a paraszt részeg is volt, jobbnak gondoltam, ha magam ballagok el veie, s ím itt kezéhez adom táblabíró úrnak.

LIGETI. Igen le vagyok kötelezve. (Félre.) No ez még sem egészen vadja az embereknek. Sajnálom, ha miattam valami bajba is keveredett uraságod.

KACZOR. Csekélység! tyúkszememet ugyan apróra tiporták; de majd kiheverem, ha hazajutok. (Félre.) Arcza derülni kezd; de leányt nem látok.

LIGETI. Uram, a levél sietősnek látszik, engedelmével.

KACZOR. Oh kérem! táblabíró úr itthon van. Hanem viszont engedelmével én rágyújtanék; mert még ma pipa sem volt számban.

LIGETI (félre). Már nem gátolhatom. Tessék, tessék, mindjárt tüzet parancsolok.

KACZOR. Köszönöm, az magamtól is kitelik. Rossz pipás az, a ki tűzszerszámot nem hordoz magával.

(Kiüt és rágyújt.)

LIGETI (félre). Hallatlan ügyetlenség! Már mit csináljak vele? Ezen levélben uraságod igen meg van dicserve.

KACZOR (félre). Mit hallok? Ez már valóban váratlan szerencse.

LIGETI. Senkit sem bánt.

KACZOR. Ha engem nem bántanak.

LIGETI. Jó gazda.

KACZOR (félre). Hogy' tudhatja azt? Nem vagyok adós, de más sem adós nekem; én az egész világgal békeségben élek.

LIGETI. S hogy uraságod igen jó, becsületes magyar ficzkó.

KACZOR (félre). Mi ez? — Mi tagadás benne, magam is azt hiszem.

LIGETI. S nekem hinnem illik, mert igen hiteles kút-főbői tudom.

KACZOR. S az volna?

LIGETI (olvas). Alázatos szolgája, Kaczor Dezső.

KACZOR (félre). Átkozott! ebben csalás fekszik. Tisztulnom kell. Táblabíró úr!

LIGETI. Kérem, még a levél egyébről is szól. (Kopogás.) Szabad!

KACZOR (félre). Oh, hogy a sárkány el nem repült avval az átkozott levéllel! Mit látok? Rigó! Még csak ez hibázott. Hová legyek! már csak végét várom.

(Rigó nagy szelesen, hajlongások közt bejő, majd hűledezve eláll.)

RIGÓ (félre). Mennydörgő dolog! szinte kettőzik a szemem ez alatt a veszett üveg alatt, már most azt sem tudom, a kettő közül melyik micsoda, fiú-e vagy leány?

LIGETI (félre). Hát ez micsoda pille már megint?

RIGÓ (Kaczorhoz közeledve). Ligeti táblabíró úrhoz van szerencsém?

KACZOR. Kérem, amoda tessék. (Félre.) No ez is furcsa bogárrá lett.

RIGÓ (félre). Oda vagyok. Ez Kaczor szava. (Leveszi pápaszemét). S mint látom, egész kéjelmében van. Még rá mer gyújtani. Veszedelmes találkozás; már most kivett minden készülteimből, mozdulni sem merek miatta, mert kinevet. Legjobb lesz, ha átadom a levelet s máskor jövök. Ligeti táblabíró úr?

LIGETI. Én vagyok.

KACZOR (félre). Mit akarhat ez avval a pilleöltözettel?

RIGÓ. Bocsánatot, ha tán zavarom.

LIGETI. Épen nem.

RIGÓ. Nekem egy pár pillanatra különös beszédem volna táblabíró úrral.

KACZOR. Én tehát távozom.

LIGETI. Kérem, tessék maradni.

KACZOR (félre). Meg nem szabadulhatok!

LIGETI (Rigóhoz). Nekem ezen úr előtt nincsenek titkaim.

KACZOR. Nagy tisztelet. (Félre.) Még csúfolódik is.

RIGÓ (félre). Mit hallok? Hát már ennyire vannak? Titka sincs előtte. Oh én nyomorú!

LIGETI (félre). Bizonyos vagyok benne, hogy ez is valami szélkergető.

RIGÓ (félre). Már nincs hova lennem. (Ligetihez.) Egy levelet hoztam táblabíró úrnak. Hozzájutásom igen különös, de abból csak annyit akarok mondani, hogy veszendőben volt annál, kitől általvettem.

KACZOR (félre). Mennykőt! úgy beszél, mintha csak én tanítottam volna rá.

RIGÓ. Ezen véletlenség nekem alkalomúl szolgál azon szerencséhez, hogy érdemes házával ismeretségbe juthassak. (Átadja a levelet.)

LIGETI. Igen lekötelez uraságod. Tessék helyet fogni.

RIGÓ (félre). Csak ez az irgalmatlan Kaczor ne volna nyakamon; egy, de csak egyetlen egy szó sem jut eszembe azokból, melyekre otthon elkészültem.

KACZOR (félre). Hogy a tatárba jutott ez ahhoz a levélhez!

LIGETI (félre). Ez különös! Bolondot járnak ezek, vagy engem akarnak azzá tenni? (Olvas.)

RIGÓ (Kaczorhoz haragosan). Hát téged mi a veszedelem hozott ide, s épen most?

KACZOR. De téged mi hozott ide? Nem látod, hogy én már régebben itt vagyok? (Félre.) Bár mehetnék!

LIGETI. Tehát Rigó Jónás úrhoz van szerencsém?

RIGÓ (megütközve). Mi ez? (Ligetihez.) Részemről a szerencse. De, engedelemmel, honnan méltóztatik nevedet tudni?

LIGETI. Saját leveléből, «legalázatosabb szolgája Rigó Jónás.»

RIGÓ (félre). Ez árusítás!

LIGETI. Uraságod engem tudósít ezen levélben, melynek minden esetre kár lett volna elveszni, hogy uraságod sok országot világot látott.

RIGÓ. Igen, én sokat láttam. (Félre.) Oh, hogy a szél el nem hordta azt a levelet!

LIGETI. S hogy uraságod igen finom úr.

RIGÓ (félre). Ki nem állhatom.

KACZOR (súgva Rigóhoz). Kicsinség! már én ezen régen általestem.

RIGÓ. Engedelmet! nekem egy pillanatra távoznom kell.

LIGETI. Kérem, tessék leülni. Nekünk még végzeni valónk van.

RIGÓ (félre). Kínpadon ülök.

KACZOR (félre). Már én csak kaczagom az egész dolgot.
(Kopogás. Guta bejő. Kaczor és Rigó ijedve felszöknek s félre fordulnak.

Guta egyenesen Ligetinek megy.)

GUTA. Ligeti Sándor urat, a tudományok buvárát, tudósok barátját és a tudatlanok megvetőjét, kinek híre, mint az olajfák virágainak illatjok, minden könyvszagismerő orrnak czimpáját oly kellemesen illeti, üdvözlí a Muzsáknak legkisebb szolgája, törvények doktora, s a bölcselkedés és szépművészetek baka . . . (Meglátván Kaczort s Rigót, meghökkenve) . . . laureusa. (Csökkent hangon.) Mi a villám!

LIGETI (félre). Már ez még is sok egy napra. Alig hiszem, hogy valamelyik bolondház nem rebellált, különben hogy' lehetnének itt?

GUTA (bámulva, félre). Hisz az Rigó és Kaczor, még pedig mi vad öltözetekben. Már végem van, vége minden tudósságomnak. Mi a lánczos gutát kerestek ti itt?

KACZOR (félre). Haha! Guta. No te szépen felöltöztél.

GUTA. Táguljatok legalább, nekem dolgom van itt.

RIGÓ. S ebben az ágról szedett kantusban?

GUTA. Nekem evvel céljaim vannak. De menjeteK hát.

KACZOR (Gutához). Hiszen mi mennénk, szegény ember.

LIGETI. Uram, én várom beszéde folytatását.

GUTA. Ézerszer bocsánatot. Ezen urak bucsúzni akarnának.

LIGETI. Még dolgaink vannak.

GUTA. Igen, de nekem titkos beszédem van.

LIGETI. Mind férfiak vagyunk. S ezen barátim . . .

GUTA (félre). Oh, hát úgy vagyunk!

LIGETI. Nem olyanok, hogy a házból híreket hordjanak ki. Nemde?

RIGÓ (félre). Átkozott ember! (Fenn.) Oh, épen nem.

KACZOR. Oh, azt nem! (Félre.) Csak magam szabadulhatnék becsülettel!

GUTA (félre). Már csak átadom a levelet, aztán tágulok; mert ez a két majom tudom, hogy kinevet, ha tudóskodni akarok. (Ligetihez.) Én igen szívesen gyönyörködném a táblabíró úr tudós társaságában, de azon szerencsémét máskorra tartom. Hanem — (Körülnéz, halkán.) Ezen levél nem uraságodhoz szól?

LIGETI. De igen! S hogy' jutott kezeibe önnek?

GUTA. Igen különösen. (Félre.) De nem szólhatok ezektől a vad emberektől.

(Ligeti olvas, azalatt Guta társaihoz megy, s titkon perel velök, mintha őket ki akarná hajtani.)

LIGETI (félre). Szakasztott mása a két előbbinek, csak aláírása más. Itt valami titok lappang. (Gutához.) Guta úr tehát igen tudós úri ember.

KACZOR (félre). Mi rútúl meg vagyunk csalva.

RIGÓ (félre). El vagyunk árulva. Hogy' bémúl a mi szövetséges társunk!

KACZOR. Most jön a hadd el hadd.

LIGETI. Mondok, Guta úr igen tudós egy férfit.

GUTA (félre). Ördög és halál!

LIGETI. Most tizenkettedszer olvassa a Bibliát.

(Kaczor és Rigó majd nevetkeznek, majd boszankodni látszanak.)

GUTA. Mit hallok?

LIGETI. Tiszta papirost nem szenved maga előtt. Párizpápaik könyv nélkül tudja.

GUTA (félre). Csúffá lettem!

LIGETI. S huszonöt lábú rimes verseket ír.

GUTA (félre). Megpukkadok. (Rigóhoz és Kaczorhoz.) Megöllek, ha kinevettek.

LIGETI. Rejtett szavakat küldöz a *Hasznos Mulatóságok*ba. Nemde?

GUTA. Igen, igen! (Félre.) Csak ezek ne hallanak! (Fenn.)

De, ha szabad kérdenem, honnan méltóztatik mind ezen szép dolgokat tudni?

LIGETI. Igen hiteles embertől, Guta Pongrácz úrtól.

GUTA (félre). Ez áruslás. (Ligetihez.) Én nem vagyok Guta.

LIGETI. Az különös volna. A levél így szól: «Tudós szerénységem miatt, mely szólani tilt, magam vagyok bátor leveletem általadni, tisztelő szolgája, Guta Pongrácz.»

GUTA (félre). Megfoghatatlan! (Fern.) Uram, engem a guta kerülget, távoznom kell: különben még meg is üthet.

LIGETI. Ej! maga magát csak meg nem üti az úr. Azután a levél szerint nekünk még egy igen nagy dolgunk van. Tessék leülni, üljenek le uraságtok is. (Leülnek egymást bámulva.) Mi, úgy hiszem, ezentúl is jó barátok leszünk. (Bekiált.) Vilma, Vilma! (Mindnyájan ijedve felszöknek lélecsikkből.)

KACZOR (félre). Oh Jupiter!

GUTA (félre). Még csak ez kellett!

RIGÓ (félre.) Oda vagyunk! (Lidi jő.)

LIGETI (Lidihez). Küldd ide Vilma kisasszonyt. Hugomat fogom bemutatni az uraknak. A dolog különben is őt illeti, ő határozzon.

KACZOR (félre). Most, merevenség! ne hagyj el bennünket.

(Ligeti fel s alá elmerülten jár, azalatt ajtó nyílik, s Katicza belép, de meglepetve némán megállapodik, s meghajtja magát.)

LIGETI (mintha Vilmához szólna). Édes húgom, a te szerencséd hármával is jár. Ezen érdemes urak, kiket itt előtted látsz, hozzám egy levelet írtak. (Katicza örömbámulástól hajtogatja magát.) S hogy az legbiztosabban kézhez is jusson, magok adták által.

GUTA, RIGÓ, KACZOR (magokban). Ördög és halál!

LIGETI. Ezen leveleikben Kaczor úr (rámutat), Rigó úr s Guta úr, szép kezedet kéri. (A vélt Vilmához fordulva, midőn Katiczát látja, visszahökken.) Ah Katicza kisasszony! (félre.) Mi a veszedelem hozza most ezt ide?

GUTA, RIGÓ, KACZOR. Oh szégyen!

KATICZA. Ah! maga hamis, szomszéd úr, milyen kísértetbe hozza a jámbor szívét. Alázatos szolgálója, kedves szomszéd úr, alázatos szolgálójok. Én Vilma barátnémat keresem.

LIGETI (félre). Hogy ezt is most hozza a sárkány! (Katiczához.) Tessék leülni, Vilmát mindjárt idehozom. (Félre.) Bizony még zavarba hoznak; de hol is marad az a leány oly soká! (El.)

KACZOR. Ez hallatlan árulás, erről beszélünk kell.

RIGÓ. És boszút állanunk.

GUTA. Hallatlan boszút kell állanom.

KATICZA (magában). Gyönyörű társaság. Ah Istenem! tán ezek voltak szívem háborgatói. De mily szomorúk a lelkeim, nem is mernek rám nézni, bátortalanok. (Guta, Rigó, Kaczor kisuhananak.) Már csak meg kell őket szólítanom. (Fenn.) Különös szerencsémnek tartom — — Uram segíts! hát hova lettek oly hamar? hova mentek? mért mentek el? Ah, egy idő óta csak úgy enyésznek előlem a férfiak!

Ligeti s Vilma jönnek.

LIGETI. De csak te jőj elő, látnod kell őket. — Mi a halál! kisasszony, hová tette vendégeimet?

KATICZA. Én hova tettem? — Ah, tehettem volna csak őket a hova szeretném! Virágcserepbe ültettem volna, hogy ott nekem örökre, de örökre virágozzanak.

VILMA. Hiszen, édes bácsi, itt senki sincs.

LIGETI (félre). Ez még is különös. Szőrén-szálán oda vannak, ez meg itt ábrándoz szegényke. (Katiczához.) De szomszéd asszony itt volt, csak tudhatja hova lettek?

KATICZA. Lelkemre mondom, nem tudom. — Jó reggelt magának, édesem. — Hát hallja csak szomszéd úr, mikor engem azon három ifjúval itt hagyott, természetes, hogy rájok sem mertem nézni szégyenletemben...

LIGETI (félre). Azt még eddig nem vettem észre.

KATICZA. De mivel láttam, hogy ők is mód nélkül szemérmesek, utóbb csak erőt vettem magamon, hogy rájok pillantsak, s uram ne hagyj! mit kelle látnom!

LIGETI S VILMA. Ugyan mit?

KATICZA. S hát semmit, lelkeim. Már akkor nem volt mit látni, mert a három tündér ifju eltűnt, elenyészett, oda volt.

VILMA. Ej, édes bácsim, maga engem kizavar dolgaimból, hogy kérőimnek bemutasson, s most üres helyöket találok.

LIGETI. Szép kérők, nem merik bevárni a menyaszszonyt. De ne búsulj húgom, épen nem vesztesz, hogy nem látod őket; oly ferdére csigázott három majmot ritkán láthatni együtt.

KATICZA *(félre)*. Minő rágalmazás!

VILMA. Már édes bácsi megbocsásson, de azt nekem illenék megítélnem. Bácsi mindig avval gyötör, hogy a kérőket elijesztem a háztól, s most maga idegeníti el őket szigorúságával. Pedig ki tudja, mily szerencsémről fosztott meg ez által? Jövendőre kikérem, hogy kérőimmel legalább magam is beszélhessek.

LIGETI. Leány, leány, te aligha nem hamiskodol. De hiszen majd végére járok dolgaitoknak. Azonban kérőid leveleit általadom, mulasd magad velök. S most Isten veletek! nekem szórakozásra van szükségem; mert ez a bohó társaság egészen megzavart. Még egyszer mondom, ilyen kérők ne jöjenek többé, mert klastromba viszlek. *(El.)*

KATICZA. Édes kis szomszédném, én is ajánlom magamat.

VILMA. Hát ily hamar?

KATICZA. Ah kincsem! tudja, hogy én szívesen mulatok magánál; de — *(félre)* meg kell nézennem, merre mentek — most már nem maradhatok.

VILMA. Igen sajnálom, beszédem lett volna.

KATICZA. Beszéde? miből áll, angyalom? ah, hiszen tudja, hogy örömet hallgatok. *(Félre.)* De nem maradhatok, hát ha hozzám mentek, ide csak tévedésből jöhettek; mert különben mért futottak volna el Vilma elől? *(Fenn.)* Tüstént jövök, angyalom; de tüstént; csak egy pillanatra haza tekintek. Ajánlom magamat.

VILMA. Elvárom önt.

KATICZA. Várjon is, mert azonnal itt termek. De, kedvesem, vigyázzon magára, ezen ifjak nem úgy mentek el, mint más ember szokott. Az ilyek el is szokták ragadni a fehérszemélyt, ha másképp nem férhetnek hozzá. Ah gyöngyöm! ne hagyja magát elragadni; de ha aztán még is elragadják, ájuljon el, mert ez a könyvekben is így van. Ah! ha engem ragadnának el, én karjaik között ájulnék el. Pá angyalom, mindjárt visszajövök. (El.)

VILMA. Szegény Katicza; mivé lett a könyvek olvasása által! Egy gondolatom ötlík, melylyel tán magamon is segítenék, őt is kigyógyítanám veszedelmes képzelgéseiből. Ha őt általok el tudnám ragadtatni! (Lidi jő.) Hah Lidi! láttad őket?

LIDI. Soha oly iszonyú dühben, mint most. Szegény házmesterné, most is a kapu alatt jajgat; lerohantokban agyon gázolták szerencsendiós kappanát. Én, hogy úgy ne járjak, mint a szegény megboldogúlt kappan, a kapu megé vontam magamat, s ugyan hallottam ám, a mit nem kívántam volna. Boszút, háromszoros boszút esküttek a kisasszony fejére, nyilvánosan meg akarják szégyeníteni; mert, köztünk maradjon, a csalást aligha észre nem vették.

VILMA. Vak, a ki azt észre nem veszi, de hogy nyilván megbántani merjenek, nem hiszem. Csapodároknak hiszem őket, de oly alávalóknak nem. Azonban híred még is nyugtalanít, szinte jobb lett volna a játékba nem elegyednünk.

LIDI. Igen! de ha belénk szerettek, azaz a kisasszonyba, ki tehet arról?

VILMA. Igazad van, nemünk ellen árulást koholtak. De én már únom ezen dévajkodásokat. Egy csapással szeretném végét vetni.

LIDI. Az igen bajos lesz. Én tudnék egy hathatós módot.

VILMA. S az?

LIDI. Ha a kisasszony most hamarjában férjhez menne, úgy vége szakadna minden bajainak.

VILMA. No ez már igazán hathatós mód, Lidi; éppen olyan, mintha az, a ki didereg, tűzbe ölné magát.

LIDI. Hogy a kisasszony annyira irtózik a házasságtól!

VILMA. Hagyjuk azt abban, Lidi. Nekem egy más gondolatom van. Katicza kisasszony ismét a leányrablásról sohajtozott előttem.

LIDI. Abból lehetne valami.

VILMA. Bizonyosan. Én egy hamis levelet írnék szeretőmhöz.

LIDI. Ah, hisz a kisasszonynak nincsen szeretője!

VILMA. Az nem is szükséges; vedd úgy, mintha volna.

LIDI (félre). Hogy titkát semmi módon ki nem csalhatom!

VILMA. Én ezen vélt szeretőhöz azt írnám, hogy végre rá szántam magamat, bátyám szigorúsága miatt, a szökésre, s időt, helyet szabnék, hol az a kocsival várhasson.

LIDI. S ezt a levelet ismét nekem kellene ezen urak valamelyikének kezébe játszanom?

VILMA. Kétség kívül.

LIDI. Köszönöm szépen. Utóbb az egész veszedelem nyakamba szakad. S aztán ők már félni fognak a levéltől.

VILMA. Az csak a módtól függ, melylyel kezökbe játszatik. Oh! boszúból bizonyosan ügyekezni fognak titkaimhoz férni; a levelet hihetőleg elolvassák, s tartalma szerint vagy méltatlannak tartanak további keresésekre, vagy ők jelennek meg a kirendelt helyen.

LIDI. A hova aztán jól bebongyolva Katicza kisasszonyt fogjuk állítani.

VILMA. Az nem sok gondunkba kerül. De most lássunk a dologhoz, Lidi; mert ha ez a kalandozás tovább tart, kénytelenek leszünk egy időre Pestet elhagyni. (El.)

LIDI. Attól az Isten mentsen meg. Inkább mindent elkövetek. Én ezt a szép tarka várost, a sok czifra boltot, csinos népet, meg Pétert, meg mindent, itt

hagyjam? nem, nem, abból semmi sem lesz; inkább mind megcsalom, valamennyi férfi s leánykérő van a világon. (El.)

(Guta szállása).

Kaczor, Guta, Rigó.

KACZOR. Az még is különös. Hisz én épen úgy jutottam a levélhez. Egy pimasz pár bebotlott hozzám, összehadart egy sereg bohóságot, s midőn már épen ki akartam botozni, akkor mondta, hogy tarisznyája fenekén egy levele van.

RIGÓ. Átkozom! velem épen úgy bánt.

GUTA. Velem nem különben. S én fajankó még jól megajándékoztam!

KACZOR s RIGÓ. Hisz én is.

GUTA. Feltennék akármít, hogy meg volt fogadva.

RIGÓ. Ugy kell lenni, mi rútúl ki vagyunk játszva.

GUTA. Megcsúfolva! S mi több, én még a szobaleányt is megvesztegettem, csakhogy nekem szolgáljon igazán.

RIGÓ, KACZOR. Te?

GUTA. Én, én! mi csodálni való van abban?

RIGÓ. Ne beszélj: hisz én adtam neki tán három ízben is egy-egy pengőt.

GUTA. Tőlem három tallért kapott.

KACZOR. Szegénység! Tőlem három aranyat.

RIGÓ. Hahaha! s ő egyenként rá szedett bennünket.

KACZOR. Rendkívüli költségekbe vert.

GUTA. Én tudós!

KACZOR. Én betyár!

RIGÓ. S én harisnyás majom!

GUTA. S ő a kulcslikon nézgelt bennünket.

KACZOR. S a gyermekek utánunk hajigáltak az utczán.

RIGÓ. A kutyák megugattak.

KACZOR. Ezt meg kell torlani.

GUTA. Országos boszút fogok rajta állani.

RIGÓ. Én irgalmatlan leszek, mint tatár.

CSÍSZÁR (jő). Engedelmet kérek, a tens úr nincs itt-hon?

GUTA. Szamár! hát nem látsz? Mi bajod?

CSÍSZÁR. Ejnye! majd meg nem ismertem volna a tens urakat ebben a liberijákban. — Hát a csizmákat hoztam el.

GUTA. Tedd le, aztán lódulj.

CSÍSZÁR (Kaczorhoz). A tens úrnál is most voltam. Épen a szabó kereste.

KACZOR. Ki bírta rád?

CSÍSZÁR. Hiszen csak mondom.

KACZOR. Neked azt mondanod sem szükség. Takarodj'.

CSÍSZÁR (Rigóhoz.) A tens úrnál is most tettem be a csizmákat. Egy német varga is volt ott, ki a cipőket csinálta. S talán egy kis hibát követtem el. Nem akartam hinni, hogy tens uram harisnyát s cipőt is visel; csaknem összeverekedtünk.

RIGÓ. Bár megverted volna. Elmehetsz.

(Rigó és Kaczor félre titkon beszélnek egymással.)

CSÍSZÁR (félre). Itt furcsán megy a dolog. (Fenn.) Mást nem parancsolnak a tens urak?

GUTA. Mi haszontalan fecsegések ezek? Takarodj', ha mondjuk.

CSÍSZÁR. Hiszen megyek. (Majd visszatér. Gutát kefélni kezdi.)

GUTA (ellőki). Ezer villám!

CSÍSZÁR. Hiszen poros a ruhája.

GUTA. Nyelvednek ura légy; mert kitekerem.

CSÍSZÁR. Igen is tens uram. (Félre.) Hogy ezek a falusi urak olyan parancsolók! S egyáltalában nem válogatják a szót. (A csizmákat lerakja, s a mint lehajol, kebeléből egy levél hull ki.)

GUTA. Micsoda levél az ott megint?

CSÍSZÁR. Kérem azt nem szabad mutatnom.

GUTA. Ide vele!

CSÍSZÁR. Uram, nem lehet. Meg van tiltva, hogy valakinek mutassam.

GUTA. Ne ingerelj, látni akarom.

RIGÓ, KACZOR. Mi baj, mi baj?

CSÍSZÁR. De ha nem szabad.

GUTA. Már most csak azért is kell látnom. E pillanatban elkergetlek, ha ide nem adod.

CSÍSZÁR. Már megengedjen a tens úr, itt városban nem szokták elkergetni az embert. De ha elkerget is, én oda nem adom.

KACZOR. Hah, párttűző gazember! ide a levelet. (Elragadja.)

CSÍSZÁR (félre). Hála Istennek! csakhogy elvették. (Fenn.) Ez nem szép, nem úrhoz illő cselekedet. Most én régi szolgálatomból kimaradok, az urak csak egy hónapra vettek föl, aztán itt maradhatok a faképnél.

RIGÓ (Kaczorhoz). Te, ez aszonyírás!

KACZOR. Kétség kívül. Olyan tántorgók betűi, mint az ő hűségök.

GUTA. Vizéri Lajos úrnak. Ki az a Vizéri? (Csíszár vállat vonít.)

KACZOR. Ki írta a levelet? (Csíszár vállat vonít.)

RIGÓ. Kitől hozod a levelet? (Csíszár vállat vonít.)

GUTA. Szólj, ha jót akarsz, ne vonogasd vállaidat, mert úgy megrakom őket, hogy leroskadsz belé.

CSÍSZÁR. Én ha agyon ütnek sem szólok.

KACZOR (félre). Evvel a csökönyös lóval szőr mentében kell bánni. (Pénzt ad neki.) Tudod, Csíszár, mi nem kívánjuk károdát, el nem árulunk. Előttünk bizvást szólhatsz. Te bejáratos vagy Ligetiékhez?

CSÍSZÁR. Ott szolgáltam három esztendeig.

KACZOR. Ezt a levelet nem a kisasszony írta? Nos?

CSÍSZÁR (gyanúsán mosolyogva). Nem tudom.

GUTA (pénzt ad). Szólj igazat.

RIGÓ (pénzt ad). Semmit el ne titkolj.

CSÍSZÁR (köriilnéz). Ha meg nem hallanák. — Hát biz azt a kisasszony írta saját szépséges kezeivel.

KACZOR. S kinek?

CSÍSZÁR. Hiszen az rajta van.

GUTA. Igen; de ki az a Vizéri?

CSÍSZÁR (hamisan óvakozva). Az a — szeretője.

GUTA, RIGÓ, KACZOR. Hah!

CSÍSZÁR (félre). Már nyelik a legyet, pedig horgostúl.

KACZOR. Tehát szeretője van!

GUTA. De hogy is lehetne leány szerető nélkül?

RIGÓ. Kezünkben a bosszú eszköze; ebből oly ellen-játékot készíthetünk, hogy megemlegeti.

KACZOR (félre). A levelet okvetetlen meg kell tartanunk.

CSÍSZÁR. Már most kérem a tens urakat, adják ide a levelet; mert igen sietős.

GUTA. Abból semmi sincs. A levél nálunk marad.

CSÍSZÁR (ijedve). Hisz én akkor tönkre vagyok téve, megbukott, nyomorék ember vagyok. A tens urak nem tudják, hogy én attól a háztól egész jövőendő boldogságomat várom.

KACZOR. Ne szaporíts szót. A mit ott ígértek, mi is megadjuk. A levél itt marad, te pedig takarodj' Isten hírével dolgod után, s hallgass, mint a ponty, különben jaj életednek.

CSÍSZÁR. Igen, de —

GUTA, RIGÓ. Ki vele! ki vele!

CSÍSZÁR. Az Istenért! hát el ne áruljanak.

KACZOR. Szót se többet.

GUTA, RIGÓ (kitolják). Takarodj' és hallgass.

KACZOR. Most tehát lássuk ezen épületes oklevelet.

(Olvas.) «Édes Sándor!»

GUTA. A kezdet nem rossz.

RIGÓ. Igen bizodalmas. De csak halljuk tovább.

KACZOR (olvas). «Ha látnád, mily rettegéssel és piron-sággal írom e soraimat, bizonyosan szánnál, s más útát keresnél szabadításomra. Igen, Sándor, el vagyok tö-kélve, ha holnap reggel 6 óra előtt barátok piacznán léssz kocsiddal, s ha gyötrődésem addig meg nem be-tegít, elmegyek veled, hogy féltő unszolásaidnak en-gedjek, hajthatatlan bátyám vas igája alól —»

GUTA, RIGÓ. Ah, hát így vagyunk!

KACZOR. «Vas igája alól kimenekedjem. Isten látja, mily erős küzdésembe került ez áldozat: de bizom characteredben, hogy hibás lépésemmel, melyre magad kész-tél, visszaélni nem fogsz, s hogy nem csak foga-dásból, hanem igazán szeretője maradsz örökké hű

Vilmádnak.) U. i. «Hogy pirongásomat, mely a világnak elárulna, eltakarjam, sűrű piros fátyollal fogok megjeleníteni, s ne ítélj meg, ha szavamat nem hallod, míg túl nem leszünk minden veszedelmen. A jelszó: «ah és oh!»

Ez tehát az a ritka madár, melyért mi oly dühösen futostunk!

RIGÓ. Mi ugyan emberül megjártuk volna.

GUTA. Átkozott kakuk-házasság kerekedett volna belőle.

KACZOR. Mind e mellett is a leány büntetésre méltó, nem ugyan azért, hogy bennünket nem szeret, mert az szabadságában áll; hanem...

GUTA. Azért, mert mást szeret.

RIGÓ. Igen! ott van a bökkenő!

KACZOR. Különösebben pedig azért is büntetésre méltó, mert mind ezeket szelídebben is tudtukra adhatá.

GUTA. Igaz.

RIGÓ. Úgy van!

KACZOR. Azért is tehát halljátok tervemet. Az idő rövidsége nem engedvén, hogy a szerencse-dombra ki-menjünk, de azért is, mert az már ránk nézve inkább bal-, mint jó szerencse dombja, itt fogjuk dolgainkat röviden elintézni. S legelőször olvassátok a szerződést. (Általadja Gutának.)

GUTA. Oh barátom! itt nem igen sok olvasni való van.

KACZOR. Olvasd a mi van.

RIGÓ. Halljuk.

GUTA (olvas). «A három menyegző helyett, úgy híván magával a sors, egy fog tartatni, s a kinek a szerencse kedvezend —»

KACZOR. Elég, elég! ezt ki kell törölni.

GUTA. Igen, de akkor egy szó sem marad az egész szerződésből.

RIGÓ. Ki kell törölni, gyalázatunkra az meg nem maradhat ott.

GUTA (töröl). Itt van; nem tiszta papiros ugyan, de bizonyosan nem hazud. Olyan, mint a pénzváltónak megürült asztala, melyen a viláigazgató ércnek csak szennye maradt fenn.

KACZOR. Nem úgy, barátom! A kitörölt helyébe újat fogunk írni; vagy nem akartok-e a bántalmakért bosszút állani?

RIGÓ. Sőt igen!

GUTA. Azt akarunk, épen az kell nekünk.

KACZOR. Ha tehát bosszú kell, fogjunk arra is kezét, s emlékezetül maradjon fenn szerződéslevelünkben, hogy ily fiúkkal, mint mi, akármely gögös szép is torlatlan nem játszhatik.

GUTA. Félek, hogy majd ezt is ki kell törölnünk. Azonban ha kívánjátok.

RIGÓ. Igen! ha már eddig mentünk, jegyezd fel, hogy tervünk a választottnak kaczerkodása miatt dugába dől-vén, azon, több rendbeli ámitásáért illő bosszút állani magunkat kötelezzük.

GUTA. De hogy' intézzük el a dolgot?

KACZOR. Az már csaknem el van intézve. A kirendelt helyen kész kocsival meg fogunk annak idejében jelenni; mert az a Sándor úr, a kinek játékát minden esetre meg kell zavarnunk, levelet nem vevén, az egész dologról mit sem fog tudni, s úgy meg nem jelenthetik. Mi tehát ott leszünk, s egyikünk, ki arczát szorgalmatosan eltakarni fogja, az aszonykát zárt kocsiba veszi.

GUTA. Az én leszek.

RIGÓ. Kérem! te tüzes vagy, elárulod magad.

GUTA. Kövesd meg magadat. Ha én egyszer valamire ajánltam magamat, azt becsülettel el tudom végezni.

RIGÓ. Nem, én azt nem engedem.

KACZOR. Csillapodjatok. Ugy hiszem, a leányról mindnyájan lemondunk, s így igen mindegy, akármelyik ül hozzá a zárt kocsiba, csak tartsa meg, mint a levél is kívánja, a hallgatást; de ha ez nem tetszik, sorsozhatunk reá.

RIGÓ. Igen!

GUTA. Sorsozni fogunk.

KACZOR. A más kettő ugyanakkor egy más kocsi-
ra ül s mindnyájan a dombnak tartunk, hol legelőször ta-
lálkozánk. A többi önkényt következik. Ha szabadra
érünk, minden illendőséggel ki fogjuk fejteni fátyolá-
ból, szemére vetjük csinyeit; hozzá vetjük végre hamis
szánakozással, hogy kedves Sándorával most az egyszer
össze nem jöhetett, s hogy abból ezentúl is alig lehet
valami; mert, köztünk maradjon, bátyjának indulásunk-
kor Péter által egy levelet kell kezébe juttatnunk, mely
az egész szökési tervet felfödözze.

GUTA. Remekül, igen jól. Előre örvendek azon édes
keserű szavaknak, melyeket tőlem kell lenyelnie.

RIGÓ. Még egyet. Nem jobb volna-e, ha Péter ve-
zetné a leányt a zárt kocsi-
ba? Úgy kevesebbé fog ránk
ismerhetni.

KACZOR. Ez minden esetre elfogadható. Rajta bará-
tim! ha merényeink fonákul estek is ki, de legalább az
a vigasztalásunk lesz, hogy az utolsót mi nevetjük el. (El.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Ligeti háza).

Vilma egyedül ül s rajzolaton látszik dolgozni, később *Hangai*.

HANGAI. Az én szép húgom ilyen egyedül?

VILMA (felugrik). Ah! Hangai bácsi! nemde?

HANGAI. Sok szerencse,

Hogy még is végkép nem felejte el.

Igen! én vagyok, kit multkor itt hagyott.

VILMA. Ne szemrehányást, azt nem szeretem.

Oh lássa, én oly szeles lány vagyok;

Szeles, de semmi más és jó szívű.

És tudja, bácsi! maga tetszik nekem.

HANGAI. Oh! én hasonlót mondhatok magáról.

VILMA. Üres beszéd! S én azt nem is hiszem:

Mert mondva van csak, megmutatva nincs.

HANGAI. Egy bátyai csókkal megmutathatom.

VILMA. Szabad, ha kell; de az nem ér sokat,

És nincs is arra szükség: hagyjuk azt

Akkora majd, ha unalom kerülget.

Most hallja inkább, mért tetszik nekem.

HANGAI. Valóban, azt kívánnám érteni.

VILMA. No hallja hát! — de már nem is tudom,

Valóban elfeledtem.

HANGAI. Szép dolog!

Nem tudja, mért tetszem meg, és talán már

Csekélységem meg is szünt tetszeni?

Ej! ej! húgom, te álnokocska vagy,

VILMA. Az Istenért, ne értsen balra mindent,

Megmondom inkább, mért tetszik nekem:

Többek között azért is, mert okosb

A többi férfiaknál; gyűlöli
 A nőnemet, s ez már nagy ritkaság,
 S a ritkaságok kedvelője én
 Ezért becsúlni kénytelen vagyok.
 És higye meg, nem is nagyon sokat
 Érünk mi asszonyfélék. Lássá, engem
 Neveltek is, két híres bécsiné
 Kifáradt rajtam; jó bátyám naponként
 Oktat, pirongat, mint illik; magam,
 A mint csak asszonykéztől telhetik,
 Iparkodom kitépni a gyomot
 Természetemből, s mit nyerek? mi lett
 Belőlem ennyi fáradás után?
 Asszonyka szinte, mint a többiek;
 Mert asszonyok közt nem nagy a különbség:
 Egyik hiúbb a másiknál: hamis,
 Szeszélyes, csalfa és könnyelmű nép.
 Valóban én a nagy természetet
 Vádolni tudnám, s mérges-keserűn,
 Hogy minket ily gyarlónak alkotott.

HANGAI. De már ez több a soknál; Vilma húgom
 Oly tűzzel ostromolja szép nemét,
 S oly rábeszélő szépek ajkai,
 Hogy szinte hinnem kell, a mit beszélt.
 De még is egyben az én csinos hugom
 Különböző a többi asszonyoktól:
 Őszinte, nyílt beszédű, nyílt szívű,
 S ezért, bocsásson meg, ha vádait
 Legalább magáról el nem hihetem.

VILMA. Oh higye, kérem, higye kedvemért,
 S köztünk maradjon, én a férfiakról
 Sem tartok annyit, mint tán kellene.
 Már férfi s férfi közt ugyan
 Több a különbség, mint nő s nő között;
 Mert pályatérők sokkal tágasabb,
 S félistenekké válnak jobbjaik;
 De mennyi van mellettök közlegény!
 S mi gyengeség! még ők szeretnek is,

S bálványok asszony, gyáva, gyenge asszony!
 De hagyjuk ezt; én még szabad vagyok,
 És bácsi szinte asszonygyűlölő.
 Valóban, bácsikám, én oly sokat,
 Oly sok jelest hallottam már magáról,
 Hogy várva vártam, s úgy hiszem, mi ketten
 Sok szép napot fogunk majd tölteni,
 Sok édes órát.

HANGAI. Azt én is hiszem;
 Mert ily valólag édes társaságban,
 Hol a vidáman elmés Vilma szól,
 S szépsége rám sugárol, mint a nap,
 Nem is lehet más, mint hogy édesen
 Múlják az óra. S mégis, szép hugóm,
 Nem állhatom meg, hogy mely vádakát
 Rólam s a nőnem ellen felhozott,
 Megczáfolatlan hagyjam —

VILMA. Istenért!
 Csak azt ne most, ne semmi czáfolást.
 Az ellenmondást én nem tűrhetem,
 Bár mint afféle asszony, én magam
 Ellenmondásra mindig kész vagyok.
 És, bácsikám, ha kérnem még szabad,
 Ne is dicsérjen engem; lássa, az
 Oly unodalmas, oly mindennapi,
 Ha szép leánykát férfiak dicsérnek,
 Hogy szinte szédülök, ha rám jön a sor.
 S aztán beszélő sokkal jobb vagyok,
 Mint hallgatója más beszédinek.
 De bácsikám, mivel már itt vagyunk,
 S nincs semmi dolgunk, legyen oly szives,
 Üljön meg itt nekem; de csendesen!
 S nézzen felém, amúgy szerelmesen,

HANGAI (félre). Mi furcsa olvadék ez a leány
 Jóból s gonoszból? szól és szólni nem hagy,
 Parancsol és ő semmiben nem enged;
 Kényes, makacs, bár szíve jó lehet.
 Kár ennyi kellemért! (Leul.) Im itt ülök,

Te csintalan kis jószág; mert ezentúl
Már tézni foglak, mint rokonhoz illik.

VILMA (asztalhoz ül.) Oh kérem, hijon úgy, azt szeretem.

HANGAI. Nos? mit kívánsz hát? csendesen vagyok.

Rossz képemet tán csak le nem veszed?

VILMA. Sőt épen azt teszem; de bácsikám,

Szerelmesebben nézzen egy kicsint.

HANGAI. Bohó leány! hogy nézzen az szerelmesen,

Ki nem szerelmes?

VILMA. Nézzen hát szemembe.

HANGAI. Vagy úgy? valóban az nem tréfaság;

Már úgy szerelmesebben nézhetek.

Te dévaj csalfa lány! Nos jól lesz így?

(Közelebb vonul s Vilma szemébe néz.)

VILMA (rajzol). Felséges! oh igen jól, így, csak így!

Nem szánám megcsókolni bácsikát.

HANGAI. És én akár meg is csókoljalak.

VILMA. Oh kérem, csak maradjon ülve még.

HANGAI. De lásd, hisz egy csók nem mind a világ.

S ha már beszélünk csókról, adni is kell.

S aztán ha megcsókolnál szép hugom,

Mindjárt szerelmesb arcot is mutatnék.

VILMA. Ha azt bizonynyal tudnám! Annyi mint az!

De aztán veszteg üljön s vissza nem szabad

Csókolni, tudja?

HANGAI. Nem, nem, csak jere.

VILMA (hirtelen megcsókolja).

Nem! föl ne keljen; mert én elfutok.

HANGAI (fölkelve). De már hugocskám, ilyen csók után

Ülőhelyemben nem maradhatok.

Ez a te csókod olyan égető,

Hogy okvetetlen el kell oltanom. (Vilmát kerülgetve.)

Nem, nem, hugom, már itt nem engedek.

VILMA (távozva). Nem, bácsi, az nem illik férfihöz,

Ily szószegőnek lenni! üljön ott,

Vagy én az ajtón tüstént megszököm.

HANGAI. Gonosz, makacs leány! Ő csókolódik,

S csókolni nem hágy. — Jój, nem bántalak hát;

De azt igérd meg, hogy mit elmulaszték,
Azt másszor megnyerem.

VILMA. Ha szót fogad
S ha dolgainknak vége lesz.

HANGAI. Kezet rá!

VILMA. Itt a kezem. De üljön csendesen.

HANGAI (leül). Ha nem soká tart; mert már únni kezdem.

VILMA. Az volna még szép! Hát azt oly csekély
Dolognak tartja, hogy leányi kéz
Rajzolja képét? hallja, bácsikám,
Nem köz szerencse ám az férfinak.

HANGAI. Már az valóság, a szerencse nagy,
Elösmerem s ím csendesen vagyok.

VILMA. Nem sok hibázik, mindjárt oldva lesz,
És tudja bácsi, mit jelent ez a kép?
Vagy úgy! ne szóljon, elmondom magam.

(Szünet után.)

Napokban, a mint künn sétálni voltam,
Egy pár szerelmes szívre bukkanék,
Kis lomb alatt, egy kis halom körül,
Beszélgetének bizodalmasan.
Beszédök tárgya vonzó lehetett,
Mert észre sem vevének, annyira
El volt merülve mindenik.

HANGAI (magában). Mi ez?

Tán csak kileste titkos útamat? (Vilmához).
Nem gondolom, hogy ezt rajzolja most?

VILMA (folyvást rajzolatával foglalkozva).
Sőt épen ezt. Mi érdekes tekintet
Ifjút s leányt meglepni árny alatt,
Midőn szívöknek álmait regélik,
S csak ketten, kedvesen.

HANGAI (nyughatatlanul). S hogy' tartozom
Én e meséhez?

VILMA. Csendesen! minek
E lázadás? a párhoz férni kell,
S én bácsikámat rajzolám ide.

HANGAI. Mi joggal engem? Mért nem azt magát,
Kit a szerelmi csínyeken kapott?

VILMA. Nem láthatám jól, messze s árnyban állt.

HANGAI. Ah értem, értem! én tehát csak úgy
Pótlék gyanánt, csak szükségből vagyok
Szerelmes, és az is rajzolva csak!
Es erre kellett a szerelmes arcz?
No ez derék, már ez nagyon mulat.

VILMA. Oh engem is. Nevezzünk bácsikám!
De nézze immár, kész vagyok vele. (Átadja a képet.)
Hogy' tetszik a kép?

HANGAI (félre). Átkozott eset!
Hisz ez szakasztott én vagyok s velem
A fátyolos hölgy. Honnan tudja ezt?
De nem, talán még nem tud semmit is.

VILMA. Nos bácsikám? egészen elmerült.
Hogy' tetszik a kép?

HANGAI. Oh igen nagyon! (Félre.)
Meggfoghatatlan.

VILMA. Nemde jól talált kép?

HANGAI. Tökéletes. (Félre.) Nem szánnám összetépni.
Idő előtt feltárja titkomat.

VILMA. Ej, Hangai bácsi, hát nem is dicsér?

HANGAI. Hiszen dicsérem. (Magában.) Mennydörgő dolog!
(Vilmához.)

A kép igen jó.

VILMA. És a gondolat?

HANGAI. A gondolat? — mit szóljak? — gondolatnak
Nem volna rossz; de mért a fátyol itt,
Miért fődözve a tán kedves arcz?

VILMA. Kíváncsiság nem illik férfhoz.
És lássa bácsi, én úgy rajzolám,
A mint találtam.

HANGAI. Mit? vagy úgy! (Magában.) Világos,
Nyilván való, hogy engem láta meg. (Vilmához.)
Mégis, ki itt e fátyol-fedte hölgy?

VILMA. Arról feleljen a fátyol maga.

HANGAI. Igen! de ím a fátýol nem felel.

VILMA. Úgy én sem.

HANGAI. És ez, ez tán ismerősebb?

Ki ő?

VILMA. Ez ifju? Megmondjam ki ez?

HANGAI (félre). Már benn vagyok, már csak fejemre vall.

VILMA (folytatva). Ez, drága kedves bácsikám, maga,
S a fátýolos hölgy leghivebb barátném.

HANGAI (magában boszúsan).

Mondom, de mindent, mindent megtudott.

VILMA (feddőleg). Szép tettetés! a leghivebb barátné,
S egy nem szerelmes bátya múlatoznak,
Mig én busongva járom a mezőt.

HANGAI. És Vilma tréfál ily komoly dolognál?

VILMA. Nem tréfa hát? és bácsikám valóban
Szerelmes volna?

HANGAI. Oh igen! szerelmes,

A legvalódibb értelemben az!

De Vilma, kedves édes jó hugom,

Ó nemde a leglelkesebb teremtés,

S méltó, hogy férfi bálványozza őt?

VILMA. Mit hallok, mily példátlan árulás!

Mind ilyen hát az asszonygyűlölő?

(Neheztelést színelve.)

És bácsikám, ha majd megint egy új

Rokont talál, ily ifjút, szabadot,

Mint íme szegről végről jó magam,

Úgy tartom, illő lesz, kérdezze meg,

Nem hajlandó-e szívet váltani?

Hogy már ha végképen szeretni kell,

Ne menjünk messze, s hogy költőileg

Szólván, míg távol ábrándoz szemünk,

Vigyáztalan lábbal ne dűljük el

A tán előttünk nyílt virágokat.

HANGAI. Ah! Vilma olyan könnyelműn cseveg,

S nem tudja, hogy szavának töre van.

VILMA. Hogy? nem valók tán, a miket beszélek?

Nem vált-e volna csinos pár belőlünk?

Én már előre éltem a dicsőség
Azon hitében, hogy nekem jutand
A szép szerencse, megtéríteni
Egy asszonygyűlölőt — és bácsikám
Az egész játékot semmivé teszi.

HANGAI. Igen! de Vilma — átkozott zavar!

VILMA. Menjen! haragszom. Hát én nem vagyok
Elég takaros, hogy nő váljék belőlem?
Nézzen meg bizvást! hol talál magának
Épebb menyasszonyt, sőt tán szebbet is?

HANGAI. Nem, Vilma, már ezt nem hallgathatom.

Tudjon meg mindent: a szerelmet én
Nem ismerém, nem vágytam érzeni,
Míg e ledér, e csábító szemek
Meg nem nyitották elzárt lelkemet.
Igen, te dévaj, kedves, furcsa lány,
Te vagy, ki békerontó képedet
Legelső szótted álmaim közé.
De sziklamelltől irgalmat ki vár?
Mit várjak a szép Vilmától, kinek
Minden van adva, tán fölösleg is,
Csak, a mi fő, a szív kegyelme nincs.

VILMA. Szép dolgokat kell hallanom. S kitől

Vevé e hírt, ha kérdenem szabad?

HANGAI. A leghivebb barátné ajkáról.

VILMA (hirtelen). Az árulás volt.

HANGAI. Vilma!

VILMA. Árulás,

Mondom, de semmi, ő derék leány.

HANGAI. Ha engem megcsal, akkor ő is egy

A leghitetlenb asszonyok közül.

VILMA. Nem úgy! nem úgy! ez ismét túlcsapongás.

Hogy Hangait megcsalták, az való.

De annyit meg kell vallanom, hogy attól,

Ki engem választ, és bizik hideg

Nyugalmamat részvétre váltani,

Sokat kívánok, tudniillik azt,

Hogy más leányszív birtokát ne kérje,

Főkép pedig, hogy minden fátyolos
 Barátkozással felhagyjon. S azért is,
 Hogy frigyesek maradjunk, bácsikám,
 Kerülni kell a fátyolt, és jelül,
 Hogy még szabad, hogy semmi ösmeretség
 Nem tartja kötve, jőjön holnap el:
 Együtt töltendjük május reggelét.
 S aztán siessen, én korán kelek.

HANGAI (félre).

Ez kelle még csak! már most mit tegyek? (Vilmához.)
 Az nem lehet.

VILMA. Hogyan? Talán megint
 Egy új találkozás? Az nem szabad,
 Vagy a szövetség köztünk bontva van.

HANGAI. Oh Vilma! s ő is megcsalt volna engem?
 Ő csalfa volna? és az orkigyó,
 Rágalmazás, lakná-e kebelét?

VILMA. Ne, szót se róla többé; én vagy ő!
 Ámbár barátném, nem kimélhetem;
 Szerelmi ügyben nincs barátra gond.

HANGAI. Csak holnapot, csak azt engedje el.

VILMA. Pillantatot sem; én határozott
 Választ kívánok; vagy jön, vagy mi többé
 Nem látjuk egymást; érti? nem soha!
 Tán kétli ezt? im én hát esküszöm.

HANGAI. De, Vilma, mit beszél, az Istenért?

VILMA. Nos jó, vagy nem jó? (Szívesen). Jőjön Hangai,
 De jőjön el bizonynyal. És ha nem jó,
 Ha nem jöhetne, kérem, hagyjon el
 Véggépen s többé meg ne látogasson:
 Látása engem csak busítana.

De bácsi eljön, és én víg leszek.

Viszonzlátásra! jókor jőjön el. (Elsiet.)

HANGAI (utána). Csak egy szót Vilma, Vilma — Elsuhant.

Ledér, hamis, de kedves egy leány,
 S ah szép! minőt még nem látott szemem,
 És még is holnap el nem jöhetek:
 Föl kell derítnem a fátyol homályát,

Szemébe néztem a vonzó titoknak.
 S ha ő is, a kinek szívében én
 Oly szép erények országát találtam,
 S kinek nemes, szelíd, dús szelleme
 Megnyílt előttem mint egy túlvilág
 Az üdvözülők boldogságival;
 Ha az oly dicsőnek látszó némben is
 Csak látszanék úgy, és nem volna az,
 Mit érhet akkor Vilma is nekem?
 Mit a világnak minden asszonya?
 Játékra méltók, tiszteletre nem. (El.)

(Ligeti háza).

KATICZA (csendesesen kémlelődve jő).

Bucsúzni jöttem; búcsuzatlanul
 El nem mehetnék. S mégis is menni kell,
 Mert ah! alusznak, a kik oly szelíden
 Fogadtak el hű szomszédnéjokat.
 Alusznak? ah ébren csak az lehet,
 Kit messze út vár, mint most engemet.

(Egyik oldalajtó felé fordúlva.)

Jó Vilma, éljen boldogú!, barátném,
 Ki mindig oly békével hallgatott!
 Kinél a várás minden titkait
 És minden hírt oly biztosan leraktam.
 S hamis komorna, a ki annyiszor
 Tréfáival megcsalt, s te kis madár,
 Te kis boszontó, a ki énekeddel
 Beszédimet gyakorta megszegéd;

(A második oldalajtóhoz fordulva.)

És nyájas szomszéd, a ki érdekes
 Közléseimnél oly jól szundikált,
 Mindnyájan, ah mindnyájan éljenek
 S megemlegessék a hű Katiczát!
 De ah mi vég vár engem? mely világ
 Részébe hí el sorsa kedvesemnek?
 S ki ő, kit én, bár tudtomon kívül,

Oly lázadásig hő érzésre bírtam?
Ifjú-e? szép-e? jó-e? s oly-e, hogy
Ártatlanságom benne bízhatik?

(Óraütés hallik, melyre megrezzen.)

Az óra üt, hah! menni kell. (Elsiet.)

VILMA (kijő). Szegény Katicza! mely örömmel rohan a legszomorúbb csalódás elébe; de tán tanulni fog belőle, noha éveiben már a tanulás is keserű gyümölcsöket terem. De nem játszom-e én is veszedelmes játékot? Szerencse, hogy a fonal vége a kezemben, s nem máséban van. — S vajon eljön-e ő? de nem okoskodom; jót rosszat csak idő hozhat, s elhozza azt, ha nem sűrgetjük is. (Beszól.) Lidi, jőj, ha készen vagy. (El.)

LIDI (belül). Tüstént megyek. (Kijő.) Akármilyen legyek, ha kisasszonyom jóban töri fejét. Az a bizonyos Hangai nagyon sok bajt okoz neki. De ha ő, mitől Isten soha meg ne mentse, férjhez talál menni, én egy pillanatig sem maradok hajadon. Péter szép legény, vagy ha szép nem is, derék; és ha nem fölötte derék is, de jó; ha pedig nem mód nélkül jó is, legalább férfi, s én hamis leányból még hamisabb asszony leszek s meggyöttröm azt a Pétert, de úgy, hogy ha én talállok előbb meghalni, soha életében több feleséget nem vesz. Meg kell gyötrenem, miért csábított el; de értődik, hogy azt csupa szerelemből teszem.

CSÍSZÁR (jő szaporán). Lidi lelkem, itt vagyok. A leveleket átadtam, az úrfiakat megcsaltam, a kocsik elindultak, Katicza úton van, s ha mind ezért uraim megdöngögetnek, legelőbb is a te nyakadat tekerem ki, most pedig megcsókollak. (Hirtelen megcsókolja, Lidi perelni akar, Péter befogja száját, s kifelé tolja.) Siess, te lúd, te kácsa, Vilma kisasszony várakozik reád. (Elszalad.)

LIDI. Nézze el az ember! ha most rá érnék, szívemből boszankodhatnám. — No hiszen várj! (El.)

LIGETI (jő). Szép májusi reggel! ritkaság a mostani években, holott sem hideg, sem meleg nem tartja meg sorát, mintha még az idő is kifordult volna sarkaiból. (Körülhallgatódzik.) Cselédeim még alusznak; fel kell őket za-

varnom. Szokás tartja az első május reggelét megünne-
pelni, s ebből nem szabad kimaradniok. (Szolga levelet hoz
s távozik.) Levél, ilyen korán! Annyira kitanultam a babo-
nákból s minden jósolásból, hogy azt sem tudom, mit
jelent, ha az ember korán reggel levelet kap. De lás-
suk a levelet, az legbizonyosabban kimondja, a mit
jelenteni akar. (Olvas.) «Uram! nem érdemli ugyan tő-
lünk, hogy kinémetlen bánásmódja általunk jótéttel vi-
szonoztassék; de megteszszük azt magunkért inkább
és a becsületért, melynek hívei vagyunk.» — Mi lesz
ebből? — Jelentjük tehát, hogy az oly makacsnak s
ártatlannak vélt Vilma kisasszony ma reggel hat órakor
szeretőjével a város ligete felé megszőkött.» — Meg-
szőkött? Hol az a rágalmazó, ki ezt meri mondani?
(Olvas.) «Jóakarói Kaczor, Guta, Rigó.» Ah! Vilma sze-
rencsétlen kérői boszút akarnak állani egy megbántó
levéllel. De semmi! ez ügyetlen és alacson boszú; az
ilyen fegyverek nem bántanak. Vilma hihetőleg még jó
ízűn szendereg, s tán épen idomtalan kérőit neveti ál-
mában. Lássuk, mi a vége. (Olvas.) «Mi most egyszer
megmentjük hugát a bal lépéstől» — köszönöm szé-
pen! — «annak akarásától csak a jobb nevelés ment-
hette volna meg, melyet neki uraságod, úgy látszik,
adni elmulasztott.» Ez engem illet. Semmi! róka gaz-
dának is éretlen volt a szőlő, mert nem érte el. Hejh
Vilma, Lidi, keljetek fel! De itt utóirat is van. (Olvas.)
«Hogy szegény Vilma kisasszony ne legyen kénytelen
reggeli kalandjából gyalog és egyedül haza sétálni, jó
lesz, ha uraságod őt a városligeti tó körül fölkeresi.»
(Összehajítja a levelet.) Ej! ez már még is lator dolog volna.
Vilma, Lidi, jertek csak elő! (Benyit az egyik oldalszobába.)
Mi ez? a szoba üres. Hova mehettek egyedül s ily
korán? Ha azoknak a ficzkóknak még is igazok volna?
(Csenget.) Atkozott gondolat! de lassan, a cselédnek ilyes-
mit nem szabad gyanítani. (Inas jő.) Hol a kisasszony?

INAS. Sétálni van Lidivel.

LIGETI. Melyik kocsis vitte?

INAS. Gyalog mentek.

LIGETI. Gyalog? kocsisom tüstént fogjon. (Inas el.) Ha még is igazok volna! Nem bántam-e én atyailag vele? tiltottam-e a társalkodást, hogy azt tikokban legyen kénytelen keresni? De az lehetetlen! Oly okos, oly szelíd leány, mint Vilma s elszökni, az nem lehet, az gúny volna ész, erény s természet ellen.

INAS (jő). A kocsis előjárt. (El.)

LIGETI. Megyek. — Utána kell mennem; mert akármí, de van a dologban. Átkozott ficzkók, hogy ezek miatt nekem nyugtom nem lehet. (El.)

(Városligeti tér.)

Kaczor, Guta, Rigó és Katicza (fátyolosan).

KACZOR. Szépséges kisasszony!

GUTA. Drágalátos gyöngy!

RIGÓ. Imádandó hölgy! (Katicza minden megszólításra mélyen meghajtja magát.)

KACZOR. Minthogy magát irántunk oly rendkívül keményszívűnek mutatta —

GUTA. Sőt bennünket a legkimagyarázhatlanabb kegyetlenséggel üldözött

RIGÓ. Holott mások iránt annál szelídebb s illendőségen túl is engedékeny volt — (Katicza mozdulataival folyvást bámulásának jeleit adja.)

KACZOR. S minthogy minden tettetés csak bizonyos határig mehet —

GUTA. S az aranyborjú istensége végre kétségbe hozatik —

RIGÓ. S az imádott drága bálványnak cserép lábai összetöretnek —

KATICZA (magában). Isten áldja meg jó kedvöket! mily szépen tréfálnak a lelkeim!

KACZOR. Azért is mindenek előtt veszem magamnak a szabadságot, hogy ezen megátalkodott szépségnek szemébe tekintsek. (A gyengén vonakodó Katiczának fátyola alá te-

kint.) Irgalom! mit láttam. No, mi ismét megjártuk. Legjobb lesz szép csendesen elillanni. (Elvonul.)

GUTA (közelítve). Engedelemmel, irígy fátyol, ezen ritkaságot nekem is meg kell pillantanom. (A fátyol alá pillant s félre fordúl.) Oh Ábrahám! hisz ez a te Sárád! (Rigóhoz.) Rigó barátom, tied legyen a dicsőség, hogy ezen ritka érzéketlenségű kellemeket a világnak megmutasd. (Félre.) Én pedig iszonyodom s futok! (El. Rigó Katicza felé közelít, s az felveti fátyolát.)

KATICZA. Itt vagyok lelkeim.

RIGÓ (visszajed). Huh! mi rengeteg óság! Uram ne hagyj. (El.)

KATICZA. De hát hova futnak, hova rohannak? Maradjanak! Hah! én meg vagyok csalva, elárulva, megcsúfolva! Segítség! tolvaj, rabló, gyilkos, tűz van! Segítség! Ah én elájulok. (Ájuldoz.) De nem! most nem ájulok el! utánok megyek s kiásom hitetlen szemeiket. Hah! hogy az egész férfinemnek csak egy szeme volna, hogy azt egyszerre elolthatnám, mint a mécset, hogy soha többé az asszonyok éveit szemmel ne láthatnák, hogy vakon lennének szeretni kénytelenek, vakon, vakon, vakon! Nem! el nem ájulok, most nem! Segítség! meg kell fogni, fogd meg! tolvaj! rabló! gyilkos! tűz van! Segítség! (A kiáltásra nép jó ásóval, kapával.)

EGY A NÉP KÖZÜL. Mi baj néném asszony? Hol a gyilkos?

KATICZA. Még néném asszony! oda vagyok! De jól van fiaim, én anyátok akarok lenni. Engem megcsaltak, megloptak, kiraboltak minden földi boldogságomból. Jöjjetek utánam, fogjátok meg, vagdaljátok össze! Ah szívem! — utánam fiaim! (El a néppel.)

(Városligeti halom.)

HANGAI (egyedül). Háromszor a szép Vilma ajtajához
Hódolni vittek pártos lábaim,
Háromszor visszarántott szellemem,
Melyet lekötve ismeretlen arcz,

S a rejteményes fátyol titka tart.
 Most itt vagyok szerelmet vallani,
 De úgy, hogy visszavonjam azt, mihelyt
 Viszonti vallást ad a felfedett szép;
 Szívét, szerelmét esdeklem ki tőle,
 Hogy visszavessem azt oly pénz gyanánt,
 Melynek hamis pengésű érczeit
 Világcsalásra álkéz verte volt.
 Nem mondhatom, mint fáj megtennem ezt,
 És még is kell! csak így tanulhatom ki
 Minden redőit tündér szellemének,
 Mely kétes fényben áll elmém előtt.
 Mért kelle Vilmát meggyaláznia,
 Mért bélyegezni szívtelen negéddel
 S rút megvetéssel a világ iránt,
 Holott Vilmában érző szív dobog.
 De ím közelget.

- VILMA (félre). Itt van s jó korán.
 Alig tudom, mit kelljen érzenem:
 A fátyolatlan Vilma e ragadmányt
 A fátyolosnak megbocsássa-e?
 Aggódni kezdek vég játékomon;
 De végzenem kell, mert már kezdve van.
- HANGAI. Ismét fedezve arcza, mint szive,
 Melyet csalódva már ismerni véltem;
 Azon leszek most, hogy belé tekintsek.
- VILMA (Hangaihoz).
 Kivánta ön, hogy még egyszer beszéljünk.
 Eljöttem és ohajtom érteni,
 Mi az, minek meghallására engem
 Méltónak ítelt?
- HANGAI (félre). Mily szerény beszéd!
 De hajh! alatta ármány rejtezik. (Vilmához.)
 Hálám, kissaszony, e kegyelmeért,
 Mely rám talán már vesztegetve is van.
 S még is mielőtt kimondanám a szót,
 Mely mind a kettőnk sorsát illeti,
 Engedje kérdenem: miért van az,

Hogy fátyol örzi tőlem arczait,
 S jogával élni tiltja kellemét?
 Mit véthetett a szánandó világ,
 Hogy csillagát e szem megvonja tőle?
 Vagy én vagyok csak a kizárt? nekem
 Mért kell titokként fedve látnom önt?

VILMA. Ezen hizelgve ostromló szavakra
 Hallgatnom illenék; de ön nekem
 Oly sok figyelmet áldozott, hogy érte
 Őszinteséggel tartozom. Rövid
 Történetem nem víg természetű,
 Azért temetni inkább mint ragyogni
 Hozom ki azt most néma rejtekéből,
 Hol eddig halva volt. — Gyermekek valék,
 Alig tizennégy évü még, s egy ifjú
 Közelge hozzám, s mondá, hogy szemem
 Hatalma őt eloldhatatlanúl
 Lekötte hozzám. Tetszett a beszéd:
 Mert új s legelső volt, s a megdicsért
 Szemek jutalmul arczán vesztenek.
 Sokszor valánk együtt, s ő halni készült,
 Ha megvetem, s nem mondanék igent.
 Mint hagyhatám őt halni? szánakoztam,
 S kimondva lőn a forrón kért igen.
 E vallomásra ő magánkívül, s én
 Örülve őt ily boldoggá tehetni,
 Egy szép napot töltöttünk, egy napot csak,
 Mert más nap úgy találta szeretőm,
 Hogy szép szemeimnek lelkem nem felel meg.
 És hogy — de mit beszéljem? elhagyott.

HANGAI (tűzzel). Az hűtelenség! az rút árulás volt.

VILMA. Akkor legelsőbb a dicsért szemek

Örömsugárból könnypatakra válva,
 Megöntözék az elhalt arczokat.

HANGAI (félre). Ez még is több, mint tettetés; akármí

Egyéb, de tettetés ez nem lehet,

S úgy tetszik, mintha sírna is. De hisz

Az asszony sírni és nevetni ért.

Nem, nem hiszek még; hátha csak regélt?

VILMA. Ép ifjuságom ezt a terhes álmod

Eloszlatá és én kigyógyulék;

De felfogadtam megbántott szemeimre,

Hogy jobbomat csak olyan férfi bírja,

Ki fátyolomnak esküszik hitet,

S a fátyol addig bontatlan marad,

Míg a hiteskü végig mondván nincs.

HANGAI (félre). Hogyan jutok ki most e tömkelegből?

Hitet fogadjak, míg nem látom őt?

Oh, ez ravaszság, itt vigyázni kell. (Vilmához.)

S hogy volna az, ha én megváltanám

Eskümmel e letiltott bájakat,

Ha a világnak ismét visszaadnék

Egy pár mosolygó ajkat és szemet?

Jutalmam nem leend-e megvetés?

VILMA. Én önt becsülöm és —

HANGAI. Oh, mondja ki,

Oh mondja, hogy szeret.

VILMA. Ne kényszerítsen:

Az érező szív hallgat —

HANGAI. És szeret. (Magában.)

Ő hallgat és szeret! De nem, nem indulok

Szavakra, mellyek már megcsaltanak.

Avagy csak egyszer említé-e Vilmát?

Czélhoz jutottnak véli már magát,

S a hű barátné elfeledve van.

De jól van, én megesküszöm neki,

Megesküszöm, s majd megkísértem őt.

VILMA (félre). Soká tünődik; mit jelenthet ez?

HANGAI (letérdepel). Itt lábaidnál, bájos ismeretlen,

Hűséget és szerelmet esküszöm,

Szerelmet még nem látott bájaidnak,

Erényeidnek hűséget, magadnak

Ez összeségért állandó hitet,

Hitet, szerelmet, hűséget, minőt

Még férfitől nem váltott nő soha.

A szívnek édes földi kéjire,
S a lélek halhatatlan életére,
Az üdvre esküszöm, hogy esküvésem (Fölkeltében.)
Csak tréfa volt!

VILMA (azalatt fátyolát félre veti).

Csak tréfa volt?

HANGAI. Hah, Vilma! — oh én balgatag teremtmény!

(Vilmához hidegen.)

S szép Vilma játszik ilyen ügyesen?
Jó, szép, igen szép, rendkívül jeles! (Vilmától elvonúlva.)
Oh szégyen! oh én képtelen vakandok.

LIGETI (jő és megáll). Mit kell találnom! ő és Hangai
Egy meghasonlott párként állanak,
Ez itt, az ott! s hogy' jönnek ők ide?

VILMA (magában). Mi ez? magamra hágy, és olyan arczezal,
Mint a ki visszatérni nem kíván.
A férfigögöt bántám meg! szivemre
Gyújtám a házat, melyben ünnepet várt,
S most azt könnyemmel olthatom csak el.
Tapasztalás, de ritka drága gyöngy,
A szenvedésnek kinszülötte vagy.
De úgy is a szív szenvedésre van.

HANGAI. Hogy azt a hangot, mely őrszó gyanánt
Fülembre rezgett, meg nem ismerém!
Hogy bábja lettem kémjátékinak!
Oh szégyen!
Eltávozom, hol asszony nem terem!
El még ma, most! — De mért ez a sietség?
Hozzá megyek, s enyelgve mondom el,
Hogy minden, a mi történt, tréfa volt,
Még egyszer azt mondom, hogy tréfa volt.
Úgy van, csupán és pusztá tréfa volt. (Közelít.)
De Vilma sír? — Oh Vilma, mért e könny,
E fájdalom harmatja szép szemében?

VILMA (feleszmélve). Én sírtam volna? s jött szemembe könny?
Haszontalan víz! Hallja Hangai,
Úgy tetszik, a sors zsarnokos szeszélye
Nem akarja, hogy mi egymásé legyünk.

HANGAI. Valóban a sors úgy látszott akarni ;
De a barátság még is szent marad.

LIGETI. Megfoghatatlan! Mit mesélnek ők
Egymásnak? Ez bohó dolog lehet.

VILMA. Remélhetem hát annál biztosabban,
Hogy megteendi vég kérelmemet.
A mit beszéltem én történetimből,
Minthogy valóság —

HANGAI. Mit kell hallanom!

VILMA. Fő része az, s azért is kérem önt,
Igérje, hogy felőle hallgatand ;
S mind a felől, mit tán idő előtt
Vigyáztalan valék kimondani,
Felejtse el. Felejtсен engem is,
S ne lássuk egymást többé.

HANGAI (meglepetve). Oh igen!

A mint kívánja ön. — De még sem, az,
Az nem lehet! hogy hallgató leszek,
Igérem és megtartom. A mi illeti
Az elfelejtést, abból semmi sem lesz.
Mert bárha szívünk nem találkozott is
Az érzemények legbelsőbb körén,
Azért haragnak köztünk nincs helye.
Hát nem vagyunk-e mink rokon s barát?

(Nevekedő tüsszel.)

Oh a rokonság szent köté! ; atyáink
A hír szerint, két testvérlányfiak
Együtt vezettek népet a törökre,
Az ősz Hunyadnak fényes harczain.

LIGETI (magában). Hisz az való: de már régecske volt.

HANGAI. Családaink azóta, mint patak,
Mely egy magas kútfőből származott,
Elágazának idegen messzeségre,
De a rokonság még is fenn maradt.
Igen! mi most is vérrokon vagyunk,
És a barátság illetetlen áll.
S én mint rokon legitt lecsókolom
E kis könyűt, mely vétkemért fakadt,

S mint hű barát e jobbot felfogom,
S baráti csókjaimmal illetem;

(Vilma kezét folyvást tüzesen csókolja.)

De csak baráti tiszta csókjaimmal,
S úgy összecsókolom, hogy végre asszonyától
Hozzám szegődik és enyém marad. —
Oh Vilma, Vilma! én boldog vagyok;
Mert legnagyobb üdv tégedet szeretni.

VILMA (tartózkodva). S ha esküvése mégis tréfa volt?

HANGAI. Igen! csak tréfa volt; mert én csupán

A fátyolatlan Vilmát szeretem,
Téged, te kedves, tündér, csalfa lány,
S nem adlak a királyok székiért,
Nem mindenért a végtelen világon.

S hogy ez való, e csókkal esküszöm,

VILMA. S e csókkal én viszontag esküszöm,

Hogy a mit tettem, szív sugalma volt.

(Egymást hosszasan ölelik, az alatt Kaczor, Guta, Rigó fellépnek s bámúlva elállanak.)

LIGETI. Ez már eléggé értelmes beszéd.

De várjatok, mert még itt vége nincs:

Adózni fogtok bujkálástokért.

KACZOR (társaihoz). Barátim, mi eleget láttunk.

(Kaczor, Guta, Rigó távozni akarnak, az alatt Katicza jó a néppel, mely Gyilkos! zsvány! (kiáltások közt a dombnak rohan; de a jelenlevők-től visszajed. — Hangai és Vilma fölrettenve távoznak egymástól.)

KATICZA. Fogjátok meg! kötözzétek meg!

(Vilmát s Hangait meglátva, egy közel álló pór karjába rogy.)

Ah, oda vagyok!

PÓR. Nagyságos asszonyom! hiszen elesik.

LIGETI (elölép). Katicza kisasszony! mi lelte, az Isten-ért szóljon.

VILMA (félre). Ah Istenem! mint bánom tettemet.

S hogy én tevém, még meg nem vallhatom.

LIGETI. Vezessétek a kisasszonyt kocsimhoz, jó emberek, itt áll az árnyékban. (Katicza elvezettetik.) Hanem, Vilma hugom asszony, nekünk komoly beszédünk lesz egymással. És Hangai öcsém, nekem öreg jó bátyád azt

írta, hogy az asszonyokat nem szívelheted, s örökké könyvek olvasásában buvárkodol.

HANGAI. Ezentúl Vilma szemei lesznek a könyv, melyből boldogságomat fogom kiolvasni.

VILMA (Ligeti kezét megcsókolva). Édes bácsi, nem haragszik reám, ha megjobbítom magamat?

LIGETI. Eredj, hamis vagy.

VILMA. De ha minden léptemről legutolsó mozdulatomig számot tudok adni?

LIGETI. Oh azt el is várom.

VILMA. Számot adok még gondolatimról is. Én a világon senki ellen sem vétettem, mint ezen urak ellen, kiknek titkos szerződésöket kihallgatám; s az indíta fel, hogy velök vakmerő játékomat üzzem.

KACZOR. Kedves kisasszony, ha titkos szerződésünket hallotta, az magában oly gonosz árulást foglal a nőnem ellen, hogy mi minden viszontagságainkat feledve, boldognak tartandjuk magunkat, ha azon megnyugtatóssal távozhatunk, hogy a kisasszony nekünk megbocsátott.

GUTA. Örökké jó emlékezettel leszünk ezen kegyelemért.

RIGÓ. S a mennyire gyöngye erőnkűl telik, megjobbítjuk magunkat.

LIGETI. Uraim, gyanítani kezdem, hogy eddig találkozásink nem a magok rendén történtek, azért is meghívom uraságtokat házamhoz, hogy azon törvényszéknek bírái legyenek, melyet ezen két bűnös felett tartani akarok. — Elfogadják baráti jobbomat?

KACZOR, GUTA, RIGÓ. Ezer örömmel.

HANGAI. És az enyémet? ismeretlenét ugyan, de a ki törekedni fog, hogy barátságokat s bocsánatokat megérdemelje.

KACZOR. Barátságunkat igen örömet, de bocsánatunkat nem ígérhetjük; mert oly kincset ragadott el tőlünk, mely pótolhatatlan. Azonban engesztelődésünk jeléül íme semmivé teszszük azon sorsintéző írományt, mely annyi bajt s fárasztó csalódást okozott.

(Széttépi a szerződést, azalatt a kárpit legördül.)

ÁRPÁD ÉBREDÉSE

Előjáték a pesti magyar színház megnyitásának ünnepére

1837

SZEMÉLYEK.

<i>Árpád.</i>	
<i>Sírszellem.</i>	
<i>Irigység,</i>	}
<i>Részvégtlenség,</i>	
<i>Megvetés,</i>	
<i>Gúny,</i>	
<i>Rágalom,</i>	
<i>Csáb,</i>	
<i>Kajánság,</i>	
<i>Ébhalál,</i>	
<i>Költő.</i>	
<i>Szinésznő.</i>	
<i>Ápa.</i>	
<i>Fiú.</i>	
<i>Napszámos.</i>	
<i>Öreg.</i>	
<i>Első</i>	}
<i>Második</i>	
<i>Egy ifjú.</i>	

rémalakok.

hölgy.

Több ifjak, hölgyek, s mindenféle nép.
A játék helye Budapest.

(Budapest legszebb része a Dunaparton.)

Sirszellem jó, s a mint a téren végig megy, körülette mindenütt sirhalmok emelkednek s többek közt egy nagy, félig omladozott hadi sír, mely a Sirszellem háromszori jeladására megnyilván, Árpádot tünteti elő.

ÁRPÁD (lassan fölemelkedve).

Ki kelt föl engem? gyász fiú, ki vagy te,
Kinek felfordított szövétnekén
Elhunyt világnak hamva szendereg?

SIRSZELLEM. Ős bajnok! én a Sirszellem vagyok.

ÁRPÁD. Rád ismerek! kemény csatáimon
Százszorta látám halvány arczodat;
Kerestelek vérengző karjaimmal,
S te nem jövél; az agg kor napjain
Lepél meg ágyamon; de légy köszöntve!
Kezed szelíden nyúgott e szemem,
S nagyok, dicsőök voltak álmaim.
Szólj, mit kívánsz?

SIRSZELLEM. Hazádba hoztalak,
Hogy népedet lásd ezred év után.

ÁRPÁD. Mit szólasz? ezred év után!

SIRSZELLEM. Igen, vezér;

Már annyi éve, hogy szemed lehunyt.

ÁRPÁD. Egy ezred év, mint pillanat repült el!
De honn vagyok hát s nemzetem között;
S te, a ki kérlelhetlen vagy, kinek
Adózik minden a mi létre jött,
Szólj, mint lehet, hogy hozzám engedékeny,
Még egyszer látnom hagytad e hazát?

SIRSZELLEM. Te a csatákon villámkard valál:

Sok ezernyi lelket küldél birtokomba.

ÁRPÁD. Ezt nem tagadják ellenségeim.

SIRSZELLEM. **S** én háladattal tartozám ezért,
 Mit úgy reméltem legjobban leróni,
 Ha hosszadalmas, síri éj után
 Néped körébe hozlak, ébredőt.

ÁRPÁD. És melly időt mérsz, hogy mulassak itt?
 Mert nem szeretnék művet kezdeni,
 Mit abba kéne hagynom félszegül:
 Éltemben én országot alkoték.

SIRSZELLEM. Mulass, míg lelked itt gyönyört talál;
 De ha visszavágyol hamvad sátorába,
 Szólíts nevemről, és én eljövök.

(Távoztával a sírok egymás után súlyedeznek.)

ÁRPÁD. Sirszellem! áldalak jószágodért.

(Kijő a sírból, mely lesúlyed.)

Oh nemzet! oh hon! ismét látlak-e?
 A századoknak hosszú éjjelén,
 Mely fogva tartá alvó lelkemet,
 Csak rólad és nevedről álmodám. —
 Temetve voltunk a föld egy szögébe,
 Töméntelen nép, egymásnak teher,
 S im elszakadt a jobb rész és dicsőn
 Végig csatázva terhes útjait,
 Hont szerze, melynek hódító nevére
 Elsápadott a megrettent világ. —
 Oh élsz-e még hazám és nemzetem.
 Dicső-e még, mint hajdan volt, neved?
 És tetteidnek híre hangzik-e,
 A merre nap van és ember lakik?
 Üdvözlek oh hon! népem, üdvözöllek.
 De mely komor csend vészen itt körül?
 Mindenfelé a roppant kőhalom,
 Felhőbe nyúló házak, szálásabbak,
 Mint nagy Magyarvár fényes tornyai.
 Csak embert nem talállok! senki nem jó,
 Csak egy magyar sem, a ki elfogadjon!
 Vagy tán csalódom? nem vagyok hazámban?
 Nem a Dunának árja harsog itt?
 S az nem Kelemföld, és az ős Buda?

Vagy oh! — Hadúr ne adja érnem azt!
 Balvégzet fordult ellened, hazám,
 S te nem vagy többé magyarok hazája?
 Minek születtem akkor én s miért
 Lettem jelessé nemzetem között?
 Mért életemnek minden napjai,
 E hő kebelnek minden dobbanása,
 Eremnek vére végső csepjeig,
 Mért áldozának érted, oh hazám,
 Ha elmulál és eltöröltetél!
 Oh sír fogadj el s többé meg ne nyílj.

(A sír felé megy: a költő jön, elragadtatással rohan feléje és leborúl.)

KÖLTŐ. Felséges Árpád, oh dicső vezér!

ÁRPÁD. Mi szózat ez, mely engem visszatart?

KÖLTŐ. Oh hős apánk, országunk alkotója,
 Engedd, hogy lábaidnál leborulva
 Hódoljon e szív, melly ohajtva várt.

ÁRPÁD. Nem visszatetszők e szavak nekem,
 Mert hű kebelből buzgón hangzanak.
 De szólj, mióta bókol így, mióta
 Lett csúszó-mászó állat a magyar?
 Időmben állva s szemtől szembe szólt.

KÖLTŐ (fölkel). Te félre ismeresz engem, oh dicső;
 Nem embereknek hajlik térdem itt.
 Előtted oh hon s nemzet ős vezére,
 Lelkem hajolt meg s szívem üdvözölt.
 Oh mely sok gyászév óta vártalak!
 Gúny, megvetés és fagyhaló hidegség
 Voltak jutalmam; inség és keserv
 Vártak reám, s én kértem éltetemet,
 Oly kínosat bár s oly örömtelent,
 Hosszúra nyúlni, csak hogy lássalak.
 Most látlak im, és annyi sérv után
 Örömkönyűvel ázik el szemem.

ÁRPÁD. A halhatatlan istenekre mondom,
 Ez a fiú nem hívság gyermeke.

KÖLTŐ. Oh drága ős, mióta elhagyál,
 Mi végzetetlen, a mit szenvedénk!

Nem szólok ellenségről; mert mi nemzet
 Kerülte még el ellenség vasát,
 És lett dicsővé ellenségtelen?
 Nem mondom a belvillongás dühét,
 A meghasonlás ádáz szörnyeit:
 Vér foly, mióta földön ember él,
 S a népek átka: drága honfivér
 Fürdője által ifjodhatni meg.
 Mi elpazarlók vérünk biborát,
 Szivünkbe vertünk öngyilkos vasat,
 Hallatlanúl — ön ellenségeinkért!
 S a véren árult ifjodás helyett
 Lassú halálnak mérge szállt reánk!

ÁRPÁD. A legszörnyebbet várom hallani:
 Te nemzetemből írmagúl maradtál.

KÖLTŐ. Több, mint gyanítod: mink elaljasodtunk.

ÁRPÁD. Oh végtelenség, mért nem rejtesz el!

Igen fiú! te eltaláltad a szót:

Elaljasodni több, mint a halál.

S ha volna szó, mely szellemet megöl,

Ez gyilkosabban, mint az ég haragja,

Megsemmisítné létem elmeit.

De szólj, nyugodtan végig hallgatom

A gyászregét, hogy tudjam, szánnom-e,

Vagy megtagadni kelljen véretem.

KÖLTŐ. Elaljasodtunk test s lélek szerint.

Mi, nem hasonlók harczos őseinkhez,

Kik durva észszel bár, a kor nyomától

El nem maradtak: mink levetkezénk

A harcz fiát s fegyvertelen kezünk

Nem nyúla műhöz, könyvhöz; zsibbadott

Munkátlanúl, miglen más nemzetek,

A harczot sem feledve, béke által

S istenfiakhoz illő műveikkel

Lettek dicsővé a világ felett.

S a szellem, oh a mindig éber őr,

Mely bal szerencsén nőtt fel s lón erőssé,

Mely csüggedetlen látta volt Nikápolyt,

Melyet le nem vert Várna és Rigó-tér,
 Az végre megtört túnyaság miatt ;
 S nem tudva, mit bűn merni, mit szabad,
 Veszélybe vitte vakmerő fejét,
 Vagy félt, egyenlőn nagytól és kicsinytől,
 S mindent egy hitvány életért adott!

ÁRPÁD. Nem, ezt a népet én nem ismerem!

KÖLTŐ. S ez élet álom volt, melyben silány,

Rossz nemzedék kérődzék ősei
 Nagy tettein s fő érdemül bitorlá
 Mások felett, hogy, kiktől származott,
 S oly mélyen elfajúlt, dicsőek voltak!
 S e nép hivé, hogy még van Istene,
 Ki érte őrt áll, míg ő vétkezik.
 S az Isten büntető haragra gyúlt:
 Alunni hagyta őt egy századig.
 S ott állt a bálvány, szív- s lélektelen,
 Az ősiségek álorczáiban,
 Nem látva, nem sejdítve a csapást,
 Mely nemzet-irtó kézből várt reá.
 S ím a hatalmas jött és rá ütött:
 Súlyos csapása megrázkodtatá
 A tompa bálványt; az feléledett,
 Érezni kezdé elholt ízeit,
 És fájt az élet a zsibbadt tagoknak
 S a fájdalomban feljajdult a száj,
 Mely annyi évek óta néma volt;
 De a fájdalomban élet hangja kelt,
 S az élet visszakérte szellemét,
 Azon merészt, mely a gyász múlt után
 A rém jövővel szembe szállni kész.
 Oh fejdelem, mi újra éledünk,
 Buzogva küzdünk egy jobb életért,
 Nem látva, nem segítve senkitől,
 S bár kis sikerrel, még sem csüggedezve;
 De hőseink nem vérben fürdenek:
 Ölelni készek embertársokat,
 És tőrni mindent szent hazájokért.

Köztiünk is fenn van még Prometheus,
 Kinek szívét az üldöző kajánság
 Kányái marják, mert szelíd vala
 Embernek nézni embertársait
 S ő óriási fájdalmában is
 Oly törhetetlen most, mint valaha.
 Oh hála, szent ós, hogy közénk jövéel:
 Felbátorodva új pályát nyitunk,
 Élet- s halálban hívek nagy nevedhez.

ÁRPÁD. Kevés szavakkal nagy dolgot beszélsz:

Élet s halál mint küzd egy nemzetért,
 S mint száll alá dicsőség, hatalom.
 De te századokról adsz számot nekem,
 S a századoknak hosszú évsorán
 Jóból, gonoszból csak nagy eshetik.
 Ti a gonoszból nagy részt vettetek,
 És a jövőndő kétes hajnalán
 Sötét ború áll még a nap felett.
 De szólj, egyet még vágyok érteni:
 Ki vagy te, a ki nemzetem viszályit
 Ily szívemésztő lánggal rajzolod?

KÖLTŐ. Egy ingyenélő! így nevez sok ember;

Ki dalba önti búját, örömet,
 Melyet hazája s élte nyujtanak;
 Ki félve érez minden örömet,
 De százszorozva minden bú nyilát;
 Egy szenvedélytől égetett kebel,
 Mely életének csak felére jut,
 S annak felével sem magának él.

ÁRPÁD. S ily áldozattal, melly országot ér,
 Fonnyadt szegénynek látszol s dísztelennek:
 S Magyarország oly nagy s gazdag tartomány.

KÖLTŐ. Fonnyadt, szegény és dísztelen vagyok:

Fonnyadt, szegény és dísztelen hazám is.
 De felvirágzik cgykor a haza,
 S akkor magas kéj lángja foly körül,
 S öröm virítand e bús arczokon.

Akkor dicső, boldog, gazdag leszek :

Most a hazának színét hordozom.

ÁRPÁD. Hah! mért születted e leszállt napokban.

Időmben, míg a harcz-szerencse vitt,

Hol szűd- s szemednek legjobban mosolyg

E kéjruhába öltözött világ,

Egy édent adtam volna birtokúl.

De szűd erős: te nem vagy gyáva túró.

S ha visszatérek híres őseimhez

És őseidhez, méltó unoka,

A halhatatlanságnak elbeszélem,

Hogy ezred mulva egy magyart találtam,

Ki szíve lángján nemzetének élt.

Most jer, kövess; korodnak embereit

Kivánom látni. Még egyszer, hazám,

Még egyszer oh nép! hévvel üdvözöllek.

Küzdéseidhez vedd áldásomat!

S ha néha bal-szerencséd megkeres,

Jegyezd föl, a mit a világ tanít:

Nem mindig pártol a szerencse jót,

S a csüggedetlen, bukják bár, dicső. (El.)

(Magyar színház tája.)

(Mindenféle rendű emberek jönnek, s részint egyenesen a színházba mennek,

részint kisebb nagyobb csoportokban egy ideig állonganak.)

(Egy apa vezeti fiát a színház felé.)

FIÚ. Apám, mi ház ez, melybe most megyünk?

APA. Megemlékezzél, kis fiam, mig élsz,

Hogy nyolczad évű gyermek láthatád,

Mit sok megaggott ősz hiába várt.

Ez a magyar játékszín, a legelső,

Mely Pesten épült sok küzdés után.

FIÚ. Magyar játékszín? Oh apám, be szép!

Itt laknak úgy-e a sok hercegek,

És a hol sírni és nevetni kell?

És a szegények rongyos öltözetben?

Apám, oh vígy be engem is; szeretnék
Már látni egy parányi herceget.

APA. Te többet is fogsz látni, mint csak azt.

De csendesen légy; itt hallgatni kell. (Bemennek.)

(Egy csapat ifjú közelb jő.)

ELSŐ IFJÚ. Ifjú barátim! vád van a magyarra,

Hogy durva s társaságba nem való,

S e vád leginkább minket érdekel.

Czáfoljuk azt meg s esküdjünk reá;

Hogy a ki durva, szentelen, garázda,

Ki illedelmet készakarva sért,

Az nem barátunk, az betyár.

IFJAK. Az nem barátunk, esküszünk reá! (Bemennek.)

(Egy sereg csinos asszony jő.)

ELSŐ HÖLGY. Nők és leánykák, kedves társaim:

A férfiak szemünkre hányogatják,

Hogy a hazától szívünk idegen,

Hogy a magyar szó útált hang előttünk.

Az Isten látja: ők a bűnösök!

De nézzük őket; lássuk, hány van itt,

S ha nem hiú-e kérkedő szavok?

Részemről én egy lelkes férfinak

Példája által kész vagyok javulni.

MÁSODIK HÖLGY. Bár mint s hogyan, panasz van ellenünk,

Akarni kell csak s tüstént megszűnik.

S valóban mink nem volnánk asszonyok,

Ha még akarni sem tudnánk! akarjuk,

S megszégyenül a büszke férfi vád. (Bemennek.)

(Egy napszámos, ki régóta félre állva nézegetett, most előlép.)

NAPSZÁMOS. Hah mennyi csinos nép! Csak menjeteK,

Ti kényes asszonykák és úrfiak:

Én nem irigylem szép ruhátokat,

ÖrüljeteK vagy sírjateK, ha tetszik;

Mert ugy segéljen! én is azt teszem.

Van még zsebemben egy redves garas.

(Mig zsebéből nagy hajjal vájja a garasokat, a körülállók jószűn nevetnek.)

Ho! hó! nevetteK? csak nevesteteK.

Ti pénzt adátok tán az épülethez;

De én a millyen czifrátlan vagyok,
Ezen kezemmel, melly élelmet ád,
Két álló hétig hordtam a követ,
S magam fizettem érte — örömet.
S nézzétek! a ház szép magasra nőtt. (Bemeegy.)

(A nevetők bámulva néznek utána, majd felkiáltanak.)

TÖBBEN. Éljen a derék napszámos, éljen!

ÖREG. (Kopott régi mentében jó botra támaszkodva.)
Ifjú valék, midőn e ház falát
Épülni vártam s biztak mindenek.
Azóta elhagyott az ifjuság,
Hiú reményben mult el jobb korom,
S már a koporsó zárja útamat.
De áll a ház im s jobb időkre vár.
Óh hála nektek, a kik ezt rakátok,
Hogy a mit oly sok év nem adhatott,
A sír előtt azt végre láthatom. (Bemeegy.)

(Midőn a tér megürül, Árpád és a költő jönnek.)

ÁRPÁD. Sok, szép, jeles, nagy dolgokat mutattál,
Mind ész művét, az új világ csodáit.
S ha lelkemet nem nyomná sorsotok,
Bámúlatomhoz szent öröm szegődnék.
Hová vezetsz most? Szólj, mi épület,
Mi büszke hajlék ez, mely parragán
És porba súlyedt törpe társain
Díszes fejével túlemelkedik?

KÖLTŐ. Ez a világ kicsinben, fejdelem.
Itt láthatod meg, a mint volt, vagyon;
A mint csatában s békén, házi körben,
Vagy köz helyen, tréfák és gond között,
Erényben, bűnben él, hal és mozog.
Feltűnnek itt a jámbor és csalárd;
A gyáva s bátor; aljas és nemes,
Ezer bohónak bős csordáival;
Itt újra fellép a holt dalia,
A rég csatázott harczok hősei;
Bölcsek, vezérek és világbirók,
S kiket tapodnak, és kik eltapodnak,

Gazdag, szegény, a koldus és király,
 Itt ujra élnek kínban és gyönyörben.
 De itt igazság ül a trónuson,
 S mit ember és sors véte zsarnokúl,
 Az szent-egyenlőn visszatorlatik.
 Kudarczot vall itt a fondor s csalárd;
 Arany borjú itt nem talál imádót;
 Repkényt az ész, kaczajt nyer a bohó!
 Útálat éri a bűn győzödelmét
 S a szenvedő és megbukott erénynek
 Örök művészet nyujt fel koronát. —
 S e ház, az élet zajló iskolája,
 Ez annyi hő érzelmek temploma,
 Csak kis valóság nagy remény után,
 Virágbokor virágos kert helyett,
 Zálog, jövődő fénylőbb birtokért.
 És még is annyi kínos év során,
 Oly sok beteg vágy s csalt várás után
 Birt létre jőni, kétlett sikerű
 Még akkor is, midőn emelkedék.
 Most áll, szerényen bár, de díszesen,
 A honfi szívek áldozatajn,
 És honfi kéznek fáradalmaiból,
 S minden magyarnak tárja kebelét:
 Kész elfogadni, vígat és komort,
 Ifjat, leányt, a vénet, fiatal,
 Hogy őket a föld tündérségiről
 Élet-hasonló játékban mulassa.

ÁRPÁD. Új tüneményt, egy új csodát beszélsz,
 Mely bámulatra s tiszteletre bír.
 S egy még nem érzett lelki vágy fog el
 Meglátnom a még nem látottakat,
 Az eddig nem hallóttat hallanom:
 Ohajtom látni képedet, világ!
 De mondd: kik e ház tündér papjai,
 S mi jelre nyílik e ház ajtaja?

KÖLTŐ. A ház tied, csak lépj be, oh vezér
 És benn találod, a kiket keressz.

De íme látom a szín gyermekét
 Alélva húzni fáradt lábait;
 Utána inség, gúny, csáb, megvetés
 S fondor kajánság rémszolgái jönnek;
 Kigyó hajakkal, töréllű szemekkel.
 ÁRPÁD. Hah fertelem! mi borzasztó had ez!

(Rémalakok éneke a szín megett.)

Üldözzük őt,
 Gyötörjük őt,
 A csapodári!
 Ne leljen kínja,
 Mely gyötri, víja,
 Időt s határt.

Üldözzük őt, a merre jár,
 Ne lelje meg, mit szíve vár.
 Hír, kincs, öröm, dísz s kék helyett
 Nyomorban lásson enyhelyet.
 Mig él, tudjon csak bánatot,
 És sírja légyen átkozott.

Üldözzük őt,
 Gyötörjük őt,
 A csapodárt!
 Ne leljen kínja,
 Mely gyötri, víja,
 Időt s határt.

KILENCZEDIK JELENÉS.

A SZINÉSZNŐ (a színház csarnokához aléltan közelít, utána nyomulván a rémalakok). Oh ég, ne hagyj el! irgalom, nagy ég! (Összerogy.)

Oh hagyj enyészni, küldd halálomat,
 Csak hogy ne lássam e szörnyű hadat.

IRIGYSÉG. Hah fényes inség, most porban heversz?
 Hányszor ragyogtál büszkén, mint királyné;
 Bíbor, s szerencse foglaltak körül,
 S a nép, a bőszült, orditozva tőn
 Kevély fejedre drága koszorút,
 Mig én epében martam ajkimat;

Hah! mily gyönyör látnom gyötrelmedet.

Ne adjon a sors jobb napot, míg élsz.

RÉSZVÉTELENSÉG. Segítnélek, de nem tudom, ki vagy.

MEGVETÉS. De én tudom jól, s nem segítelek.

Haszontalan, kóbor nép, söpredék,

Jobb veszs, s magadtól mentsd meg a világot.

GÚNY. Ha még is, a mit választott, magas

Rendeltetését értené, igen!

Másolni tudna embert és világot;

De ments meg ég! őt látni, hallani.

Négy kéz-láb jár a természet, midőn

Ő játszsza, s boldog és boldogtalan

Futásnak indul. Kontár, nem egyéb!

RÁGALOM. Ne nyúlj hozzá; mert meggyaláztatol.

Bűnben leledzik s él, a mekkora:

Erénye színben s álorczában áll.

CSÁB. A nőke szép, bár halvány s öltözetlen.

Szép hölgy! ha vágyaim szolgálja léssz,

Én úri asztalt, fényt s ruhát adok.

ÉHHALÁL. Mind félre innen! ő enyém.

Nem látjátok kékülni ajkait,

Behamvadozni mind a két szemét?

Éhenhaló! én angyalod vagyok.

SZINÉSZNŐ (könyörögve feltámaszkodik).

Oh! hagyjatok! kimélet, irgalom!

Én elhagyám az ősi ház tűzét,

A kényt, nyugalmat s könnyü életet;

Testvér, rokonság megtagadnak engem,

Ki szült, nem ismer többé, en anyám,

S atyám haragja kísért álmaimban.

S mind ezt, művészet! érted szenvedem.

RÁGALOM. Te elhagyád az ősi ház tűzét?

S művészetért! ha ha! csak hinni kell.

Te megszökél; mert renyhe s czéda vagy,

Hogy élj szilaj, rendetlen életet.

SZINÉSZNŐ. A mennyi hajszálam van, annyi baj,

Oly sok csapás ért. Egy percz kedvezését

Száz kínos óra tette semmivé.

RÉSZVÉTLENSÉG. Mért nem kapálsz? a föld jobban fizet.

SZINÉSZNŐ. Mind e bajok közt híven fáradék.

Csekély erőmet százszorozni kész
Szorgalmam és buzgó hitem vala,
A színvilágot, vágyaim honát,
Bár áldozattal, nagyra vinni egykor.

GÚNY. De nem születted rá. Nincs termeted,

Tüdőd silány, hangod rikácsoló,
S magad tudatlan és nagy bamba vagy:
Minek gyötörni itt is a magyart?

KAJÁNSÁG. Rántsátok őt ki az oszlopok megől.

Mit tétovázatok még? Ő a mienk.

ÁRPÁD. (előlép).

Utálatos had, vissza! ő enyém! (A rémek ijedve hátrálnak.)

Egész hazában nincs más dolgotok,
Mint hogy kajánúl egy gyámoltalannak
Kínos fejére összegyűljetek?

Vagy éhen vagytok? én jól tartalak.

Részvétlenség te, jój, hadd lássalak.

Hah itt vagy, undok, régi szörnyeteg!

Te minden jónak lassu sorvatagja,

Te átok a serdülő érdemen,

S a hallgató dicsőségnek halál,

Most rajtad a sor. Íme rémhadak!

Először is ma nektek áldozom.

Vigyétek őt: ez a ti étketek.

(A rémek vad zajgással megrohanják a Részvétlenséget és tova viszik.)

Hah! mint zajognak! — Lakjatok vigan,

Most egyszer méltó tárgyatok jutott.

Ha éhetek lesz, ismét eljöhetek;

Van még mit martalékúl nyujtanom:

Egy századig nem lesz fogyatkozás.

(A színésznőt fölemelvén.)

Kelj föl nemes szív, régi szenvedő!

Hallottam, s érzem nagy fájdalmadat!

S ha nemzetemben még egy szikra van

S csak egy csep vér az ősi magyaréból,

Nem hagyja törletlen könyűidet,

Nem enyhíttetlen e fájdalmaidat.

SZINÉSZNŐ. Reménylek s bízom nemzetem szívében :

S bú gond között bár, vég leheltemig

Csak ezt kiáltom : éljen a haza !

(A népség, mely azalatt gyülekezik, hangosan viszonzza.)

Éljen a haza !

ÁRPÁD. Hah nép, köszöntöm ismert szózatod !

Rég szomjazám e kedves hangokat.

Ez a kiáltás illik a magyarhoz,

Csendben, viharban : éljen a haza !

MARÓT BÁN

Szomorujáték öt felvonásban

1838

SZEMÉLYEK.

Marót, macsói bán.

Ida, hitvese.

Barra, várnagya.

Haszán, török bég.

Bod, hadnagy, rabló vitéz, Haszán szolgálatában.

Juszuf, Haszán szolgája.

Ibrahim, Bod szolgája.

Egy apród.

Egy komorna.

Egy török követ.

Két török katona.

Nép. Katonák mindkét részről.

A tizenötödik század végén.

ELSŐ FELVONÁS.

(Vár, törökösen bútorozott szoba.)

Juszuf, Bod.

JUSZUF. Ah féltörök, Bod úrfi, megjövénk?

Ugyan sokáig váratál magadra.

Hol a keresztény ördögök tanyáin

Latorkodál, hogy annyi küldözés

Után csak most, ily későn érkezel?

Vigyázz, vigyázz! a bég megüstököl.

BOD (torkon ragadja). Fogatlan öreb, maszlag-nyeldelő!

Tudod, kivel szólsz?

JUSZUF.

Oh igen! de hát

Bocsáss, hiszen te mennydörgő tüzes vagy.

(Bod elbocsátja. Juszuf torkát tapogatja.)

Allah ne hagyj el!

BOD.

Tudd meg, akarom,

Hogy szolgálva vagy.

JUSZUF.

S te?

BOD.

Én?

JUSZUF.

Hölgyáruló!

BOD. Igen tehát! asszonyrabló vagyok;

Mert lenni tetszik, mert úgy akarom.

Te szolgálva vagy, mert kell.

JUSZUF.

Az semmi baj.

BOD. Hallgass! (Juszuf meghajtja magát s hátra vonul.)

Hol a bég?

JUSZUF.

A nagyságos úr

Mindjárt jövend. (Szünet után.) De mégis, hadnagy úr,

Vitézséged ma szörnyü haragos.

Pedig ha tudnád, a mit én tudok:

Végére jártam, honnan származál.

BOD. Azt többször is tevéd.

JUSZUF.

Csak tréfa volt :

De most —

BOD.

Hazudni fogsz, mint többször is,
Hogy pénzt csikarj.

JUSZUF.

No már az szent igaz,
Hogy a mit most felőled megtudék,
Azt olyan olcsón el nem árulom.

BOD. Azért is jobb ha megtartod magadnak.

JUSZUF. Ki tudja! Lásd Bod úrfi, bár mi hitvány

Ember fiának apja anyja van.

Még a veréb sem árva fészkeiben :

Testvéri vannak, egy-költésüek,

Együtt csipognak ételért, együtt

Kelendők szárnyra. Téged senki sem

Nevez fiának, testvérnek. Te mint egy

Ágról szakadt, név nélkül, idegen

A nagy világon, úgy vagy itt közöttünk,

Mint ismeretlen magból kelt növény,

Kit mostohán vad kertész, a vihar,

Távol határba veszni ültetett.

BOD. Juszuf, Juszuf! te engem ingerelsz.

Te csúfolódní szoktál és örülsz,

Ha vágyat keltesz, mely be nem telik,

Melyet hatalmad nincs betölteni ;

Örülsz, ha látod égő arczomon,

Hogy átkozott nyelved fulánkja fáj,

Hogy felzavartad szűm legbelsejét,

S én azt előtled fedni nem tudom ;

De mondom Istenemre —

JUSZUF.

No, no, no!

Hiszen, ha kell, én semmit sem tudok,

Én nem tudom, ki vagy. (Haszán jó.)

BOD.

Ne is keresd.

Családom ott kezdődik, hol szerencsém,

Melyet merész kar s ész fog szerzeni.

JUSZUF (Haszánt észrehevén). Tudom, tudom.

BOD.

Tudod, vén fecsegő?

Hát tudd meg azt is, hogy többé Bodot
Mesével megríkatni nem lehet.

Most férfiak vagyunk, s a vakmerőnek,
Ki származásunkról balúl ítél,
Kardunk felel meg.

JUSZUF. A nagyságos úr!

HASZÁN (Juszufhoz titkon).

Hallod, Juszuf, ha még olyat fecsegsz,
Mit tudni nem kell, tudnod nem szabad,
Nyárson sütöm meg fonnyadt testedet.

Ródd fel magadnak: ismersz! — elmehetsz. (Juszuf el.)

BOD. Haszán bég, üdvözlek.

HASZÁN. Hah martalócz!

Te két világnak gyöngye, megjövél?

BOD. Uram!

HASZÁN. Ne szólj, mert el kell mondanom,

Mi és ki vagy, különben elfelednéd.

Hivatlak, és te késedelmezel;

Parancsolok, s te bizton elmaradsz;

Üzenni mersz, hol jönöd kellene.

Ej, ej! Bod úrfi, mit tartasz felőlem?

Nem én vagyok, ki úrrá tettelek?

Nem én vagyok, ki semmivé tehetlek?

BOD. Hagyd el, Haszán, ne fáraszd nyelvedet;

Inkább magamtól hallom, a mi fáj.

Igen Haszán, én kezdem érzeni,

Hogy több lehetnék, mint vagyok. De halld:

Rabúl esém hozzád, s mint gyermeket

Görög kalózok vittek tőled el,

Kik hölgyet s mindent, a mi drága, szép,

Elvenni szoktak, nem megszerzeni:

Bátor fiak, s szabadság elemök.

Én megtanultam mesterségöket.

Te akkor visszaváltál. Nemde ez,

Mit imént szándékod volt mondani?

Te visszaváltál; én váltságomúl

Folytattam nálad mesterségemet.

S ezt nem görög, nem más országokon,

De ott, hol életemnek napja nyilt :
 Saját hazámban s nemzetem között.
 Hah bég, ha ezt te mind megfizeted,
 Úgy gazdag ember vagy. Nem adtam-e
 A szép Jolántát zsákmányúl neked,
 Ki mint jegyessel elszökött velem,
 Örömtelen korának hagyva honn
 Az ősz apát, ki benne élt csupán ?
 És volt-e szebb hölgy messze tartományon,
 Mint Kende Rózsa? én őt kedvedért,
 Menyekző várta bár s derék jegyes,
 Hálómbe szőttem és feláldozám.
 Midőn kitudta, hogy Sztambulba megy,
 Sírt, átölelte térdemet, könyörgött :
 A szikla is megindult volna rá,
 Én asszonykönyre meg nem indulok,
 És felszakítám őt e térdeimtől ;
 De megfogadtam minden istenekre —
HASZÁN. Nos mit fogadtál? hallgatsz? nem felelsz?
BOD. Csak azt, Haszán bég, hogy te szörnyeteg vagy,
 Igéretid ha meg nem tartanád.
HASZÁN. Ez hát a baj, s ezért maradsz te el?
 Vagy úgy szokás-e tartozást beszédni,
 Hogy érte nem jövünk? szegény fiú!
 Itt fogd ez erszényt; súlyogasd kezedben;
 És ráadásúl még e másikat.
 Nos kell-e még? vagy olcsón adtad-e
 Árúdat? gonosz kis kalmár vagy te, Bod,
 Te pénz helyett egy pár csalárd szemet,
 Sugár, hajlékony természet viszesz
 Vásárra, és ez ál pénzek becsét
 Kigyói nyelved százszorozni tudja,
 Mig alkud áldozatja megesik.
 Csak valld ki Bod, te ingyen vésszsz, de drágán,
 Felette drágán adsz ki árudon.
BOD. Te bőkezű vagy.
HASZÁN. Gondolod? maradj

Hívem, s én dúsabbá teendelek,
Mint álmaidban voltál valaha.

BOD. Örökre birsz e nem remélt kegyeddel.
De nem csak pénz, sőt nem pénz az, miért
Szolgáltalak. Hallgass ki egyszer engem
S ítélj, Haszán. Más emberek talán
Vesződnek pénzért, hírért, asszonyért,
Vallásokért, hazájokért. Nekem
Csak báb az asszony; a hír pusztá hang;
A pénzt, ha megszereztem, kivetem,
Mint konczot ebnek, hogy ne zúgjanak
Az emberek. Mi szükség pénz nekem?
Ki, a mi kell, és pénzen kapható,
E két kezemmel mind elvehetem.
Hazámhoz semmi nem köt; csak gyanítom,
De nem tudom; s alig van Istenem,
Kitől, ha balra váltak dolgaim,
Számot vehessek rossz óráimért.
És mind ezekre én nem is szorultam.
Ez ifju kar, s e bátor szív elég,
S minden jutalmam gyors tettért siker!
S még is, Haszán! van egy csekély dolog,
Miért én tenni mindent kész vagyok.

HASZÁN (magában.) Ez a fiú nagyon megváltozott.
Ha megcsalódnám benne! Nos mi az,
Miért te mindent kész vagy tenni, Bod?

BOD. Haszán, te engem, ámbár rabodat,
Kiért sokáig váltság bére nem jó,
Gonddal neveltél, s úgy látszék gyakorta,
Jó s bal szerencsém téged érdekelt.

HASZÁN. Látszék? nem úgy van; sorsod érdekelt,
S becsüllek érte, hogy megismered.

BOD. Igen Haszán, te vagy, kiben bizom.
Tőled tudom, hogy él egy agg apám,
S hogy egyszer ez, nagy messze, sok veszély közt,
Hozzád jöven, mert pénze nem vala,
Váltságomúl magát ajánlta fel,

Örök raboddá kész levén szegődni,
Csak hogy bocsáss el engem, egy fiát.
HASZÁN. Ugy van; de még szükségem volt reád,
S én visszaküldém őt bántatlanúl.

BOD (hevülten).

Bántatlanúl? (Csillapodva.) Igen, te nem vagy ádáz,
Te nem vagy vérszopó, mint társaid.
S lássad, Haszán, ez ember agg, szegény,
Gyámoltalan; föld, ég elhagyta őt;
És még sem orzó, még sem útonálló,
Ő nem rabol; nem csal; de dolgozik,
Ő dolgozik, Haszán s mint a vakand
A háladatlan földet túrva teng
S véres veríték mossa kenyerét.
Ha egyszer én ez embert láthatom,
Ha rossz ebédén, hol vendége bú,
Hozzá belépve mondhatom: ne sírj,
Keress magadnak egy biztos szugolyt,
Töltsd nyúgalomban végső napjaid:
Én pénzt hozék, pénzt, mennyi kell, öreg!
Én a te véred, egy fiad vagyok.
Hah bég! ha ezt megértem, mindenem,
Mind holtomig, szolgálatodra van.
Te sokszor ígéréd, hogy visszaadsz:
Oh mondd nekem meg, hol találom őt?

HASZÁN (magában).

Ő még sem oly rossz, milyennek szeretném,
De elhivé apjáról a mesét.
Igy jó. Ez által kötve tarthatom. (Bodhoz).
Örvendem, ifju, ily beszédedet.
Úgy hangzik az, mint elszánt férfié,
Kivel szerződni méltó és lehet. —
De jőj, ne állj itt, mint az idegen.
Üljünk le, szóljunk, mint két jó barát,
Ki egymásnak végtére számot ad. (Leülnek.)
Igy hadnagyom! Te ifju vagy, s magam
Nem szinte rest a perléshez: hamar
Egymásba kaphatnánk, ha józan ész,

Mely érdekinket összefűzve tartja,
Ki nem simítná szép frigyünk redőit. —

Isméred a macsói bánt, Marótot?

BOD. Hírből tudom csak, hogy jeles vitéz,

S hogy a szerencse foglyoddá tevé.

HASZÁN. Oh az valóban nagy szerencse volt.

Ő élve innen meg nem szabadúl,

BOD (magában). Szerencse szolgál' ez jó hír nekem.

HASZÁN (Bodot kémlelve). Isméred a vitéz bánnak nejét?

BOD (zavarban). Igen Haszán.

HASZÁN (folyvást kémlőleg). Azt mondják ifju s szép?

BOD (folyvást zavarodva). Igen, Haszán, ő szép is, ifju is.

HASZÁN. S ez volna minden, a mit róla tudsz?

De félre minden tettetést közöttünk.

Imént te szemrehányást től nekem,

És megfogadtad minden istenekre —

Megmondjam, mit fogadtál? azt, hogy e tör,

Mit öntudatlan illetél kezeddél,

Mely épen úgy, mint szód, fenn akadott,

Hogy, mondom, e tör engem dőf, ha egykor

Eszedbe jutna hinni, hogy csalárdúl

Bántam veled, vagy inkább, majd ha többé

Szükséged nem lesz rám. De légy nyugott.

Ez gondolat volt csak, s a gondolat

Nem öl. De halld: mert én is felfogadtam,

A nagy próféta szent nevére, hogy ha

Te, a kit én neveltem, a kinek

Kastélya épült drága pénzemen,

Hol úr vagy, védelmezve általam,

S kitől én semmit meg nem tagadék,

Ha Bod, te egykor elvakult eszeddel

Magad kezére játszanál, s az asszonyt,

Kit birtokomba várok minden áron,

Kiejtenéd kezemből, esküvém,

Hogy a mikor legjobb napod leend,

Apád fejét küldöm be asztalodra!

De ez csak gondolat volt, gondolat,

Mely, mint eredt, a semmiségbe tért;

Mert mink megint kibékülénk, megint
 Igaz barátok lettünk. Szólj velem
 Nyiltan. Te őt jól ismered. Hogy' is
 Ne ismernéd? Te gyakran láttad őt.
 Sőt a mióta elvalál, örökké
 Csak nála, érte, látásában éltél.

BOD (félre). Sátán török. Csodálkozom, Haszán,
 Hogy kis dolognak ily nagy hangot adsz;
 Halljad tehát: én őt jól ismerem
 S jónak, szelídnek, szépnek ismerem;
 Nem oly szépnek, milyen jó és szelid
 S mégis, ha bánat nőt széppé tehet,
 Úgy szebb s jelesb ő minden asszonyoknál
 S én megszerettem ezt a bánatot
 Az ifju halvány arczok romjain.
 De ez, tudod, nálam nem tart soká.
 Parancsolod? De nem, hiszen neked
 Nem kell virág, mely hervad.

HASZÁN. Sőt igen,
 Parancsolom, hogy őt elhozod nekem,
 Elcsald, vagy elrabold.

BOD (egykedvűséget tettetve.) Mint akarod. (Magában.)
 Hah ördög! —

HASZÁN. Igy! legszebb, ha értjük egymást.
 Most menj, sietve járj, fogadj hadat.
 Kincstárnokom több pénzt fog adni még.
 Ne kímélj semmit. És ha visszatérsz,
 Családodat megmondom. Légy serény,
 Légy hű.

BOD. Igen, Haszán, hű, mint a gondolat,
 Melyet kimondtál; emlékezz' reá.
 Én visszatérek, s várom díjamat. (El.)

HASZÁN (utána néz). A gyáva féreg! mint utálok őt!
 Juszuf! hozasd fel a bánrt börtönéből.

(Juszuf a hívásra jő, majd távozik.)

Kevély Marót bán, most már szólhatunk.
 Ha majd kezembe játszta hölgyedet,
 Ha mindenedtől megfosztottalak

S előtttem állsz az irtó vérpadon,
 Akkor sugom füledbe: nézz oda,
 Kiért te tíz év óta fáradsz,
 Válságot adtál, végre lesbe csalva
 Rabúl esél, kit annyi terhes év
 Ki nem törölt testvéri gondjaidból,
 Itt áll öcséd, itt áll e szörnyeteg:
 És én neveltem őt ily szörnyeteggé.
 Nézd, ő keresztény, mint te, és magyar,
 És elrabolta hölgyedet nekem.

(Bilincs zörgése hallik. Marót bánat bevezetik.)

MARÓT. Miért hivattál? végezd röviden.

HASZÁN (magában).

Nem változott; még büszke, mint elébb. —
 Hogyan, vitéz bán? meg sem köszönöd,
 Hogy a setét, penészes bolt alól
 A napvilágra felhozattalak?

MARÓT. A napvilág utálatos nekem,
 Mert benne látom gyűlölt képedet.

HASZÁN. Feledni látszol, hogy kezemben élted.

MARÓT. Semmim kezekben, a mit féltének.
 Vagy mért nem öltél hát meg eddig is?
 Mert bár örülsz a vérnek, még is inkább
 Ohajtod a pénzt: pénz az istened.
 Jól van tehát, mondd meg válságomat.
 Marótnak élte drága, jól tudom,
 De mondd ki árát: megfizethetem.

HASZÁN. És meg fogod fizetni. Halld, Marót bán!

Te egy csatán három testvéremet
 S vitéz apámat fektetéd a porba;
 Kinek kezétől, számtalan csatában,
 Igazhivőknek vére ontatott;
 Ki elraboltad ennen hűgomat
 S szolgádnak adtad aljas hitvesül;
 Te nemzetemnek átka s kárhozátja,
 Váltsd meg magad: válságod a halál.

MARÓT. Ezért hivattál? Jól van. Én megyek.

HASZÁN. Csak még egy szót. Neked szép hitvesed van ;
Szép, mint a nap, és mint a hold, szelid.

MARÓT *(magában)*. Oh hogy kötözve vannak karjaim!

HASZÁN. Hogyan? megindulsz? nyugtalankodol?

Hát feltaláltam, a mi fáj s gyötör?

Igen tehát! add hölgyedet nekem:

Váltságod bére ő, vagy a halál. —

Gondolkozol? szólj, mit határozál?

MARÓT. Azt, hogy te fúlj meg, fajtalan pogány,

Ki hitvesem szeplőtelen nevét

Káromkodóul ajkaidra vetted.

HASZÁN. Hah! mint örülök, hogy dühödni látlak.

MARÓT. Hitetlen! a ki váltságot vevél

Gyermekkorában rabbá lett öcsémért,

Kit annyi évek óta keresek,

Kit sem csatáim, sem díj vissza nem bírt

Szerezni vágyaimnak, ördögül

Te azt kezekben lenni hazudoztad.

Rabló! ki szerződésünk ellenére

Az alku s váltás megrendelt helyén,

Hol én a díjjal híven megjelentem,

Ott lesbe csaltál! megvetlek: zsvány

És nem vitéz vagy! útálat reád,

S átok fajodra, míg csak benne tart.

HASZÁN. E szó az, ember, mely téged megöl.

MARÓT. Mikor remegte a halált Marót bán?

Szakadj meg, mint a vérig zaklatott eb,

Úgy áldjon meg prófétád s Istened,

Mint én, halálos ellened, kívánom.

Bocsáss el börtönömbe.

HASZÁN. Elmehetsz ;

De vidd magaddal a vigasztalást,

Hogy a ki báj- s erényben oly jeles,

Kit életednél inkább kedvelél,

Szép hölgyedet meglátod nem sokára,

A vérpadon te, s karjaimban őt.

S öcsédet? őt is el fogom hozatni,

S midőn együtt lesz, a mit szeretél,

Boszúmat akkor oltom véredek. —
 Tudod most már, miért hivattalak?
 Hogy, míg haláloed végórája jó,
 Nyugtod ne légyen egy pillantagig:
 Hanem tűnődve megbukásodon,
 Hosszú halálnak érezd kínait,
 S ha végre lelked megfáradt belé, tudd,
 Hogy én valék, ki tönkre zúztalak.

MARÓT. Dühös pogány, azt tudni nem fogom.

De azt tudom, hogy útállak szivemből,
 S hogy félni tőled nem fogok soha.

HASZÁN. Vigyétek őt és több vasat reá!

(Marót elvitetik, Ibrahim jó.)

Kit látok itt, hű szolgám, Ibrahim?

IBRAHIM. Allah ne adja, hogy hivebb legyen

Akárki más, mint szolgád Ibrahim.

HASZÁN. Ismerlek és becsüllek, hű legény.

De szólj, mi hoz most ily váratlanul?

Mi hír az, mellyet jöttél közleni?

IBRAHIM. Uram, te engem a merész lovaghoz,

Bodhoz kötél le szolgául, hogy útjain

Kisérvé, folyvást szemmel tartsam őt,

S ha ingadozni sejteném irántad,

Hírt adjak róla. Most jól ismerem,

És itt vagyok, nagy vádat tenni rá!

HASZÁN. Későn jövé! ő épen most hagyott el.

IBRAHIM. Már elhagyott? s tán pénzt csikart ki tőled?

HASZÁN. Csikarni tőlem nem lehet, fiú.

De adtam önként: dúsan távozott.

IBRAHIM. Úgy, megbocsáss, nem látod őt soha.

HASZÁN. Nem értelek. Szólj nyiltan Ibrahim,

Nagy dolgot bíztam rá, s ha megcsalódnám —

De nem lehet! kemény kötés alatt

Tevők az alkut.

IBRAHIM. Ó azt megszegi,

Ha szinte lelkét kötötte volna is le:

Nincs oly hitetlen ember a világon.

HASZÁN. Te nyugtalanná tészesz. Add okát
Gyanúdnak, ember; semmit el ne hallgass!

IBRAHIM. Régóta tépelődtem már magamban.

Hogy hős uramnak bizodalma van
Egy ily keresztény elvetett kölyökhöz,
Kiből ha felnő, tudtam, róka lesz,
S jótétet árulással fog fizetni.

De szolga hallgat, míg nem kérdezik,
S elnyelt gyanúja csak magának ért.

HASZÁN. Gyanúd okát, gyanúd okát, fiú!

A többi nem te gondod. Mit találtál,
Mi hitszegő szándékát felfödi?

IBRAHIM. Mindent uram s az áruló maga

Adá kezembe titka kulcsait;
Mert nagy bizalma volt hozzám, mióta
Ígéretet vón tőlem, hogy keresztény
Hitet veszek fel, s elszököm vele.

Azért is most, hogy hozzád volt jövendő,

Igy szóla titkon: «Ibrahim, megyek;

S ha sorsom úgy akarja: gazdagon

Jövök meg. — Akkor e sásfészket itt

Felégetem, s kedvesb lakást veszek,

Hol vad Haszánnak karja el nem ér.»

Bocsáss meg, ő mondotta így.

HASZÁN.

Beszélj.

IBRAHIM. Elvégezém; mert többet nem beszélt.

De téged, oh bég, többször káromolt

S átkozta, mely kezedbe adta őt,

A sorsot, Istent, végre önmagát.

Biztattam én is s szinte átkozódtam,

Hogy megfeleljek bennem volt hitének:

De feltevém, hogy hozzád nyargalok

S parancsodat kikérem. — É felett

Egy kis levelkét küldé még minap

A bán nejéhez. Én azt elfogám,

S itt átadom, hogy ismerhessed őt.

HASZÁN (a levelet olvasván, magában).

Ugy van. Gonosz szándéka bizonyos. (Ibrahimhoz.)

Csalódtál, jó fiú. Bod hű marad,
 S csak tréfa volt, miket neked beszélt.
 Azonban most te vissza nem menedsz :
 Szükségem van rád. — Küldd fel Juszufot. (Ibrahim el.)
 De még a vén rókában sem bizom,
 Többet fecseg, mint illik. Ibrahim :
 Hé Ibrahim ! (Ibrahim jő). Másképen gondolám meg.
 Te gyűlölöd Bodot.

IBRAHIM. Nem tagadom.
 HASZÁN. S a mit beszéltél, rágalom ?
 IBRAHIM. Vizsgálj meg, és ha úgy találtatik —
 HASZÁN. Hallgass. De azt csak elhiszed szavamra,
 Hogy mit neked mondott, az tréfa volt ?
 IBRAHIM. Fejem kezedben, bég, én nem hiszem.
 HASZÁN (félre). Ez a fiú nem csalhat. — Ibrahim
 Te visszamégy, s az éjjel mély titokban
 Bodot lakában haddal megleped, —
 Vagy inkább vesztegesd meg embereit,
 S őt élve, halva, hozzád el nekem.
 Ha élve hoznád, inkább szeretem ;
 De öld meg őt, ha el nem foghatod.
 Siess, rohanj el, hogy későn ne járj.
 Lelked s szerencséd rajta, Ibrahim :
 Vagy őt magát, vagy vérét hozd nekem. (Ibrahim el.)
 Oh mért kezemben nincs a martalócz.
 Egy új halált, egy szörnyebbet keresnek
 Számára, s avval irtanám ki őt. (Gondolkodva.)
 S ha elkerüli Ibrahim kezét ?
 Akkor Marót bán kétszerest lakoljon !
 Juszuf, vezesd fel a bánt. (Juszuf jő s elmegy.)
 De ő, ez a Bod, a kit én teremték,
 Kit mint boszúmnak eszközét neveltem,
 Még tán szerencsés lesz, megszabadúl,
 Marótnak úr lesz hölgyén s várain,
 És megkaczag, hogy boldoggá tevém.
 Hadat szerez tulajdon pénzemen,
 S még rajtam üt, s az ördög megsegíti.
 Nem így, nem így ! bátyjának élni kell.

- Öt bátyja által kell megrontanom. (Marót bevezettetik.)
 Macsói bán, mit tartasz a felől
 Ki szót adott, s szavát nem tartja meg?
 MARÓT. Nem ember, nem keresztény, nem magyar;
 Hanem hitetlen pára, mint az eb,
 Ki lelke hangját, a szót megszegi.
 HASZÁN. Nem vélekednek mind így sorsosid;
 De téged annak ismer a világ,
 Kinél a szó szent és megtörhetetlen.
 Mondd meg nekem, megtartanád-e szódat,
 Ha nem keresztény, a ki azt veszi?
 MARÓT. Akár a pusztá lég. Makacs vagyok,
 És más szavának ritkán engedő;
 De adjam egyszer másnak szavamat,
 Uram lőn a szó, és én rab vagyok.
 De mért hivatsz te másod ízben engem?
 Akarnád látni hogy majd reszketek,
 Hogy színem félelemtől változik.
 Tekints szemembe, s lássad lelkemet.
 HASZÁN. Te bátor, elszánt férfi vagy, s ez az,
 Miért hivatlak. Meg kell vallanom,
 Örültem volna csüggedéseden,
 Szerettem volna látni harczodat
 Indulatidnak pártütő dühével;
 De vas szived meg nem rendíthető.
 Most halld komoly szándékomat: Fogadd
 Becsületedre, esküdjél hitedre,
 Hogy míg ezen nap, mely most délen áll,
 Hatszor bevégzi a pályát fölöttünk,
 Öt ezer aranyt fizetsz válságodúl,
 Vagy visszatérsz, mint voltál, foglyomúl:
 De megjegyezd, hatod nap hunytakor.
 MARÓT. Időd rövid, s a válság szertelen nagy,
 Vedd el felét, s adj hozzá négy napot,
 S én megjövök vagy küldöm díjamat.
 HASZÁN. Csekély az ár, ha nem feledjük el,
 Hogy egy hatalmas bánért adatik.
 Te tudhatod, hol vannak kincseid:

Azért bocsátlak értök magadat.
 S hat nap szabadság annak, a ki rab,
 Elég idő, hogy pénzét összeszedje.
 Mégis ne mondhasd, hogy nagyon szorítlak,
 Im rá adok még négy szabad napot;
 De minden új nap díja száz arany.

MARÓT. Te telhetetlen vagy; de légyen úgy.

S mivel magamra biztad sorsomat,
 Tized nap estén hozzád visszatérek,
 Vagy díjamat veszed, ha telhetik.
 Becsületemre és hitemre mondom.

HASZÁN. Mehetsz. Szabad vagy. Emlékezz' reá,
 Hogy még kezemben rab testvéred is;
 Ő hitszegésed áldozatja lenne.

MARÓT. Fölösleges gond. Bár még nem tudom
 Mért változott meg így határozatod;
 De hogy meglásd, mint tartom szavamat,
 Az alku álljon; én eltávozom.

HASZÁN (Juszufhoz, ki távol áll).

Veresd le a macsói bán vasát.
 Egy védcsapat kísérje őt tova,
 S bocsássa el, ha birtokába ér. (Marót elvezettetik.)
 Menj csak, kevély bán, nézd meg házadat.
 Örülj, ha tudsz. Hölgyed szép s jó szívű,
 De más szakasztja rózsáit kegyének.
 Gyilkold meg azt a vakmerőt! de az
 Testvér öcséd, ki dulja fészkedet. —
 Most ő szabad, feloldám karjait,
 Hogy ön szívébe verjen tört. Igen!
 S ha majd kilakta vérében magát,
 Ha béke és rend búcsút vettenek,
 És lelke roncsolt lesz, mint háza dült,
 A vár előtt kész haddal állok én,
 És felkiáltok, hogy meghallja minden
 S reszkessen, a ki hallja, ezt kiáltom:
 «Macsói bán, add meg váltságodat.»

MÁSODIK FELVONÁS.

(Erdő.)

MARÓT. Im itt vagyok súlyos rabság után,
Enbirtokomban, váramhoz közel,
Hol ifju hölgyem rég hiába vár.
Szegényke! hány keserves éjt, napot
Számlált, mióta elvagyok. Miattam
Könyűiben hervasztá arczait,
Alig remélve, hogy még megjövök.
S ím itt vagyok. De így ne lássa meg
Férjét a hú nő; a nem várt öröm
És szenvedésim zordon bélyege
Meháborítják gyengéd kebelét.
Titkon megyek be, ismeretlenül,
S időt lesek, mig bizton láthatom. (Leül.)
Az est közelget, a nap áldozik,
S a véres oltár, melynek meghajol
A csalfa gyilkos ember-lakta föld,
Hol ember embert üldöz vad gyanánt
S mohón előzve a halál kezét
Idő előtt sírboltot népesít.
Ily véres oltár vagy te most, hazám,
Mikor derülsz ki szenvedéseidből? —
A nap leszállt, most már indulhatok. (Fölkel.)
Adj' Isten, úgy találjam házamat
Mint gondjaimban híven hordozám. —
De hall! mi ez, mi zaj közelg felém?

(Kívül többek kiáltása:)

Add meg magad, vagy izre szabdalunk.

(Bod három álorczással verekedve bejő.)

MARÓT. Egy ellen három? Itt segítni kell.

Bátran levente, én is itt vagyok.

(Rövid verekedés után a rablók elfutnak.)

Ej ej vitéz! ily fényes öltözetben,

És ilyen egyedül?

BOD. Átkozott!

Majd varjak étke lettem. Köszönöm,

Vitéz barátom, a pontos segílyt.

MARÓT. Haszontalanság, szót sem érdemel.

BOD. Igen, ha pusztá életért vivünk;

De én szerencsém útján indulék.

MARÓT. Oh már az más; de úgy tetszik, te vérzel,

Bal arczod sértve van.

BOD. Tűz s fergeteg!

Mért épen arczom, azt nem szeretem. (Kendőt vesz elő.)

MARÓT.

Mennyköt öcsém! tán csak nem nászba mégy?

BOD (törli arczát).

Kevesb mint nász, de annál édesebb.

Én titkos kedvesemhez utazom.

MARÓT. No már az hozzád illik: ily finom

Vitéz előtt ajtó s szív nyiltan áll.

De add a kendőt, majd én megtöröllek.

(Törli Bodot, majd a kendőre néz.)

Tüzes villám! e kendőt ismerem. (Ismét törli.)

BOD. Jaj irgalom! hiszen te összenyomsz.

Azt gondolod, hogy ellenség vagyok?

MARÓT. Hagyd csak, barátom, nálunk így szokás:

A vérnek folyni kell, ha megeredt.

BOD. Gonosz szokás; de ám csak rajta hát.

MARÓT (törli, majd ismét a kendőre néz.)

Szentséges ég! E kendő hölgyemé!

BOD. Kendőmet nézed, ha! ha! ugy-e szép?

Vagy ismered talán?

MARÓT. Én ismerem?

Mi nem jut még eszedbe.

BOD. Ah vagy úgy!

Azt csak Marót bán ismerné.

MARÓT.

Marót bán!

BOD. Hallottad hírét? híres ember ő.

MARÓT. Ugy hallik, fogva tartja a török.

BOD. Bár fojtaná meg inkább!

MARÓT (magában).

Hah kölyök!

BOD. Nos! nem vagyok már véres?

MARÓT.

Nem sehol.

BOD. Kiállhatok még egy pár szép szemet?

MARÓT. Eztet, ha kell; te csinos pille vagy.

Nyáron születted úgy-e?

BOD.

Oh igen,

Egy hajnalon pünkösöd rózsáival.

MARÓT. Kendőd.

BOD (szórakozottan magát csinosgatva.)

Oh tartsd meg s emlékezz' reám.

MARÓT (magában).

Méreg ne forrj fel, csak most meg ne fojts.

BOD (magában). Mit tettem! a kendőt adám oda,

A kedves Ida kendőjét. Igen!

Azt vissza kell szereznem. (Maróthoz.) Ah barátom,

Ha minden ily bűtort megtartanék,

Szekerre menne. Ámbár szinte szégyen

Bátor vitéznek mint te, ily silány

Emléket adnom.

MARÓT.

Sőt inkább becses,

Mihelyt te adtad; mondhatom becses,

S megemlegetlek érte valaha.

BOD. Nem hittem volna benned ily szívet.

MARÓT. Oh én felette érzékeny vagyok.

BOD (félre). Hiába! már a kendő oda van. (Maróthoz).

Az szép, igen szép. Ám ha engeded,

Itt válnak útaink.

MARÓT.

Mint gondolod.

BOD. Vagy még egyet. Nem tudhatom ki vagy?

Mentőm nevét szeretném hallani.

MARÓT. Miért nem? — Én Vitéz Gerő vagyok.

BOD. Vitéz? derék név! s czímed és lakod?

MARÓT. Kóbor vitéz a tágas ég alatt!

BOD (hirtelen). S mindennek társa —

MARÓT. A ki megfizet.

BOD. Szentül! mi hát most bajtársak vagyunk. (Félre.)

Ki tudja, még mi hasznát vehetem?

MARÓT. Kezet reál én társaddá szegődöm. (Félre.)

S társad leszek, s koporsószeg reád. (El.)

(Vár.)

Ida, Barra.

BARRA. Négy holdja múlik immár, asszonyom,

Mióta férjed, a bán, fogva van;

Négy hónap óta esdeklünk hiába,

Hogy jó urunkért engedj harczra kelnünk,

Vagy összetennünk váltságul fejére,

Mit ily nehéz, ily háborús időben

Sok évek által szűken gyűjtheténk.

S te szüntelen csak búdnak áldozol,

Te szüntelen csak fájdalmidnak élsz,

S köny és sohajtás minden fegyvered.

De megbocsáss, a fájdalom könyűi

S minden sohajtás, melly egekbe hat,

A rab Marót bánt meg nem menthetik:

Érette pénzt, vagy vért vár a török,

Azért is engedd most kinyernem azt,

Mit a vitéz nép, minden hű cseléd

S közöttük én, kész halni uramért,

Forrón óhajtunk: hagyj megküzdennünk

Vitéz urunkért; a had rég begyült

S indulni kész, csak intésedre vár.

IDA. Hú várnagy, légy irántam türelmes

S a sors iránt, mely két gonosz közül

Nehézzé tette választásomat.

Mert bár óhajtom férjemet szabadnak,

De rettegek csaták veszélyitől.

Lehet, hogy ott mi vesztesek leszünk,

S akkor reánk jön a dühös pogány,

Kiver tanyánkból, s benne fészket üt.
S Marót talán, ha egykor visszatér,
Elvesztegetve látja birtokát.

Azonban a mit mondál, nem beszélted
Siket füleknek: majd meggondolom.
S ha a török váltságdíjt nem fogad,
Lesz még idő harczot kísérténünk.

BARRA (magában). E választ hallom tőle szüntelen.

Hajh rossz jel ez: gyanúm erősödik,
S lelkem beteggé lesz. De szólni kell.

IDA. Várnagy, te itt? van még mit végzenünk?

BARRA. Van asszonyom, s az nem kedves dolog.

Bocsáss meg, a mi választ most adál,
Már többször adtad, s meg nem nyugtatád
A hű vitézek aggodalmait.

Ha most megint ily válasz megy nekik,
Kell tartanom, hogy a mit suttogának,
Nyilván kimondják a világ előtt.

IDA. A vakmerők! s mit mondanak tehát?

BARRA. Azt: «Hogy Marót bán nője hitszegő.»

IDA (székre rogy). Hah!

BARRA. «Hogy rab férje ott veszhet miatta,

Hogy rég letette annak gondjait
S más vágynak enged bűnösen helyet,
Miért is ők, ha jó választ nem adsz,
Magok nevében készek harczot állni,
S egy lábíg inkább vesznek, mint hogy itt
Hagyják bitanggá lenni hős nevét.»

IDA. Megállj! megállj!

BARRA. Bocsáss meg asszonyom,

Ezt ők beszélik; én még nem hiszem,
Tanúja voltam könyhullásaidnak,
S hogy ily könyű is csalfa víz legyen,
Ahhoz nem asszony kell, de szörnyeteg.
Az óriási gyík, mely martalékait
Gyermek-sirással fogja meg, csak az
Sírhatna ily borzasztó álnokúl.

IDA (magában). Jó ember ah, nem tudja hogy valót mond,
S mint szegzi által e szó keblemet.

BARRA. Valóban asszonyom, te nem lehetsz,
Te nem vagy olyan, mert nincs rá okod.
Van durva férj, van szívtelen, garázda.
Ki vad boszúját otthon tölti ki,
Ki más nejénél oltároz csalárdúl,
Kit meggyaláz, vagy megvet a világ.
Nem ilyen ő! kemény csak harczain,
S rendíthetetlen, a hol férfi kell:
Hazának és nemzetnek embere;
De honn szelíd, mint a felhőtlen ég,
Hű, mint fészkéhez a királyi sas,
S kifogyhatatlan jóság kútfeje:
Oly férj, minőt a tiszta hajadon
Udvül az égtől hön imádva kér.
Oh nem, te őt így el nem hagyhatod;
Nem tűrheted, hogy a hős karjait,
Férjednek és urunknak életét
Rabságban a bű s kín emészsze meg.
Bocsáss utána, s mink meghozzuk őt.

IDA. Nem mondhatom, mint megzatott beszéded,
És mennyi fájdalommal hallgatám:
Mégis köszönnöm kell hűségédért.
Menj Barra, s intézd harczai útadat.
Kevés napok multával megtudod,
Mit kelljen asszonyodról tartanod. (Barra el.)
Hah! milly ijesztő mélyre süllyedék!
A legsilányabb szolga hű iránta,
Kész szembe szállni vézszel és halállal. —
S miért? a hitvány zsoldért, melly elég,
Hogy rajta tengjen. — S én, kinek nevét
S erényben oly dús szívét adta át,
Én birtokában minden kincsinek,
Hálátlan asszony, elfelejttem őt. —
Ah én, miként a bánarab vagyok,
Ki búsan áll az érczek halma közt
És mind a kincséért, mellyet ás keze,

Nem adna egy szabad tekintetet
 S egy tiszta forrást, melly után eped. —
 Hisz én szerettem őt! szerettem? ah
 Ez azt jelenti, hogy nem szeretem,
 Hogy őt szeretni többé nem fogom. (Szünet.)
 S ha visszatér, — rettegve gondolom —
 Szemembe néz, és nem lát örömet,
 Szívembe néz, és nem talál szerelmet,
 Sejdíteni fogja árulásomat. (Kívül zörej. Ida ablakhoz fut.)
 Hah! jó! Nem, ez nem ő; az én vitézem.
 Az én Bodom jó. Ah az én Bodom?
 Oh mért nem ő Marót bán, hogy neki
 Mind a szerelmet, melylyel tartozom,
 Mind melylyel önként szívben hódolok,
 Elébe futnék megfizetni most.
 De nem! le kell az érzést küzdenem,
 Ne tudja ő, mi szenvedély van itt,
 Ne tudja senki; hajh mert nő vagyok,
 A rab Marót bán esküdött neje.
 Úgy van, le kell ez érzést fojtanom.

KOMORNA (jő). Az ifju hadnagy, Bod, megérkezett.

IDA (ijedve). Ne most, ne jöjön, mondd —

KOMORNA. Mit asszonyom!

IDA. A vas teremben látom őt utóbb.

KOMORNA (félre).

A vas teremben? mit jelenthet ez? (El.)

IDA. Ah s ő is engem vajjon szeret-e?

Mind egy. Kerülnöm kell tekintetét.

Még egyszer látom, aztán nem soha,

Aztán lemondok minden gondolatról,

Le minden vágyról, mely feléje von:

Úgy van, lemondok, s aztán meghalok,

S a sírban és a síron túl örökké

Csak őtet és szerelmét álmodom. (El.)

(Bod és Marót jőnek.)

BOD. Hah! nem, Haszán, ezt bírni nem fogod,

Akármi áron, nem, ha bár tenyéren

Hoznád is érte lelkedet. Neked

Od' adtam, a mi nem kellett magamnak,
 De a mit én választék, azt, Haszán,
 Nem adnám egy egész menny híridért,
 Nem nagy profétád sírjának kövéért.
 Nos jó barátom, mit mondasz reá?

MARÓT. Szép, kár hogy asszony.

BOD. Asszonygyűlölő!

MARÓT. Az nem: de asszony sokkal jobb, ha rút.

BOD. Jó s rút együtt, mely ízetlen szövetség!

MARÓT. A szép, de rossz jobban tetszik neked?

BOD. Ezerszer inkább.

MARÓT. Úgy te nem tudod

Az angyalok bukását. Pártütők
 Levének ők az ég és Isten ellen,
 S az a pokolra sujtá e hadat.
 Ám még előbb, mint lábok érheté
 Örök tüzét a kárhozat helyének,
 Felfogta őket a föld vad fia:
 Így lenn maradtak asszonyúl közöttünk,
 Gyötörni a világot, és buján
 Folytatni a fajt, mely bűnből ered.

BOD. Ők még is angyalok.

MARÓT. Külszínre csak:

Az égi bélyeg arczokon maradt;
 De bennök a sátánnak lángja ég.

BOD. Ez víg, igen víg! mondhatom, derék.

No üssetek hát pártot angyalok
 És hulljatok le seregestül a földre;
 Itt áll egy ember, a ki nyílt karokkal
 S forró kebelével üdvözölve vár.
 Vitéz barátom, a mennykőben is,
 Hiszen te képtelen mogorva vagy.
 Csak valld meg, egykor rútúl rajta vesztél
 S azért most mindent gyűlölsz, a mi szép.
 De légy nyugott, tovább nem bántalak.
 Lesz még idő a hosszas éjeken
 Végezni szóvitánkat, s én neked,
 Ha egyszer a nő karjaimba dölt,

Keríték asszonyt, jót, mint Sára volt,
És oly ijesztő rútat, hogy maga
Borzadna hozzá nyúlni Belzebub. (El.)

MARÓT. A vas terembe várja őt tehát?
Jól! én is ott leszek. S te rossz kölyök!
Vess számot Isteneddel gúnyodért.
Hah! várnagyom!

BARRA (jő). Vajh! mi ember ez.
Külsője zordon bajnokot mutat.
De szembe nem néz: rossz madár lehet.

MARÓT. Nem ismer! — Barra!

BARRA. Mit hallok? nagy ég!
Az én vitéz uram.

MARÓT. Légy csendesen!
Reám ne ismerj más előtt, s ne hagyj
Hogy ismerős szolgálaim jőjenek.
Én itt ma vendég s idegen vagyok.

BARRA. Oh irgalom —

MARÓT. Ne szólj, mindent tudok!
Ti rendben vagytok. Látom, semmi baj.

BARRA (félre).
Istennek hála! semmit sem gyanít! (Maróthoz.)
Oh baj valóban semmi, semmi sincs.
Mi mind igen jól és rendben vagyunk.

MARÓT. Ember, hazudsz; a rend itt felbomlott,
S van egy betegség köztetek, mire
Gyógyszert az élet földe nem terem.
Hogy van, hogy él, mit mível asszonyod?

BARRA. Ah jó uram!

MARÓT. Ki a szóval, cseléd!
De nem, te hív ember vagy, Barra, szólj:
Mért nem jövétek értem küzdeni?
Váltságomat miért nem sürgetétek?
Mióta rabságomban szenvedek,
Nem jött levél, nem hírmondó felém.
Sokszor gyaníték hadzajt hallani,
Az értem küzdött harcz örömjaját,
S csak pusztá nesz, s lelke játék volt.

Szólj, hol van a kincs, melyet gyűjtve tarték,
Hol a vitéz had, melynek zászlaján
Rettegve állt az ős Maróti név?

BARRA. A kincs, uram, hadakra méne fel,
De a had ép még és csatára kész.

MARÓT. Ezer villám! és még is veszteg ültök?

BARRA. Bocsáss meg, az talán az én hibám volt.

Féltettem e várt, nődet, s a hadat,
S te már szabad vagy, és itthonn megint.

MARÓT. Itthonn! ez a szó, a mi észre hoz.

Oh vesztem volna inkább tömlöczömben,
Mint meggyalázva leljem házamat.

BARRA. Még jókor érkezél: az elbukónak
Még jókor nyújthatsz felmentő kezet.

MARÓT. Minek tekintesz engem, nyomorú?

Koldús izeljen étket más után,
Marótnak úri s kényes szája van.

Kövess a vas terembe. Úgy hiszem,
A két vas ember most is épen áll?

BARRA. Minden helyén van, mint hagyád, uram.

MARÓT. Egyik vas ember én leszek. Reám

Fogod ruháját adni. Vajha, mint az,

Lelketlen állnék, meg ne hallanám

Az áruló száj suttogásait;

De hallanom kell, és aczél kezekkel

Letörnöm a virágot, mely nekem

Virítani nem fog már ez életen.

Kövess, s ne felejts el titkot tartani. (El.)

BARRA (magában). Bal kezdet! oh mi gyász lesz a te véged. (El.)

Bod és egy Apród jönnek.

BOD. Te rossz s veszélyes hírt hozál, fiú,

De csak hogy élsz, mert már is azt hívém,

Hogy makkirálylyá lettél, s legalább

Egy fejjel főbb a többi embereknél.

FIÚ. Tudod, lovag, hogy én futós vagyok.

BOD. Oh azt igen, s hogy kész vagy uradat
Haramjakézben hagyni martalékúl.

Fiú. Ments Isten! Oh az én uram vitéz.

BOD. A gaz kutyák! ha váratlan szerencsém
És egy vitéz kar meg nem mentenek,
Ott vesztem volna, azt sem tudva meg,
Hogy ön cselédim voltak árulóim.
De semmi! menj, s ha jól laktál — tudom
Legelső gondod az — tekints körül:

Vagy egy gazembert nem találsz-e künn?

Fiú. A mennyi kell. De hogy' ismerek reá?

BOD. Ismerj fajodra, holló! Menj! — megállj!

Tekints körül, mondom, mindenfélé
Hallj, láss meg mindent, és csak óva szólj,
S a mit tapasztalsz, hozd hírül nekem.
Sorsom s jövődöd van koczkán, fiú!

Fiú. Szerencse, szép hölgy, vess nekem hatot! (El.)

BOD. Jó kedvű gyermek, és hú mint az árnyék.

Csak egy hibázik benne: férfi szív.
Kár hogy zsidónál venni nem lehet,
Megszerzeném a ficzkónak. — De ő,

Az a varaskos béka, Ibrahim

Ő volt tehát az álorczás vitéz,

Ki rám rohant az erdő sűrűjén?

De annyival jobb. Most Haszán barátom,

Nem tartozunk egymásnak semmivel:

Te nem hivél, és én megcsaltalak. —

Hallék egy ősz arabtól hajdanában

Egy szép regét, mely most eszembe jut

S követésre unszol. «Két testvérleány van,

Igy szóla ő, az életsors uránál,

Való s Remény. Az első bájtalan,

De biztosabbnak tartatik; ledér,

És állhatatlan a másik s tűnő,

De báj s gyönyör leng minden ízein.

Az, egy kiismert hitves, kit meguntunk;

Ez félig ismert, féltett szerető,

Kinek mosolygó ajkain szerencsénk

S egész jövődönk túlvilága függ. »
 Engem csalárdul rá szedett az első,
 A biztosabbnak hirdetett Való,
 És válni kényszerít. Tündér Remény,
 Te bájos ifju testvér, most te vagy
 Küzdéseimnek czélja, csillagom!
 Egy életet, s a név- és becstelennek
 Az élet minden, illy egy életet
 Szánok fel érted. Ida, drága hölgy
 Téged köszöntlek szép reményeműl.
 Hozzád közel jobb és nemesb vagyok.
 S oh balgatagság! én őt e Haszánnak
 Akartam adni, üdvöt ördögömnök,
 Ezen nyomorúnak! Oh mint gyűlölöm,
 Miként utálok őt! A szörnyeteg,
 Ő volt, ki engem illy vaddá nevelt,
 S ki, ha szabadúlni vágytam, ősz apám
 Véres fejével rémített, s kötött meg.
 Minden magányban, éjem álma közben,
 Oh hányszor látom én őt vérzeni,
 Ez ősz apát, kit még nem ismerek,
 Boldogtalan! s ki rólam csak maga
 Gondolkozott az ember-lakta földön.
 Ez ősz fej áll őrt poklom ajtaján,
 S kilépni nem hágy emberek közé.
 De most merészlem e lépést, ha bár
 Apám fejének vérén gázlok is:
 Merészlenem kell. Hallatlan boszút
 Kivánok állni a vad zsarnokon.
 Most a terembe. (Megáll.) Ah! hová megyek.
 Ily lélek, illy arcz nem talál szerelmet.
 Épédbe vissza, vérevő harag!
 Térj álmaidhoz, rémes látomány,
 S te könnyü, bátor, nyájas ifjuság,
 Derülj ki csábjaiddal arczomon:
 Egy nő szivet kell meghódítanunk.
 S teljes jogunk van hozzá. Életünk
 Eddig vadon volt, szélvész-dúlta hon:
 Most egy virágot ültetünk belé.

HARMADIK FELVONÁS.

(Terem, melynek hátul egy közép- s két oldalajtaja van. A középpajtó mellett jobbra egy vas ember van fölállítva, dárda kezében. A középpajtón jó Marót bán, a vas emberhez hasonló fegyverzetben.)

MARÓT. Ez asszony, a ki most itt édeleg,
Mig engem rabnak s elhagyatva tud,
Ez egykor — átkozott az óra is!
Nyakamba fűzte inda karjait,
Boldognak látszék, mint nem senki más,
S kígyói nyelve így sugott fülembe:
«Oh bán, ha téged a harcz eltemet,
Nem élem azt túl egy pillantatig.»
S most, átok és halál! most ő — de nem,
Nem mondom el, mit vétett ellenem:
Asszony, s ez a szó minden, a mi rossz.
De itt vagyok boszúmat állani
Még élve, hála, szent Isten! neked;
És birtokában észnek és erőnek,
S rettentő számadásra hívom őt.
Legyilkolom minden pillantatát,
Le minden gondolatját, vágyait,
Melyekkel önként szegni megy hitét:
Együtt, s egyenként annyi kint adok rá,
A mennyi gondolattal hűtelen.
Hah! künn dicsőség hordja nevemet,
S ne tudjam azt honn szennytől őrzeni?
Jőnek. Vas ember, állj helyettem őrt,
Mig én benézek poklom ajtaján.
(Helyére áll. Bod jó.)
Már nyílik ím! jön egyik ördögöm:
A legnagyobb még hátra van, s az asszony.

BOD (körtülnéz). Még nincsen itt. Miért e tétovázás?

Megváltozott talán? Az nem lehet.

Mert bár nem adta még nekem szavát;

De szíve már enyém. A néma vallás

Epedve lángoló tekintetén,

Ezen galamb a szívhajó öléből,

Melyet szemem, mint holló, felfogott,

A fél sikerrel elnyomott sóhajtás,

Az árapály hullámzó kebelén,

Biztosbak a nyelv vallomásánál.

A nyelv hazug szolgája a tüdőnek:

Kebel, szem, arcz az érzés nyelvei. (Ida jő.)

Ah jön! — Legédesb álmod képei

Öleljenek meg testvér angyalokként.

Hozzon reád legboldogabb napot,

Ki a napot s az üdvöket teremti.

(Idához közelítve, annak keze után nyúl, ki visszavonúl.)

IDA. Megállj, vitéz, s hallgass meg engemet.

BOD (féltre.) Minő hidegség, mit kell hallanom.

IDA. Gyakorta látlak váramban, lovag,

Mióta férjem, a bán, fogva van;

Gyakorta hallom nyájas szózatod,

Vigasztalót inségem napjain,

S még nem tudom ki vagy; még nem tudom

Kinek köszönjem e baráti szív

Részvételét és biztatásait.

Engedj meg: a még férjes özvegyet

Oly sok gyanús szem s fül környékezi,

Oly sok bitang hír járja udvarát,

Hogy nem maradhat békében miattok.

Vagy bízni kell, vagy kárhozzatni. Ím

Én bízom, és magadtól vágyom azt

Megtudni, a mit rossz lélekzetével

Megvesztegetve nyújt a csalfa hír:

Te egy szilaj vitéznek tartatol,

Kinek hazája nincs, sem Istene.

BOD. Nincsen hazám és nincsen Istenem:

Mim van, ha elhagysz, angyalom, te is?
Oh Ida!

IDA. Bajnok!

BOD. Megbocsáss nevednek,
Hogy bájosabban hangzik, mint a báné.

MARÓT *(helyéből egy kissé előbbre lépve).*

Nem hallom őket, ördög és halál!

De suttogások árulást jelent. *(Ismét visszaáll.)*

BOD. Vagy hát ki vagyok én? Oly idegen,
Oly új és ismeretlen nálatok,
Hogy számot adni kényszerítsz, s ma, most,
Midőn reménynyel jöttem? *(Körülnéz.)* Oh igen!
Meg kell tekintnem jól e teremtet,
Hol annyi édes óra álmain
Feledni kezdém a fanyar világot;
Meg kell tekintnem e ház belsejét,
Mert tán utószor látom.

IDA *(ijedve).* Mit beszélsz.

Te távozol?

BOD. S ez ellenedre volna tán?
Úgy tetszik mégis, mintha nem. Kivel
Öröm mulatnunk, a kit szívesen
Látunk, olyan vendégnek nem keressük
Nevét, hazáját; nem fogadjuk így,
Ha tán haramjakézből vérezen —

IDA. Az Istenért! te vérzel?

BOD. Semmiség!

Csak egy kis intés, hogy fejembe is
Kerülhetendett e szép utazás,
Melynek jutalma gúny és gyötrellem.

IDA *(félre).* Hová leszek! feltétem füstbe ment. *(Bodhoz.)*

Te félre érted aggodalmimat.

BOD. Vagy azt kívánod, hogy mit én magam
Irtózva zárok keblem rejtekébe,
Hogy a mi engem semmivé teend,
És mondhatatlan kint szerez neked,
Ha megtudod, — most elbeszéljem itt?
Megoldjam a vihart, mely még lekötve

Szenderg a hallgatás bilincsein?
Akarsz kegyetlen és szívgyilkoló
Történetet? Jó. Úgy tudd meg, ki vagyok.

IDA. Megállj, én nem kívánok semmit is,
Ne szólj, ne tárd fel szörnyü titkodat.
Csak meg ne csalj, Bod. Oh mert én fölötte
Boldogtalan nő lennék általad.

BOD. Ez már baráti szózat volt. Az ég
Áldjon meg érte Ida. Oh igen,
E szózat az, mely súlyedt lelkemet
Felhíja örvényének széliről,
Melynek riasztó mélységű tükrében
Szédülve látja elveszett magát.
Oh így fogadtál engem akkor is,
Midőn először, épen, mint ma történt,
Rablók kezéből mentem meg. Legott
Hogy láttalak, megváltozott hitem;
Vagy inkább, a ki eddig nem hívék,
Most hinni kezdtem benned és magamban,
S megesküvém, hogy éretted, ha kell,
Vért, szívet, üdvöt, mindent od' adok.

IDA. Oh Bod, miért szólsz illyeket nekem:
Te nem tudod, hogy ez lelkemnek árt.

BOD. Ah félre minden aggodalmaiddal.
Lásd, drága hölgy, mi könnyü mód vala
Megcsalni téged névvel és családdal.
Nem mondhatám-e: Pálfi ivadék,
Perényi, Csák, vagy Frangepán vagyok,
Hogy szívtelen rokonság túra ki
Nagy birtokimból, mellyek visszaszállnak,
Ha perrel és törvénnyel megvivom.
Én e helyett jövék, a mint vagyok,
Egy pusztá névvel, czímeretlenül;
Nem súgva, nem hazudva semmit is,
Mi rajtam nem volt tüstént látható.
S te nem vetéd meg, jóm, a jövevényt,
A fénytelen: te elfogadtad őt,
Nyájas szemekkel vártál rá, ha jött,

Borús szemekkel kísérted, ha ment.
 S lelkében egy gyönyörnek kútfejét
 Nyitád meg, a jobb tettek érzetét,
 És eltakartad azt a rémidőt,
 Mely ifjúságán, mint pokol, terült el.
 Igen, nemes hölgy, borzasztót s dicsőt
 Hallandasz egyszersmind, ha elbeszélem,
 Mi voltam, és mi lettem általad.
 S te most elrontanád-e művedet,
 Elfúhatnád, mint szappanbúboréket,
 Egy ember üdvét, Ida, üdvömet?
 Az nem lehet! de félre most ezekkel,
 Ezek komor, kedvetlen tárgyaim,
 Mert engem illetők. De szólj magadról.
 Mint vagy, hogy' éltél, a mióta sorsom
 Távol tartott? Vidámak voltak-e,
 Mint én ohajtám, mindig napjaid?

IDA. Oh Bod! te csalfán játszol énvelem:
 Kérdéseimre nem felelsz soha,
 Vagy olyyat, a mi rémit és gyötör.
 S kérdést adsz, melyre nem felelhetek,
 Vagy olyyat, a mi búsit és lever.
 Vidám napokról szólasz? Oh igen!
 Egy éve, hogy Marót bán fogva van,
 Egy hosszú éve folyvást rettegek —
 Attól-e hogy jó, vagy nem? — nem tudom.
 Oh senki nem tudhatja, mit teszen
 Özvegynek lenni háborús időben,
 Bán özvegyének, míg a bán is él.
 Im, hogy bolondúl a csalárd töröknek
 Nem hányom el váltságúl kincseit,
 Hogy vakmerőn nem kísérték csatát,
 Hogy elfogadlak, jó vendégemet,
 Ki engem bátorítasz és vigasztalsz,
 Hitetlen nőnek tartatom. S ha ez
 Való, ugy én boldogtalan vagyok —
 Ha nem való, még boldogtalanabb.

Oh bár ez órán térne meg Marót bán,
S találna engem halva, hitvesét.

BOD. Mit hallok? új és régiebb panasz!

Búd és keserved engem gyötrenék,
S e kétkedésed kárhozatba dönt.

Én teljes embert szántam fel neked:

A mint vagyok, s leendek harczfia

És ifju még, az élet ajtajánál,

El nem hiúlt remények birtokában,

S oly elszánással, melly egekre tör,

Egészen a tiéd. — A múlt időt,

Ha éden volna is, kitörleném

Emléketemből, és egész jövőmet,

Bár egy világot érjen, itt neked

Ajánlanám fel: lelke a tiéd

És életem, s te mind ez áldozatra

Az egy Marót bán névvel állsz elő.

Ki e kevély bán? Istened talán,

Ki síron túl is számot tart reád?

Meggondolád-e Ida, mit tesz ez?

Vagy ő, vagy én! De ő már elveszett:

Őtet Haszán bég sírnak áldozandja.

IDA.

Oh ég!

BOD. Vagy bár ne hát. Ő éljen, csak találj

Módot s időt, hogy el ne veszsz nekem.

Találj egy ilyen másod életet,

Mely ifjusággal kezdődjék, s ha eltelt

A félidő — én békén várom azt,

És türelemmel — akkor légy enyém.

De az élet egy, s ah Ida, mely rövid.

Mutasd meg, hogy két életünk vagyon:

Én várok érted egy hosszú életen,

Végig gyötrődöm minden pillanatján,

Csak légy enyém a másik életen.

De oh ha most elvesztlek, Ida, most

E visszahozhatatlan életen,

Te mind örökre veszve vagy nekem.

Oh Ida, és te sírsz? mért e könnyű!

Kegyetlenebb az, mint tán gondolod;
Mert azt jelenti, hogy te nem szeretsz.
IDA. Én nem szeretlek? — Oh ég, mit beszéltem!

(Hirtelen felkel.)

BOD. Igen, oh igen ezt jó angyalod sugá.
Ne bánd, ne vonjad vissza szavadat,
E szó után lelkem már rég epedt.
Gyakran, midőn magamban tépelődtem,
Azt kérdezém, mi boldogítana?
Kincs? nem; dicsőség? nem; szerencse? nem;
Uralkodás? nem; egész világ? nem;
Egy szó hibázott teljes életemből,
E szód: szeretlek. Most hallottam azt,
S nincs a világon, a miért od' adnám:
Még egyszer ah mondd azt a drága szót.

IDA. (Mintha félne, hogy meghallják, körüljárja a termet, s midőn visszatér, elfojtott hangon szól.)

Bod, én szeretlek téged.

BOD. Oh gyönyör!

IDA. Szeretlek átkaimnak ellenére,
Oly kínnal és oly rettegés között,
Mint ellenségnek sem kívánhatom.
Igen Bod, oh ha tudnád! én neje
Egy elfogottnak, a ki oly dicső,
És oly nemes férj, hogy becsülni kell,
Ha nem szeretnők. Én szerettem őt,
Oh én boldogtalan, s most rettegem.
En egy családnak ága, mely hitelent
És szívgyalázó árulást nem ismer,
Hol istenfélők már a gyermekek,
S jámbor keresztény a ki korra jut,
Én ily családi ág, Marót neje,
Én tégedet szeretlek. Oh egek!
Ne lássatok meg engem.

BOD. Kedvesem!

IDA. Én küzködém. Igen! soká, soká
Harczoltam e veszélyes indulattal.
Imádkozám; de bűnös ajkaim

Egy szót neveztek, mellyet szenteink
Nem ismerének, e szót: szerelem.
S ah mily hatalmas szó volt ez: megölte
Imádságomnak minden erejét.

BOD Oh drága hölgy, te ennyit áldozál.

IDA. Midőn fohászim nem használtak.

Megesküvém, s megátkozám magam:

Ne adjon Isten hosszú életet,

Ha a szerelmet meg nem tagadom.

S én a szerelmet meg nem tagadám,

Meg nem tagadhatám. Oh Istenem!

Hisz én szeretlek, és szeretni foglak,

Ha tüstént sírba kell is szállanom.

Most már, Bodom, te kedves jó barátom,

Mindent kitudtál, a mit tudni kell.

Tudod: szeretlek, úgy, mint nő szerethet.

Mi kell egyéb? a lelki szerelem

Az a mi boldogít, és ezt magok

Az angyalok nem róják vétkemül.

Ég úgy akarván, a bánnak neje,

Neked barátod, szeretőd vagyok.

BOD (megöleli). Oh Ida, Ida!

MARÓT. Ida!

IDA. Szent hatalmak!

Mi rettentő hang érte fületem.

Maradj, maradj, az Istenért, ne kísérij.

Oh jaj nekem, ha ő megérkezett. (El.)

BOD (kardot rántva körüljár).

Kisértet, vagy gazember, szólj, ki vagy?

(Ismét körülmegy.)

Itt senki sincs. Szavam visszhangja volt,

Mely a szegény nőt úgy megrezgeté.

Oh Ida, kedves, drága jó teremtés!

Szeretni foglak, asszony! e világon

Csak tégedet, te szép, te jó, te hív.

De most utána, fel kell bátorítnom:

Különben elvész félig nyert csatám.

BARRA (jö, egy köpönyegbe burkolt emberrel.)

Uram barátom, várjon egy kicsint:

Itt egy vitéz bajtársa keresi,

S ha végezett, elvárjuk vacsorára;

Mert asszonyunk ma nem lesz látható. (El.)

BOD (a vasemberes ajtóhoz megy, hol a köpönyeges ember áll).

Ki vagy, mi dolgod, végezd röviden.

(A török köpönyegét szétveti.)

Oh ördög! ez Haszánnak embere.

TÖRÖK. Uram Haszán küld itt egy levelet.

BOD. Jó. Elmehetsz. Mást semmit sem izent?

TÖRÖK. De sőt; ugyan azt, mit a levélben írt,

Meghagyta szóval mondani. Köszöntöm

Bod hadnagyot, szólott ő, s intem őt,

Hogy a kit ígért, a kiért zsebét

Aranynyal töltém, a szép özvegyet,

Marót nejét már egyszer hozza meg.

Három nap mulva a közel harasztban

Egy kis hadam lesz, mely őt átveszi.

Mondd, hogy siessen. Apja ősz fejére

Emlékeztess őt, így szólott uram.

BOD (félre). Oh eb török! — szegény, szegény apám!

TÖRÖK. Mást nem parancsolsz?

BOD Menj; ne lássalak.

De mégis, mondd Haszánnak, hogy ne jöjjon.

Egy hónap mulva lesz kezünkben a nő.

Előbb ne jöjjon haddal. Menj, siess.

Megállj, megállj. Marótnak özvegyét

Mondád? — A bán még él.

TÖRÖK. Csak élt, uram.

BOD. Marót bán meghalt?

TÖRÖK. Meggyilkoltatott.

BOD. Mondd meg Haszánnak, egy hét mulva jöjjon.

Lódulj, siess, menj: meg ne lássalak. (Török el.)

BOD. MARÓT bán meghalt, és én élni kezdek.

Vigan, vigan, ma áldomást iszunk. (El.)

MARÓT (előlép). Végáldomást, az égre esküszöm.

Ez ember elcsábítá hölgyemet,
 És a töröknek pénzen adja el.
 Haha! kaczaglak, nyomorúlt pokol,
 Az ember és föld poklabb, mint te vagy. (Szünet.)
 S én most megöljem őket, meg velök
 Azon kigyót, mely szívemben lakik?
 Megöljem és egy hirtelen dőfessel
 Elrontsam a bősúnak ünnepét?
 Nem! eddig ők nem éltek boldogúl,
 Attól remegve, hogy még megjövök,
 Gond s félelem közt ízlék a gyönyört.
 De most halottnak véelve, szabadon
 Czikáz szívökben minden érzemény.
 Igen! koporsóm mellett lássam őket,
 Teljes virágzatában bűneiknek.
 S ha majd gyanútlanúl kéjelgenek,
 Ha üdvöt áraszt minden érverés,
 Ha boldogságok legfőbb fokra hág,
 Akkor csapok le, mint a jégvihar,
 És elhervasztok minden örömet.

BARRA (jő). Uram, jelen lélsz most a vacsorán?

MARÓT. Híj, majd ha vége lesz. — Megállj!

Még egy parancsom van. Vigyázz reám:

Intézz holnapra pompás temetést,
 Úgy, mint temettük boldogult apámat.

Engem halottnak hirdettet Haszán,

S ez alkalommal élni akarok.

Egy zárt koporsót készíttess titokban.

Tizenhat gyászba öltözött vitézem

Várjon reá az erdön, s úgy adasd át,

Mint melyben a töröktől visszaküldött

Holttestem nyugszik. Mély titok maradjon,

A mit parancsolék. — És holnap délután

Az ősi sírbolt várjon a halottra. (Barra el.)

Oh a hitetlen asszony, ő bizonynyal

Örülni fog, ha engem halva lát.

De most az egyszer ezt az örömet

Ürömpohárrá változtathatom.
Vigadjatok csak, én is vigadok majd:
Oly tort ütendek a holt bán felett,
Oly tombolás lesz a vég lakomán,
Hogy minden őseimnek csontjai
A sír ölén felrázkodnak belé. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Sírbolt. A szinpad hátulján egy emeleten áll a koporsó hadilag ékesítve. A halotti ének épen elhangzik, s a gyász fegyveresek és nép kifelé indulnak. — Bod, ki hátramarad, apródjától kihivatik. Ida a koporsóra borúl. Marót, ki az előtéren van, távolság és homály miatt a sokaságtól észre nem vétetik.)

MARÓT. Ez hát a vég, a mellyért fáradunk?

Gyász pompa, melyre a halál vigyorg;
Halotti ének részeges torokból,
Egy pár hamis köny olyyaknak szeméből,
Kiktől szeretve vélted magadat:
Ez minden útiköltség s elmehetsz,
Viselje a föld gondodat. Haha!
Csaknem kívánnám, hogy már ott legyek,
Hogy a tor, melyben holtomon vigadnak,
El volna költve, s én alant nyugodnám,
Alant, hol a szirt és az ércz foganszik.
Csak most tudom még, mily boldog valék,
Mint foglalá el e nő lelkemet:
Most ott üresség, végtelen hiány van,
Melyet be nem tölt bár az üdv maga.

(Bod az ajtónál megjelenik.)

Ki ez? Bod, ah szerencsés vőlegény!
Elébb, elébb! ott vár menyasszonyod.
Sírbolt ugyan, hol most vagyon, s ura
És kedves férje a ki sírba szállt;
De semmi! csak te menj, szép vőlegény!
Fogadni mernék, szívesen veendi,
Ha gyászt s keservet elhagyatsz vele. —
Nézzétek e nőt: még imádkozik,

Talán szivéből, tán mert úgy szokás,
 Talán még bút is érez: mert hiszen
 Egy hű kutyát is sajnálunk, ha elvész.
 De várjatok csak egy pillanatot,
 S e gyászos asszony latrával mulat.

Hah! (Visszavonúl egy oszlophoz.)

BOD (még a lépcsőkön állva, körülnéz).

Csodálatos! midőn e sírlakot
 Váratlanúl megpillantám imént,
 Úgy tetszék, mintha láttam volna már,
 Régen, nagyon rég, gyermeknapjaimban.
 És mintha egy vitéznek tetemét
 Kísérte volna ilyen gyászmenet,
 Milyet ma láttam. — Álom, nem egyéb.
 Én e helyen nem voltam még soha.
 De íme a szép gyászoló, mi szép!
 Imádkozik, vagy sír, vagy mind együtt.
 Hiába, fel kell őt ébresztenem. (Lemegy.)
 Szép Ida!

IDA (felijedve). Kit látok itt? Bod ah te vagy.

Mért jössz te engem háborítani?
 Csak ellenednek tudnám azt kívánni,
 Hogy engem ily órában megzavarjon.
 Ez óra óta kétkedem szivedben,
 Mely a halottat s gyászt nem tiszteli.

MARÓT (hallgatózva).

Mit szólsz kigyó? De mindegy, csak sziszegj.

BOD. Ne szemrehányást, azt nem érdemeltem.

Hallgass ki engem nyugton, és legitt,
 Mert minden perczen élet és halál függ,
 Több, mint az élet, a becsület is,
 Azon becsület, mellyért nő előttünk
 A tiszteletnek szent oltára lesz.

IDA. Mi vész közelget? szólj: én rettegek.

MARÓT. Oh ég! Marót bán nője egy latorral

Tanácskozik holtnak vélt férje mellett.

S a könyv mielőtt a holtra hullana,

Orömsugárrá olvad fel szemében.

De rajta! csak ti nyájaskodjatok.

Én a násznépet tüstént meghozom. (El.)

BOD (ki egy kissé körülnézett).

Halljad tehát. Cselédem hírt hozza,
Hogy vad Haszán bég haddal erre jó,
Azt véelve, hogy férjed már halva lévén,
Nincs a ki védjen. A miért sovárogo,
Az nem kevésb, mint várad és magad.

IDA. És én?

BOD. Igen, te, Ida. Ő téged szeret,
Hirből szeret, s buján, miként török,
Miként a bőszült állatok szeretnek.

IDA. Irgalmas ég, oh ments meg, könyörülj.

BOD. Míg élek, Ida, nincs mit tartanod.
Eddig szavakkal mondám, hogy szeretlek,
Most tetteim mutassák. Adj hadat,
Bizd rám a népet, s én a vad pogányon
Megtorlom, a mit teljes életében
Békében, harczon vétett a magyarnak.

IDA. Oh hála, hála e jóságodért.

Igen, barátom! úr vagy váramon.
Tedd, a mi legjobb, tetszésed szerint
S vezesse Isten lelked' s kardodat.

BOD. Szerelmem az, mely engem gyújt, vezet.
Győznöm vagy halnom érted egy gyönyör.
Igen, meghalnom! Ida! egy jutalmat
Kérek csak tőled. Esküdjél nekem,
Ezen koporsón esküdd, hogy szeretsz.

IDA. Te szörnyü kezdesz lenni.

BOD. E koporsó,

Mely hősi férjed testét fedezi,
Ez a mulandóságnak czímere,
Komor, de biztos emlékeztető.
Ha végzet a csatán elhullanom,
Add a jutalmat, a megnyugtatót,
Hogy most enyém vagy, s élve a töröknek
Nem jutsz kezébe. És ha győzelem

Kísérne hozzád, esküdd hogy kezed
Barátod', engem, boldogít sziveddel.

IDA. Csak itt ne, oh Bod, itt ne kényszeríts.

BOD. Én innen a csatába rohanok,
Talán halálba, sírom ellenébe
Legott, e pillanatban. A török
Már készen áll az erdő szélein.
Minden vitéznek díja van, ha küzd,
S tőlem te megtagadnád?

IDA (a koporsóra teszi kezét). Esküszöm!

BOD. Így Ida! most már szép menyasszonyom,
Öleld meg boldog vőlegényedet.
Hogyan? vonakszol? semmi zálogot,
Csak egy szegény csókot se birjak-e,
Mit a halálnak ellenébe tartsak?
Ha lelkem egykor túl ez életen
Azt volna képes hinni, hogy szerelmed
S magad csak álmod tündérképe voltál,
Az engem inkább, mint a kárhozat,
Egy halhatatlanságon végig gyötrene.

(Marót hat gyász vitézzel megjelenik.)

Oh Ida, kösd meg lelkem szárnyait;
Mutassa rengő hév kebled, hogy élsz,
S hogy e kebel csak érettem dobog. (Ölekezés.)
Így! most csatára, s aztán karjaidba.

MARÓT (ki az alatt lejjő a lépcsőn).

Az ágra, tolvaj, ágra és kötélre!

(Megragadja Bodot, s kísérői ködőzni kezdik.)

IDA. Oh ég! Marót bán! (Ájultan összerogy.)

BOD. Mit hallok? Marót bán?

MARÓT. Hah gyáva tolvaj, szívem gyilkosa,

Azt hitted, hogy meghaltam kedvedért?

Itt áll Vitéz, ki megmentett az erdőn,

És itt Marót bán, a ki most megöli!

Vigyétek őt, és várjatok reám. (Bod elvitetik.)

Szívét veszem ki a hitvány latornak

S ez ágyasának nyujtom ételül.

(Földről nagy zúgás hallik.)

Mi ördögördítés az ott fölül?
 Ki mer zajongni, míg Maróti szól?
 S ön háza népén véritéletet tart? (Ismét saj.)
 Hah! várjatok. Jó kedvemben vagyok.

(Elindul, meg visszajő.)

Ez asszony itt a sírban jó helyen van.
 Még nem tudom, mint végezzem ki őt;
 De azt tudom, hogy sorsa szörnyű lesz. (Indultában.)
 Ti rég elhamvadt ősök árnyai,
 A szép menyasszonyt nektek jegyzem el.
 Mosolygjatok rá, rém ábrázatok,
 Verjétek össze csont bokátokat:
 Ti lesztek a násznép és vőlegény;
 A rab Marót bán özvegyen marad. (El.)

(Erdő.)

(Török had jő, s megállapodik, utóbb Haszán bég.)

HASZÁN. Szolgált szerencsénk. — Jó közel jövének.
 Reménylem, a mit ennyi száj kimondott,
 Megértheté várában a kevély bán.
 Elő, elő! s fenjen kiáltsatok;
 Ha nem fog a szó, vágjon közbe kardunk.
 Kiáltsatok, hogy harsogjon fel a föld
 S reszketve adja visszhangját az ég:
 «Macsói bán, add meg váltságodat!»

(Indúl a had utána.)

(Vár.)

(Marót bán a várfalon áll, Barra sietve jő.)

BARRA. Uram! veszély fenýíti váradat,
 Itt őreink figyelmét elkerülve
 Jön a török had délczeg-elbizottan,
 S vad ordítása, mint egy szörnyű kürt,
 Veszélyt, halált, vad háborút jelent.

(Kiáltás távol:)

Macsói bán, add meg váltságodat!

MARÓT. Ha ők! Haszán bég népe. Kárhozat!
S én a napot, s váltságot elfelejtém. (Barrához.)
Küldj a hadért, hogy tüstént gyűljön össze
És szálljon a vár éjszakoldalához.

BARRA. Már küldtem érte. Míg beérkezik,
A vári népet falra rendelém.

MARÓT. Fölösleges gond. Hozz egy békezászlót,
És tüzd ki a vár szegletén.

(Barra int egy katonának s ez el.)

Bizonynyal

Alkudni fog még a pogány előbb.

(Kijáltás közelebről:)

Macsói bán, add meg váltságodat!

MARÓT. Üvölts, üvölts, hogy megszakadj belé!
Marót bán, ez gonosz nap életedben.
De helyre szív! most férfi kell a gátra.

(Egy katona egy fehér zászlót tűz ki. Egy török jó, szinte fehér zászlóval.)

TÖRÖK. Zászlód jelenti, hogy békét akarsz?

MARÓT. Ki értekezni s alkudozni vágy,
Bátran jöhet, bántatlanúl mehet. (Török el.)

Váltságomat nem bírják táraim,
S én áldozat vagyok: de még előbb
Megmentem e várat, s kivagdalom
Becsületemből a rágó fenét.
Nőmnek s lajrának még lakolni kell.

(Gondolkodva jár a várfokon.)

De mért lakoljon, a ki büntelen?
Mért én, ki ellen minden vétkezett?
Teljes boszúm csak úgy lehet, ha ők
Elvesznek, és én menten maradok,
Menten, s azoknak inségén kaczagva,
Kik engem e nagy kínra szántanak.
Igen, nekem még élve kell maradnom;
Ézen csekély adóval tartozom

Barátaimnak s ellenségeimnek. (Haszán jó egy csapattal.)

HASZÁN. Zászlóm köszönti zászlódat, magyar bán.
Békét kívánsz, s azért magam jövök.
Mennykőbe is, te itthonn jól mulatsz:

Szép asszonyod van, s jó pinczéd lehet.
 Várhattam volna a tized napot,
 S a gazdag erszényt, mely ily drága főt,
 Mint a tiéd, megváltson a haláltól.
 De lám törökben emberség vagyok.
 Hogy fáradságtól megkíméljelek,
 Magam jövék beszédni pénzemet.
 Vagy tán nem is várt vendéged vagyok?
 Nem szívesen látsz hozzád ily közel?
 S a törhetetlen hűségű Marót bán
 Adott szavát feledni kezdené?
 Se baj! mi hozzád nem magunk jövének.
 Nyomunkba tizezer hadszolga jó.
 S napszállatig, ha dijad nem kerül ki,
 E tizezer száz orditand füledbe:
 «Macsói bán! add meg váltságodat!»

MARÓT. Haszán, ha bár ellenségem vagy is,
 Megvallom, oly súly fekszik éltemen,
 Milyet talán még ember nem viselt.
 S ha adott szavamról megfeledkezém,
 Csak azt jelenti, hogy lelkem kihalt,
 S eszméletemnek nem valék ura.
 De még idő van jóvá tenni mindent.
 Parancsold hátrább kíséroidet.
 Várj rám, s legottan számot vethetünk.

(Haszán hátra megy csapatja felé.)

BARRA (jő). Uram! hadunk főbb része itt vagyok.

MARÓT. Bocsásd be őket a tulsó kapun.

S megállj, elébb még menj le —

(sugva beszél Barrához.)

BARRA (visszajjed).

Oh uram!

MARÓT. Én engedékeny szolgát szeretek. (Barra el.)

Békén, Haszán! tüstént nálad vagyok! (El.)

(A hátra vonult török csoportból Haszán s Juszuf előbbre jönnek.)

HASZÁN. Juszuf! te lappangj itt a vár körül,

S midőn gyanítod, hogy Bodnak fejét

Vetette a bán, menj be, mint követ,

Mutasd elé e kardot, s mondd a bánnak,

Hogy ezt ajándokúl küldöm neki.
 Kié e kard, s honnan került, tudod,
 Mondd el hiven. Távozzál. Légy szemes.

(Juszuf meghajtja magát s visszavonúl.)

Ez a keresztény most gyilkolni fog,
 Azt már szeméből olvasom, s ha majd
 Megtudja hogy testvérét ölte meg,
 Kétségbe süllyed, és elkárhozik.

Oh hála légyen Allah szent nevének. (Marót jó.)

HASZÁN. Köszöntelek, bán. Egy szócskát előbb,
 Mint alkut kezdenénk. A hitszegő Bod,
 Ki most kezdedben van, nekem
 Bérlett cselédem.

MARÓT. Rabló!

HASZÁN. Oh igen.

Ő Kende Rózsát, s több más szépeket
 Szerzé nekem; de drága pénzemért.
 Most rászedett, s én eltökélt vagyok
 Lábához tenni áruló fejét.
 Add őt nekem ki.

MARÓT. Én Bodot neked?

Nem egy hajszált, egy szikrát életéből.

HASZÁN. Hát esküdj' rá, hogy élve nem hagyod.

MARÓT. Ne ingerelj: csak ő az, a mire
 Nem alkuszom. Mindent mást engedek:
 De őt s boszúmat fel nem oszthatom.

HASZÁN. Igaz, te őtet méltán gyűlölöd.

MARÓT. Méltán-e? azt boszúm mutassa meg.

HASZÁN (félre).

Ez jól van. Így Bod élve nem maradhat. (Maróthoz.)
 Nos bán? hol a díj, melylyel tartozol?
 Vagy visszatérsz-e rabságodba ismét?

MARÓT. Török, midőn még nálad rab valék,
 Minden szavad közt egy fájt oly igen,
 Hogy arra most is jól emlékezem.

HASZÁN. Én sem felejtém. Add nődet nekem:
 Váltságod díja ő, vagy a halál.

MARÓT. Ezek voltak tulajdon szavaid.

HASZÁN. Most is, vitéz bán. Add nődöt nekeni,
S szabad vagy, és ment minden tartozástól.
Különben hajlik a nap, és te rab vagy.
Szavad szerint határidőd kitelt.

(Marót int Barrának, ki a feketén fátyolozott Idát a várajtóból elhozza.)

IDA (Maróthoz, térden állva).

Oh bán, ne ölj meg engem. Adj időt,
Hogy bűnömet megbánjam. Könyörülj!

HASZÁN. Minő szelíd hang!

MARÓT (fölemeli Idát).

Én megöllek? én?

Nem, drága hölgy: te életkedvelő vagy,
Te kéjt, gyönyört, hév csókokat szeretsz;
Szerelmed mint a tenger, olyan éh.

Oly telhetetlen, oly kifogyhatatlan,

S te halni készülsz? Ments Isten, nemes hölgy!

Te még ezentúl fogsz csak élni. Eddig

Az cgy Marót bán volt, ki megölelt,

Most egy világnak lészesz birtoka. (Idát lefátyolozva.)

IDA. Mi lesz belőlem, oh mindenható!

HASZÁN. Allah! ez a te képed rajzolatja.

MARÓT (Haszánhoz). Mit szólsz?

HASZÁN.

Az alku áll.

MARÓT.

Esküd reá!

HASZÁN. Alláhra eszküszöm.

MARÓT (áítaladja Idát),

A nő tiéd.

IDA. Megállj, megállj! oh mit kellett megérnem.

(Marót elé térdel.)

Oh bán! Marót!

MARÓT.

Becsületes nevem,

Mellyet gyalázat ére általad.

IDA. Férjem!

MARÓT. Ne mondd. Az többé nem vagyok.

Én férje voltam Idának, szemérmes

És tiszta nőnek a Radók fajából.

Te nem vagy az: neked már nincs neved,

Vagy oly, a melytől undorodni kell.

IDA (fölkel).

Mért nem szakadsz be föld, hogy elmerüljek. —

Oh bán, ne hagyj el, oh hallgass ki engem.
 Oltár előtt mikorban nőd levék,
 Megesküvél, hogy semmi rossz napomban
 El nem hagyandasz. S ég legyen tanúm!
 Ily rossz napom több, mint ez, nem lehet. —
 Vétkeztem ah Maróti, s túrhated,
 Hogy más kezéből érjen büntetés? (Letérdepel.)
 Oh ölj meg engem, bán, oh ölj meg engem.

MARÓT. Kardom vitézek estével dicső:

Hitetlen vérrel nem fertőztetem.

IDA (fölkel). Az Isten látja, hogy kegyetlenül szólsz.

Marót! — de nem; te sziklaszívű vagy.

Hozzád fordúlok, irgalmazz, vitéz bég,

Engedj urammal szólanom magával.

HASZÁN. Ne mondd, hogy nálam kérelmed hiú volt;

Szólhatsz: de ez legvégső szód legyen.

IDA. Végbúcsumat veszem.

HASZÁN. Lásd, távozom! (El.)

MARÓT. Nevetlek, asszony, meghittségedért.

Véled, talán félnék, fukar vagyok,

Hogy gyávaságból engedélek át?

Nem, Istenemre! Nincs ár oly magas,

A földnek semmi kincse, sőt maga

Ez életem, melyért od' adjalak.

S ha védni kellne egy becsületes nőt,

Nem véretem, de tengert ontanék ki.

Most egy kutyámnak vére drága bér.

IDA. Irgalmas Isten! adj erőt.

MARÓT. Beszélj,

Vagy távozom. Mit kívánsz?

IDA (magában). Oh igen,

Hallám, mitől a nőszív megszakad.

Most semmi nincs már, a mit rettegek. (Maróthoz.)

Marót, te mindig nyájas férj valál.

Nem hallám eddig egy rossz szavadat. —

MARÓT. Igen, s te szépen megjutalmazál.

IDA. Oh szörnyen, szörnyen, oh mily keserűn!

Fogságba estél s én elhagytalak.

Minden cseléded harczot sürgetett,
Legalsó szolgálád kész volt halni érted :
S én nőd rabúl sinlődni hagytalak.

MARÓT. Úgy van, derék hölgy, azt tevéd velem.

IDA. Oh bán, ne fordítsd erre képedet!

Erő s vidámság pezsgett arczodon,
Mint férfi mentél a vészes csatába.
Most fonnyadásnak indult termeted,
A bú vénsége hamvad arczidon,
És tisztököd setétlő fürtein
A hervadásnak dérvirága leng.

Oh szörnyü, szörnyü, s mind ezt én tevém.

MARÓT. Valót beszélsz. Nem év, nem a nyomor,

Nem tört meg így a mély rabság maga :
Szívű betegjét látod itt előtted,
Gyötrelmim ástak ily sírt arczomon —
De meglakolsz e hervadásomért.

IDA. Igen Marót bán, s nem méltatlanúl.

De mért örülsz ily szörnyü sorsomon?
Oh bár méltónak tartanád reám
Hallgatni, mondhatnám : hogy nem halál,
Nem büntetés az, melynek gondja bánt.
Midőn imént a holtak közt hagytál,
Hol mint egy büntetőt a más világról
Gondoltalak megtérni, s szellemem,
Mint a kiholtak háza, melly lezárt,
Olyan kietlen s borzasztó vala,
Áldottam volna azt a tört s kezét,
Mely életemnek véget vet. Te ott
Kegyetlenebbül, mint emberhez illő,
Rém, s lelki furdalás közt élni hagytál.
Midőn imént megvetve, meggyalázva
Pogánynak, ellenségnek átadál,
Kit a pokolnál inkább rettegek,
Oh bán, ez élet akkor már kihalt,
S csak az maradt fenn, a mi benne kín.
Nem életem hát, mellyet féltének ;
De megvetésed és utálatod,

Melyekre méltó lettem, és ez arcz,
 Mely óriási bűnömet mutatja,
 Ez, a mi ég s dúl lelkem belsején.
 Engedd meg, oh bán, egy kérésemet.

MARÓT. Mindent, csak azt ne, hogy becsüljelek.

IDA. Ne mondj kivételt. Meggondoltad-e,
 Hogy most utószor látlak életemben,
 Hogy mint halálra ítélt rab, csak egy
 Kis kedvezést kívánok nyerni —

MARÓT. Szólj!

IDA. Add gyilkodat nekem.

MARÓT. Mit, gyilkomat?

IDA. Te meg nem öltél, ámbár kértelek.

Azt hitted, asszonyármány s tettetés volt;
 S az meglehet: mert ah én silány,
 Értéke vesztett, hűtlen nő vagyok.
 De gondold meg bán, s szánj meg engemet;
 Te egy pogánynak adtál birtokába,
 Utálotasbnak minden bűneimnél.
 Ha rossz napom lesz nála — s oh egek!
 Minő pokolnak kell ott nyílnia —
 Ha kényszeríteni és gyötörni fog,
 Ki ment meg engem útált életemtől?
 Rettegtem, oh bán, eddig a halált,
 Most egy barátom a világon ő.
 Oh add, oh add e gyilkodat nekem,
 Én nem vigyáztam hős neved becsére,
 Eljátszottam szép boldogságodat;
 Szentül megőrzöm e tört, esküszöm.

MARÓT (kémlelőleg s félig megindulva). Itt, vedd!

IDA. Oh hála e jótétedért!

S ha majd, Maróti, azt hallod felőlem,
 Hogy nem vagyok, hogy minden vétkeket
 Szívem kiontott árja mosta el,
 Ígérd, hogy meg nem átkozod nevem!
 Hogy megbocsátasz a szegény Idának.

MARÓT. Ida!

IDA. Oh csak egyszer még e szót, e hangot,

Mely régi édenemből visszazeng.

Oh mondd, hogy megbocsátasz vétkemért.

MARÓT. Add vissza gyilkomat.

IDA. Mit? gyilkodat?

MARÓT. Megmásolám szándékomat: te itt

Maradsz, te nem mégy a törökhöz.

IDA (magában). Mit hallok? Ő megindult. Oh öröm!

Én nem vagyok hát többé áldozat,

Nem a pogánynak martaléka többé? (Maróthoz.)

S te díjat adnál értem? harcra kelnél?

De nem, hisz én hallottam. Oh egek!

Mit kell gyanítanom:

Te rabságodba ismét visszatérsz? (Marót elfordul.)

IDA (rövid belső küzdés után).

Oh adj erőt, ég, adj erőt nekem.

Én elfelejtém esküvésemet;

Hivságos gondolattal idegent

Fogadtam e szív tiltott rejtekébe,

És sorvadozni hagytam férjemet

Egy hosszú rabság minden kínjain:

Most életemmel válthatom meg őt. (Haszán felé megy.)

Haszán, jöhetsz: mi már készen vagyunk.

HASZÁN (jő). Oh szép vagy, húri, égnek lánya vagy.

Jövök, jövök, s a merre mégy, követlek.

MARÓT. Megállj Haszán! add vissza hitvesem.

S váltságaért szerződünk újlag.

HASZÁN. Szerződni? újra? tartsd meg szavadat.

Imént silány jószágként elvetéd.

De bár hogyan, nem kellnek kincseid,

Nem várad, minden birtokod, magad:

Neked csak véred hizlalná boszúmat;

De itt gyönyörre nyílnak karjaim.

Itt napderítőt, álmédesítőt

Viszek magamnak, millyet egy király

Országa árán venne meg. Te őt

Dühben s bolondúl elvetéd, magyar;

De a töröknek jobb izlése van!

Szabad vagy, és ment minden tartozástól.

De őt viszem. Becsületes magyar,
Mit egyszer ád, azt vissza nem veszi.

MARÓT. Vidd hát, török, de állj készen csatára.

Te álnokúl, s gonoszszal czimborálva

Lopád ki váram szívét: farkasúl

Jövel el ólálkodva, míg lakomban

Az Isten átka és haragja dúlt!

Most végre el kell válni sorsainknak:

Élet-, halálra harcz legyen közöttünk.

HASZÁN. Azt gondolod, hogy elfutunk előled?

A nagy proféta úgy áldjon meg engem,

A mint kívánom a csatát veled,

Élet-, halálra, bán. Nőd már enyém;

Ha porba látom hullni fejedet,

Minden kívánság, mellyet ápolék,

Egy örök életre teljesülve van. —

Csatára, bán, elvárlak a csatára! (Idával el.)

MARÓT. Vért, vért kell látnom, vérét a gonosznak,

Ki engem ilyen sorsra juttatott,

S undok pogány eb! a te véredet. (Kiáltva.)

Fel, fel! vitézlő férfiak! csatára!

Marótnak ölni szörnyü kedve van.

(A várfalakon itt-ott katonák tűnnek fel.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Terem.)

Marót, Barra s hátul két katona.

BARRA. Sergünk, uram, már készen áll a harczra.

MARÓT. És a török had?

BARRA. Már a parton áll.

Oldalt a víz, hátul erdő fedi :

Gyanítja, hogy mi fogjuk fölkeresni.

MARÓT. Azt jól gyanítja. Mintegy mennyi a nép?

BARRA. Négy annyi, mint mink.

MARÓT. És hátat keres!

Mind ilyen a török, s ha csak

Nincs, a ki üsse hátul, nem csatázik.

De harcz előtt még ránk egy munka vár

Kegyetlenebb tán, mint a harcz maga.

Végezzük el. Hadd jöjön a fogoly.

(Bod bevezettetik. Marót merőn nézi.)

És ő is Isten képe. Nem, nem az :

Az Isten képe megszentetlenült,

Midőn ez undok lelket burkolá be,

S ha teste volna, millyen szelleme,

Olyan kietlen és utálatos,

Megátkozná a természet magát,

Hogy ilyen szörnyetegnek anyja lett.

BOD. És mégis, bán, a nő máskép ítelt.

Te most megölsz, hatalmadban vagyok ;

De én is árthatok, bán. Hallod-e ?

Nőd, a szép Ida, engem szeretett.

MARÓT. Vigyétek és csapjátok el fejét.

Konczolja össze testét a bakó,

Hízzék az eb parázna tagjain :

Ne merje senki eltemetni őt.

BOD. Temetve vagy nem, egy, ha halni kell.

S pondró vagy eb, mind egy, ha rág s megesz.

De téged átkozlak, csalárd világ,

Miért mutattad meg szép arczodat,

Ha most utószor látom azt. — Jerünk.

(Elvitetik. Azalatt egy szolga jó Juszuffal másfelől.)

SZOLGA. Haszán követje! (El.)

(Juszuf Marót felé közelít. Bod kísérvél az ajtónál megáll, a nélkül,
 hogy Juszuftól észrevétték.)

BOD.

Mit kereshet ez?

JUSZUF. Nemes magyar bán, a dicső Haszán bég

Küld tisztelettel hozzád, és köszönt

S barátilag kér, vedd ajándokát,

E régi kardot, jó emlékezetre.

MARÓT. Jóságos ég! — Hol vetted ezt, török?

JUSZUF. E kard örökség. Egy kicsin fiúval

Raboltatott el most tizenhat éve.

És a fiú nálunk felserdüle,

Nagy hírű ember lett, magyar s török,

A mint kívánta, haszna s kedve jött.

Ama la'or, gaz Bod volt e fiú,

Kit, mint beszélük, most felköttetél.

BOD (magában.) Mit kelle hallanom?

MARÓT.

Mindenható!

S e szörnyeteg testvérem volna-e? (Juszufhoz.)

Hé nem hazudsz, pogány?

BOD (magát a katonák közül kiragadva Maróthoz rohan).

A kard enyém!

JUSZUF (magában). Allah segíts! ő él. Oh jaj nekem.

MARÓT (Juszufhoz). Az ördög, a kinek barátja vagy,

Az küldte téged e karddal, pogány.

Halála hírért hoztad volna inkább,

Hogy vízbe fult, hogy éhen halt, hogy őt

Zsinegre fogták Sztambul tömlöczében:

Nem volna híred ilyen keserű.

JUSZUF (félre). Itt rossz világ lesz, jobb, ha távozom!

(Elosont.)

MARÓT. Örök bíró, világnak alkotója,
 Ki a mi történt, el nem feleded,
 Hallgass ki s ródd fel vallomásomat:
 Én ezt az embert itt nem ismerem;
 Én őt s galád vérét megtagadom,
 Vagy mind azon vért, mely bennem vele
 S undok fájának ízével rokon,
 A porba ontom és eltapodom.
 Ha ő vitéz Marótnak gyermeke,
 Maróti úgy én nem vagyok; ha ő
 Magyar, lemondok nemzetemről;
 Ha ember, inkább állattá legyek,
 Mint ily teremtés szennye. -- Iszonyú!
 Ki a hazának tiszta hölgyeit
 Ocsmány töröknek pénzen adja el,
 Vad állat az, testvérem nem lehet! (Bodhoz).
 Keress magadnak testvért a vadak közt,
 Légy róka, medve, farkas czimborája,
 De ott is undokabb léssz, mint azok:
 Kerítő nincs az állatok között,
 Nincs oly bemocskolt pára, mint te vagy.

BOD. Te megtagadtál, szép testvér, Marót bán?
 Hiába, még is testvéred vagyok.
 Minden csepp vér, mely benned átkozódik,
 E meggyalázott vérnek rokona.
 S te engem el nem ismeresz, bátya? jól van!
 Gyülsz? gyülöllek én is, büszke bán,
 Én, a teremtés szennye, s megtagadlak,
 S megátkozom minden csepp véretem,
 Mely a tiédvel testvérül rokon.
 Ha az, kit e kard nemzömnek jelent,
 Becsületes, jó, bajnok férfi volt,
 Te úgy ez embernek nem vagy fia:
 Anyámat egy hizelgő ejtheté meg,
 S az ő s Marót faj benned megszakadt.
 S te megtagadsz? Ha szörnyeteg vagyok,

Az ég tanum, magad valál oka.
 Vagy nem raboltak el gyermekkoromban?
 Mi voltam én? gyámoltalan fiú,
 Ki még nevét is elfelejthetél!
 Ki sírtam, fáztam, éhezém, nyomorgék,
 S ez legkisebb volt szenvedéseim közt.
 Zordon zsvány volt első nevelőm,
 Rosszabb zsványnál, a ki lett uram.
 Mit láttam nálok? Vért, bűnt, árulást?
 És mit tanultam, mint bűnt, árulást?
 Te Istenedhez fordulhatsz bajodban:
 Én nem tudom, mi az! Neked hited van,
 Mely megvigasztal: a mit én hiszek,
 Az egy lesujtott angyalnak kevés.
 Neked hazád van, mely téged becsül:
 Én hontalan, földönfutó vagyok,
 S családom, melyhez tartozám veled,
 Most megtagod, s örökre számkivet.
 Ha a vitéz Marótnak vagy fia,
 Ha én helyetted lettem volna úr,
 Nem hagytam volna így egy pór fiút,
 Nem jó apámnak legrosszabb ebét;
 S testvéremért — oh ég! a lelkemet
 Ezerszer adtam volna. E helyett
 Te kéjben éltél, és függetlenül,
 Szép hölgy ölében, bajnok népeid közt;
 Rendíthetetlen várad, birtokod,
 S becsületed volt a világ előtt,
 Míg Isten s emberektől elhagyatva
 Én nem vagyok jobb, mind egy fenevad.
 Nem! ilyen bátya nem kell, tartsd magadnak
 Hitetlen sors, ha nincs más, a mit adj.
 MARÓT. Én szánlak, ember, szánom sorsodat.
 De hogy Marót bánt ismerd és becsüld,
 Tudd meg: mióta bírom kardomat
 Csak érted éltem, érted fáradék.
 Éretted adtam jószágim kamatját,
 Éjem nyugalmát, a nap örömét;

Első csatámat érted harczolám :
 Téged keresve, téged visszakérve,
 Török fejekkel töltém a mezőt.
 Majd megcsalatva hitlen ellenemtől
 Érted viseltem a rablánczokat ;
 Imént hogy erdőkön kalandozál,
 Rablók kezéből kardom mente ki,
 S te mind ezért egy boldogságomat :
 Hú nőm szerelmét, loptad tőlem el.

BOD (megindulva).

Bátyám! — de nem, ne nyújtsd jobbodat,
 Ne nyúlj hozzám ; én fertezett vagyok.
 Most ismerek rád, élet! most tudom csak,
 Miért születtem ; nem, hogy mint egyéb,
 Örüljek én is a világi jón ;
 Hanem hogy útáljam meg magamat,
 S kétségbeesve húnyjak el. Haha!

(A falon függő képekhez.)

Ti drága ősök, mit néztek le rám!
 Jeles, dicső volt pályátok talán?
 S becsület, hír, kincs osztályrészetek?
 De egy gyalázó folt van rajtatok,
 És e gyalázat foltja én vagyok:
 Vér véretekéből, és csont csontotokból.
 De adjatok csak kardot e kezekbe,
 S a mennyi meggyalázott vér kereng
 Ez elfajult erekben, mind együtt
 A láb-tiporta földnek áldozom.

MARÓT. Iván!

BOD. Nagy Isten! Isten? mit beszéltem.

Ki mond Ivánnak engem? én Iván?
 Igen! fülemben cseng e régi név
 És visszahozza eltűnt koromat.
 Gyermek-koromnak édes álma, jőj,
 S altass el engem ennyi kín között.

MARÓT. Hallgass reám, Iván. — Ti menjetek.

Én most Haszánnal itt megharcsolok.
 Ha férfi vagy, hogy jóvá tedd, miket

Sorstól vezetve vétkezél, fogadd
 Ez ősi kardot és harczolj vele :
 Nőmet, kit többé nem becsülheték,
 Áadtam a töröknek.

BOD. Oh halál!

MARÓT. Őt vissza kell ragadnunk. Érted-e?

Őt élve, halva vissza kell szereznünk.

BOD. S te megbocsátasz eltévedt öcsédnek?

MARÓT. A harcz után.

BOD. S ha harcz után ez ajkat

Nem nyitja többé szóra semmi vágy,

S ha e fülekbe nem hat semmi hang,

Akkor hiába mondod majd : öcsém,

Ha e szót : bátya, én nem mondhatom.

MARÓT. Szegény öcsém!

BOD (reá borúl).

Oh bátyám. (Kürt riad.)

MARÓT.

Hah! riadj,

Halálos küрте a kemény csatának :

Most lelkemet csak hangod tölti be.

Viszontlátásig, a csatán, öcsém. (El.)

BOD. Viszontlátásig bátya. — Alkotó!

Adj a töröknek százszoros életet,

Hogy mind egyenként én olthassam el. (El.)

(Szabad tér.)

(Gazdag sátor látszik, ezüst félholddal tetején, elű! függönyvel, mely félre van akasztva s hátul egy vánkossos kerevettel. — Ida, a kereveten vánkossokra könyökölve, szomorú merengésben ül, egyik kezében tör.)

IDA. Nő voltam, boldog, forrón szeretett,

Hű szívnek és dús várnak asszonya ;

Most mindenemből annyi kincs közül

E tör maradt meg. Oh ég! adj erőt

Hogy ifjuságom napját elfeledjem,

S ohajtsam a sírt, mely ölébe vár.

(Lépések hallatnak, Ida a törrel keblébe rejti.)

HASZÁN (jő).

Tört láttam, vagy csalódom? --- Üdvözöllek,
Szép hölgy, miként vagy új rabod tanyáján?
Szokatlanúl? Azt érthetem; de ha
Zsarnoknak ítélsz, úgy csalatkozol.
Az minden bűnöm, hogy szerettelek,
Hogy kellemidnek híre megbüvölt,
Hogy érted ész, hírt, kincset megveték.
S most durvasággal elpazaljam-e,
Mit oly nagy áron vettem, kegyedet?
Nem, drága hölgy; én józanabb vagyok.
Ha úgy kívánod, távozom, megyek.
Ha lábaidnál túrsz, itt maradok,
S megnyertem, a mit vágyim álmodának.
Szolgád, imádód és rabod vagyok.
Csak azt ohajtom, hogy mulván keserved,
Egykor, midőn jobban megismerél,
Szálljon szemed szép napvilága rám.

(Ezalatt Ida mellé ül, a tört kebléből csendesesen kiragadja.)

Szólj, mit parancsolsz, szultánném, rabodnak?

IDA (keblére tapintva, magában).

Oh én boldogtalan, hová legyek?

HASZÁN. Mi ez? te tört viselsz? Szép drága tör,
Szebb mint keresztény kézmű, s gazdagabb,
Mint száz fogolynak életdíja volna;
De mennyivel drágább a vér nekem,
Mely kék eredben lázadozva foly,
Azt látnod, s hinned kell. Zulima, jőj!

(Zulima nyolcz gazdagon öltözött rabnővel jő, s Ida előtt leborúl).

Ezek leendnek rabnőid, nemes hölgy!

Éltök, halálok pillantásodon függ.

Távozzatok. (Zulima s a többi el.)

Keresztény férj neje,

Te a szerelmet még nem ismered.

Csak a mi népünk tud s becsúl szerelmet,

Keletnek népe. — Ott a szerelem

Nem hordja vas törvény bilincseit,

Szabad, s csapongó, mint a képzelet.

Tinálatok szeretnek, mert szokás,
 Egyet szeretnek s unnak meg; de mink
 A félvilággal nyájaskodhatunk.
 Nekünk a forró dél, a szép kelet
 Adóznak lányaikkal; sőt maga
 Nem ment hevünktől a hűvös nyugat.
 Georgjának sárga fürteit
 Felváltjuk barna cserkesz szépeinkkel,
 S mit a próféta mennyüdvül ígért,
 Azt már e földön izlik ajkaink.
 A mint előtted állok itt, magam,
 Bár gyenge sűgár a nagy úr kegyéből,
 Több szép leánynak ajkán édelegtem,
 Mint évnek napja, szűmnek vágya volt.
 De halld tovább —

IDA (félre).

Oh zárd be fülemet

Jég újaiddal, irgalmas halál.

HASZÁN. Az ilyen ember nem könnyen szeret;

De ha egyszer szíve lángra gyúlhatott,

Akkor szerelme forró, mint az ég,

Mely őt fedezte, s oly határtalan.

Én így szeretlek téged, s én, ki láttam,

Mi szebb a szépnél, azt mondom neked,

Hogy nincs hasonlód mind a közt, kiket

Szemem sugára eddig érhetett.

Te drága gyöngy vagy a kék homlokán,

S im itt előtted mind megtagadom,

Mit eddig szépnek, bájosnak hívék:

Nőim szerelmét, forró vágyait

S mind a gyönyört, mely keblükön reám vár,

Itt lábaidhoz nyujtom zsámolúl:

Te légy királyném, hűrim itt s az égben.

IDA. Mért nem vagyok rút, mint az éjszaka! (Kürtszó.)

HASZÁN. Hallottad a jelt? Kezdik a csatát,

Meglátjuk egymást nem sokára, nőm!

(Elindul s meg' visszatér.)

Nem gondolnám, hogy ellenkezni fogsz.

Nézd ezt a képet: egy franknak műve :
Vedd tőlem ezt első ajándokúl.

IDA. Irtózatós!

HASZÁN. Itt a mi győztes néptünk ifjai,
Itt a leány, mely kézről kézre jár :
A lány keresztény, rab leány vala.
Amott kötözve testvérbátyja áll :
Vérző szemében őrvöngés dühe,
Szívében a töröknek gyilka van.

(Elveti a képet a kerevetre.)

Ha ellenkeznél, láttad sorsodat.

IDA (Haszán elé térdel). Oh irgalom, irgalom nekem.

HASZÁN. Miért?

Hiszzen te nem fogsz ellenkezni, szép hölgy.

(Kürtszó.)

A harczok kúrte hí. — Te élni fogsz ;
Te nem fogod megölni magadat.
Azt gondolod, hogy holtan ment maradnál?
Ruhátlanúl kiteszlek a világnak,
Török s magyar hadd lásson, s ezt kiáltom :
Nézzétek és utáljátok meg őt,
Ez egy keresztény asszony volt, kinek
Testében a rossz vérré vált, kinek
Rút telhetetlenség volt élete,
És mondhatatlan vétkek bűnei.
Te nem fogsz ellenkezni, élni fogsz,
S engem szeretni, engem, rabodat, —
Vedd tőrödet, mulatságúl hagyom.

(Eltávozik, azonban a függönyhöz visszatér.)

IDA. Vakúlj meg, oh szem, légy siket, fülem,
Ne láss, ne hallj, hogy örüllté ne tégy.
Mit vétheték, oh ég, oly iszonyút,
Hogy ennyi kínra szántad fejemet.

(A kerevet mellé térdre rogy.)

HASZÁN. Imádkozik, sír, majd átkoz, s enyém lesz.

(Lebocsátja a függönyt.)

Hah! jól megy a harcz, hátrál a magyar,
Marót bán tartja még csak a mezőt.

Ragyogj fenn, félhold, és ha hunyni kell,
Hunyj el keresztény vérnek tengerén. (El.)

(A csatatér környéke. Koronként apróbb s nagyobb csapatok húzódnak át verekedve. Az első csapattal verekedve jó Bod, s miután az kiütetett, egyedül hátramarad.)

BOD (kiáltva). Haszán, pokol kutyája, gaz Haszán,
Téged kereslek, jőj elő, ha élsz.

Gonosz Haszán, kiálts, szólj, merre vagy,
Égben, pokolban, szólj, én felkereslek.
Jer csalfa bég, és harczolj meg velem,
Magas profétád verjen meg, ha nem jősz.

IBRAHIM (jő). Ki az, ki itt szentetlen ajkain
Profétát emleget?

BOD. Hah áruló!

IBRAHIM. Az áruló név visszaszáll reád.

BOD. Hallgass cseléd, és nyeld el e vasat:
Különben is csak enni tudsz.

IBRAHIM. S te lopni.
Jer tolvaj, s add ki hitvány lelkedet.

(Várnak, Ibrahim kitolatik; e közben egy verekedő csapat húzódik át. —
Bod visszatér.)

BOD (maga). Sors! áldalak, hogy ezt az árulót
Ki hagyta a világból irtanom.

De még Haszán él. Átkozott Haszán,
Te másnak és magadnak mételye,
Ördög Haszán, jer, harczolj meg velem.
Kardom hegyére szúrom lelkedet
És a pokolnak nyújtom martalékul.

Haszán jövel, vagy kárhózzál örökre. (Egy török jő.)

TÖRÖK. Ki dörög itt az én uram nevét?

BOD. Az, a ki őt legjobban gyűlöli.

TÖRÖK. Az nem sokat tesz. Ismerlek, Bod úrfi,
De félni tőled nem szokás: azért
Jobb lesz, ha kardod szól, mint ajkaid.

BOD. Halálod az, mit kardom szólana.
Tárgulj, ma én nagy vadra éhezem.

TÖRÖK. Vad vagy magad, te hitvány rossz fiú.

Uram ne lásson téged élve többé.

BOD. Haszán kopója, veszz el hát te is.

(Verekedve kimennek. Bod visszatér.)

Fogd el, próféta, lelkét: ő kimult.

Most jöjön, a ki életét utálja.

Vér és halál van most a nap során,

Vér és halál ma itt a fizetés,

S én a világnak minden tartozásom

Vérrel s török halállal fizetem. (Kíáltva.)

Haszán! De mit látok? bátyám népe fut?

(Egy futó magyar csapat jő.)

Marót bán népe. — Hah megálljatok!

Ki a gazember, a ki futni mer,

Hány száz esztendőt vágytok élni még,

Vagy tán örökké, hogy rossz bőrötökkel

Igy gazdálkodtok? A macsói bán

Megint rabbá legyen? Kövessetek.

Vidámon élni, bátran halni meg,

Ez a mi díszünk; rajta férfiak!

Maróti és török-halál! Elő!

A CSAPAT. Maróti és török-halál! (Mind el.)

(Szabad tér Haszán sátorával.)

BOD (jő). Hiába! itt már semmi sem segít.

Erőnk hanyatlik, a nap veszve van.

Az ördög és szerencse összebékélt,

S együtt csatáznak ellenünk. Csak őt,

Idát találjam, s mentessem meg, aztán

Élet, halál mind egy: nem rettegek. (Köztűnéz.)

Ez a vezéri sátor. (A függőnyt félre lebbenti.)

Itt van, ő az! (Kardot ránt.)

Isten, ha vagy, s van emberekre gondod,

Szenteld meg ezt a kardot. Élve őt

Nem menthetem meg; mentse a halál.

(Ismét meglebbenti a függőnyt.)

Imádkozik. Mi szépek arczai,

S a köny, mely rajta gyöngy gyanánt pereg,
Ha égben érzet, s irgalom lakik,
Lemossa egy világnak bűneit.
Nem, ötet én így meg nem ölhetem!

(A függönyt lebocsátja.)

De a pogány ölelni fogja őt,
Ez undok, fertelmes Haszán!
S volt olly idő, oh kárhozat reám,
Hogy én eladtam pénzért bájait,
Most egy mosolygás-, egy tekintetért
Meggyilkolnám legjobb barátomat.
Bátyám becsületét raboltuk el,
Most vére, s vérem szerzik vissza azt. —
Borúlj be föld, sötétedjél világ,
Én a napot meggyilkolom. —

(A sátorba bemegy. Sikoltás hallik.)

BOD (kijő). Midőn szívébe mártám e vasat,
S ő felsikoltva karjaimba dőlt
Ajkamhoz ére ajka, s néma lőn.

HASZÁN (jő). Mit látok? hah! s e hitvány fattyu él?

BOD. Napszámom félig téve van. Letörléem
Bátyám nevéről a gyalázatot.

Ördög Haszán, most tégedet kereslek.

(Haszán, ki ezalatt titkon Bod mellé lopódzott, átdöfi. Bod lerogy.)

HASZÁN. És megtalálsz. Hah fattyú, azt hívéd,
Hogy szembe szállok macskakörmeiddel?
Te itt maradsz, s én rajtad kaczagok! (El.)

BOD. Ki hallja meg legvégső átkomat?

Ez a török volt, a ki lelkemet
Mégmérgezésé, ki engem gyermeket
Undok zsványnyá s ördöggé nevelt.
Átkozd meg, ég, átkozd meg őt, pokol,
Átkozza őt meg minden, a mi él. (Meghal.)

(Haszán és egy török jönnek.)

TÖRÖK. Uram siess el, mentsd meg magadat,
Marót bán lesbe csalt, s most kétszeres
Erővel hajt ránk: népünk ingadoz,
S csak egy kis rész, mely bátran harczot áll.

HASZÁN. A rossz kutyák! le kell vagdalni mind,
Ki helyt nem áll. Menj és mondd ezt nekik:

Ágyút sütök rá, a ki futni mer. (Török el. Juszuf jő.)

HASZÁN. Várj a lovakkal, tüstént itt leszek. (Juszuf el.)

(A sátorhoz megy, félrevonja a függőnyt.)

Allah! mi ez? Szemfényed oda van.

Bizonyynyal a gaz Bod gyilkolta meg.

Oh mért nem ölhetem meg újra! Egyedül

Kell hát, s leverten visszaszégyenülnöm!

Hol a lovam? vén sátán, hozz lovat!

JUSZUF (remegve jő). Uram, Marót bán —

HASZÁN. Fülj meg, nyomorú.

(Futni akar, de mindenfelől magyarokat lát.)

Körül vagyok hát véve? hah, ki kard!

Ez egy barátom, a ki hú maradt.

(Kirohan: kardcsörgés hallatik, nem sokára Maróttal verekedve jő a földre teríttetik. A magyarok tódulnak mindenfelől.)

MARÓT. Fogjátok, és akaszszátok fel őt

A legmagasbik fára.

HASZÁN. Halld Marót bán,

Ez nem vitézhez illő, mit teszesz.

MARÓT. S vitézhez illő, szót nem állni meg?

Vitézhez illő volt, midőn magad

Váltsági alkuvásra meghívál,

S rabúl esém gaz álnokságod által?

Most nem fogod megszegni szavadat;

Nem fogsz hazudni többé, csalfa bég;

Legjobb tanító gaznak a halál.

HASZÁN. Kétszáz keresztény rab van birtokomban.

Ajánlom őket, vedd váltságomúl.

MARÓT. Kardunk ki fogja őket menteni;

De téged felkötünk. Vigyétek őt!

HASZÁN. Oh nagy próféta, vedd fel lelkemet.

(A magyarokhoz.)

Ti veszszetek ki a végső fajig. (El.)

BARRA. Mint bős orozslán, úgy harczolt öcséd,

Méltó vetélytárs legjobb őseidhez —

S most itt találjuk meggyilkolva őt.

MARÓT. Meghalva ő is, a későn talált,
 Korán veszett testvér; oh szörnyű nap!
 S itt meggyilkolva fekszik hitvesem.
 Még él-e ember, vagy magam vagyok,
 Ki ennyi gyásznak súlyát hordozom?

(Mindenikre ráborúl s rövid elmerülés után fölkel.)

Boldogtalan hitves, szegény öcsém,
 A sír előtt gyötrelmim okai!
 Nyugodjatok békén a sír után. (Előbbre lép.)
 A mit szerettem, halva fekszik itt,
 A mit gyűlöltem, az többé nem él.
 Számomra most a földön egy gyönyör
 A harcz, s töröknek jajgatása lesz. (Kardját fölemelve.)
 S im itt előtted, Isten, esküszöm,
 Ha vért kiontott vérért elfogadsz,
 Hogy míg pogánynak karja dúl hazámon,
 Kiirtok bennök annyi életet,
 Míg azt nem mondod: hű szolgám, elég volt.

(A kárpit lefordúl.)

AZ ÁLDOZAT

Szomorujáték öt felvonásban

1840

SZEMÉLYEK.

Szabolcs, Előd vezér fia.

Csilár, testvérhuga.

Zaránd, alvezér.

Zenő, Zaránd neje.

Barang, jós, Hadúr papja.

Apor, Zaránd hadnagya.

Kikinda, Zaránd szolgája.

Kalóz, öreg szolga Zenő mellett.

Egy bajnok.

Habila, fiatal nő, Csilár házának gondviselője.

Nép, katonák, szolgák, rabnők.

ELSŐ FELVONÁS.

(Liget.)

(Szabolcs útián öltözve jő, utóbb egy magyar közbajnok.)

SZABOLCS. Egy napja már, hogy bolygok e vidéken
S még emberarczot nem láttam; de messze
Csonttal fehérítő tért és halmokat,
Melyekben egy népségnek sírja van.
Ugy látszik e hon elnyelé lakóit
S a föld alatt adott nekik hazát.

Ki mondja meg: harcz pusztított-e itt,
Vagy a halál megúnva börtönét
Dögvészt lehelt a megvénült világra? (Egy bajnok jő.)
Mi föld ez, honfi? szólj, miféle ország.

BAJNOK. Alunnod kelle jó soká, vitéz,
Hogy nem tudod. Magyar földön vagy itt;
Magyarhon ez, melyet nagy Etele
Birt hajdanán és ránk hagyott örökben.
Mi visszaváltók vérrel s most miénk.

SZABOLCS. De a föld puszta. Hol van a magyar nép?

BAJNOK. Csatában, földi. Jőj a harczmezőre
S százezreket fogsz látni s hallani,
Kiknek riadtán megdördül az ég
S küzdéseiktől átrendül a föld.

SZABOLCS. Nagy dolgokat szólsz. Jó szerencse szolgál
Csatáitokban?

BAJNOK. Mindig s mindenütt!
De ródd fel jól magadnak: a magyar
Nem jött henyélni olyan messziről:
Harczoljon, a ki ép. Isten veled. (El.)

SZABOLCS. Mi mélyen illet e valódi szó.

Minden kar mozdúl, s én, átok fia,
Ez új hazáért mit sem tehetek!

(Csilár egy pár korsóval jő.)

Ki jó felém? Egy szép, szelíd leány.
Ez tán beszédesb, mint a vad vitéz.
Bevárom őt s mindent kikérdezek.

(Egy fához támaszkodik.)

CSILÁR (megáll). Ki ott az út mellett az idegen?

Menjek? maradjak? nem tudom, mi jobb.

Ha visszatérek, megbántom gyanúmmal;

Ha elmegyek mellette oly közel,

Nem bánt-e meg szilaj, kevély szeme,

Nem szól-e, a mit hallanom nem illik?

Nem nyújt-e hozzám vakmerő kezet?

Ugy látszik, messzeföldi utazó.

Arczát elégeté a nap szeme,

Ruhája út- s időtől megviselt;

De ő vitéznek látszik, és magyar,

S magyar vitéz nem bánt meg hölgyeket. (Megindúl.)

SZABOLCS. Mit látok? Nem Csilár közelg-e itt?

Ő az; szelíd és nyájas, mint vala,

És oly virító, mint egy ifju lomb. (Csilárhoz.)

Szép hölgy! a fáradt utazó könnyörg

Egy enyhe cseppért ártatlan kezedből.

(Csilár átadja egyik korsóját, Szabolcs iszik.)

CSILÁR. Szegény fiú, hogyan megszomjazott.

Korsóm aligha félig nem marad.

De hadd igyék: a forrás bőven ad.

SZABOLCS (visszaadja a korsót).

Köszönöm, nemes szűz; ez jó hús ital volt.

Hadúr fizessen minden csepjeért

Meg annyi boldogságot életedben.

CSILÁR. Csekély ajándokért nagy köszönet.

SZABOLCS. Nem szinte. A mit szívesség adott,

Azt hálászó meg nem fizetheti.

S még is, ha tőlem nem félsz és ha nincs

Honn kedvesebbed, mint egy idegen,

Ha semmi nem tartóztat, újlag
Kérelmem volna hozzád. Szabad-e?

CSILÁR (leteszi korsóját).

Derék finom vitéz. — S mi volna az?

SZABOLCS. Előd vezért, az új magyar hazának
A hét közül egy fényes csillagát,
Kinek vitézlő tette visszahangzik
Az elhagyott Volgának partihoz,
Mondd meg, nemes hölgy, hol találom őt?

CSILÁR. A sírban.

SZABOLCS. Oh Hadúr!

CSILÁR. Öt éve már,

Hogy földben hamvad a hős teteme.

SZABOLCS. És sírja?

CSILÁR. A hol élt, a harcmezőn.

Ha majd kimégy e völgyből, megnyílik

Előtted a sík: ottan nyugszik ő.

Sziklát emeltek rá emlékjelül;

Egy vadfa lombjai hűtik hamvait,

S mellette kis pataknak árja zúg.

Ott fekszik ő szent-háborítlanúl,

Hallgatja a habok morajdalát,

S a szenderítő lomb sugalminál

Csatáiról s a hírről álmodik.

SZABOLCS (magában). Dicső apám! örökre tartsa fenn

Hazád emlékedet. — S a hősi férj

Hű nője, a jó, gondos Aradiz,

Örül-e még az élet napvilágán?

Él s szíja még az édes levegőt? (Magában.)

Mit látok? elfordúl. Úgy halva van.

Minden kihalt hát a mit keresek!

Szüléim elhalának, s rossz fiú

Nem álltam ott a haldoklók fejénél:

Gondot vivének sírjaikba s bút,

Mert egy fiok, kit úgy kedveltenek,

Elhagyta őket oly szivetlenül.

CSILÁR (magában). Áldott szülő te, oh mért kelle árván

Hagynod leányodat. (Szabolcshoz).

Jó idegen!

A kit keressz, a jámbor Aradíz,
A tiszta nő s a gondos jó anya,
Ott nyugszik egy virágos domb alatt.

SZABOLCS. Édes legyen nyugalma mind örökre!
És a szelíd lány, a kedves Csilár,
Ki már azóta serdült hajadon,
Mi sors jutott az árvának, ha él?

CSILÁR. Az árva itt áll s szívből megbocsát
Hogy felriasztád alvó bánatait,
S egyszersmind hálát mond részvétedért;
Mert, a kiket nevezted, szeretett
Szüléi voltak.

SZABOLCS (félre). Voltak! oh keserv! (Csilárhoz.)
Mint fájlalom, hogy ismeretlenül
Felszaggatám szived sajtó sebét.
De azt kell hinnem (vagy sorsod felette
Zordon s kegyetlen) hogy van rokonod,
Van, kit szeretve testvérnek nevez,
Hogy nem vagy a világon egyedül?

CSILÁR. Az nem, vitéz; itt mind rokon lakik.
Különben én testvértelen vagyok;
Mert a kit úgy szerettünk, a kiből
Házunk reménye s büszkesége élt,
Bátyám a régi honban elmaradt.

SZABOLCS. Ez nem vitézhez illő tett vala.

CSILÁR. Ne mondj reá korán ítéletet.
Nehéz, borongó szemmel jött velünk
Az új hazának vég határaig.
Megharczoló vitéz apám körül
A költözők legelső harczeit,
S egyszerre, mint a villám, eltűnnek.
Azóta, merre jár, mi sorsa lőn,
Nem adja hírül búmnak semmi szó.

SZABOLCS. Szívetlen ember és nem bátya volt,
Ki jó szüléket harcz és út között
S ily drága testvért gyáván elhagyott.
S ha húga volnék ily testvérietlen

- Bátyának, azt kiáltanám reá :
 Kerüljön a szerencse, merre jársz,
 Miért hagyál ily árván, húgodat !
- CSILÁR (magában). Oh rémület ! mit kelle hallanom.
 Mi zordon gáncsolódó ember ez ?
- SZABOLCS. S te nem segítesz átkozódní ? nem
 Vádoltad így magadban a hitetlent ?
- CSILÁR. Imádkozám, hogy őt, a merre jár,
 Hadúr dicsővé, boldoggá tegye.
- SZABOLCS (magában). Áldott teremtés ! még van hát, ki rám
 Emlékezik, ki hozzám hű maradt :
 Van a világon egy, ki még szeret. (Csilárhoz.)
 S e bátya, a ki téged elhagyott,
 De kit feledni szíved nem akar,
 Ha itt előtted állna tárt sisakkal, (Sisakát felítve)
 Nem ismernél-e rá ?
- CSILÁR. Oh égi nap !
 Bátyám, Szabolcs !
- SZABOLCS. Megállj !
- CSILÁR. Hogyan ? Te nem
 Fogadsz öledbe, árva húgodat,
 Kinek kivűled több testvére nincs,
 Ki oly szeretve emékezett reád,
 Mint most gyönyörrel nézi arczodat ?
- SZABOLCS. Bocsáss meg drága hűg, te jó leány !
 Nem szívtelenség téssen ily rideggé ;
 De törhetetlen régi fogadás
 Tilt részesülnöm kéjben és örömben,
 Mig téve nem lesz, a mit tenni kell.
- CSILÁR. Kegyetlen ember ! ilyen fogadást
 Hozasz meg oly nagy távollét után.
 De én azért is örvendek, helyetted,
 Sőt száz helyett, ha húgod annyi volna,
 Örülni fognék, hogy te visszajöttél,
 Kit féltve és ohajtva oly igaz,
 Oly változatlan hévvel vártalak.
 Oh boldog én ! már többé nem vagyok
 Oly árva, miní valék, nem oly szegény.

Most mondhatom már: ím egy délczeg ifjú!
 Felnöve mint a bérczek büszke fenyve,
 S ez ifju bátyám; ím egy deli hős!
 S e hős, kivel sok nem mérközhetik,
 Ki már vivott, míg mások játsztanak,
 Ki oly szelid honn s oly nemes szívű,
 Milyen vitéz a harczok síkjain,
 Im e derék az én bátyám. Igen!
 Csilárnak e bátyját irígyleni
 Fogják az új magyar hon szúzei;
 Tisztelni fogják majd a férfiak
 És nem merendi senki bántani;
 Mert ily derék, ily bajnok bátyja van.
 És mégis én oly boldogtalan vagyok;
 Testvéri karjait ő nem nyitja rám
 S nekem szívére dőlnöm nem szabad.

SZABOLCS (magában). Mint szánom a jó, szíves gyermeket,
 Bár szánni kéne inkább magamat,
 Hogy illy örömben részt nem vehetek. (Csilárhoz.)
 Hallgass reám, Csilár! Boldogtalan
 Nem csak magad vagy; sőt ha idegen
 Bajon tűnődöl, még nem is vagy az.
 De én, Csilár, én boldog nem vagyok.
 S boldogtalannak vallanám magam,
 Ha ifju éveimben s férfinak
 Nem volna szégyen ily szót mondanom.

CSILÁR. Oh bátya!

SZABOLCS. Sorsomat halld s légy erős,
 Légy hallgató, mint jó testvérhez illik.

CSILÁR. Oh szólj, parancsolj: szolgálód vagyok.

SZABOLCS. Míg visszatérek, nem szólsz senkinek,
 Hogy én megérkezém.

CSILÁR. Mint akarod.

SZABOLCS. Hallgatni fogsz történetem felől,
 És szándokomról, mely most ide hoz,
 S melyet neked, magadnak e világon
 El kell beszélnem, hogy legyen tanúm,
 Ki rólam szólni tud, ha kell, valót.

CSILÁR. Aggódva várom, a mit szólni fogsz.

SZABOLCS. Emlékezel, habár gyermek valál,

Az ős hazában két párt küzködött,

Egyik vitatva : meg nem bontani

A népegészet költözések által ;

A másik, égve harcz és hír után,

A tespedésbe súlyedt nemzetet

Kivinni vágyott egy dicsőbb hazába,

Mely hős apáknak vérével szerevezve

Fiakra szálljon drága örökül.

Álmos vezér volt e pártnak feje ;

A honn maradtaké az ősz Kelendi.

Apám s hadunk az elsőt pártolá.

CSILÁR. És mely szerencse szolgált fegyvereiknek ;

Mi boldog a hon, melyben most vagyunk !

SZABOLCS. Igen, hazátok dús, nagy büszke hon,

Méltó hazája bátor férfiaknak.

De én az ős hazának hű fia,

Szerettem azt, mint kedves jó anyát,

Mely szüle, táplált, melynek szép egén

Először látám a fényes napot ;

Hol rám először néze nyájasan

Ezer szemeivel a fénysugáros éj.

Gyakran vadásztam sziklás bérczein ;

Benyargalám, mint szélvész, síkjait ;

Pihentem elzárt völgyei kebelén

S minden patakja, tója partjain.

S bércz, szikla, erdő, tó, völgy és patak

Nekem barátim, testvérim valának.

Ha zúgni hallám messze a vidéket,

Megmondhatám : itt Kúma harsog el ;

Ott a szilaj Tereknek árja zúg.

Ha fergeteg jött s égi háború,

Ismertem és meg tudtam mondani :

E szózat a tenger viharja volt ;

Ott Elborusnak mennydörgése szól ;

S ez illatokban fürdött szelletet

Rózsák hazája küldi dél felől.

S ha gondolám, hogy őket elhagyom,
 A bérczet, erdőt, szellőt és vihart,
 Oly régi s kedves ismerősimet,
 Borúla kedvem s férfiarczomon
 Gyermekszem onta forró könnyeket.
 De menni kellett s én elszánt valék.

CSILÁR. És mégis, oh Szabolcs, te nem jövel.
 Ha ennyi kedves kép varázsa nem,
 Mi tarthatott lekötve?

SZABOLCS. Szerелеm.

CSILÁR. Oh boldogító név!

SZABOLCS. A szerelem,
 Te azt nem ismered. Tündér had az,
 Mely főbe, szívbe száll s uralkodik,
 És a mit ekkor érzesz, szerelem;
 Mind, a mit ekkor gondolsz, szerelem;
 A mit teszesz, remélsz, vagy csak kívánsz,
 Mit sejtemény s a játszi képzelődés
 Elődbe rajzol, az mind szerelem.

CSILÁR (magában). Ezt a szerelmet én is ismerem.

SZABOLCS. Kín az, mi nélkül élni nem kívánunk.
 Melynek beszíni ártalmát gyönyör;
 Vagy inkább oly gyönyör, mely elemészt,
 Melynek virányin édelegni kín;
 Oly láthatatlan nyíl az, mely talál,
 Bár a világnak végeig szaladj;
 Megtörhetetlen zsarnok, mely előtt
 A gyáva, mint a bátor meghajol;
 Örvény, miből nincs partra jutni mód,
 Mely dőre tánczot jár a bölcs eszével,
 Melyben dühvé lesz minden érzemény,
 És örületté minden gondolat.

CSILÁR (magában). Oh hála nektek, ég hatalmai!
 Ezt a szerelmet én nem ismerem.

SZABOLCS. De mit beszéltem! Ezt nem akarám.
 Nyugodtam egykor a szép Kúma partján;
 Elöttem a csendes víz tükre folyt
 S benn egy közel szirt árnya vesztegelt,

Mely zordonan nyúlt el fejem fölött:
 A szirt magas, setét és puszta volt.
 S míg én a víznek játékin merengtem,
 Egyszerre ím megnépesült az árny!
 Csúcsán merészen tűnt fel egy alak.
 Felnézek és ámulva látom ott
 A legdicsőbbet, a mi létezik.

CSILÁR. Bizonyynyal egy szép ifju hős vala.

SZABOLCS. Leányka volt, virító hajadon.

Először azt hívém, csak képzelet,
 Mert a valóság illyet nem teremt,
 Tündérnek véltem őt, és hallgaték:
 Léleketem mellemben elszorúlt,
 Hozzá repültek minden vágyaim,
 Utánok lelkem rémülten rohant,
 Kiült szememnek égő csarnokába,
 És elfelejté gondolatjait.
 Mig bámulék, a szűz körültekint
 És a habokba sujt egy koszorút,
 Melynek virágin csókjai égtenek.
 Még állt s vigyázni látszott, mint vizik
 A rózsafürtöt Kúma habjai;
 De én csak őtet láttam! a világ
 Elöttem ő, az ég — szépsége volt.

CSILÁR. Oh mért nem ösmerém a ritka nőt:

Megmondtam volna, millyen férfi az,
 Kinek szerelme bájain ébredett fel.

SZABOLCS. Ő eltűnék, s most ébredezni kezdtem.

A szirt setét lőn; mert ő elhagyá.
 S én a folyamnak széléhez sietve,
 Mit látok ott? egy vakmerő hajóst,
 Ki a habokkal játszó koszorút
 Fel- s földi bűnös ajkához ragadta.
 Felrázkodám s egyszerre két hatalmat
 Érzék szivemben: a féltést s szerelmet;
 Egyszerre két fellázadt gondolat
 Küzdött agyamban: e szirt födelén
 Nyomozni a nem földi tüneményt,

- Vagy eltemetni a merész halandót,
 Ki szűz kegyének szép ajándokára
 Kitenni nem félt vakmerő kezét.
 Mig így tünődém, a táj pusztá lőn:
 Leány, hajós eltűntek szem elől.
 S én álltam, mint a szirt, oly egyedül
 S oly mozdulatlan némán, mint az állt:
 De szűmben egy zajos tenger maradt,
 Viharral küzdő s minden csepje láng.
- CSILÁR. S ez édes és ijesztő álmokat
 El nem felejtéd oly sok év után?
- SZABOLCS. Alomnak tartod? én is azt hívém.
 De én az óhajtottat feltaláltam.
 Ő földi volt és annál kedvesebb.
 Láttam mosolygni, hallottam szavát;
 E kéz szelíden illeté kezét;
 E szem szemében tükrözé magát.
 De ő Kelendi lánya volt, s az ősz
 Így szóla hozzám: «Ismerlek s becsüllek;
 De lányomat csak olyan nyerheti,
 Ki honn marad, s ha egykor elhalok,
 Erős karokkal ős családomat
 És birtokait fenn fogja tartani.»
 S megkötve szenvedélyem lánczain
 Én elhagyám a költöző hadat,
 S az ősz Kelendi házához siettem.
- CSILÁR. A rendkívüli nőt, ki lelkedet
 Oly mondhatatlan bájjal kötöte le,
 Oh mint örülök megláthatni őt,
 Mi kéj lesz őt testvérnek mondanom.
- SZABOLCS. Korán örülsz. A nász elkomorúlt:
 Mert a kiért én annyit elhagyék,
 Nem lett enyém: hír nélkül távozott.
 Nem tudja senki, merre, vagy hová?
 S az ősz apának bút és gyászt hagyta,
 De kint nekem, kétséget és halált.
- CSILÁR. Oh drága bátyám, mit mondjon neked
 Szegény Csilár ily sok fájdalomaidra?

SZABOLCS. Fájdalmon immár túl vagyok. De akkor

Égett alattam a föld: nem nyugodtam,
 Fogadtam nem nyugonni, megtagadni
 Gyönyört, vigalmat s minden örömet,
 Mig az elveszettnek nem jutok nyomába.
 S kerestem őt, a hol csak ember él;
 Kerestem, a hol a vad bujdokol;
 Kerestem, a hol ember és vad nem lakik,
 A pusztaságok végtelenjein,
 Hol a magányban árván sír a szél
 S a bujdosó láb nyomra nem talál.
 Mind hasztalan; hiába fáradásom.
 De most nyomába jöttem: ő kikelt
 Az ős hazából s itt e földön él.

CSILÁR. S ha feltalálod, mit vagy tenni szánt?

SZABOLCS. Mindent, mi emberkéztől telhető,
 Mi elgyötört lelkemnek jól esik
 Oly régi gond s nagy szenvedés után.

CSILÁR. Reszketve gondolok rá, oh Szabolcs,
 Hogy útatad vér s gyász rekeszti be.

SZABOLCS. Nyugodj' meg, nem sokára visszatérek,
 S szeretve zárlak testvér karjaimba:
 Busúlni rajtam többé nem lesz ok.
 De még egy szót. Te itt cseléd gyanánt
 Nehéz edényben hordod a vizet.
 Oly mélyen szállt-e a vezéri ház,
 Hogy szolgál munkát végez sarjadéka?

CSILÁR. Tévedsz. E munka szent s csak engem illet.
 E két edényből bús emlékezettel
 Én jó anyámnak sírját öntözöm.

SZABOLCS. Jó gyermek! áldás érje művedet;

Midőn imént ivám, nem képzelém,
 Hogy a halálnak emlékét iszom.
 De most jer és hagy osztozzam veled.

Aggjak meg bár, nem élek oly soká,
 Hogy hálagon dolattal megfizessem,
 Mit annyi csüggedetlen gondokért

A jó szülő porának tartozom. (Felveszi az egyik korsót, s el.)

CSILÁR. Oh drága szellem ; lássad és örülj,
 Hogy árva lányod s elveszett fiad
 Szent hamvaiddnál egymást feltalálják.

(A másik korszóval el.)

(Virágos sirhalom.)

(Mely körül egy sereg gyermek áll énekelve.)

Gyermekek éneke.

Rabok valánk :
 Saját hazánk
 Lett tömlöczünk.
 Árvák valánk,
 Nem volt anyánk :
 Kín életünk.
 De a ki itt temetve nyugszik,
 Áldás reá !
 Anyánk lőn, lánczainkat
 Elszaggatá.
 Szabadok vagyunk :
 Oh égi kincs !
 Ha virradunk
 Nem kelt bilincs.
 E drága föld
 Ismét honunk :
 Szabadok vagyunk.
 Légy áldva hamvaiddban
 Szelíd anya,
 Te boldog napjainknak
 Vagy asszonya !

(El. Az ének lassanként megszűnik.)

Szabolcs és Csilár jőnek.

SZABOLCS. Mit láttam ? mit miveltt itt e sereg ?
 CSILÁR. Ma jó anyánk halála napja van.

S e gyenge népség, rabszolgák előbb,
De mind szabaddá lettek általa,
Gyász hódolattal tisztelik porát.

SZABOLCS. Ez jó szívéhez méltó gondolat volt,
S a legnemesb mód jó barátokat
Szerezni ellenségből. S jósolom
Im e porok fölött, hogy e hazát
Nem bírja megrendíteni semmi vész,
Ha míg csatán a férfi kar sebet vág,
Honn nőszelídség enyhítendi azt.
De hajt időm ; végezzük gyász művünket.

(Anyja sírját megöntözi.)

Bocsáss meg a fiúnak, jó anya,
Ha életedben tőled távozott ;
Törődve tér meg áldott hamvaidhoz
S szemében a megbánás könnye forr.

CSILÁR (a sírt megöntözvén).

Míg a tavasznak egy virága lesz,
Míg a virágból illat árja kél,
Míg rám az élet áldó napja süt,
Sírhalmod, oh anyám !
Nem lesz virágtalan.

SZABOLCS. Most, jó hugom, mennem kell.

CSILÁR.

Oh Szabolcs.

SZABOLCS. Ha visszatértem, mindent elbeszélsz,

Mi jó és rossz napod volt ekkorig.

Addig viseljen gondot rád Hadúr. (El.)

CSILÁR. Járj boldogúl. — Most jött és távozik.

S ki tudja, mely csapás vár még reá !

Oh jó szerencse ! hozd meg őt nekem

Minél előbb, hogy elmondjam, mi most

Még tiltva volt, új boldogságomat ;

Hogy hős jegyesnek karja vár reám,

Ki engem úgy szeret, mint életét,

S kit én viszont oly hévvel szeretek.

De ő, szegény Szabolcs, boldogtalan,

S örülni addig bizton nem tudok,

Mig őt örülni nem látom velem.

Hisz ő is jó anyámnak gyermeke,
 S csak ő maradt fenn élő, a kiben
 A szent rokon vér lángja csap felém,
 Ki engem egy kedves névvel nevez,
 Ő egyedül az édes hús nevével.
 Hallgass meg ég s hozd vissza őt nekem! (E.)

(Szabad tér.)

Zaránd és Kalóz jönnek.

KALÓZ. Mindenre kérlek, látogasd meg őt.
 ZARÁND. Mondom, cseléd, hogy fel ne háboríts.
 KALÓZ. De oh uram, ha látnád, mily beteg.
 ZARÁND. Épen, mivel beteg s nyögdecselő,
 Nem harczy ember nőjének való.
 KALÓZ. Meggyógyuland, ha hozzá visszatérsz :
 Látásod újjá szüli őt.
 ZARÁND. Soha!
 Én látni őtet többé nem fogom.
 KALÓZ. És még is esküvél, hogy szereted,
 Hogy változatlan híve maradandsz.
 ZARÁND. Szerelmi eskü lenge, könnyü nád,
 S ki benne bízott, méltán meglakol.
 KALÓZ. Ő elhagyá éretted mindenét.
 ZARÁND. S én őt ezért dús gazdaggá tevém ;
 Kéjelmes és nyugalmas élte van.
 KALÓZ. Kéjelmes és nyugalmas élete!
 Oh ég, ha tudnád! nincs egy éjjele,
 Melyen nyugonnék ; egy jó napja nincs,
 Mióta tőle lelked idegen
 S ott dús hatalmas fejdelem leánya,
 Hiszed, hogy itt nem rendkívül szegény?
 De bár legyen sok, a mi most övé,
 Mit ér a kincs, a föld minden java,
 Annak, ki testben lélekben beteg?
 Nem messze terjedt birtok s harczmezőn
 Nyert martalék az, a mit ő kíván :

Térj vissza hozzám és ő újra kész,
Elhagyni mindent a föld kerekén,
Mindent egyért, teérted, oh uram.

ZARÁND. Elég, öreg! te vakmerőn beszélsz,
Mint minden régi szolga. Intelek,
Hogy ily beszéddel többé meg ne szállj:
Ne ingereld fel volt urad haragját.

KALÓZ. S ez vég határozatod?

ZARÁND. Vég és szilárd,
Mely semmi kérelemre nem hajol.
Én megcsalódtam benne: azt hívém,
Hogy ép, vidám, és lelkes nőt birandok;
De ő beteg honvágy és bú miatt,
S bágyadt szerelme kínjával gyötör.
Nekem mezőn harcz, honn bék és gyönyör kell,
S azt nem adhat, a kit nem szeretek.

KALÓZ. Oly kínos, a mit mondasz, oh uram;
Ha elbeszélem, nem hiend szavamnak,

ZARÁND. Ha nem hiend, add e gerelyt neki
S mondd meg: miként e somfa nem virít,
Bár hány tavasz lanyhája verje meg;
Miként gyümölcsöt többé nem terem,
Bár vesztegesse rá hevét a nyár:
Szintúgy az egyszer meghalt szenvedélyt
Nem hozza vissza semmi hatalom.
És most utólszor lássalak, különben
Megérzi vén fejed, hogy szolga vagy.

KALÓZ (térdepelve). El nem bocsátlak, oh légy irgalommal.
E hír halálos ágyba dönti őt.

ZARÁND (eltaszítja). Őrült cseléd, lóddúlj, vagy eltiporlak. (El.)

KALÓZ. Oh ég! te láttad ezt, s nem sujtod őt.

Ő úr, hatalmas, gazdag és szerencsés,
S nincs annyi szíve, mint egy vad sakálnak.

(Szabolcs jő.)

Szolgája voltam, mindig hű s igaz;
E kézen hordozám, mint csecsemőt;
Én szoktatám a harcz munkáihoz;
Mellette küzdék, míg szolgált erőm:

Most, mert egy undok hitszegés miatt
 Utjában állok, eb gyanánt taszít el!
 Mért e gerelyt nem birják karjaim?
 Vagy hol talállok ifju bajnokot,
 Ki e galádon a rút hitszegésért
 S e meggyalázott ősz fejért boszút áll?

SZABOLCS (észrevétlenül közelg s vállára teszi kezét).

A kit keressz, az itt melletted áll.

KALÓZ. Mindenható! Előd vezér fia. (Térdre rogy.)

Bocsánat; oh bocsánat, nagy vezér!

Nem én valék a bűnös; ő család

A gyenge lánykát el szülőitől,

S most fájdalomnak hagyja martalékul.

Én, szolgál, tettem, a mit ő parancsolt.

SZABOLCS. Bármit tevél, nincsen miért remegj.

De jól meggondold, a mit most beszéltél,

Élet-halálnak kockáját veti.

Meg mersz-e rá eskünni, hogy való?

KALÓZ. Ez ősz hajakra esküszöm neked.

SZABOLCS. Hallgass meg engem, büntető Hadúr!

Sokszor kiáltott hozzád hús szavam;

De lelkem végre meg leszen nyugodva:

Most ismerem már ellenségemet!

Add élve őt kezembe, oh Hadúr,

S ha még azontúl kérve járulok

Hozzád, ne adj meg semmit e világon!

KALÓZ (félre). Felingereltem a nyugvó oroszánt,

S most vad haragja rémületbe hoz.

SZABOLCS. Elé öreg! légy gyorsabb, mint korod;

Gondold meg, ellenséged jár előtted,

E jó barátod, a ki most követ. (El.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Zaránd laka.)

Szabolcs és Kalóz jönnek.

SZABOLCS. Most jó öreg : menj vissza asszonyodhoz,
És várj be ott ; de rólam szót ne tégy,
Míg vissza nem jövendek.

KALÓZ. Oh uram !

SZABOLCS. Mi baj ?

KALÓZ. Büntesd meg szigorún ;
Csak életét ne vedd.

SZABOLCS. Isten veled! (Kalóz el.)

Itt van tehát a hitszegő tanyája,
Ki engem annyi kéjtől és Zenőt
Egy élet üdvétől fosztotta meg?
Itt véli ő nyugottan, úrilag,
Utól nem érve a boszú nyilától
Hosszúra vinni átkos életét,
Mig én bolyongva, és Zenő lerontva
Csak szenvedésből tudjuk még, hogy élünk.
Hadúrra mondom ! ez másképp legyen.
Felhajtom őt, mint a bérczek vadát,
És addig úzöm völgyön, halmon át,
Mig oly riadt lesz, mint egy gyáva őz.

KIKINDA (benn). Míg visszatérek, minden meglegyen.

Dolgozzatok, ficzkók, dolgozzatok.
Különben majd a korbács dolgozik

SZABOLCS. Ki csattog ott benn oly hatalmasan ?

Egy durvasághoz szoktatott cseléd,
Ki most örül, hogy szolgatársain
A sokszor érzett ostort úzheti.

Bevárom őt s tüstént kikérdezem. (Kikinda jő.)
Hejh jó barátom!

KIKINDA. Mit kereshet ez?

(Visszamegy a házhoz s bekiált.)

Vendég ha jön, mondjátok: senki sincs honn;
Koldús ha jön, mondjátok: semmi sincs honn.
Be senkit és ki semmit! értitek? (Indúl.)

SZABOLCS. Egy szóra földi; kérlek, légy szives.

KIKINDA. Nincs rá időm. Uram már elhaladt;
Utána kell sietnem. (Megy.)

SZABOLCS. Itt maradsz,

Vagy a porondhoz szegzem talpadat.

KIKINDA (félre). Tüzes lidércz! miféle párducz ez?
Méltóztassál, de kérlek, csak hamar;
Mert lásd, uram már ott megy a mezőn.

SZABOLCS (félre).

Ő az tehát? (Kikindához.) Uradra semmi gondom.
Utas vagyok s az utat keresem.

KIKINDA. S hová kívánczol, nemes vitéz?

SZABOLCS. Hol ünnepélyes mennydörgés között
A mesze sujtó villám születik. (El.)

KIKINDA. Az égbe? mennydörgettét! ez bolond.
Ezer szerencse, hogy meg nem csigázott.

(Visszamegy a házhoz s dörömböl.)

Hejh emberek! (Hang belül.)

Mi baj?

KIKINDA. Vigyázzatok.

Itt egy vad örült jár a ház körül.

Maradjatok honn; mert ha kóboroltok,
Nyakon ragad künn s mind megfojtogat.

(Elindúl.)

No most tudom, hogy egy sem moccanik.

Csak jó, ha egy kis ész maradt reánk:

Ez által él a csalfa róka jól;

Ez által költi a kakuk fiát;

Ez által győz a lappangó kigyó;

Ez által a szolgából úr leszen.

Harcz háború! míg én itt csevegek,
Uram már elhalad. Megyek, futok. (El.)

(Nem sokára egy szolga kijő s félénken körülnéz, majd visszamegy s int a többieknek, kik hárman utána kijőnek.)

ELSŐ SZOLGA. No hála égnek, végre távozik.

MÁSODIK SZOLGA. De hát valóban elment?

ELSŐ SZOLGA. Lóra ült

És vágdat.

MÁSODIK SZOLGA (vállát huzogatva).

Hogy törjék ki a nyaka.

ELSŐ SZOLGA. Hagyd el! magasbra szánta azt a sors.

De most elé, fiúk. Koczkát ide,

S a legnagyobbik korsót. Jöjtek

A tölgy alá; vígan lakozhatunk.

Onnan kilátni messze s meglepéstől

Nem félhetünk. (Énekel.)

A kancsó kézről kézre jár;

Szivünk könnyű, mint a madár.

Koczkánk vígan pereg,

Vérünk gyorsan pezseg.

Mi kell egyéb mint ifjuság,

Piros leány, piros virág? (Indul, majd megáll.)

Hohó! mi az? mit láttok ott alant?

MÁSODIK SZOLGA. Urunk dühödve fut riadt lován.

HARMADIK SZOLGA. És most megáll, az erdőhátra néz.

ELSŐ SZOLGA. Most visszavágtat s olyan nyugtalan,

Mint harcmezőn, midőn csapatjait

Új támadásra bátorítani száll.

MÁSODIK SZOLGA. A ló alatta újra megriadt.

ELSŐ SZOLGA. Mi lelte azt az átkozott dögöt?

MÁSODIK SZOLGA. Most már megy és nyomában a bolondos

Kikinda vágdat, mint egy rossz kuvasz.

ELSŐ SZOLGA. Elég ebül a jó Kikinda bátyánk.

De csak hogy elmenének. Most, fiúk,

Fel a tetőre, mert a nap siet. (El.)

(Előd háza).

(Keletiesen bútorozott terem.)

CSILÁR (letesz egy szövetet, melyen épen dolgozott).

Igy! nem sokára kész lesz a palást,
 Melyet menyekzön s nyert csaták után,
 Ragyogva, mint csillagok fia,
 Viselni fog választott jegyesem,
 Tisztelve és rettegve mindenektől,
 Csak tőlem nem, ki őtet szeretem.
 Ah csak Szabolcs, jó bátyám, térne meg,
 Hogy megmutatnám hősiemet neki:
 Mi büszke volnék ily két férfiban,
 Mi boldog, őket frigyeesülve látván
 S barátokká szerződni általam:
 A drága testvért s kedvelt férjemet.
 De mely zaj az künn? Egy vitéz közelg.
 Riadt lován és vissza-visszanéz,
 Utána távol egy fáradt lovas jó.
 Most erre vágtat, tüstént itt terem.
 Hadúr, ne hagyj! Zarándot látom-e?
 Ó az, nagy Isten, mit jelenthet ez?

ZARÁND (jő, nyilat tartva kezében s egy szolgálóhoz visszaszól).

Mihelyt Kikinda eljött, a vidéket
 Zaklassa át egy jó lovas csapattal.
 Hozzák előmbe, a ki kézre jó.
 Mit ér a hódítás, ha béke nincs?
 Rég mondom: e gaz népet irtani,
 Nem társul venni kell: hódolni kész,
 De folyton árulást kohol s nemes
 Győzője orgyilkától elesik.
 Pusztítani kell őket. Tűz víz soha
 Barátok nem lehetnek. — Ah Csilár!

CSILÁR. Alig lehet rád ismernem, Zaránd;

Haragború viharzik arczodon.
 Mi lelt? mi gerjeszté föl így
 Az én hősiem szívét?

ZARÁND. Oh drága hölgy,
 Kedves Csilárom! tégedet ha látlak,
 Csak azt tudom, hogy szép vagy és szeretlek.
 És még is újra lángol haragom,
 Ha gondolom, hogy hozzád ily közel
 Zsiványok fészke van.

CSILÁR. Te képzelődöl.
 Én bátorságban élek itt.

ZARÁND. Nézd e nyilat ;
 Utamban hozzád ez már tizedik,
 Mely éltem ellen újra vonatott.
 Nem nyargalék el egy domb vagy harasztnál,
 Honnan ne szállott volna nyíl felém.
 Ha elmerülten rád emlékezem,
 Ha harczaimra, mellyeket vivék
 És még viandok, gondolék magamban,
 Süvöltve zúgott el fejem körül
 Az átkozott nyíl s álmaim elveré.
 De végre észrevettem a latort,
 Utána hajték egy bokros helyen.
 S egyszerre ím megcsendül sisakom,
 S e róla visszapattant nyíl előttem
 A földre hull ; riadt ménem remeg,
 Ágaskodik, s míg küzködöm vele,
 Egy sziklafőről vad kaczaj dörög le,
 Hol büszke daczczal, fényes íj kezében
 És teljes puzdra vállán, a zsivány
 Elérhetetlen bátorságban áll.

CSILÁR. Elrémülök, ha csak meggondolom,
 Hogy most halálod hírét hozhaták.
 De te élsz, Zaránd, és sértelen maradtál.
 Oh légy vigyázóbb drága életedre ;
 Tudod, hogy az már nem csupán tiéd.

ZARÁND. Nyugodj' meg, édes hölgy: most nincs bajom.
 S van gondom rá, hogy eztán ne legyen.
 Mi régen láttalak ! mi kéj megint
 Nyájásnak látnom arcodat, minőnek
 Azt látni megszokám és szeretem.

Minden csalárd : szerencse és világ,
 Bár mint szeressük, nem mindig mosolyg ránk.
 Az ég sem hű; behunyja szép szemét,
 Gyakran vad éjbe hágy tekintenünk,
 Villámmal és viharral ostoroz.
 Csak arczodon nincs semmi változás;
 Csak az nem ismer semmi felleget:
 Az mindig oly szép, nyájas és szelíd,
 Ha harczaimból hozzád megjövök.

CSILÁR. Tudod, miért van az?

ZARÁND. Miért Csilár?

CSILÁR. Mert nap vagy, napvilágom, oh Zaránd.

S én napraforgó mást mit tehetek,
 Mint nyájas arczczal nézni rád, ha jösz.

ZARÁND (megöleli). Hízelkedő, ha híven nem szeretnél,
 Meg tudnál csalni.

CSILÁR. Menj, te durva ember.

ZARÁND. Bocsánat, oh bocsánat, szép Csilár.

Ha megharagszol, egy vesztett csatát
 Adsz a vidéknek. Én nem harczolok,
 Míg meg nem engedsz. Nyújts kezet, Csilár.

CSILÁR. Egyet vagy kettőt? (Kitárja karjait.)

Jőj, én megbocsátok.

(Ölelkezés.)

ZARÁND. Oh égi lény.

CSILÁR. Lásd, én már nem haragszom.

Csak azt akartam, hogy te megijedj.

De hát ijedt valál-e igazán?

ZARÁND. Nagyon, Csilár. De most hallgass reám,

És nézz reám, hogy a mit majd felelsz,

Ne csak szavadból halljam: lássam is.

Szeretsz-e engem?

CSILÁR. Híven s igazán.

ZARÁND. Szeretni fogsz mindig?

CSILÁR. Mindig, Zaránd.

ZARÁND. Jó s bal szerencse napján?

CSILÁR. Egyaránt.

ZARÁND. Még akkor is, ha egykor a csaták

Undok sebekkel róják arczomat,
Ha e ma izmos, ép, vidor tagok
A harcz kezétől elcsonkítva lesznek?

CSILÁR. Te újra elrémítsz. Nem, oh Zaránd,
Téged nem ér el a harcz vad keze:
Te győzni fogsz és sértetlen maradni.
Hadúr megőrzi a vitézt, kinek
Honn aggodalmas szeretője van.

ZARÁND. Igen, Csilár, az ég hatalmai
Kedveztek eddig s fognak ezután.
Te nőm leendsz, a legszebb, legdicsebb,
Kit férfi kar szorított valaha.
Igen, Csilárom — oh hiszen te jó,
Te hű vagy hozzám. Multkor egy csapattal
Nyargaltam a hegyháton. Künn valál
Szülődnek sírja mellett, épen ott,
Hol életemnek egy szerencsenapján
Először láttalak. Most valaki,
Ugy tetszék, épen távozék körödből.
Ki volt az a vitéz?

CSILÁR. S te láttad őt?

(Magában.)

Bátyámat kérdi.

ZARÁND. Messziről nagyon.
De úgy tetszék, hogy szólott is veled.

CSILÁR. Az egy derék bajnok volt, fiatal;
Eltévedett s az útat keresé
A fővezér hadához.

ZARÁND. Oh Csilár.

CSILÁR (nyájasan). Beszélj, én hallgatok.

ZARÁND. Ha sejteném,

Ha tudhatnám, hogy egykor mást szeretsz,
Meghalnék e helytt. Inkább ne szeress,
Vond el kegyelmed tőlem, oh Csilár,
Csakhogy tagadd meg azt másoknak is.

CSILÁR. Hogyan Zaránd, s te hát kételkedel?
Most értelek, miért jövék ide;
Nem mert szeretsz, de mert gyanúskodol:

Mert azt kívántad tudni : a vitéz,
 Kivel beszéltem, nem tetszék-e meg?
 Ah jó Zaránd, a hölgy nem úgy szeret,
 Miként ti gondoljátok, férfiak.
 Nekünk szerelmünk a világ; mi abban
 Élünk, halunk. S mint gondolod, hogy azt,
 Mi úgy igaz csak és egész, ha egy,
 Hogy e szerelmet, e megoszthatatlant
 Darabra törjük mint a kenyeret
 És a gyönyörben koldussá tegyük?
 Lásd a szerelmet én nem ismerém.
 Hallottam róla szépet és nemest,
 Sok rosszat is, s mégis kívánatot,
 Hiába mind: nem volt vágyam reá.
 Megláttalak, hallottam szózatod,
 S azóta képed és a szerelem
 Elöttem egy. Gondolni tégedet
 És nem szeretni, képtelen vagyok,
 S szeretni nélküled még képtelenb.
 ZARÁND. Kedves leány! a legjobb istenek
 Áldottak meg veled.

CSILÁR. De most Zaránd,
 Ha én is, mint te, úgy kikérdelek,
 Ki tudja, már nem volt-e szeretőd,
 Ki tudja, hány volt, hánynak mondtad azt:
 Mit most nekem.

ZARÁND. Csilár!

CSILÁR. Kérlek, ne szólj,
 Én nem kívánom tudni titkodat;
 A férfiaknak titka nyíltan áll.
 Nektek hazátok széles e világ,
 És a mit benne leltek, martalék:
 Óz a vadonban; hír, kincs harczmezőn
 S mindütt a lány. Szerettek, mert jele
 Vagyunk a győzelemnek. Ah de sokszor
 Új győzelemre jó kedv s alkalom.
 Megtetszik egy más, tündöklőbb alak,
 Vagy néha száz közül egy rableány

És ismét száz közül egy második,
Míg végre a ház régi asszonyát,
A nagy sereg közt, mely tombol, vigad,
Csak bús fejről ismerhetni meg.

ZARÁND (félre). Mi ez? Zenő tán árulást koholt?

CSILÁR. Ne tégy, Zaránd, ne tégy te így velem.

Ha mást szerettél, meg legyen bocsátva:

Azt elfelejtem. Csak ne szégyeníts meg,

Rövid korig, csak míg ifjú vagyok,

Ne tégy előmbe bánatomra nőt.

ZARÁND. Gyermek! hová visz ábrándod heve?

Vond, oh vond vissza e nehéz gyanút.

CSILÁR. Ha azt teszed, hogy más kegyencz, talán

Egy ifju rabnő osztozzék velem,

Nem élek esztendőt, nem egy napot,

Vagy életem csak kín lesz és halál:

Elhervadok.

(Rabnők, köztük Zenő halványan, kit meglátva Csilár visszaiejed.)

ZARÁND. Mi ez? Lássad, Csilár!

Csaknem felejtém, a miért jövök.

Rabnők. (Hizelegve.) Ezentúl asszonyuk te vagy.

Fogadd el őket nászajándokúl.

ZENŐ (szomorún). A hölgy ifjú, s szép.

(Fátyolát lebocsátja.)

ZARÁND (félre). Tűz fergeteg! Zenő!

CSILÁR.

Kedves Zaránd,

Nemes leventém!

ZENŐ (félre). Oh ég!

CSILÁR. Köszönöm. (A rabnőkhöz.)

Szép gyermekim! rabnőnek lenni gyászos;

De a ki hű lesz hozzám, nem rabom:

Bennem barátot és testvért talál.

ZENŐ (félre). Szép és nemes szívű. Oh jaj nekem.

(Távozik a rabnőkkel.)

ZARÁND (félre). Megfoghatatlan! hogy' jött ez ide?

Utána kell mennem s akármiképp

Eltávolítanom. Gyilkos harag!

Ne kényszeríts, hogy vérbe fojtsalak.

CSILÁR. Hogyan Zaránd? ily elmerülve látlak?

ZARÁND. Bocsáss meg, édesem, ha távozom.

CSILÁR. Oh nem Zaránd, azt meg nem engedem.

Itt kell maradnod. Lásd, mint örülök

Ajándokodnak. Vagy talán haragszol

S Csilárod faggatása íz tova?

Úgy még inkább el nem bocsátalak,

Hogy újra megbékélj. Haragszol-e?

ZARÁND. Parázson állok. — Mit gondolsz, Csilár!

De menni kell. Egy hódított vidék

Zajog s háborkodik. Megbüntetem

A lázadókat s aztán megjövök. (Szolga jő.)

Mi hír?

SZOLGA. Uram, rabnőid egyike,

Ki oly betegnek látszék —

ZARÁND (félre). Atkozott!

Ez árulás Zenőtől.

SZOLGA. Megszökött.

ZARÁND (félre). Hálám, Hadúr, neked!

SZOLGA. Keressük őt?

CSILÁR. Megállj. (Zarándhoz.) Zaránd, ha kérelem szabad.

ZARÁND. Kivánj, parancsolj.

CSILÁR. Hagyd őt szabadon.

Érezze, hogy mi boldogok vagyunk.

ZARÁND. Legyen szabad: sajátod volt s nem az,

Mihelyt kivánod. (Szolga el.)

Szép menyasszonyom,

S ha visszatérek, nőm!

CSILÁR. Igen, Zaránd,

Legboldogabb az új magyar hazában.

ZARÁND (félre). Föl kell találnom a csalárd Zenőt:

Különben elveszt féltékeny dühében. (El.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Liget.)

(Zenő a fák között bolyongva, végre egy nyílt téren megáll.)

ZENŐ. Gyógyítsatok meg engem, oh liget
Szellői, lége, illatárjai;
Gyógyíts meg engem, ifju napsugár,
Ki a tavaszba életet lehelsz!
Ah én beteg, nagyon beteg vagyok;
Megvetve attól, a ki üdvözítő
Reményeimnek mennyországa volt;
Ki égni látszott értem, mint a láng,
Mely istenek szent oltárán lobog;
Ki annyi s oly nagy esküvel fogadta,
Hogy élet- és halálban s túl azon,
Mig lelke tart s egy gondolatja lesz,
Enyém marad! kiért én elhagyám
Az ősz apát, a kedves régi hont,
A hőst, az ifjak legnemesbikét,
És mindent, mindent, a mit ifjuság
És boldog gyermekév e szív előtt
Felejthetetlen édessé tevének.
Most itt vagyok, férjétől elvetett nő;
Fejedelmi vér, egy ország asszonya,
Kegyelmi díjon tengve, pór szegény!
Népes családnak sarjadéka s most
Földönfutó, rideg, baráttalan!

(Arczát kezeivel elfedi.)

Kinek beszéljem el fájdalmimat?
Ki hallgatand, ha kérve felkiáltok:
Adjátok vissza férjemet, Zarándot,

Adjátok vissza elpártolt szerelmét,
 Adjátok vissza ősz apám szívét,
 Adjátok vissza tiszta nevemet!
 Vagy álljatok boszút, oh férfiak:
 Kelendi lánya, a ki porba hull,
 S egy árulónak véreért könyörg.
 Ha így kiáltok, nem kacagnak-e?
 «Kelendi lánya volnál? nem vagy az:
 Az honn maradt, mint jó leányhoz illik.
 Zarádnak nője volnál? nem vagy az:
 Zaránd nemes vitéz s te kóborolsz!»
 Így fognak szólni, ezt kell hallanom,
 S nincs egy barátom, a ki sírba tenne.

SZABOLCS (jő). Örök hatalmak!

ZENŐ. Vagy tán visszatérjek

Az ősz apához, a kit elhagyék?
 Kinek szívét a várt öröm helyett
 Búval, gyalázattal megmérgezém?
 Kihez, ha úton bal sors el nem öl,
 Ha végre fáradt lábbal eljutok,
 Ha esdekelve térdét átfogom,
 Egykor virító, büszke hajadon,
 A hervadásnak téli képe most,
 Nem borzadand-e vissza láttomon?
 Nem szól-e így: «Te nem vagy gyermekem;
 Rémkép! ne kísértsd a megtört apát.»
 Ő így fog szólni s a föld nem nyilik meg,
 Hogy engem eltakarjon!

SZABOLCS (félre). Oh Zenő!

ZENŐ. Nincsen remény! És ő boldog legyen?

Gyalázatomnak ismerője, míg
 Én kint sohajtok, ő egy új virágra
 Terjeszszé ismét hervasztó kezét?
 Nem úgy! lobogj fel őszvezéri vér,
 Ki, míg szerelmed el nem áztatott,
 Gyakran vad erdön jártál egyedül,
 Ki ríni hallád éjjel a sakált,
 Ki biztos íjjal rémületlenül

A szembevívó párducznak megálltál
 S ha hullni láttad a sebzett vadat,
 Szilaj gyönyörben felsikoltozál,
 Ébredj fel meggyalázott gyenge kéz :
 Ha nincs erőd nyilat röpíteni,
 Van még erőd, hogy gyilkodat kinyújtsd.

(Gyilkot ránt, s a mint megindul, Szabolcsot meglátja.)

Oh ég, Szabolcs! (Térdre esik.)

SZABOLCS. Kínoknak áldozatja,
 Halvány virág a balsorsnak kezében,
 Így látlak ismét régi vágó után!
 Kelj föl; ne hódolj tiszta térdeiddel
 A földnek, mely csak árulást terem,
 Mely nyugtot és kéjt a jónak nem ad.

(Fölemeli. Zenő eszméletlenül rogy vállaira.)

Mi ez? nem eszmél? ájulás fogá el?
 Mennyit kerestem, mennyit fáradék!
 Mit adtam volna e bal hír előtt
 Egy ily gyönyörnek édeléseért!
 E kéz, mi most kezemben nyúgoszik,
 E szív, mi most szivemnél alszik el,
 Ez arcz, mi, mint az eltört lilium,
 Erőtlenül keblem szirtére dől,
 És e tetem, melyet most átfogok,
 Ezek valának lelkem álmaj,
 Ezek leendők harcuzom díjai,
 Ezek valának legmagasb reményem :
 Most itt nyugosznak önként karjaimban
 S ölelhetésök nem nyujt örömet.

ZARÁND (jő). Zenő hatalmán függ minden szerencsém.

Ha ő elárúl, minden oda van.
 Ki kell tanulnom szándékát s ha vést főz,
 Inkább honába küldöm vissza őt;
 Inkább — de meg nem mondom, mit teszek.
 Mit kelle látnom? férfi karja közt
 Egészen átolvadva, epedőn.
 Ábrándozó valék, ki azt hívém,
 Hogy asszonyink terhünkre is hivek!

A legjobb nő is lel vigasztalást,
 Ha sorsa, vagy tán vére úgy kívánja.
 Ő mást szeret: nyugottan távozom. (El.)
 SZABOLCS. Búcsút veszek. Szerelmem itt marad,
 Egyetlen csókban áldozom fel azt.

(Megcsókolja Zenőt.)

ZENŐ (eszmélve.) Hová juték, mi nyájas kar fog át?
 Oh ég! Bocsánat, oh Szabolcs! Ha van
 Világon egy, ki ellen vétkezém,
 Az egy te vagy; ha van, ki vétekért
 Irtóztatón lakolt, az én vagyok.

SZABOLCS. Ne szólj Zenő, akarnád mondani,
 Hogy nem szeretsz; de ily szót hallani
 Szabolcsnak nem szabad. Ha még ezentúl
 Szeretni tudnék, ollyat jegyzek el,
 Ki majd viszont szeret. Boldogtalan!
 Te jó szivednek gazdag, ritka kincsét
 Tengerbe hánytad, melly azt elnyelé,
 S helyette vészt s hajótörést adott.
 Ne sírj! a multak békes szemszedőjét,
 Hol annyi gyász van eltemetve, jobбом
 Nem fogja feltakarni. Bujdosám
 Ezen napig, melyen hozzád jövék
 S érzelmeimben oly kín töre volt,
 Mely lelkemet százszor gyilkolta át.
 Emlékezem, hogy egykor szereték,
 Téged szerettelek. Most nem tudom,
 Mi az? Kifáradott agyam
 Gondolni a szót, és keblem kihült
 Érezni azt.

ZENŐ (magában). Oh mit kell hallanom.

SZABOLCS. Kemény vagyok tán hozzád, oh Zenő?
 Az meglehet. De ismerj igazán.
 Ha szenvedéseid közt még maradt
 Csak egy kívánság, bár mi gyenge vágy,
 Mi teljesedve szűdnek örömet,
 Vagy annak sírját, megnyugvást szerezhetsz,
 Nevezd meg és én teljesítem azt.

ZENŐ. Hová rejtezzem? ah hová legyek!

SZABOLCS. Gazdag valál honn; itt is az leszesz:

Fejdelmi nőként tiszteltetni fogsz.

Parancsaidra szolgák lessenek,

És házad fénye oly magas legyen,

Mint megszokád azt látni jobb napodban.

S ha van vidék, hol laknod jól esik,

Akármi részén e megszállt hazának,

Hol ifju lelked újra földerüljön,

Mutasd ki azt és én elfoglalom.

ZENŐ. Csak egy rövid szót: él-e még atyám?

SZABOLCS. Mély búban bár, de élve hagytam őt.

ZENŐ. S te megbocsátasz tévedésimért?

SZABOLCS. Felejtve vannak.

ZENŐ (térdelve).

Adj halált nekem

Halált, Szabolcs.

SZABOLCS. Ne emlegess halált.

Van egy, ki meg fog halni, a kinek

Halálát esküvém; az nem te vagy.

Nézd e kardot, melyet kirántok itt,

Ennek nyugalma nem lesz a napig,

Mig a gonosz, ki megrontód leve,

Vérével a földnek nem áldozik.

Kelendi lánya, nyugtasd lelkedet:

Nem adhatom meg boldogságodat;

De a mit oly méltatlan szenvedél,

Meg lesz torolva, esküszöm neked. (El.)

ZENŐ. Ez volt, ki engem híven szeretett,

S én gyilkosomnak nyujtottam kezét!

Oh büntetésed szörnyü volt, Hadúr,

Szörnyebb, hogy én megérdemeltem azt. (Szünet.)

De még talán nincs veszve mindenem.

Tán még maradt számomra egy sugár.

Igen! setét lelkemben a remény

Sugára kél fel. Ő csak tévedett:

A tévedett tán megtéríthető;

Veszély fenýíti s tán megmenthető.

Én felfödöm, hogy őtet üldözik;

Megmondom — oh egek, mit mondanék,
 Mit már ezerszer nem mondtam neki?
 És mégis, a mit folyvást szenvedek,
 Több, mint megmondható; de ő megért,
 És visszatér. Hisz ő volt, a ki engem
 A násznak és örömnök ünnepén
 Először átkarolt, ki a gyönyört,
 Ez ismeretlen érzet tengerét,
 Szivemben megnyitotta. Ő bizonynyal
 Ismét enyém lesz. S akkoron Szabolcsnak
 Engesztelőleg lábához borúlok,
 S nagy szíve mindent elfelejt. Oh ég,
 S örök világ, mely rajta tündökölsz,
 S te oh Hadúr, ki e hon őre vagy,
 S e harczhatalmu népnek Istene,
 Ne hagyjátok Kelendi gyermekét
 Elveszni szégyen és keserv miatt. (El.)

(Berek.)

(Koronként távol dörgés moraja hallik. Zaránd többször aggodalmasan körül-
 nézve jő.)

ZARÁND. Egy ördög van nyomomban, a ki úz,
 Megfoghatatlan, mint a levegő;
 S hatalma oly nagy, hogy vészes köréből
 Kitörni nem tudok. Meghajtátám,
 És lesben álltam haddal és magam.
 Mindegy. Midőn már távol hittem őt,
 Suhogva jött el üldöző nyila,
 És felriasztá rettegésemet.
 Hah! mért nem látom szemtől szembe itt:
 Ha tűz, ha villám volna, szembe szállnék;
 De láthatatlansága rémület
 És aggalommal tölti lelkemet.
 Elfáradék a virrasztás miatt.
 Ez a haraszt a gyász kalandorok
 Vidéke. A nagy hírű jós,

A bölcs Barang itt tartja szent tanyáját.
 Mondják, mit itten délkor álmodunk,
 Jó s bal szerencsét, teljesedni fog.
 Próbát teszek, s ha jóslatot nem is,
 De feltalálom, a mit keresek:
 A nyúgodalmat. (Lefekszik paizsára.)

Oh Csilár,

Harcz és szerencse, jőj el álmaimhoz.

(Elalszik. Zenő jön.)

ZENŐ. Hálám, nagy ég! ő itt van, fellelém.
 És mégis rettegek. Nem vár-e itt
 Új megvetés reám?

(Egy nyíl csapódik fa derekába s ott megáll. Zaránd ébred.)

Egek! mi ez!

ZARÁND (Zenőt észre nem véve.)

Nem a veszett nyíl pendült újra meg?
 Úgy tetszék, mintha hangját hallanám.

(Meglátva a nyilat.)

Hah gyilkos ellenség, itt vagy megint?
 Megint fülembe zúgod a halál
 Irtóztató dalát? Nincs hát szünet,
 Míg egy közülünk a nagy harczmezőt,
 E földet el nem hagyja? Jó, megyek.
 S ha már előtted nincs hely s óra szent,
 Melyben pihenni hagynál, én viszont
 Nyugalmad ellen esküszöm. Szaladj,
 Vagy lesben állj, vagy bár vonulj
 Hadúrnak vérté mellé, fölkereslek,
 Merész háborgató, s kiirtalak. (Menni akar.)

ZENŐ. Zaránd!

ZARÁND. Ki ez? hallatlan árulás!

Most látom a cselt. Hát te vagy, Zenő,
 Azon serény ijász, ki rám nyilazsz?
 Ki agyvelőmet félelem s harag közt
 Forrongva tartod? Most már ismerem
 Szerelmedet, most ismerék reád.
 Te a vadászat kedvelője vagy:
 Eddig sudamló zergéket lövél,

Most embervérre szomjuzik szived.
Izlésedet dicsérem.

ZENŐ. Oh Zaránd,
Veszély fenýíti éltedet, s azért
Jövék hozzád most, hogy megmentselek.

ZARÁND. Jeles!
S ezen nyilak?

ZENŐ. Rettegve gondolom,
Hogy élted ellen törnek.

ZARÁND. Gondolod?
S így nem te volnál a derék ijász?
Ez még dicsőbb. A férfi kar tehát,
Mely átölelt, ilyen díjjal fizet?

ZENŐ. Oh méltatlanság!

ZARÁND. Kedves czimborád
Azon kegyért, melylyel hozzá valál,
Nyilat lövöldöz rám s te jösz,
Hogy tőle megments és a háladat
Érzése által szívemet megejtsd.

ZENŐ (félre). Elvesztem.

ZARÁND. Lássad, én mindent tudok.
A csín ügyes, de felfödözteték.

ZENŐ. Zaránd, Zaránd, így kell-e szólanod,
Midőn Zenőnek köny fakad szemében?

ZARÁND. Nem mind igaz gyöngy, a mely így fakad.
Én czimborádat láttam karjaidban.

ZENŐ. Én többet láték, láttam, mint lehet
Nemes vitézből aljas áruló.

A mit te láttál, csalkép lehetett.

ZARÁND. Csalkép a nyíl? Csalkép az üldözés,
Mely el nem hagyja sarkamat sehol?

A tettetésnek vége. Nem szeretlek,
S ármányid által most vesztetre törsz.

De azt nem éred el. Vigyázz magadra,
S új bajnokodra. A mint Isten él,

E naptól fogva ellenség vagyok

S eltiprom, a ki útjaimba vág. (Barang jó.)

ZENŐ. Oh ősz apám!

BARANG. Köszöntelek, vezér.

ZARÁND. Bölcs férfiú, légy üdvöz. Egy dologban
Tanácsodat kívántam hallani.

BARANG. Ha hős Zaránd kis hajlokomba lép,
A jós Barang szolgálatjára van.

ZARÁND. Nem háladatlanak teended azt.

De még előbb megjárom e helyet:

Egy nagy vadat kívánok ejteni;

Aztán betérek hozzád. Addig is

Fogadd el tőlem e szép rableányt:

Én őt Hadúrnak oltárára szántam. (El.)

ZENŐ. Oh szörnyeteg!

BARANG. Hadúr leánya, jőj.

ZENŐ. Mondd: a halálé. Oh eszem, ne hagyj el.

BARANG. Isten kezében állsz: oltalmad ő.

ZENŐ (Baranghoz).

Oh légy atyám! csak egy rövid napig.

Míg meghalok.

BARANG. Ne emlegess halált.

ZENŐ. Megőrülök, megőrülök!

BARANG. Kövess.

Felejtsd a multat. Itt magasb remények

Országá nyílt meg.

ZENŐ. Adj nekem tüzes

Villámot, ég! nyílj tengerekre, föld!

Emészd meg őt, emészs meg engemet. (Dörgés.)

BARANG. Boldogtalan nő! hallod e dörejt?

Ez azt jelenti: meghallgattatál.

ZENŐ. Igen! Hadúr te élsz! hozzád megyek.

(Mind ketten el. Zaránd jő.)

ZARÁND. Nem lelhetem. Zenő őt ismeri.

Valljon reá, vagy sorsa szörnyü lesz.

Hallatlan, a mit tenni akarok;

De sürget a veszély. Küzdő felemmel

Szirtélen állok. Itt csak gyors határozat

Ad győzedelmet: egynek esni kell. (El.)

(Barang laka.)

Barang és Zenő.

BARANG. E lány beteg; kimélve tartom őt,
 Kemény szavak kifúnák életét,
 Mely szánva van szolgálni égjeknek
 És földeríteni termeim magányát. (Zenőhöz.)
 Eredj leányom, és pihenj ki benn,
 A fájdalom-zsarolta szót az ég
 Bünbánó szíven nem torolja meg. (El.)

(Zaránd jő.)

BARANG. Isten hozott, vezér!

ZARÁND. Ha az leszek,
 Valóban, nem csak pusztá czím szerint,
 Ötven tulok s évenként annyi juh
 Van szánva tőlem gyász kalandorok
 Számára és neked, jós férfiú.

BARANG. Bajnoknak, a ki hívét tiszteli,
 Szerencse s áldás jó Hadúr kezéből.
 Mit emberésszszel jós Barang tehet,
 Szolgádnak érzi holtiglan magát.

ZARÁND. Nem hallgat itt meg senki? szólhatok?

BARANG. Bizton vagyunk.

ZARÁND. Ha úgy, figyelj reám.

Menyekző vár; világi hatalom,
 S mi még nagyobb, boldogság van vele
 Szép kapcsolatban. A megholt Előd
 Vezérnek egy leánya jegyesem.

BARANG. Ha hírre szálland, a mi még titok,
 Áldást kíván reá minden magyar.

ZARÁND. Oh vajha úgy legyen. De küszöbén
 E mennynek ellenségre bukkanok,
 Ki vérig üldöz, útamat szegi,
 S üdvöm felől mély aggodásba ejt.

BARANG. Áldozzál isteneidnek, a kiket
 Tán büntét által botránkoztatál.

ZARÁND. Azért jövék; mert én is azt hívém,

Hogy Ármány és az alvilág dühe
Lázadt fel ellenem ; de jó szerencsém
Kezembe adta ellenségemet,
S az földi, mint én, s vére ontható.

BARANG. Urnak s vitéznek, mint te, büntetés
S kard van kezedben. Mit határozál?

ZARÁND. Titkos halált.

BARANG. Én tőlem mit kívánsz?

ZARÁND. Egy sírt a barlang mélyiben.

BARANG. Hogyan?

Megölted immár ellenségedet?

ZARÁND. Én őt az alvilágnak áldozom.

BARANG. S az áldozat?

ZARÁND. Leány, kit szereték,

Ki hozzám hűtelen lőn, a kit én

Karjaiban láttam egy gaz czimborának ;

Ki — mert talán ezt megbocsátanám —

A merre járok, életemre tör

S mérges nyilakkal szívemet vadászsza.

BARANG. A kit kezembe adtál, a leány?

ZARÁND. Halálos ellenségem, a kinek

Hogy boldogulhassak, most halni kell.

BARANG. Elborzadok.

ZARÁND. Oltárod készen áll?

BARANG. Hatvan szövétnek által ékesítve

Az áldozókat elfogadni kész.

ZARÁND. Mondd meg, nem háborítand senki?

BARANG. Senki.

De oh uram, gondold meg, mit teszesz :

Vesztednek indulsz. Emberáldozat

Sem isteneknek tetsző nem lehet,

Sem türni azt nem fogják emberek :

De fellázadva menny és föld, azon,

Ki illyet mer, boszút fog állani.

ZARÁND. Jósolj botornak, a ki elhiszi :

Én bűnt torolni jöttem. A titok nagy,

Melyet reád bizék : megáld, megöl,

A mint barát vagy ellenség leendesz.

Én okvetetlen hallgatást kívánok.

Hol a leány?

BARANG. E titkos meneten,
Mely innen a barlang keblébe visz,
Bútól leverten látandod meg őt.

ZARÁND. Te addig e bejárást őrized,
Mig másikat vitézim földözik.

BARANG. Igen, vezér!

ZARÁND. S a vér, melyet kiontok,
Báránynak vére lesz. Magad fogod
Utánam állatvérrel festeni
Azon helyet, hol én őt megölöm.

BARANG. Igen, vezér!

ZARÁND. S hallgatni fogsz.

BARANG. Mint a halál.

ZARÁND. Jegyezd meg

E szót: halál; az vár reád, ha szólsz. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Barang laka.)

BARANG. Rendülten állok félelem miatt,
Ez a Zaránd még gyászt hozand reám.
Veszélyes ember! Mit tegyek vele?
Elárulom? feldúlnak hadai,
Ha hallgatok s nem gátolom kezét,
Egy ártatlannak vérét ontja ki,
Mely harmad íziglen boszút kiált
S a bűnösök fejére visszahull.
Oh ég! ha nem csak felhők anyja vagy,
Hadúr! ha nem csak fényes szó neved,
Ne hagyjatok ma el, segítetek;
A jósnak, a ki másoknak jövendöl,
Jósoljatok; mondjátok, mit tegyen,
S mi véget ér e szörnyű gyilkolás. (Szabolcs jő.)
Ki ez? Rezegnek minden izmaim. (Letül.)
Leroskadok.

SZABOLCS. Szólj, tisztos férfiú,
Ismersz-e engem?

BARANG (félre). Mit mondjak? Nemes
Ifjúnak látszik. (Szabolcshoz.)
Ismerlek, vitéz;

Téged Hadúr küldött.

SZABOLCS. Hadúr legyen
Velünk. Szabolcs, Előd vezér fia
Áll itt előtted.

BARANG. Mit hallok, nagy ég!
Az elveszett Szabolcs.

SZABOLCS. A megkerült,
Ki hosszu, fáradalmas útja végén

Halálos ellenségét feltalálta
S az itt van nálad; add ki őt nekem.

BARANG. Honnan gyanítod ezt?

SZABOLCS. Tudom. Lakodba
Belépni láttam őt.

BARANG. Hová legyek?

Amaz hatalmas, ez hatalmasabb.

Tűz víz között vagyok.

SZABOLCS. Gondolkozol?

Mondtam, halálos ellenségemet

Találom itt. Hová rejtetted el?

BARANG. Menj itt ez ajtón s út visz a berekbe;

Ott egy setét sziklának ajtajánál

Szövétnekek világa közt fogod

Az isteneinek áldozót találni.

SZABOLCS. Az isteneknek kedves áldozat,

Ha a gonoszt a jámbor megöli. (El.)

BARANG (egy paizsra üt. Szolgák jönnek).

Ez ajtó mellett künn őrt álljatok.

Ne jöjjen senki, míg be nem hívom. (Szolgák el.)

Két kard között egy gyenge líliom.

A kard lehullhat a vivő kezével

S bántatlanul megélhet a virág.

Hadúr! kezekben élet és halál van.

(Berek.)

(Fáktól körözve szabad tér látszik mély sziklaöböllel egyik zugában, hol egy szövétnekektől világított durva költár áll. Zaránd, Zenő jönnek.)

ZENŐ. Hová vezetsz ezen sötét helyen,

Hol még a fény is borzasztó szememnek,

Hol e titkos lombok között saját

Beszédem hangja rémülésbe hoz?

ZARÁND. Czélnál vagyunk. Ez oltárt látod itt

Felékesítve mint asztalt, holott

Az istenek látatlan serege

Az áldozat vérén gyönyörködik?

- ZENÓ. Ki vérrel s nem szívével áldozik,
 Az égieknek kedves nem lehet.
 De mért vonod ki törödet? miért
 Tekintesz rám oly rémitő vadan?
- ZARÁND. Azt jókor megtudandod. Most felelj:
 Menyasszonyomnak házában mulatván,
 Miért jövéel el rabnóim között
 Uj boldogságom ünnepét zavarni?
- ZENÓ. Mert nőd vagyok, mert látni akarám,
 Mit nem hívék, nem hittem volna el
 Egész világnak — hitszegésedet.
- ZARÁND. S te büntelen vagy? hűséges maradtál?
 Eddig sajnáltalak; de most tudom:
 Megérdemelted sorsodat. Ki volt
 A férfi, a ki átölelve tartott?
 Kivánom tudni. Gondold, mit felelsz.
 Én láttam őt és téged karja közt.
- ZENÓ. Mért nem jövéel közelb, ha gyáva nem vagy?
 Megláttad volna, mint kell férfinak
 Az elhagyott leányt ápolnia.
- ZARÁND. Azt kérdezém, ki volt a férfiú?
- ZENÓ. Azt nem tudod meg tőlem. Oh egek!
 Mi boldog, százszor boldog hajadon,
 Ki egykor őt férjének nevezi.
- ZARÁND. Te csúfolódsz? Hallgass meg, Zenó:
 Kivánom tudni, tudnom kell, ki volt
 A férfi nálad?
- ZENÓ. Esküdj' meg nekem,
 Hogy életére nem törsz. Vagy minek
 Az esküvés? te meg nem tartod azt.
 Mondd meg: mi szándék bujt föl ellene?
- ZARÁND. Ne ingerelj. Én tudni akarom,
 Mit kérdezék. Több kínos napja már,
 Hogy felriasztott vadként bujdosom;
 Orgyilkosomnak íja cseng fülemben,
 Akárhová megyek vagy bujdosom.
 Nevezd meg őt s te még szabad lehetsz.

Hazádba küldlek menten, gazdagon,
S köztünk feledve minden párt s harag.

ZENŐ. És ő?

ZARÁND. Az orgyilkost meggyilkolom.

ZENŐ (magában). Oh rémület!

ZARÁND. Nevezd meg őt.

ZENŐ. Soha!

ZARÁND. Úgy készülj a halálra.

ZENŐ. Meghalunk
Mindnyájan oh Zaránd. De mért ragadsz
E szörnyü oltárhoz; ne vigy oda.
Én rettegem véres tekintetét.

ZARÁND. Az oltár véres áldozatra vár,
S az most te léssz.

ZENŐ. Mindenható egek!
Engem megölni és te oh Zaránd?
Az nem lehet. Borzasztó gondolat!
S azért hozál e rémület helyére?

ZARÁND. Halálos ellenségem cimborád,
Élet-halálra üldöz mindenütt.
Add őt kezembe s elbocsátalak.
Vagy gondolod, hogy mint a gyáva juh
Keblemre várom a gyilkos vasat?
Az ifjúságnak annyi örömét,
A harczy pálya fényes díjait
Gyászos halállal önként fölcserélem?
Akárhogyan, mi elváltak vagyunk:
Te éltem ellen készülsz cimboráddal,
Én csak nevét kérem váltságodúl,
Mondd meg nevét s szabad vagy mindörökre.

ZENŐ. Én árulója lennék a nemesnek?
Szakadjatok rám akkor oh egek!

ZARÁND (tört emelve). Álnok kigyó!

ZENŐ. Megállj, megállj, Zaránd.

Egy pillanatra csak. Volt ideje,
Midőn te kértél és egy pillanat
Ezen szemekből, mondád, üdvözít.
Én meghalok, Zaránd. Úgy akarsz.

Mert azt hiszed, halnom kell, hogy neked
Szerencse nyiljék e világi pályán.

Én meghalok: de hallgass rám, Zaránd;

Mert éget a szó és a gondolat,

Mit el kell mondanom, mit lelkemen

A túlvilágra el nem vihetek.

Emlékezel, mi voltam egykoron.

Ifjú szememnek egy világ mosolygott;

Elöttem egy hős nemzet térdepelt

S epedve várta választásomat.

Én megvetém a fejedelmek fáját;

Mellőztem a hír büszke hőseit;

Azt hittem: csalfa minden, a mi nagy.

S ifjat kerestem, kit szeretheték,

Delit, vitézt és nagyra mehetőt;

Ifjat, ki engem oly heven szeret,

Mint én is őt, s oly változatlanúl;

Kinek szerelme, mint csermelyt a rét,

Mely végre a nagy tengerben vesz el,

Hiven lekísér csendes síromig!

Ifjat kerestem, ollyat, mint te vagy.

S megeltelek, megadták istenim,

Hogy bírjalak. S most gondold meg, Zaránd:

Te engem itt e rémitő helyen,

Hősi férfi, asszonyt, oly hű szeretőt

Istentelen kezekkel ölni készülsz!

ZARÁND. Mert egyszer élünk s élet életért jár.

Nevezd meg üldözőmet s elmehetsz.

ZENŐ. Egykor szeretnél.

ZARÁND.

Úgy, mint most gyűlöllek.

ZENŐ. Megátkozád a perczet s magadat,

Melyben szivemtől szíved elhajolna.

ZARÁND. Betelt az átok: a percz itt vagyon.

Elég a szó. A fáklyák hamvadoznak.

Nevezd meg őt, vagy gyilkosod leszek.

ZENŐ. Ölj meg, Zaránd. Nem legrosszabb műved,

Melyet teendesz. Oh de keblemet

Ne sértse töröd; egykor azt hívéd,

Hogy az fehérb, mint Elborus hava,
 S istenfiaknak szűz oltár gyanánt
 Alkottatott, hogy ott áldozzanak.
 Ne onts ki vért; mert cseppje többet ér —
 Úgy mondtad egykor s balga elhivém, —
 Mint tengereknek minden árjai.
 S vigyázz, nehogy szemeim lehunyjanak:
 Napnak dicsérted őket egykoron,
 S ha nap lehúny, sötét lesz a világ.
 Ne, oh Zaránd, ne ölj meg engemet.
 Megcsaltalak. Ne hidd, mit monda szám,
 Én félek a haláltól. Borzadály
 S irtózat száll reám, ha gondolom,
 Hogy a setét, hideg föld férgei
 Végig suhannak ifju testemen,
 És e sovár szem, melyben a világ
 Oly tarka, bájos fényben tükrözött,
 Nem lesz egyéb, mint egy setét gödör,
 Mulandóság hamvával tűz helyett!
 Hagyj élni s én atyámhoz bujdosom:
 Siratni, a mit semmi hatalom
 Nem adhat vissza, ifjuságomat.

(Szabolcs észrevétlenül megjelenik).

ZARÁND. Nem azt beszéled, a mit kérdezek:

Orgyilkosom nevét mondd meg.

ZENŐ.

Soha!

ZARÁND (főlemeli a tört). Utósó szódat mondtad el.

SZABOLCS (Zaránd karját felfogva).

Megállj.

ZARÁND. Ki háborít? mi vakmerő kezek

Illették karjaim?

SZABOLCS. Vesd félre a tört; ránts ki kardodat.

Ha férfi vagy, harczolj meg férfival.

ZENŐ (félre).

Oh gyász! mi ez?

Szabolcs van itt, megmentöm és halálom.

SZABOLCS. A kit kerestél, itt előtted áll.

ZARÁND. Orgyilkosomnak arczát látom-e?

SZABOLCS. Eddig nyilakat hallál zúgani,

Távol kezének gyors hatalmait;

Most kardja súlyát ismerd meg. De én
Orgyilkos nem vagyok, mert fölkereslek,
S szemtől szemedbe állok, hogy veled
Mevíjjak e helyen.

ZENŐ. Megálljatok.

ZARÁND (félre). Ember fiától meg nem rettenék
S most bátorságom ingadozni kezd.

ZENŐ. Légy türelemmel, oh Szabolcs; megállj.

ZARÁND (magában). Szabolcs?

ZENŐ. Oh ég, hová legyek!

SZABOLCS. Jőj tova,

Boldogtalan hölgy, hagyd el e helyet:

Itt férfiakra vet kockát a sors,

Öreg szolgád künn vár és elvezet,

Hol bátorságban élhetsz. Jőj, ez út

Nyílt és szabad.

(Kézen fogja, egy darabig elvezeti; Zenő kételkedve meg-megáll.)

ZARÁND. Szabolcs hát visszatért?

Azon Szabolcs — nem így nevezte-e? —

Kinek honában szánva volt Zenő,

Ki most vezéri méltóságomat

S minden szerencsém elrabolni jó?

Átok reá!

SZABOLCS. Ne rettegj semmitől,

Békén távozhatsz.

ZENŐ (félre). Távozzam-e?

Oh ég! fejem szédülni kezd s eszem

Világa vad, kietlen rémletek

Szélvésze közt lobog. Segítsetek,

Segítség, oh segítség!

(Elrohan. Szabolcs utána indul, utóbb megáll, s utána néz.)

ZARÁND. Mi tömkelegbe jöttem! E Szabolcs

Csilárnak bátyja és Zenő miatt

Halálos ellenségem. Jó karom!

Most csak tebenned van minden remény.

A vértitoknak kedvez e magány:

Itt víni kell. Igen, magamra vár

E bátor tett; ne tudja meg Csilár,

Hogy bátyja kardom által elesik ;
 A nép ne tudja, hogy vezért ölök meg.
 Itt vinni kell, tanútlan, egyedül.
 Minden szerencsém koczkán, ó Hadúr!
 Egészen add meg, vagy tégy semmivé.
 De hallga! jó.

SZABOLCS. Tudod, miért jövök
 Vérrrel s halállal számot kérni tőled?

ZARÁND. Elég hogy itt vagy; büntetésedet
 Vedd el kezemtől, orgyilkos.

SZABOLCS. Ne mondd
 E gyáva szót többé; magad tudod:
 Ha az valék, nem állnál e helyen.
 Én alva láttalak s védetlenül
 S nem öltelek meg, mert hosszabb nyomort,
 Több szenvedést, mint egy rövid halál,
 Érdemle tetted; mert szemtől szemedbe
 Kivántam állni és megmondani,
 Hogy rajtad egy ősz apának átka van,
 Hogy ördögül eltépték körmeid
 Egy ártatlannak ifju életét,
 Hogy aljas árulással szennyezett
 Egy újabb árulásra törsz utat;
 Kinek vezéri díszét vállain,
 Ha úgy segít Hadúr, leszaggatom,
 S gonosz fején a bajnok dísz helyett
 A föld porából fűzők koszorút.

ZARÁND. Nézd ezt a kürtöt. Egy kis hang elég,
 Hogy felriaszsa kísérőimet,
 S te semmivé vagy téve, mint az árny,
 Midőn a nap világa feltűnik.
 Kezemben élted, lesből gyilkoló! (Elveti a kürtöt.)
 De én kívánom a csatát veled;
 Magam kívánom megbüntetni azt,
 Ki nyugtom ellen pártot esküdött.
 Vagy nem te vagy, ki békés úton
 Tolvaj kezekkel lőttél rám nyilat?
 Ki álmomat rémekkel népesítéd,

Ki kergettél, mint a riadt vadat?
A vad megállt; de párducz nyúl helyett.
Nézz jól reám! olyannak látszom-e,
Kit szóval el lehessen döntení?
Előtted férfi áll, ki víni tud.
Vagy tán vezéri díszemet kívánod?
Átengedem, vedd el! de díja vér!

SZABOLCS. Él egy hitem, hogy többet, mint csupán
Palástodat veendem el. Ki kard!

S legyen biránk Hadúr. (Rövid vívás után Zaránd elesik.)

ZARÁND. Hah kárhozat!
Egy szót, vitéz.

SZABOLCS. Halált neked, gonosz. (Megöli.)

Hadúr! fogadd el kardom áldozatját:
A hitszegő nem él! Sok éveim
Kínszenvedési, sok veszély után
Szerzém magamnak e gyönyörnapot,
Hol ellenségem némán és merőn
A barna földön fekszik lábaimnál.
De rajta e palástot nem hagyom:
Ne ékesítsen aljas lelkeket
A dísznek és az érdemnek ruhája. (Palástját elcseréli.)
Itt fedje őt ezen setét ruha,
Mely annyi szenvedésim társa volt:
Nyugodjanak most a sírban vele.

ZARÁND (haldokolva). Csilár. (Meghal.)

SZABOLCS. Csilár! ki mondta e nevet?

Ki az, ki itt beszél? Hallottam-e,
Vagy képzelem? (Zarándhoz megy.)

Ez többé nem beszél.

Sebének néma száján vér buzog ki;
Az ér, az élet medre, kiürül
S a szív, az életforrás, elapad.
Ő halva van. Ki mondta hát Csilárt?
Zenő talán? Ők egymást ismerék?
Az meg lehet. De immár távozom.
Várnak családom puszta termei;
Enyhökbe térek, míg a harczy kürt

Fel nem riasztja nyugvó lelkemet.
 Véres fogadalmam teljesebben van ;
 Most új hazám, hazája nemzetemnek,
 Te bírd e kardot és ez életet. (El.)

(Zenő, Aporral s Zaránd csapatjával visszatér.)

APOR. Hová vezetsz? Itt csend van és magány.

ZENŐ. Mély hallgatás! Megbékültek talán?

Vagy a halálnak némasága ez!

Itt senki sincs.

KATONA. Itt fekszik egy tetem

Palásttal fedve, mozdulatlanúl.

ZENŐ (meglátja a halottat).

Hatalmas ég! jól látnak szemeim?

Szabolcs palástját látom elterülve.

Megálljatok! ne nyúljon senki hozzá!

E szent tetemhez nincs méltó, csak én,

Ki többet szenvedék, mint ő, míg élt. (Rá borúl.)

Meghalt tehát! Egy védőm, egy barátom

Volt a világon és ő már nem él!

Nézzétek őt. De nem! ti nézzetek

Reá le égtek! s dicső Hadúr,

Ki a magyarnak ősz vezére vagy,

Oh nézd meg őt és mondd meg nekem:

Ha volt-e ember, mint ő, oly nemes,

Ha volt-e férfi oly hű, oly igaz,

Ha volt-e hős, vitézebb, mint Szabolcs!

Nem képetekre volt-e ő teremtvé?

S még is, míg élt, nem látott örömet,

Még is, míg élt, csak szenvedési voltak.

S most itt hever vérében elmerülve,

S nincs Isten, a ki megtorolja őt.

Oh halljatok meg engem, emberek,

Oh hallj meg engem elcsábult világ!

Ne higgyen senki égi hatalomnak,

Ne bizzék senki istenek szavában;

Ha eskütök volt, szegjétek meg azt;

Ha van rokon, barát vagy szerető,
 Ha van hazátok, áruljátok el!
 Fertőzzetek be minden jó nevet;
 Romboljátok le mindent, a mi áll;
 Csufoľjátok ki mindent, a mi szent;
 Legyen divatban bűn, alávalóság;
 Mert sérthetetlen él az áruló,
 Míg a nemessel sírba száll a hit.

APOR. Ez asszony örvöng. — Jőj el asszonyom.

Ha kedves, e halottat ne zavard
 Vad átkaiddal; jőj, ne ingereld
 Az ég haragját; sértő szavaid
 Több bűt s nyomort hozandanak reád.

ZENŐ. Megálljátok. Még egyszer látom őt,

Ki értem évekig gyötrődve élt,
 Ki értem adta ifju életét,
 Kit elvakultan egy vad indulattól
 Most ismerek csak, már midőn nem él,
 Nem ébred semmi áldozatra fel!
 Bocsáss meg, oh dicsőnek teteme,
 Hogy érdemetlen kézzel fölfedem,
 Mit a halálnak balja eltakart. (Fölemeli a palástot.)
 Oh jaj nekem, Zaránd! oh istenek. (Ájulva lerogy.)

APOR (közelítve), Valót beszélt-e? Villám és halál!

Zaránd urunk itt vérében hever.

A CSAPAT. Zaránd!

APOR. Itt undok gyilkolás esett.

Uram! ha még élőkhöz van közöd,
 Csak egy szavad, csak egy sohajtatod,
 Mondd meg, ki volt orgyilkosod?

CSAPAT. Boszú,

Halál reá!

APOR. Boszút kiáltok én is,
 Boszút s halált. S itt ím e gyászhelyen
 Vérébe mártom fényes kardomat,
 S e folt maradjon rajta, míg vele
 Orgyilkosának vére nem vegyül.
 Ti fogjátok fel a holt testet itt,

Vigyük ki őt, és gyorsan elrohanjunk
 Felfogni a gonosztevőt, ki még
 Ezen vidéktől távol nem lehet. (Egy katonához.)
 Te meg jelentsd a táltosnak, hogy itt
 Egy árva gyermek ájultan hever.

(Egy katona el a táltos háza felé, a többiek a holttestet felfogják.)

O hős! mivé lőn fényes ünneped!
 Menyekzőt vártál s most sírodba szállsz.

(Utánok indul. Barang egy sziklacsúcson megjelenik.)

BARANG. Hadúr ítél; a bűnös elesett.

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Előd háza.)

CSILÁR (egyedül). Hősöm van, a kit szívből szeretek,
Bátyám, kiért oly rég ohajtozom,
S még is magamnak kell itt árvaként
Tünődve élnem, rettegés között.
A gondolat, mely rajtok félve csügg,
Százszor repül ki, százszor visszatér
Meg nem nyugodva, enyhítetlenül.
Kegyetlen órák, mit gyötörtök engem?
Vagy tán örömmel fogtok majd fizetni,
Kettős örömmel aggodalmimért?
Igen, oh igen! szerencsés óra, jőj,
S hozd meg nekem, kikért e szív eped.

(Szolga jő. Csilár elébe megy.)

Ah jönnek! — Nem Zaránd küldötte vagy?

SZOLGA. Az asszonyom; Zaránd küldött ide,
Megmondanom, hogy itt lesz nem sokára
A boldogító nászt megtartani.

CSILÁR. Oh melly öröm! Reszketve várom őt.

Épen hagyád? nem érte semmi baj?

SZOLGA. Nem, asszonyom. Vezérem ép s vidor,
Ha az lehet, ki tőled távol él.

CSILÁR (gyűrűt ad neki).

Te nyájas hírnök vagy; fogd e követ,
Emlékezzél reám, ha jó napod lesz. (Szolga indul.)
Megállj! uradnak mondd meg, várom őt
S hogy várni kín. Menj, mondd meg ezt neki.

SZOLGA. Kész bajnokod vagyok s lovam serény:
E hírt repülve hordja, vagy kidől. (El.)

CSILÁR. Oh istenek! hozzátok őt hamar,
 Vagy szálld meg édes szender, lelkemet,
 S boríts el álmaid tündér fátyolával. (Egy rabnő jön.)

RABNŐ. Egy fegyveres jó hozzád asszonyom,
 Magaddal kíván szólni.

CSILÁR. Küldd be őt.

(Egy nehéz fegyverzetű bajnok jó véres karddal.)

Oh rémület! Mi szörnyű ember ez?

BAJNOK. Bátyád Szabolcs küld hozzád asszonyom.

CSILÁR. Ő él! Óh ég, megkönnyebbül szívem.

BAJNOK. E véres kardot adja zálogúl.

Hogy él s fogadalma teljesítve van,

CSILÁR. Vidd, vidd a kardot; rejtse el szem elől.

Nem nézhetek rá borzadatlanúl.

Mit monda mást?

BAJNOK. Hogy testvére karjai

Olelni fognak nem sokára.

CSILÁR. Menj

S pihenj ki népeim közt. (Bajnok el.)

Oh Hadúri!

Ha baljeleknek van rajtunk hatalma,

Fordíts el rólam minden kárt s veszélyt.

De ő közelg, ő itt lesz nemsokára.

Mi balgaság aggódnom; ő közelg;

Ő férfi s tudja, mit kell tennie,

És mit szabad; gonoszt ő nem tehet.

Ki a szabadba! keblem elszorúlt.

Felékesítem csarnokom falait,

Hogy lássa, tudja minden, milly öröm

Készül beszállni árva hajlakomba.

Ki a szabadba; ott künn várom őket:

Zaránd, Szabolcs, férjem, bátyád közel! (El.)

(Csarnok.)

(Fegyverrel s virágokkal díszesen ékesítve. Habila s leányok ünnepileg öltözve jönnek.)

HABILA. Most már jöhet kegyes védasszonyunk.

A csarnok készen áll. A fegyverek
Villám tekintetét virágfüzér
Enyhíti s a kiontott vér szaga
Szelíden lengő illatokba fúl.
Készüljetek, ha asszonyunk kilép,
Itt adjuk által a nászjeleket,
Miket Zaránd, a boldog ifju hős
Előre küldött szép zálog gyanánt,
Hogy kedvesebbül váltsa meg, ha jó:
Szerelmével. Csitt, hallga! ő közelg.

(Csilár jó, a leányok elébe mennek. Habila, kinek kezében egy gyöngyös párta van, kissé előbbre lép s letérdpel Csilár előtt.)

HABILA. Fogadd nemes hölgy e pártát kezemből:

Uram parancsából nyujtom neked.
Nem hervadandó ágból fűzetett,
Nem is veszélyes csillegásu kő;
Szelíd, szerény gyöngy az, mely rajta ég.
Fehér tüzének ártatlan világa
Példázza boldog ifjuságodat,
És boldogságod, melyet vársz, legyen
Oly hervadatlan, mint e koszorú.

CSILÁR. Oh szép! fejemre tűzöm e jelet,
Hogy lássa, milly chajtva várom őt.

EGY LEÁNY (előbbre lép s térdepelve egy gyűrűt ad át).

Fogd e gyűrűt, urunk ajándoka.
Kicsinben végtelenséget jelent;
Mert összeforrva gyenge karjai
Egymást örök hűséggel ölelik.
Ily ércz-szilárdan álljon frigyetek
És légyen üdve illyen végtelen.

CSILÁR. Ujjomra fűzöm e szép zálogot:
Ne adja ég, hogy csalfa jel legyen.

MÁSİK LEÁNY. E kis virágot nyujtom fel neked,
 Hogy elhervadjon ifju kebleden.
 Virágok váltják egymást a mezőn,
 Úgy váltsák egymást életörömid ;
 S midőn kihalnak lassu hervadással,
 Emlékezetben éljenek soká még,
 Mint illat él a holt virág után.

CSILÁR. Mit mondjak nektek ? Boldog vagyok-e ?
 Igen ! szívemben üdvösség lakik.
 Kivánom : egy se légyen köztetek
 Kevesbbé boldog, mint én most vagyok.

Gyászdal (kivül),

Örömnök útján volt a hős,
 A harcz veszében oly erős,
 S most vérben fekszik itt.

Orgyilkos kéz ejtette meg,
 Előbb mint létre jötenek,
 Magas reményeit.

A véremésztő seb felett,
 Mely a halálnak réve lett,
 Hiába sír a bú.

Orgyilkosának veszni kell ;
 Vérért gaz vére folyjon el.
 Boszú, boszú, boszú !

CSILÁR. Mi rémes hang zszibong a légen át !
 Nem gyászdal az, melynek bús zengeménye
 Örömnapomnak szenségébe tör ?

HABILA. Halottat visznetk asszonyom, ne aggódj'.
 Vagy jer, vonúl be, míg itt átmegyem.

CSILÁR. Rossz jel ! Menyekzöm napján gyászmenet.

HABILA. Az emberek kihalnak asszonyom ;
 De a ki él, az boldog és örül.

CSILÁR. Ha boldog és örülhet! Ah de nézd,
Felénk közelgnek és megállapodnak.

HABILA. Csak megpihennek. Jőj be, asszonyom.

(Gyászkiséretet jő s az aranyszegetű lepellel takart holtat leteszik.)

GYÁSZKISÉRET. Boszú! boszú! boszú!

CSILÁR. Oh jaj nekem.

APOR. Ki itt ez úri háznak asszonya?

CSILÁR. Mondd, mit kívánsz?

APOR. Oh fényes hölgy, te vagy.

Ki volna más! Bocsánat asszonyom,
Hogy ünnepedre gyász felhőt borítok.

CSILÁR. Ember, te gyötresz. Mondd el, mit kívánsz?

APOR. Boszút!

CSILÁR. Kiért?

APOR. A meggyilkoltatottért.

CSILÁR. Isméred gyilkosát?

APOR. Hagyd fölkeresnem,

És adj hatalmat, hogy kiirtsam őt.

CSILÁR (félre). Mi borzasztókat kellend hallanom!

Oh bal gyanú, hallgass el. — Menj tova,
Jó ember, és temesd el holtadat.

Aztán ha jössz, elégtételt adok,

APOR (félre). Hiába! fel kell őt ébresztenem.

Oh tépd el gyöngyfüzéréd asszonyom;

Szaggass ki szűdből minden örömet;

Fátyol borítsa szép szemed világát;

Mert a ki meghalt, többé föl nem ébred,

Mert a ki meghalt —

CSILÁR. Bal szerencse izzön,

Vészhirdető! Emeld föl a lepelt.

APOR (főlemeli). Parancsolád.

CSILÁR. Oh istenek, Zaránd!

(A holttesthez rohan s rá borúl. Zenő orjögve közelit egy üres ijjal.)

ZENŐ. Csitt, halkan, csendesén! párducz közelg;

Hallottam ordítását, Körme közt

A bérczek őze sír. Szegény kis őz!

Szemében víz, nyakán a vér csorog.

Oh fáj, oh fáj! a párducz körme éles.

Csitt, hallga! jön. (Felvonja s elpattantja iját.)

Hah! megvan, elesett!

Az őz szabad, hagyjátok futni őt,

Az őz szabad. (Fáradtan térdre rogy.)

HABILA. Mely örült asszony ez!

ZENÓ (felkél). Hová juték? Kelendi háza ez?

Nem, oh nem! — Itt egy ember aluszik

S a nap még fenn van, oly szépen ragyog.

Nem mozdúl senki? Keltsétek fel őt,

Hadd nézzen egyszer még a nap szemébe;

Az én szememnek napja kialutt!

Itt alszik ő, nem hallgat senkire.

Szép férfi volt, míg fenn hordá fejét. (Merőn nézi.)

Ah, ah! ez ő, ez ő, ez ő!

(A holtra akar borulni s Csilárt észrevévén, azt hirtelen felragadván átkarolja.)

Ki térdel itt? hah egy másik Zenő!

Ne jöjjön senki; inkább megölöm,

Mint rossz kezekbe jöjön.

CSILÁR. Mit akarsz

Boldogtalan? mért háborítasz engem,

Holt férjem mellett gyászban térdelőt?

HABILA. Vigyázz nemes hölgy; e néember megörült.

ZENÓ. Ez a te férjed? Hejh fáklyát ide,

Világot! szálljatok le, csillagok;

Mossátok őt meg, tenger habjai:

A vér miatt nem ismerhetni rá.

Állj félre, bércz; föld, menj ki láb alól:

Hadd lássam őt, hadd lássam őt! Igen.

(Elbocsátja Csilárt s az ijat, s fáradtan a halott mellé rogy.)

Ez a te férjed volt,

CSILÁR. Ki mondja meg, mi borzasztó titok

Lappang ez örült nő beszédiben?

SZABOLCS (a nép közé vegyülve).

Mely látomány! mi nép csődült ide!

ZENÓ (főlemelkedik).

Csitt! hallga! csenddel: ő beszélni kezd.

Hallgassuk őt. (Nyájasan a halotthoz simulva.)

Szeretsz-e még? szeretsz-e még?

Mélyen ragyognak Kúma habjai.
 A sziklacsúcs oly szédítő magas.
 Én rajta állok és nem szédülök:
 Hozzád jövék. Szeretsz-e még? szeretsz-e még?
 Szólj halkán, halkán, sűgva, mint a szél,
 Mit egy repülő pille szárnya hajt:
 Szeretsz-e még? — Oh ég! ő nem felel.

CSILÁR (a holtra borúl) Oh fájdalom! te nem vagy egyedül;
 Az irtózáttól jéggé fagy könnyűd.
 Ő elveszett, a kedves, drága férj,
 S gyászomban itt egy örült osztozik.

SZABOLCS. Zenő megőrült! Rettentőt gyanítok.

(Csilárhoz lép; parancsoló hangon a néphez.)

Vonúljatok tovább. (A nép zúgni kezd.)

Tovább, ha mondom,

Vonúljon el, ki éltét szereti.

(A nép zúgolódva visszavonúl.)

CSILÁR. Oh ég! Szabolcs.

SZABOLCS. Bátyád Szabolcs, Csilár.

Itt áll karom, hogy végre elfogadjon.

CSILÁR. Miért hagyál el oly soká, Szabolcs:

Az én bátyám, testvérem most halál.

Nézd ezt a holtat.

SZABOLCS. Oh átok! Zaránd.

CSILÁR. Nézd: volt-e rajta egy jel, egy vonal,

Mely őt halandóságra bélyegezze?

Nem volt-e ő szép, ifju és erős,

Nem volt-e ő ezer felett dicső?

S ő férje húgodnak, s ki leghivebb

Barát leendett hozzád, itt hever

Mint egy letört ág, melynek ifjuságát

Nem adja vissza semmi kikelet.

APOR (előbbre lép) Boszút kívánunk, vérest, e halottért,

Parancsolj asszonyom s mi mint a villám,

Mint a harag szolgálái elmegyünk,

Enyhet szerezni ennyi bánatért.

(Visszavonúlt s a nép kiált:)

Boszú! boszú!

CSILÁR. Igen, Szabolcs, boszút kell állanunk,
 Méltó boszút, nem értem! hajh nekem
 Elég e bír, mely tőle rám maradt;
 De e halottért s minden hölgyekért,
 Kiket hasonló bal szerencse vár.
 Ki lesz nyugottan örvendő, vidám,
 Mely nászt nem ejt meg a rab félelem,
 Ha hős s leánytól híven várt jegyes
 Nem ment a gyáva orgyilkos kezétől?
 Ha senki a gyilkost nem bünteti?
 Ha senki üdveinken őrt nem áll?
 Igen! boszú és büntetés kövesse
 E bűn tevőjét, a ki vétleneke
 Reám és rá ily gyász véget hozott!
 Boszú! de mit beszélek, nyomorú!
 Mi enyhet adhat a boszú nekem?
 Mit az, ha minden néember hőse él,
 Mig ő itt halva fekszik — oh Zaránd!
 SZABOLCS. Megállj, ne illesd, húgom, e halottat.
 Népl jőj közelb; hallgassatok reám.

(A nép közelb jő.)

E férfi, a ki halva fekszik itt,
 Az árulók legaljasabbja volt.
 EGY A NÉPBŐL. Haljon meg, a ki így beszél urunkról.
 Verjétek őt le; szaggassátok el.
 APOR. Ki kard; e szót én nem hallgathatom.
 Uram Zaránd nemes volt és vitéz;
 S rágalmazó te, gyáva és hazug vagy.

(Megrohanja Szabolcsot).

CSILÁR. Oh szünjetekek meg!

SZABOLCS (kiüti a kardot Apor kezéből).

Vissza, nyomorú!

Boszút kívántok? jó; tehát legyen.
 Én ismerem, ki őt meggyilkolá.
 NÉP KIÁLTÁSA. Haljon meg! száz halál reá.
 ZENŐ (főlkel).

Aluttam. Jó reggelt. Most már megyek.
 Megnézem a világot. Azt beszélük,

Hogy a világ oly szép, oly bájoló.
Szegény Zenő! mondjátok meg neki.
Hogy én már rajta nem segíthetek.

(Csüggedten el. Csilár két rabnője utána indul.)

SZABOLCS. Nézzétek itt ez őrzöngő leányt,
Mi szép teremtés volt ő, oh Hadúr!
Tündérileg szép és jó, mint az ég.
Elméje fény volt, játszi és vidor,
Mely átsugárzott ifju kellemein.
S nézzétek őt most: nincs egy gondolatja,
Egy ép érzelme nincs, és a mi van,
Az fájdalommal terhes, mint az éj,
Melynek nyugalmát tűz ijeszti fel.
Szűz ajka kedves hangu hárfa volt,
S most rajta ím kétségbeesés, nyomor
S ezek szülötte, a bús örület
Szilaj kezekkel játszsza szivrepesztőn
Eszének sírdalát. Nézzétek őt:
E hölgy az ősz Kelendi lánya volt.

CSILÁR. Irtóztatókat hallok. Légy kegyelmes,
Ne hagyj megtébolyodnom, oh Hadúr.

TÖBBEN. Mely szánandó eset!

SZABOLCS. Boszút kívántok
Zaránd vitézért? Tudjátok, ki volt?
Ő ellopá e védtelen leányt;
Ősz atyja híre nélkül hozta el,
S mert csalfa szívvél most új frigyre vágyott,
És azt hivé, hogy majd utjában áll:
Gyilokkal sujtott a nemes kebelhez,
Mely érte annyit, mindent áldozott.

(Zúgás a nép között.)

CSILÁR. Borzadva nézek a jövő elébe,
Mely rám e szörnyü képben tükrözik.
Oh ég hatalma! megköszönjem-e,
Hogy bal szerencsém fényes csillagát
Itt lábaimnál összezúzva látom?
Sír bennem a lélek; de senkinek
Csak enmagamnak fájók könnyei.

SZABOLCS. Csilárnak ilyen férjet adtok-e,
Egy nagy vezér lányának ily latort?
S boszút kívántok!

(Zavart zúgás a nép között.)

Megmondjam ki volt,
Ki e hitetlent porba fekteté?
Szabolcs vezér. (Zúgás.) Élőd vezér fia
Áll itt előttetek, ki víni jött;
Ki, míg erének egy csep vére lesz,
Ez uj hazáért élni, halni kész.
Ki ismer még rám hős apám nevéről?

FELKIÁLTÁS. Éljen Szabolcs vezér, sokáig éljen!

SZABOLCS. Ez ember leghalálosb ellenem,
Egyetlen, a kit szívből gyűlölék:
Ez ember itt mátkám rablója volt,
Kit most a bú eszétől foszta meg.

(Fölemelt karddal kihívólag.)

Emeljen kardot, a ki víni mer!

(Mély hallgatás. A fegyverek lebecsáztatnak.)

Szabolcs vezér megölte ellenét,
És számot érte csak Hadúrnak ad.



PH
3132
M3
köt.25

Magyar remekirók

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY



LESZIK K. KÖNYVKÖTŐ BUDAPEST